ÉGTÁJAK 1977

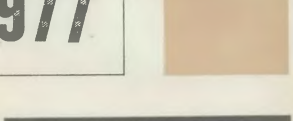

Öt világrész elbeszélései

EUROPA

ISSN 0133 – 4107

Öt világrész elbeszélései

ÉGTÁJAK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1977

FORDÍTOTTA

ANTAL MIKLÓS · APOR ÉVA · N. BALOGH ANIKÓ · DOBRÁS ZSÓFIA · EGERSZEGI ERZSÉBET · GERGELY ÁGNES · HEGYI IMRE · HORVÁT LÁSZLÓ · HORVÁTH IVÁN · JOÓ ÁGNES KARIG SÁRA · KOVÁCS VERA · KÜRTÖSI KATALIN · MIKLÓSI JUDIT · MISZOGLÁD GÁBOR · MURÁNYI BEATRIX · NAGY MÁTYÁS · NYÍRI ÉVA · OLÁH JÓZSEF · PÁL FERENC · RÓNA ANNAMÁRIA · RAŸMAN KATALIN · SZÉKELY ÉVA · SZŰCS IMRE · XANTUS JUDIT · YAMAJI MASANORI · ZIRKULI PÉTER · ZSÁMBOKI ZOLTÁN

VÁLOGATTA

AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ

SZERKESZTŐSÉGE

SZERKESZTETTE

KARIG SÁRA

79921

Több dolgok vannak földön és egen...

SHAKESPEARE

ELECHI AMADI

NIGÉRIA

A jóslat

Mennydörgés-isten odafenn
dőzsöl szivárvány-ligeten;
s míg alszik, szenved lenn a jog –
utak közt ember támolyog.

Emenike biztos volt benne, hogy az ösvényen valaki köhögött. Az erdei ösvény szűk volt, kanyargó és szövevényes; nem lehetett az elejét látni. Emenike szorosabbra fogta borotvaéles kését, és baljával átvetette a vállán a borral teli tökkulacsot. Nem félt, de nem szerette, ha készületlenül érik. Tudta, hogy a meglepetés az erősnek is ellensége. És hallott róla, hogy a környéken valahol meghalt egy köztiszteletben álló öreg törzsfőnök. A halálesetet, amennyire lehetséges, titkolták. Így akartak az erdőkbe merészkedő fejvadászoknak alkalmat adni, hogy fejeket gyűjtsenek a nagy temetésre. Az egyik csapdavető látta, amint néhány ilyen fickó lopakodik a fák közt, úgyhogy Omokachi vidékén elterjedt a hír, hogy az erdők „meg vannak fertőzve". De természetesen minden férfi, aki férfi volt, ment a dolga után, a fejvadászoktól függetlenül.

Egy kanyar után Emenike a falujabeli Maduméval találta magát szemközt. Madume keresztbe fonta a karját a mellén, karizmai két vaskos csomóba dudorodtak. Madume az ajkát harapdálta, szemöldökét dühös fintorral húzta össze.

– Csakhogy itt vagy – mondta és kiköpött.

– Tehát erről van szó – csattant föl Emenike. – Felőlem nyugodtan lehet.

Emenike nyomban kitalálta Madume szándékát. Előző nap egy darabka föld miatt összekülönböztek, és a falubeliek többsége Emenike mellett emelt szót. Emenike pedig mindennek elmondta Madumét, egyebek közt becstelen földrablónak, és Madume fenyegetőzött, hogy megveri – hát most itt van, hogy beváltsa ígéretét.

Emenike karcsú volt, de arányos termetű, és átlagos birkózónak számított. Madume szűk homlokú volt és busa fejű (a falubeliek baltafejűnek hívták), s a törzse, mint az irokófáé. S ami még rosszabb, a vérmérséklete olyan komisz volt, mint akinek körömméreg van a tíz ujjahegyén.

Emenike késén meglátszott, hogy nemrég élesítették. Nem tanácsos, hogy az ember rátámadjon a falubelijére, ha annak a kezében éles kés van. Madume gyorsan döntött.

– Elég a beszédből – mondta gúnyosan. – Használjuk a kezünket inkább. Ha úgy gondolod, hogy férfi vagy, dobd félre azt a kést.

– Biztosan tudod, hogy harcosok családjából származom – felelte Emenike. – Hát gyerünk. – Félredobta a kését, és tekintetét ellenfelére szegezte.

Madume hosszú másodpercekig fürkészte, mint aki az ellenfél erejét akarja felbecsülni.

– Ha félsz – mondta Emenike –, eredj az utamból. Nekem dolgom van, csapra kell vernem a bort.

Madume a levegőben úszva rávetette magát ellenfelére. Emenike fél térdre ereszkedett, vállával fogta föl Madume testét, és keményen lecsapta a földre. Kiszabadította magát, várakozott. Még nem akarta küzdőtársát átnyalábolni. Madume föltápászkodott, eltökélte, hogy birokra megy. Néhány percig ide-oda lökdösték egymást, széttaposva a bozótot, mint két kötélcsapdába esett antilop; végül Madume átkulcsolta ellenfelét a hóna alatt, és sebesen taszította Emenikét hátrafelé, azt remélve, hogy valami indaféle a lábszárára tekeredik, és a földre rántja. Majdnem így is történt, de Emenike zuhantában kissé oldalra fordult, jobb lábát beleakasztotta Madume bal lábába, és hirtelen egyet bukfencezett. Madume Emenike feje fölött a levegőbe repült, és tompa puffanással kötött ki az erdő egy távolabbi pontján. Emenike utánanyomult, ráült a gyomrára, lekent neki néhány iszonyú pofont, és elhatározta, hogy a legyengült ellenfélnek teletömi a száját homokkal, hogy végképp megalázza. De ahogy a kezével a föld felé kapott, Madume a törzsét oldalt vetette, ellenfelét ledobta magáról, és fölkelt.

Önbizalma növekedvén, Emenikét elhagyta az óvatossága. Nekirohant Maduménak, de az hirtelen előregörnyedt, vállmagasságba emelte Emenikét, és tébolyult haraggal a földhöz vágta. Emenike oldalával egy hegyes végű farönknek vágódott; megvonaglott, végigterült a földön. Támadója néhányszor dühödten rásújtott, de amikor látta, hogy Emenike nem védekezik, otthagyta, és elmenekült.

Amikor Emenike magához tért, alig bírt lábra állni. Irtózatos elszántsággal és akaraterővel hazavánszorgott; s ahogy a birtokához ért, elgyötört arcával, vadbojtorjánnal teleragadt, szétzilált hajával halálra ijesztette feleségét, Ihuomát. Az asszony betámogatta Emenikét a házba. – Leopárd? – suttogta rémülten.

Emenike legyintett, és végigzuhant a bambuszágyon. Csomót érzett a torkában. Köhögött. Vér volt. Ihuoma elfutott a sógora birtokára. Nnadi éppen az évszak legpompásabb csemegéjét majszolta: csöves kukoricát körtével. Ihuoma szavai elvették az étvágyát; átrohant Emenikéhez.

Hamarosan az egész falu értesült a küzdelemről. Madume föllélegzett, mikor meghallotta, hogy Emenike otthon van. Ami azt illeti, ő maga sem volt valami jó állapotban, ám az emberölésnek még a puszta gondolatától is rettegett. A megtisztulási szertartás költsége megfizethetetlen, s még ha megfizeti is, a bélyeg rajta marad. Úgyhogy mikor az emberek kérdőre vonták, hogy mi történt, konokul hallgatott. De az emberek tudták, hogy jóval erősebb az ellenfelénél, s ennélfogva neki kellett győznie. És a falu bolondja szerint Maduménak már a testsúlya is elég ahhoz, hogy Emenikéből kiszorítsa a lelket.

A küzdelemre következő napon már nyilvánvaló volt, hogy Emenike állapota súlyos. Ő maga mindenáron el akarta hitetni fivérével, Nnadival és a többi rokonnal, hogy semmi komoly baja nincs. Bántotta, hogy azért kell szenvednie, mert Maduméval mérte össze erejét. Inkább meghalt volna, hogysem ezt beismerje. A család mindenesetre elhívatta Anyikát, a gyógyfűves embert.

Senki sem tudta biztosan, Anyika honnan került a vidékre. Han-

goztatta ugyan, hogy Eluanyimból való, ám ez a név semmit sem mondott a falubelieknek. De Anyika olyan régtől fogva közöttük élt a faluban, hogy az emberek nem is firtatták már a származását. A falubeliek szemében egyszerűen csak a gyógyfűves ember volt, varázsló, közvetítő az emberek és a szellemvilág között.

Estefelé a gyógyfűves ember átjött, hogy megnézze Emenikét, aki felesége egyik szobájában feküdt. A bambuszfekhely végében zsibogva égett a tűz. Emenike vacogva próbálta a lábát olyan közel rakni a tűzhöz, amennyire csak lehet. A talpa szürke volt az órák alatt felgyülemlett hamutól. Emenikét rázta a köhögés.

Ihuoma a bambuszágyon ült, férjének feje az ölében pihent. Nnadi és a többi rokon a szoba másik részébe húzódott. A gyerekek a földön kucorogtak, a legnagyobbik tenyerébe fogta a beteg állát, és ijedten bámult apja arcába. A varázsló a szoba legközepében ült. A fali párkányon olajlámpa égett. Feszült csend volt egy ideig. Azután Emenike köhögött. Mintha válaszolna rá, a közelből hosszú, jajveszékelő bagolyhuhogás hallatszott, aztán kísérteties lassúsággal elhalt. A gyógyfűves ember bólintott. Nnadi és a családtagok összenéztek. Csupa baljóslatú jel.

A varázsló szólalt meg először.

– Nos, Nnadi – mondta –, tudod, mi a teendő.

– Tudom, Anyika – válaszolta Nnadi, és két fémkarikát vett elő; tudta, hogy a varázsló e nélkül a fizetség nélkül ki se nyitja a gyógyfűves tarsolyát, mert megsértené vele a saját isteneit, akik aztán elvennék a szerek gyógyító erejét.

– Kóladiót és pálinkát kérek – rendelkezett Anyika.

Behozták, amit kért. A varázsló feltörte a kóladiókat, darabokra vágta, és kihajította őket. Aztán italáldozat gyanánt kiöntött a pálinkából, s ahogy az ital cseppenként a földre hullott, ezt mormogta:

Éj istenei, vegyétek;
Föld istenei, vegyétek;
jóságos Ojukwu, vedd el;
Amadioha, egek királya,
tiéd ez;

kicsiny és hatalmas őseink,
ennek a birtoknak Őrei,
vegyétek.

A bejárat fölé amulettet akasztott a varázsló, hogy távol tartsa a gonosz szellemeket. Azután elővette a jóserejű kagylópénzeket, amelyek olyan jó csengésűvé tették a nevét Omokachi vízparti falujától egészen a wakanchik messzi, messzi földjéig; és a wakanchikat, a törpék népét egyedül a varázsló ismerte, legalábbis ő ezt állította.

Mire a többiek fölriadtak „az emésztés álmából", vagyis a röviddel éjfél után végződő, első mély álomszakaszból, Anyika is túl volt a jóslásón. Szereit átadta a házbelieknek, megmondta, mit szedjenek össze a másnapi áldozathoz, magához vette az amulettet, de aztán mást gondolt, és visszaakasztotta a bejárat fölé.

– Nagyon sok itt a gonosz szellem – jelentette ki.

– Köszönjük a szívességed – mondta Ihuoma.

A varázsló összerakta a holmiját, és elment. Nnadi és a rokonok ugyancsak készülődtek.

– Aludj jól – mondta Nnadi.

– Úgy hiszem, jól alszik majd – felelte Ihuoma. Emenike már bóbiskolt.

Ihuoma szerelmes ragaszkodással tett-vett a férje körül. Elkészítette másnapra a kedvenc ételeit. Friss huzatba tette a fejpárnáját. Még a tűzifát is különös gonddal szedte össze; az ősrégi orepefa hasábjai szünet nélkül izzottak, míg csak az utolsó szilánkjuk is el nem égett. Így azután egyenletes meleg volt, s nem kellett a tüzet folyvást élesztgetni. Lázálmai közt Emenike áldotta a feleségét.

Végül Ihuoma is hozzákészült a lefekvéshez. Gyengéden fölébresztette a férjét.

– Melléd feküdjek – suttogta –, vagy gyékényt terítsek a földre?

– Feküdj a földre – mondta rekedten a férfi. – Hozzá ne érj az oldalamhoz. Úgy lüktet, mintha tele volna gennyel.

– Jól van, uram – mondta Ihuoma. – A földre fekszem.

Az első látogató reggel Anyika volt. Előző este figyelmeztette Ihuomát, hogy ne eresszen be senkit, míg ő meg nem érkezik. Nem lehet tudni, ki jön, és mit hoz. De a varázsló távoztával megindult a beteglátogatók áradata.

Az egyik látogató Nwokekoro volt, Amadiohának, az egek és a mennydörgés istenének papja. Alacsony, kövér férfi volt, idős, de jó karban levő, kedélyes; az a fajta, aki mindenen könnyen túlteszi magát. Nem volt se felesége, se birtoka. Kicsiny háza az öccse birtokának végében állt. Öreg volt már a földművesmunkához, így yamja alig termett, és jóformán nem volt semmije. Mindenkivel barátságos volt, nagyon tisztelték. A leghatalmasabb isten szolgálatában szerzett főpapi méltóságát roppant tekintéllyel viselte.

A mennydörgésisten az esővel is kapcsolatban állt, ezért Nwokekoro volt egyúttal a legfőbb esőcsináló. Minden falubeli tudta, hogy a papnak van egy rejtélyes, sima fehér köve, amely ha vízbe merül, esőt hoz még a száraz évszakban is. Nwokekoro a nehéz esőfelhőket is el tudta űzni, egyszerűen csak meglóbált egy időtől-koromtól feketéllő, titokzatos, rövid nyelű seprőt. A birkózóversenyek s más hasonló alkalmak idején, amikor igen kívánatos volt a száraz idő, a főpap derekas jövedelmet húzott.

A többi esőcsináló rettegett tőle, mivelhogy Amadioha közvetlen támogatását élvezte. Nem merészeltek ellenére tenni. Figyelmeztetőnek ott volt Ogonda esete, aki versengeni próbált Nwokekoróval. Az egyik falu egyszer fölfogadta Nwokekorót, hogy űzze el az esőt a birkózóverseny idejére. Ogonda úgy érezte, hogy jogaiban megsértették, és megpróbált esőt csinálni. Ugyanazon a napon, amint az útszélen füveket szedett, agyonsújtotta a mennykő. Mindez megerősítette az emberek abbéli hiedelmét, hogy emberfia istennel nem mérkőzhet.

– Túlélted ezt az éjszakát? – köszöntötte Emenikét a főpap a hagyományos üdvözléssel. Nwokekoro kissé dadogott. A falu bolondja szerint a pap, amikor megszólalt, úgy dörgött, mint az ég – ami igen tiszteletlen tréfa, ha tekintetbe vesszük, hogy Nwoke-

koro éppen Amadioha, a mennydörgésisten papja volt. De a bolondnak, kifürkészhetetlen módon, nem esett bántódása.

– Túléltem – válaszolta Emenike.

– Amadioha oltalmazni fog, fiam.

– Koko – kérdezte Ihuoma –, kérlek, áldozzunk-e kakast Amadiohának?

A fiatalabbak Kokónak becézték a főpapot.

– Majd Eke napján, a szokásos áldozati napon, leányom. Addig én majd italáldozatot öntök a férjedért.

Nwokekoro látogatása megnyugtatta a házastársakat. Tudták, hogy ha Amadioha mindenáron el akarja venni egy ember életét, semmiféle varázsló nem tehet ellene semmit, és csak nagyon magabiztos varázsló szokott az ilyesmibe belevágni.

Omokachi apró falucska volt, tizenegy nemzetség lakta. Minden nemzetségnek megvolt a birtoka, és mindegyik birtokról ösvény futott a falut átszelő főútra. A főút kelet felé Alijiba, az Omokachinál jóval nagyobb községbe tartott, a nyugati végében pedig Chiolu falucska húzódott meg.

A legközelebbi szomszéd mégis Omigwe volt. Omigwe falu alapítójának, Igwének egykor odébb kellett állnia Omokachiból, mert valamelyik gyermekének a fölső foga jött ki először. Ez rettentő jel volt, mutatta, hogy Igwe valami nagyon rosszat követett el, bár a gonosztett mibenlétére senki sem emlékezett pontosan. Volt, aki azt sustorogta, hogy Igwe dolgozni ment a Nagy Eke napján; mások szerint véletlenül megölte Ojukwu szent madarát, a keselyűt. Akármi történt is, a feloldozáshoz szükséges áldozat bonyolult volt és költséges. A varázsló hét kost is fölemlített többek között. Igwe nem bírt előteremteni ennyi mindent, és hogy elhárítsák az istenek haragját, a falubeliek elűzték Igwét Omokachiból. De Igwe meggazdagodott (beszélték, hogy az áldozatokat mégis bemutatta később), és megalapította Omigwét.

Aliji községig csak a bátrak mertek elmenni. Aliji egynapi járóföldre volt Omokachitól. Erdőn és ingoványon keresztül vitt az út, és nem lehetett tudni, mikor és honnét törnek elő a fejvadá-

szok. Valahányszor üzenetet kellett vinni Aliji községbe, két erős férfi teljesítette a megbízást. Emenike gyakran ment ilyenformán küldöttségbe.

Chiolu közelebb volt Alijinál. Ha az ember reggeli után elindult, megérkezett, mielőtt a feje tetejét sütötte a nap. Mivel csekély távolságról volt szó, könnyű volt az utat időről időre megtisztítani, és mindegyik falu tisztán tartotta az út ráeső felerészét. A két falu közt a határ Mini Wekwu volt, a folyó, melyben egy hatalmas isten élt. Mini Wekwu imádása többnyire egybeesett az úttisztítással; a két faluból a hivők összesereglettek, és mindegyik bemutatta a maga áldozatát. Cserében az isten szavatolta a szívélyes jóviszonyt és azt, hogy semmiféle gonosz erő nem jut át egyik faluból a másikba. Nem kelhet át a folyón például semmilyen ártalmas varázsló Chioluból Omokachiba, hogy ott rombolást vigyen véghez. Ha átkelne, Mini Wekwu elpusztítaná.

De Omokachi lakóinak ajkán más okból is gyakran forgott Chiolu neve. Mivel a falu pontosan nyugatra feküdt Omokachitól, az emberek általában úgy beszéltek a lemenő napról, hogy az éppen „Chioluba megy". Ihuoma élénken emlékezett rá, hogy mikor kicsi volt, az egész napos, kemény mezei munka után édesanyja azt mondogatta: „Nézz csak a napra, gyermekem. Siessünk haza, mielőtt a nap Chioluba ér."

Amadioha után rangban Ojukwu isten következett, aki a hit szerint a himlő útját igazgatta. A falubeliek annyira féltek ettől a betegségtől, hogy nem is merték a nevén nevezni. Úgy emlegették: „az a jó dolog." A himlőben szenvedő beteget rendszerint magára hagyták, és mikor belehalt (az éhezésbe), senki nem mert sírni. Csak azt mondták szelíden, hogy „az a jó dolog" elszólította. Az isten tisztelete akkor volt a legerőteljesebb, ha tetőzött a járvány, ilyenkor néhány szabályhoz mereven ragaszkodtak. Mindenki korán lefeküdt, éjszaka senki nem énekelt, senki nem sírt, tűzcsóvát senki nem lobogtatott. Nem volt szokatlan, hogy az isten meglátogatta ilyenkor a falubelieket. Rendesen az egyik ismerős szomszéd vagy gyermek alakját öltötte fel, hogy valamiféle

apróságot kérjen. Felölthette például az egyik asszony alakját, aki levesbe való zöldséget kér a szomszédjától. Nemet mondani annyit is jelenthetett, mint megkapni a kórt. Úgyhogy járványok idején az emberek nyájasabbak voltak egymáshoz, s a perlekedő asszonyokra nézve kötelező volt a fegyverszünet.

A keselyű Ojukwu szent madara volt, s akinek a házára szállott, az tüstént elrohant a varázslóhoz, hogy kitudakolja az isten akaratát. Az eredmény bármi lehetett, jóindulatú üzenettől vérfagyasztó felszólításig, s az áldozat ennek megfelelően alakult.

Amadioha nagyobb tekintélynek örvendett, mint Ojukwu, mert bosszúja eszközéül mennykőcsapást vagy váratlan betegséget alkalmazott. Senki fia nem mert a nevére esküdni, ha bűnös volt.

A betegségből felgyógyulók szokás szerint hálaáldozatot mutattak be Amadiohának. Ezért a Nagy Eke napján (amely a kis Ekével négynaponként váltakozott) Emenike fölkészült, hogy nekivágjon Amadioha Szent Erdőinek. Mivelhogy általános istentiszteleti nap volt, háromlábú széket hurcoló öregemberek igyekeztek a szentély felé. Emenike velük indult útnak, két vaskos yamgumóval és fényes-piros áldozati kakasával.

A férfiak mind szótlanabbul közeledtek Amadioha Szent Erdői felé. A sötét ösvény szélén sűrű fák sorakoztak. Egyik-másik kúszónövény olyan vastag volt, hogy maga is közönséges fának látszott. A szentély körül tökéletes csend uralkodott, és hűvösség, mivel a buja lombfödél íves boltozata, mint valami sötét esőfelhő, teljesen kirekesztette a napot. Még szél is alig játszott az aljnövényzeten.

A szentély egy óriási selyemgyapotfa lábánál épült, zsenge pálmahajtások sövénye övezte, s a pálmák sárga színe úgy izzott a sötét háttérben, mint a lángnyelv. Nwokekoro belépett a templomba, és letett néhány kóladiót két vérbe és tollba burkolt, faragott bálvány elé. A szentély padlóján körben agyagedények voltak, mindegyikükben elöregedett fűszerek, madártoll, karperec, kagylópénz. A faragott bálványok mindkét oldalán állati koponyák. Emenike, aki még soha nem volt ilyen közel a szentélyhez,

a sötétséget kémlelve arra gondolt, hogy némelyik koponya egészen emberi.

Amikor Nwokekoro kijött a szentélyből, olyan könnyedén mozgott, hogy mindenkinek az volt az érzése, valahogy nagyon megértik egymást, ő meg az isten. A főpap soha nem sietett, mégis szabatos gyorsasággal végezte a szertartás minden részletét. Szinte semmitmondó volt az arckifejezése, ám a pillantásában volt valami áthatolhatatlan. Mintha a szeme nem kifelé, hanem befelé, a koponyaüregbe nézett volna. S habár látszott, hogy valamire nagyon erősen odafigyel, a vonások nem keményedtek meg az arcán. Emenike észrevette, hogy az öregemberek elfordítják a fejüket, hogyha a főpap valamelyikükre ránéz; ezért elhatározta, hogy valahányszor őt éri a pillantás, vissza fog nézni a papra. Az alkalom előbb jött, mint ahogy az agyán a gondolat végigfutott volna. Emenike mereven a papra nézett, de tettét meg is bánta mindjárt, mert az arcból szelíd szemrehányás, szánalom sugárzott, rettegő tisztelet, hatalom, bölcsesség, szeretet, élet és – igen, bizonyosan jól látta – halál. Egy másodperc törtrésze alatt az egész eddigi élete elvonult, és hol mélységes rajongást érzett a pap iránt és vágyakozást, hogy átölelje, hol beteges irtózatot, hogy úgy érezte, nyomban sikoltani fog az undortól, a kétségbeesés nyirkos szorítását érezte, a sorscsapások előtti ürességet a belsejében, az émelyítő honvágyat valami ködbe vesző táj után, amelyről biztosan tudta, hogy még sohasem látta.

Összerázkódott, amikor visszanyerte az eszméletét.

– Elaludtál? – kérdezte suttogva egy öregember. – Mintha a fejed előrebukott volna.

Emenikének nem forgott a nyelve. Zavart lelkére nem talált szavakat.

A szertartás fontosabb mozzanatai után Nwokekoro tüzet gyújtott az izzó orepegallyal, amelyet valamelyik öregember hozott magával az útra. A kakasokat ősi rítus szerint leölték, és a yammal együtt megfőzték. Mielőtt az ételhez hozzányúltak volna, a pap levágott egy csirkeszárnyat, és könnyedén a templom jobb sarkába hajította. Az öregemberek valószínűleg megszokták már, nem

figyeltek a mozdulatára. De Emenike utánabámult a nyilvánvalóan elpocsékolt húsdarabnak; s íme, néhány pillanat múlva a szentély mögül hatalmas szürke kígyó kúszott elő, és nyeldesni kezdte a lakoma rá eső részét. Szemmel láthatólag nem félt, és az öregemberek tisztelettel hajtottak fejet előtte. Emenike hallott már erről a kígyóról, de mérete és közömbössége minden elképzelését felülmúlta. A szeme sarkából figyelte, ahogy a húscsomó kidudorodik a hüllő nyakában, aztán egyenletesen a gyomra felé csúszik.

Most már, hogy az isten jóllakott, az emberek rávetették magukat a megmaradt lakomára. A nap pedig már Chioluba tartott, mikor a szertartás résztvevői elindultak a falujukba, hazafelé.

Gergely Ágnes fordítása

GIOVANNI ARPINO

OLASZORSZÁG

Kiruccanás vidékre

Óvatosan haladtak át a tarlón, lábfejüket, amelyet alig takart a szandál, féltették a levágott búzaszárak lándzsáitól. Az égbolt olyan volt ebben a bágyadt délutáni órában, mintha leöntötték volna tejjel, nagy ritkán repült el fölöttük egy-egy puha testű szürke madár.

– Miféle madarak lehetnek? Talán kis galambok – mondta Emma.

Erre Lucia is szemügyre vette a tovaröppenő gerléket. De csak egy pillanatig nézte őket. Aztán máris a szandálját figyelte, meg a tarlót, amely óvatosan ropogott léptei alatt. Már fárasztotta ez a vidéki kirándulás, passzívan vetette alá magát barátnője lomha kívánságainak.

– Elmegyünk addig az elhagyott tanyáig. Van kedved hozzá? Vagy már elfáradtál?

Lucia rábólintott, és tovább lépkedett a mezőn. Amikor megfordultak és megálltak, hogy kifújják magukat, már nem látták Andrea házát, eltűnt a völgyben, a tető fölé magasló fügefa ágai se látszottak.

Süketítő hőség volt, a tücskök cirpelése is messziről hallatszott, mintha a nyár tömör kupolája eltemette volna őket. A szárazság girbegurba repedéseket vágott a földbe.

– Ha sétálni akarnak, láthatnak egypár elhagyott tanyát – mondta Andrea. – Rögtön föl lehet ismerni őket. Lehet, hogy az ablakokon még rajt van a függöny, de csak be kell nézni az udvarba. Ha nem találnak szalmakazlat, az azt jelenti, hogy a parasztok kiköltöztek az épületből.

Szinte kilökte őket a házból, hogy négyszemközt maradhasson Cesaréval; vörös bort ittak, és dialektusban beszélgettek a konyhában, amelybe csak a legyek harsány zúgása vitt némi életet.

Odaértek a tanyához. Szórakozottan kinyitották az istállóajtót, de nem mertek bemenni, visszahőköltek a szövetnél nem kevésbé sűrű pókhálóktól. Zihálva ültek le az egyik zárt ajtó előtti kőlépcsőre.

Luciából végül is kitört a siránkozás: – Micsoda ötlet – mondta; közben cigarettát keresett táskájában.

Megizzadt, szinte dühödten nézte magát kis tükrében, fogaival lekaparta az ajkára száradt rúzst.

– Pedig mennyi hely van, ahova vasárnap kirándulhatna az ember . . . – kezdte újra, de nem folytatta.

Emma fölállt mellőle, bekukucskált a ház apró ablakain. Egy asztalt, egy lyukas bölcsőt, néhány feldőlt demizsont fedezett fel a kis szobákban. A mennyezetről szőlőaszaló horgok lógtak.

Lucia ültében követte tekintetével. – Mit csinálsz? – kérdezte siránkozva.

– Vajon milyen mély lehet a kút? – mondta Emma.

Fölvett egy követ, bedobta a téglából rakott káva mögé. Hosszú másodpercek után száraz koppanás hallatszott. A kút kiszáradt.

Még néhány lépést tett az elhagyott udvaron; egy düledező fészer alatt ócska, rozsdás szerszámok hevertek. A falban lyukakat pillantott meg, odament, kiemelt egypár téglát, aztán elnevette magát.

A téglák mögött otromba szalmafészekben két lihegő galambfióka aludt.

– Hé! – kiáltotta Lucia, és visszatette a téglákat. – Tele van galambfészekkel . . .

Lucia cigarettázott, közben indulatosan nézte a fehér égboltot, a tarlót, amely úgy terült el előtte, mint valami ellenség hatalmas sárga háta.

Túlontúl nagy csend, szinte gyötrelmes üresség vette körül őket.

– Adj egy cigarettát – sóhajtott fel Emma, miután visszaült a kőlépcsőre.

Néhány másodpercig hallgattak, poros szandáljuk vékony csíkjait nézték. Lábujjaik lakkozott körmét is belepte a por.

– Ezt jól kifogtuk – dünnyögte Lucia.

– Ugyan, hagyd már abba, falusi kiránduláson vagyunk, ne kellemetlenkedj – torkolta le Emma.

Lucia máris elnevette magát, mind a ketten nevettek. „Milyen hülyék vagyunk, milyen hülyék" – gondolta magában Emma.

– Érzem . . . és csak késő éjjel érünk vissza Torinóba. Majd valami útszéli kocsmában akar vacsorázni, ahol nyüzsögnek a szúnyogok . . . ó, unom már a gyertyát tartani . . . Nem járhatnátok kettesben?

– Ejnye, miket beszélsz – bosszankodott Emma.

De azért megint elnevették magukat, Lucia barátnője vállára hajtotta a fejét, és dúlt-fúlt a hőségre, a vidékre, az autókirándulásokra, mindenre.

A tetőn üldögélő galambok hirtelen turbékolása egy pillanatig elszórakoztatta őket, de aztán újra sűrű csend vette körül a tanyát.

– Vajon hogy hívják azokat a falvakat? – kérdezte Lucia kelletlenül, és a távoli hegyek kék vonalát megtörő fehér foltokra mutatott.

– Tudom is én. Az egyik alighanem Cherasco vagy Dogliani – felelte Emma ásítva.

– Pedig tudnom kéne – csipkelődött Lucia. – Hisz Cesare mást se csinál, mindig ide hoz friss levegőt szívni.

– Nem mindig. Mást is szoktunk csinálni – nevetett Emma.

– Csak csináljátok. A végén majd nem vesz feleségül – ijesztgette Lucia.

– Nekem nem nagyon fontos a férjhezmenés. Úgy értem, nem túlságosan fontos – felelte Emma.

– Én még bottal se tudnék hozzáérni. Ne haragudj, de tudod, a jó barátnők megmondhatják egymásnak az igazat, vagy nem? – mondta Lucia.

Emma bosszúsan megvonta a vállát.

Elhatározta, hogy ő is megcsipkedi barátnőjét: – Majd meglátjuk, hogy te többre viszed-e. Mostanáig ugyanis . . .

Leheletnyi szellő csapott az arcukba, a kukoricalevelek az udvar szélén megzördültek tőle, valamelyik bokorban fura hangot adott egy madár.

– Azt elárulhatom neked, hogy félek vidéken – mondta Lucia, nem bosszankodott, szinte siránkozva beszélt.

– Én valamelyest kiismerem magam – mondta Emma. – Kislány koromban többször elvittek vidékre. Egyik nagybátyámhoz, már nem tudom melyikhez. Ismerek néhány fát, meg egy tyúkfajtát. Az úgynevezett amerikai tyúkot.

Bágyadtan elnevette magát, de nem nézett barátnője szemébe.

– Én meg mindig úgy érzem, hogy valami biztosan megcsíp, hangya vagy darázs – siránkozott tovább Lucia.

– Tudod, van errefelé egy temető, de olyan kicsi és meredek, hogy alighanem állva temették bele a halottakat – nevetett Emma.

– Ugyan, hagyd már abba, adj egy kis parfümöt – mondta Lucia.

De Emma táskájában se volt parfüm, nem tehettek mást, zsebkendőjükkel törölték le a verítéket homlokukról.

– A tengerparton lebarnultam, de már az a kis feketeség is lekopott rólam . . . igazán szerencsétlen vagyok a bőrömmel, nem akar tudomást venni a napfényről – jegyezte meg Lucia, miután megnézte saját vállát.

– Én meg talán sírjak? Hisz olyan fehér vagyok, mint egy selyemhernyó – vágott vissza Emma.

– Mindennek a te Cesaréd az oka. Amennyi időt itt elvesztegetünk, az alatt megjárhattuk volna Sanremót, sőt Nizzát is – felelte Lucia.

Emma igazat adott neki.

– Próbáld megértetni azzal a fafejűvel – mondta.

A galambok újra turbékolni kezdtek a tetőn, aztán hirtelen felröppentek, lassan mozgatták szárnyukat, majd eltűntek a sárga dombhát mögött, végül megint felbukkantak a messzeségben, sötét pontokként lebegtek az égbolton.

– Meséltem neked arról a férfiról, aki tavaly Nizzában állást ajánlott fel egy drogériában? – kérdezte Lucia.

– Igen – felelte Emma.

– Hát, persze, hülye alak volt. Mégis Nizza . . . – sóhajtott fel Lucia. – De majd meglátod, teveled mi lesz. Hozzámész ehhez a

Cesarehoz, és minden vasárnap elcipel vidékre, micsoda hülyeség! Ő is abból a fajtából való, amelyik a végén elkezd kuglizni, leissza magát, ordítozik . . .

– Szó se róla. Nem ismered. Minden este moziba akar menni – felelte Emma. – Tudod? Már alig bírom. Ha nem beszélem le róla, máris indul. De ha kénytelen vagyok lebeszélni, olyan ellenszenvesnek érzem. Érted te ezt?

Lucia grimaszt vágott.

Aztán elgondolkozott, és szótagolva mondta: – Ellenszenves. De nem nagyon. Rosszabb annál. Átlagember, igazi átlagember. Hiába mérnök, hiába van Giuliettája, senki se veszi észre. Átlagember.

– Persze, amíg kislányok voltunk . . . – kezdte Emma, de nem tudta befejezni, mert elnevette magát, Lucia is vele nevetett.

– Igen, amikor fiatalabbak voltunk, és ő még egyetemre járt, másképpen néztünk rá. Igaz? – folytatta Emma.

– Meghízott. És a férfiak megváltoznak, ha pénzük van. Egyszerre magasan hordják az orrukat. Hirtelen megöregszenek. Aztán talán harminc éven át semmit se változnak, de előtte hirtelen megöregszenek – bölcselkedett Lucia.

Váratlanul rémülten felugrott. Körülöttük darázszümmögés rezgett a levegőben, Lucia táskáját forgatva védekezett. A zümmögés elhalt, a lány óvatosan visszaült a lépcsőre, kedvetlenül nézett körül.

– Gyere, menjünk – mondta.

– Várj. Majd értünk jön – csitította Emma.

A galambok újra megjelentek, lassú, puha mozdulatokkal úsztak a levegőben, aztán zajtalanul leszálltak a tetőre meg a kút ferde borítólemezére.

– Persze, hogy a parasztlányok nem akarnak ilyen helyre férjhez menni – fakadt ki Lucia. – Igazuk van, ha városi férjet akarnak. Ha én is olyan helyzetben volnék, mint ők . . . Na gyerünk, most már tényleg unom . . .

– Maradj veszteg – szólt rá Emma, és visszahúzta a karjánál fogva. – Hadd jöjjön Cesare értünk. Vagy legalább kiabáljon. Légy szíves.

– Igen, közben Cesare odabenn iszik meg káromkodik a barátjával – csúfolódott Lucia. – Igaz is. Fura alak ez az Andrea vagy hogy is hívják. Olyan különös a nézése . . .

– Egy kicsit különc – felelte Emma, és elővette a cigarettásdobozt. – Bolond is egy kicsit. Nagy partizán volt, tudod? Cesarétól hallottam, hogy kinyírt egy egész csomó fasisztát, főleg németeket. Egyszer megtámadott egy német laktanyát, egyes-egyedül . . .

– Ez a törpe? Ez az arasznyi emberke? – álmélkodott Lucia.

– Bizony ez. Cesare az utolsó időkben vele egy csapatban volt a partizánoknál. Az utolsó hónapokban. Ezért akarta mindenáron meglátogatni. Azt mondta, hogy már legalább tíz éve nem látta.

– Értem – felelte Lucia, és ásított egyet.

– Várjunk még tíz percet, addig ne menjünk vissza – mondta Emma kedvetlenül, és megnézte az óráját.

– Nem bánom – felelte barátnője.

Megint valami kis szél mocorgott a kukoricalevelek között, a távoli dombok, mintha belemerültek volna valami lila ködbe, elvesztették kék színüket.

– Micsoda sivatag: bele lehet őrülni – jegyezte meg halkan, szinte rémülten Lucia.

– Most már, azt hiszem, meg is sértett. Igazán értünk jöhetne ez a fajankó – fakadt ki Emma. – Hát minek képzeli magát . . .

– Ugyan – csitította Lucia. – Hagyd ott. Minél hamarabb otthagyod, annál jobb.

– Tudod, mi jutott eszembe? Ha idén is délelőttre osztanak be a laboratóriumba, átmegyek a gyógyszerészetre. Át én. Micsoda egyetem ez a mi egyetemünk?! – mondta Emma. – Mindig kevesebb kedvem van a magoláshoz. Ilyen sokat sohase fogok dolgozni.

– Ó, én fogok, bizony fogok – felelte bágyadtan Lucia, de nem folytatta.

Föltápászkodtak, fejüket összedugva, még egyszer lustán bekukucskáltak az ablakon. A törött ablaküvegeken át hűvös, nedves levegő áradt ki, mintha pincéből jött volna.

– A villany be volt vezetve, láttam a lógó huzalokat – mondta Lucia.

Átballagtak az udvar egyik sarkába, ahol hatalmas gyökér és tűzifarakás hevert, meg néhány rongy, amelyet összegubancolt az idő és a por.

– Menjünk vissza, nézzük a galambokat – javasolta Emma.

– Nem – vágta rá határozottan Lucia. – Tudod, hogy félek az állatoktól.

– De hisz ezek csak galambok – nevetett Emma.

– Félek tőlük, mindig megijesztenek – tiltakozott Lucia. – Maradj itt, ne menj el . . .

De Emma lassú futólépésben, mintha táncolna, elindult a ház felé; karját tréfásan felnyújtotta.

– Kilóg a kombinéd – kiáltott rá csúfondáros hangon Lucia.

Emma megállt, lehajolt, megnézte, hogy csakugyan kilóg-e.

– Ejnye – mondta meglepődve.

Közeli motorzúgás törte meg a csendet: mozdulatlanul hallgatták a távolodó gépkocsi hangját.

– Hát akkor mégsem Afrikában vagyunk – nevetett Emma.

Egymásba karoltak, újra nekiindultak, de nemsokára megálltak egy üres kapuboltozat előtt. Az udvaron szanaszét szerszámokat lehetett látni, meg egy porlepte asztalt, fiókjai félig nyitva voltak. A földön egy kerekevesztett szekér nyújtogatta görbe rúdját.

Kiáltás ütötte meg a fülüket. – Hé!

A mező végén egy asszony közeledett feléjük. Intett nekik, aztán fejét leszegve újra elindult.

– Ki az? – kérdezte Lucia riadtan.

– Ne add a hülyét – felelte Emma, és megszorította a karját. Az asszony óvatosan lépkedett a tarlón; amikor közelebb ért hozzájuk, látták, hogy kicsi, fekete arca van. Kezét háta mögé dugta.

– Ó, kisasszonyok, nem tudtam, hova szöktek – mondta nagy igyekezettel, amikor már ott állt előttük.

Zavartnak tűnt.

– Andrea felesége vagyok – folytatta. – Jobb lenne, ha visszamennénk.

Merően nézte őket kíváncsi, kis, fekete szemével.

– Menjünk – mondta és elindult.

Nyomasztónak érezték a hallgatását, kicsit ziháló lélegzését. Valószínűleg nem volt olyan idős, mint amilyennek látszott. Emma, amikor elfogta Lucia futó pillantását, majdnem elnevette magát.

Követték a mező kanyarulatát, szüntelenül hallották a fáradt tüdejű asszony zihálását.

– Este van vonat, majd kikísérem magukat az állomásra – mondta a lányoknak.

– Cesare talán? . . . – kérdezte Emma, és megállt a tarlón.

Az asszony is megállt, megvonta a vállát.

– Hát igen, elment. Nem hallották a kocsit? – kérdezte szemét lesütve. – Megszökött . . . Összeveszett Andreával, és megszökött.

– Megszökött, mint valami . . . micsoda szemtelenség! – sipítozott Lucia.

– Ugyan – mondta az asszony mosolyogva, és egy pillanatra fölnézett. – Biztosan megijedt. Én nem voltam ott, nem is láttam . . .

– De miért? Ivott? – dadogta Emma zavarodottan.

– Hogy ivott-e? Ivott, de nem sokat – felelte a nő, s újra elindult a mezőn. – No gyerünk, jöjjenek . . . Nem, nem ivott sokat. Az a baj, hogy Andrea olyan csudabogár. Alighanem pofon vágta, háromszor vagy négyszer, tudják, aztán a vendég megszökött . . .

Emma odaszaladt mellé. – Veszekedtek . . .

– Hát igen. Andrea olyan hamar fellobban, mint a gyufa, bizony – mondta az asszony, és szomorúan elmosolyodott, de nem állt meg. – A politika miatt. Mindig a politika miatt tüzesedik neki . . .

– Verekedtek . . . – mondta Lucia lihegve, siránkozó hangon.

A mező most már lejtett, odalent felbukkant Andrea háza, a hatalmas fügefa félig eltakarta.

– Nem, tulajdonképpen nem verekedtek – felelte az asszony, és a lányok felé nyújtotta kezét, segíteni akart nekik, hogy biztonságosan haladhassanak lefelé a lejtőn. – Csak Andrea egy kicsit megpofozta . . . A vendég megsértődött, vagy megijedt, aztán elszö-

kött... Kikísérem magukat az állomásra. Nyolc óra körül van vonat Torinóba...

Andreát nem lehetett látni a ház előtt, az udvarban.

– Üljenek le a lugasban, ott hűs van. Mindjárt visszajövök – mondta az asszony.

Lucia lihegve siránkozott: – Ó, Istenem, Istenem. – Szemét tágra meresztette. – Mondj valamit Emma, csináljunk valamit, félek...

– Hagyd abba – ripakodott rá Emma. De nagyon elsápadt, és reszketett az ajka.

– Ugye visszajön értünk? Nem viselkedhet ilyen gyalázatosan... – folytatta Lucia.

A házból veszekedést lehetett hallani. Nem hangoskodtak, de úgy tűnt, mintha egy öröktől fogva tartó vita vége felé járnának. A férfi halk, monoton hangon felelgetett, felesége csak egyszer vagy kétszer csattant fel.

Aztán az asszony megjelent az ajtóban. Mosolygott, fejét csóválta. Nyugodtan közeledett a lányok felé.

– Ejnye, ne vegyék a szívükre. Férfidolog. Csak nem félnek? Ilyen szép lányok, mint maguk. Tudják, a férjem sajnálja. Egy kicsit szégyelli magát – mondta. – Főzök kávét, aztán elkísérem magukat. Nincs messze az állomás. Legföljebb húszpercnyire van.

Az apró termetű asszony nyugodtan megfordult, és visszament a házba.

– Ó, istenem, fussunk innen, fussunk – nyafogott Lucia.

Emma elveszítette türelmét. – Hagyd abba, különben te is megkapod a magadét. – Úgy megszorította Lucia csuklóját, hogy megfájdult.

Andrea ott állt az ajtóban, szűk ing volt rajta. Mielőtt lejött a lépcsőn, kivette szájából a cigarettát, és megvakarta a fejét. Miközben a lányok felé közeledett, úgy tett, mintha a torkát köszörülné. Leült a szemközti padra, nem mert rájuk nézni.

– Hát kérem... – mondta. – Így esett... Ha nem volna olyan tökkelütött, visszajönne, vissza kellene jönnie. De biztos vagyok benne, hogy nem jön vissza.

Fölszegte arcát, ránézett a lányokra, halvány mosolyával kedveskedni akart, bocsánatot akart kérni.

– Ne vegyék a szívükre kisasszonyok – mondta. – Előfordul ilyesmi. Az embernek türelmesnek kell lennie. Sajnálom . . .

Megint fura mozdulatot tett a kezével, aztán hirtelen fölállt, és beszólt a házba a feleségének. Az asszony máris megjelent.

– Szórakoztasd a kisasszonyokat. Majd én vigyázok a kávéra – mondta.

Az asszony leült a padra, kezét ölébe ejtette. Ha elmosolyodott, látni lehetett ép fogait, és hirtelen megfiatalodott. Lucia megpróbált visszamosolyogni rá, de erejéből csak valami furcsa zokogásra futotta.

– Ejnye, hogy lehet ennyire félni – mondta az asszony. – Látja a barátnőjét? Bátrabb magánál . . .

– Hogy történt? – kérdezte Emma.

Az asszony megvonta a vállát, csak azután válaszolt.

– Hát tudomisén – mondta. – A konyhában voltam, alig hallottam valamit. Igazán alig hallottam, érti? Tudja, Andrea nem tűri, hogy azt mondják neki, tévedett. A vendég meg azt mondta, hogy most minden másként van, hogy Andreának be kellene mennie a városba, hogy manapság nem lehet úgy gondolkodni, mint húsz évvel ezelőtt . . . Tudja, vannak dolgok, amiket a férfiak nem akarnak hallani. Érti?

Hiába várta, hogy a lányok legalább rábólintsanak; felsóhajtott, aztán folytatta.

– Tudják, Andrea hirtelen kezű – mondta. – Egypárszor beszélt nekem Cesareról. Mindegyikről szokott beszélni. Folyton emlegeti őket. Mindig úgy gondol az akkoriakra, mintha testvérei volnának. Mindegyikükre emlékszik. Nem akarja, hogy megváltozzanak. Ennyi az egész. És ha látja, hogy megváltoznak, dühbe jön. Értik? De most már hagyjuk abba, hozza a kávét.

A férfi átment az udvaron, óvatosan tette le a tálcát a lugas kőasztalára. Ott állt, míg a felesége ki nem öntötte a kávét.

– Te – mondta halkan –, mért nem szedsz egy kis fehér szőlőt. Már lehet érett fürtöket találni. A kisasszonyok hazavihetnék Torinóba.

– Köszönjük, köszönjük, nem kérünk – felelte cérnavékony hangon Lucia.

– Köszönjük, de tudja, a vonat – mondta Emma, anélkül, hogy ránézett volna a férfira.

– Tessék a kávé. Cukrot már tettem bele – kínálta őket az asszony, és odanyújtotta nekik a csészéket.

A férfi csak állt, mint a cövek, nézte őket, míg mindhárman le nem nyelték az utolsó kortyot is. A lugasban az alkonyat első jelére megalvadt az árnyék.

– Nálunk is meghálhatnának, ott a nagy szoba – mondta feleségének.

A lányok az asszonyra néztek, és fejüket rázták.

A férfi óvatosan hátrált két vagy három lépést, aztán kiment a lugasból, és mintha semmi se történt volna, eltűnt a házban.

– Van két kerékpárunk, avval is mehetnének – kiáltotta bentről. – Egyiküket elvihetnéd a férfigép vázán, Mária . . .

– Persze, mehetnénk kerékpáron. Igaz, hogy gyalog is odaérünk húsz perc alatt – mondta az asszony mosolyogva.

Lucia újra nyafogni kezdett: - Őrültek, mindegyik őrült, hát még azt is el kell tűrnünk . . .

Emma bágyadtan a szavába vágott: – Elég legyen, most már igazán szégyelld magad.

Az asszony a kormánynál fogva kivitte a két kerékpárt az udvarra. Az egyiket, a női gépet, odanyújtotta Luciának.

– Magát elviszem a vázon. Bizony, hogy elviszem. Ejnye, ne kéresse magát. Nem is gondolná, milyen erős vagyok – mondta és eligazította a szoknyáját a nyereg körül meg alatta. – Andrea odabenn van. Szégyelli magát, azért nem jött ki elköszönni. Velem üzeni, hogy üdvözli magukat – folytatta, közben lábával már a pedált kereste. – No, kisasszony, szálljon fel. Majdnem végig lefelé megyünk . . . Nem szedtem szőlőt, még éretlen. Majd máskor, jó? Igazán remélem, hogy lesz rá alkalmam . . .

Zsámboki Zoltán fordítása

ANNA BANTI

OLASZORSZÁG

Egy érzés íze

– Az kocsi, a Maserati, abba nem üt a mennykő, mesésen gyorsul, kényelmes, mint egy ágy. Mennyi idő alatt is értünk Milanóból Barcelonába?

– Ki emlékszik rá? Szempillantás alatt, bár én aludtam, a sebességtől mindig elalszom. A táj nem érdekel, az egész világ egyforma, mindenhová túl hamar érek oda.

– Segíts csak: indulás tízkor, szép kényelmesen, ebéd . . . Arra legalább emlékszel, hol ettünk?

– Miket kívánsz tőlem. Én sose vagyok éhes, hisz tudod, ráadásul minden vendéglő egyforma.

– Mondjuk, nyolc óra alatt. A nap még javában sütött, zuhanyoznunk se kellett, olyan frissek voltunk, mehettünk kószálni a Barrio Chinóba.

A nyaralás, a százszorszent nyaralás legfőbb öröme ezekből a hazugságokból áll. Hepehupás utak, dugók, zökkenők, hőség, a tarkóra tűző nap, elharapott szitkok, ezt mind-mind legyőzi az ártatlan önámítási kísérlet: nyolc óra, hat óra, három óra. A férfi kezdeményezi, a nő húzódozva alájátszik; ez a színlelt húzódozás is biztonságosabb, mint a cinkosság. „Hagyd abba", ezt is mondhatná, és szívesen mondaná is, ha rosszkedvű. De sose mondja, szemérmesebben őrzi, mint a meztelenségét.

A férfi jóhiszemű, hazugsága igaz; a nő szégyelli az eltitkolt igazságot, hitszegésnek érzi a férjével szemben. Néha meg is feledkezik az igazságról, annyira mélyen rejtegeti: akár meg is esküdne, hogy nincs. Ezt az „igaz, nem igaz" játékot jól ismeri, gyerekkora óta játssza agyának titkos zugában, ahová különféle emlékeit, benyomásait, gondolatait raktározza, a legvaskosabbaktól és a legegyszerűbbektől a legbonyolultabbakig. Egyszóval, ott

őrzi mindazt, ami csak rá tartozik, hogy igaz-e vagy se, az nem fontos, csak az a lényeg, hogy egyedül rá tartozik. A házasság még értékesebbé tette azt a titkos zugot, bizonyos házastársi cinkosságok számára is jut benne hely, szabadabb a mozgás.

Különösen akkor rendezkedik kényelmesen, tárgyilagos-józanul és gátlástalanul, amikor egy-egy magányos, őrjítően unalmas nap mindenféle rosszat kihoz belőle. Kifelé a sok vacakkal: kíméletlenül felméri és egymás mellé állítja az igazságokat azokban a csinos kis jelmezükben, amikben olyan biztonságosan sétafikálhatnak az utcákon. Tessék, máris ez a tavaly nyári utazás. Förtelmes volt. Istentelenül hosszú, indulás hajnalban, porlasztóhiba, rettenetes ételek, kocsiban töltött éjszakák – és az a versenykocsinak nevezett egérfogó, mély és levegőtlen, mint egy szarkofág, csak vasból. Az embernek minden kanyarban, minden huppanónál a torkában dobog a szíve; ő – természetesen – csöndben tűrt. Oreste sose foglal előre szobát, a végkimerülésig kell viaskodniok a portásokkal. Aztán a különös kegynek számító szobáról kiderül, hogy kényelmetlen, zajos, meleg. Zsibbadt lába ég, az ágy még nincs áthúzva, lucskos az előző vendég izzadtságától, fürdőszoba nincs, zuhany sincs, csak egy mosdó, vékonyan csurgó vízzel.

– Fáradt vagy?

Mérgesen tiltakozik. Elindulnak, szűk, fülledt utcákon lődörögnek toprongyos emberek közt.

– Ez Barrio Chino – közli Oreste.

Nem válaszol, bambán megy, szédeleg.

Tenger, nem lehet benne fürödni, erdő, nem lehet benne megállni – az utazás örömei. Carla mégis föléled lassan örökös fáradtságából, ágaskodni kezd, mint egy tengeralattjáró periszkópja, begyűjt egy csomó látványt, amit féltékenyen őrizget majd és csukott szemhéja mögött gyakran fölidéz. Oreste azt hiszi, elaludt:

– Ébresztő, nézd csak meg a térképen, milyen messze van N., most hagytuk el C.-t. Észre se vetted? – kérdi.

Az az átkozott térkép, folyton eltűnik, most a támla alá csúszott. Gyorsan elbúcsúzik a lila futónövények közt bujkáló ablaktól, az árnyas kis tisztástól, a szomorúfűztől, tudja, hol keresse

őket, és vissza is fog térni hozzájuk. A térképen sose ismeri ki magát, Oreste dühbe gurul, leállítja a motort, kitépi kezéből a térképet.

– Álmos vagyok – sóhajt Carla, és kinyújtja lábát, már amennyire a szűk helyen tudja.

Aztán otthon, Milánóban nem hazudik, amikor fennen hirdeti, hogy neki minden táj egyforma: el kéne magyaráznia, hogy a sebesség fölfalja előle a világot, de ilyeneket nem szokott mondani, még gondolni se. Végül is mibe kerül neki, alájátszik Orestének, közben megmarad a különös lény szerepkörében – micsoda nő! –, akinek mit se számít az, amit mindenki értékel és élvez. De legalább abban a bizonyosságban – majdnem hitben – él, hogy a kor gyermeke, nemzedékének hűséges tagja, aki óceánokat és földrészeket repül át szemrebbenés nélkül. Megszállott utazásaival Oreste is megerősíti hitében: így hát szívesen szenved és fizet hazugságokkal. Csak ő tudja, gyerekkora óta mennyi küzdelmébe került a haszontalan vita régimódi családjával, amely csökönyösen megtagadta tőle mindazt, amit társai oly könnyen elértek. Az az örökös vita, veszekedés, huzakodás, még a győzelmet is megkeserítette, hogy önmaga ellen is harcolnia kellett, természetes hajlandósága szerint ugyanis éppen olyasmikhez vonzódott, amikhez a családja, bár sose merte bevallani. Oreste mellett végre elengedhette magát, a kocka el volt vetve, vita nélkül szolgálhatta és gyakorolhatta modern elveit, miközben a titkos zughoz bármikor bizton fordulhatott menedékért, szabályos papírja van hozzá – legalábbis így gondolta.

A jelent sose szerette, közönségesnek találta és nehezen viselte el, csak a múlt és a jövő érdekelte. Fintorogva beszélt az autók óránkénti kétszáz vagy a repülőgépek ezer kilométeres sebességéről. Vacakok, hajtogatta. Az űrutazásra is csak ingatta a fejét, kis séta. Ilyesmiktől nem jövök lázba – mondogatta. Nem tudta, hogy ábrándokat kerget, csak az elszabadult képzeletben tudott gyönyörködni; utálta a népszerű, áltudományos könyveket, barátaik kedvenc olvasmányait. Ha sikerült elképzelnie olyan mesebeli lassúságot, amely lehetővé teszi az embernek, hogy egyidejűleg birto-

kába vegye a tér és az idő összes kínálatát, furcsa módon máris kielégítette vágyát, hogy mindenütt jelen legyen. Bűvös elképzelés volt, megszabadította egyik szorongásától: attól a gyanútól, hogy megfosztja magát valamitől, míg a múlton mereng. Büszke volt erre a fölfedezésére, sajátjának hitte, senkivel se osztotta meg a titkot, úgyse értenék, csak tönkretennék, gondolta, nem is sejtve, hogy álkulccsal jutott be valahová: megint csak abba a titkos zugba.

Ettől kezdve másképp viselkedett a hétvégi vagy a nyári portyákon: figyelmesebb lett, gyorsan kiemelte a tájból a neki való látványt. Mást persze észre se vett, Oreste tréfálkozott is vele, hogy rájött, miként lehet nyitott szemmel aludni. Most csakugyan igazat mondott, amikor azt állította, hogy szívesen utazik, valóban örült, ezért olyan kedvességgel, odaadással igyekezett megfizetni a vámot titkos élvezeteiért, amilyennel Oreste végezte turistakötelességeit. Holdfényben vagy zseblámpa világánál buzgón színlelte a figyelmet a híres műemlékek előtt, amikor Oreste fölolvasta a „guide bleu"-t (holnap legalább jókor reggel tovább indulhatunk); és közben a legnagyobb nyugalommal azon ábrándozott, bár kibújhatna a bőréből. Csak azt nem tudta elég világosan, hogy legszívesebben ki más szeretne lenni, és hol.

Az őszi hónapokban a házaspár a szokásos útibeszámolókkal traktálta barátait, akik a tengernél vagy a hegyekben töltötték a nyarat, ahogy illik; a beszámolókat ezúttal keskenyfilmek színezték, Oreste készítette őket legújabb játékszerén, egy filmfelvevő csodán. Carlának az összejövetelek holtunalmasak voltak, boszszantotta, hogy a saját lépteiket, mozdulataikat látja viszont, számára semmitmondó színtereken. A társaságban elterjedt, hogy Carla megváltozott, eltompult, furának találták, hogy a közönyös utazó szerepében tetszeleg. A filmfelvevő lehetővé tette, hogy félrevonuljon, Oreste úgyis maga akart kommentárjaival szerepelni. Carla fölszolgálta az italokat, aztán üldögélhetett magának, a vetítő percegésétől még sűrűbb lett az amúgy is kellemes sötétség. Amikor villanyt gyújtottak, valaki mindig tréfálkozott:

– Aludtál?

Egy kiadós influenza aztán lehetővé és kellemessé tette azt, amit sose mert kezdeményezni: hogy kíméletlenül végiggondoljon dolgokat, és legyőzze a magány rémületét. Lázas félálmaiban, két csillapító közt, előfordult, hogy friss, érintetlen emlékképekre bukkant, mohón magához ragadta őket, és hosszú pillanatokig gyönyörködött bennük. Élvezte ezeket a pillanatokat, ott voltak, nem múltak még el, ott vibráltak előtte. Nincs az a filmfelvevő, mely ilyen képet rögzíteni tudna: kertek, egy ház, meredek kerti út; csak az a szem őrizheti meg, amelyik erre van beállítva. Neki valósággal testi gyönyört jelentett, íze volt. Az érzés íze.

Később vett csak tudomást ennek az íznek a jelentéséről. A hosszadalmas influenza kezdetén – talán mikor a láz lejjebb ment – még csak finom lélegzete, sóhaja volt annak a nőnek, aki váratlanul bukkant fel a ház küszöbén, fehér napernyő védte a sugarak elől. Aztán kitisztult a kép, a fal rózsaszínű lett, a zsaluk zöldek, s leanderek keretébe illeszkedtek. Sokszor látott ilyen házakat a legkülönbözőbb utcákon, Toszkánában, Umbriában, Marchéban, még a nagy francia fennsíkokon is, csak szomorúbbak voltak, leander se övezte a csukott ablakokat. Ködös, rossz álmaiban ezek a képek megsokszorozódtak, és történetekké álltak össze; nem cselekmények, hanem különböző órák és évszakok hátterébe ágyazott mozdulatok történetévé. Később a háttér eltávolodott, és az előtérben tisztán bukkant föl a napernyős nő. Hol látta? Hirtelen észrevette, hogy bő, hosszú szoknyát visel, mint egyik dédanyja a családi dagerrotípiákon, azt mesélték róla, hogy irtózott a várositól, vidéken élt. A tudatalattija járatná vele a bolondját? Ingerült lett, ám közben a női alak élte a maga életét. Végigsétált a kis tisztáson – szoknyája suhogott a füvön –, lehajolt egy bokorhoz, a kertészt hívta, kék szegélyes csészében valamit hoztak neki, egy padon itta meg a tölgyfa árnyékában. A levelek susogtak, léptei alatt zörgött a kavics. Gondolatoknak nyoma se látszott ebben a szelíd kis babában, csak apró-cseprő foglalatosságait, kecses mozdulatait látta, a közönyét. Most visszamegy majd a házba, teli fehérneműsszekrényeket nyitogat, parancsokat osztogat, aztán hintóba ül, a ház mögött áll egy istálló két sötét lóval, kutya ugat, a fekete hin-

tón sárga stráf. Látogatás, bevásárlás, vagy csak sétakocsikázás? Semmi kétség: ez a nő boldog.

„Boldogok vagyunk" – érkezett a hír Carla édesanyjának a Danieli szálloda cégjelzéses papírján, a nászutasok ismerős féligazsága Velencéből, mert Oresténak akkor még csak erre telt. „Boldogtalan" – szokták suttogni, ha egy fiatalasszony ideges, érzékeny. Carla jobban szereti magáról azt gondolni és mondani, hogy „szerencsés vagyok"; a szerencse kézzel fogható, kellemes dolgokban nyilvánul meg, autó, bunda, újabbnál újabb háztartási gépek, bankszámla. Mindenben idomul kora és osztálya szokásaihoz, szexuális kérdésekkel küszködik, olyasmikkel, amiket Oreste barátai tárgyalgatnak esti beszélgetéseiken. A boldogság: mind azt állítják, hogy joguk van hozzá, a tiszta helyzetek kellemesebbek, mint a folytonos megalkuvás. Adhat egy férfi, egy nő boldogságot? Carla elbizonytalanodott, mióta tizennyolc éves korában néhány romantikus könyvet nagy szégyenkezve megöntözött a könnyeivel. Mintha ezek a könyvek az ő asszonyi jövőjét előlegezték volna. Aztán ostobaságnak minősítette ezt a feltételezést, és elfojtotta. Örült, hogy maga is, polgári otthona is megkap mindent. Az érzelmek minőségén, erején, értékén nem töprengett, olyan természetesek voltak, mint az evés meg az ivás, a jó egészség bizonyítékai. Fölöslegesnek és bajosnak találta volna, hogy a boldogság fokozatain tűnődjék.

Hogy miért boldog, vagyis volt boldog annak a – titokban már „szülői házként" emlegetett – otthonnak képzelt lakója, nem tudta volna megmagyarázni, csak érezte. Egy napon rájött, hogy nincsenek vágyai, azért él a kegyelem állapotában. Az a magányos ház a láthatatlan szolgálókkal – csupa arctalan árny – a biztosítéka derűs örökkévalóságának, egyik óra a másik után, egyik nap a másik után, távol a kételyektől, bizonytalanságoktól, megaláztatásoktól. A lábadozás kényszerű tétlenségében az ismeretlen nő alakja lassacskán elfoglalta helyét annak a másik képzeletbeli kedves figurának, aki gyerekkora álmatlan éjszakáin kelt életre, apró szobácskákban élt, kisautók, apró bútorok közt, egy méretére szabott liliputi világban. Pillanatról pillanatra követte a napjait, úgy aludt el.

Aztán lassan elszokott tőle, de amikor a közeledő nyárral ismét előjött a szokásos kérdés: hová menjenek nyaralni, Carla legszívesebben azt mondta volna: „őhozzá". A két sima hajfonattal keretezett sápadtka arc, a suhogó szoknyás alak még várta. A rózsaszínű ház megtelt hangokkal, suttogással, trillázó nevetéssel, tehát már nincs egyedül, már nem az a kedves kis baba. Élete nemcsak mozdulatokból áll, hanem történetekből is. Lány még, vagy férjhez ment? Most éppen lágyan elmosolyodik, kissé hátrafordul, mintha várna valakit a házból: ebben a várakozásban benne van törhetetlen boldogsága, a szülői ház bűvöletes titka.

A játék, az ártatlannak indult időtöltés elhatalmasodik: „az érzés íze", mely eleinte olyan erőtlen volt, alig több, mint a fény múló tréfája, most betöltötte az egész világot, illat lett, zene. Carla már szenvedett – a szó nem is adja vissza az érzést –, túlérzékennyé vált, szeme gyakran minden ok nélkül megtelt könnyel. Amúgy meggyógyult, „formába" lendült, idegei erősek lettek, tudta, hogy azok a könnyek „siratókönnyek". Azt siratja, hogy volt valamije, és már nincs: Carla soha semmit és senkit nem vesztett még el. Próbált eligazodni az érzései közt, „siratás", suttogta, „nosztalgia". Igen: édes-bús nosztalgia, semmivé foszlott abban a szerető, gyöngéd közegben, amelyben úgy pihenhetett meg, mint egy ékkő a vattapárnáján. És furcsa-kedves szavak, áhítatos, simogató mozdulatok. Carla nem látja a küszöbön megjelenő férfi arcát, csak ölelő, odaadásra hívogató karját. Megjelenésére minden mozgás felgyorsul és ünnepélyesebbé válik, a pár átröpül a füvön és a kavicsoson, az út végében álló hintóhoz libben, Carla érzi a férfitenyér száraz melegét, amint fölsegíti: már ő az a napernyős nő, és a boldogsága ebben az érintésben, ebben a dédelgető biztonságban rejlik. A lovak aranyos port kavarnak, a nap lenyugvóban, Carla még sose utazott ilyen örömmel, minden kedves, mit csak lát: az övé. Kívánságai nem jelentenek nehézséget, maguktól teljesülnek: nem fél a fogamzástól, a szüléstől, a gyereknevelést ől, máris két bájos gyerek uzsonnázik a tisztáson, úgy jöttek a világra, mint a növények; a szerelemben, melynek létüket köszönhetik, nincs semmi testi, egy mozdulat, tán álmában, már el is felejtette.

És a haláltól se riadozik már, könnyű, édes-szelíd elernyedés, a sírfeliraton név, szépség, erény, az első találkozás félénk szavai, a halhatatlan emlékezeté, mert az emlékezet számára a szerelmesek mindig fiatalok.

Carla ezekben a napokban úgy érzi, kietlen, sötét parton áll, mostoha világ veszi körül, családja és barátai fürge, soha vissza nem térő hajóra szálltak. Az idő, amelyben megakadt, nem a jövő, ahhoz joga van, hanem az áruló múlt, az akar – elkésve – kegyetlenkedni vele, dühödt bosszút állni rajta. Nevetséges redingotos, cilinderes férfiak, esetlen, rosszul öltözött, piszkos nők: köztük hogyan gyönyörködhetett volna önmagában, csak nem tartozhat közéjük? Dühében önkínzón képzeleg e férfiak és nők képmutatásáról, közönséges öleléseikről, melyekben a kiszolgáltatott nő csupán tárgya az élvezetnek; nyomorult házasságtörőkről, műfelháborodásokról fantáziál. Amikor elmúlt a haragja, visszatalált régi gondtalan világába, és lelkének már a megváltozott szélirány vagy halk hegedűszó is elég volt, máris rálelt a varázsos „szülői házra", a „boldog asszony" mozdulataira. És a nosztalgia falat emelt közéje és a világ közé.

Meghízott, megsápadt; nem járt fodrászhoz, manikűröshöz, elfeledkezett a tavaszi divatról. Egyik barátnője rázta föl súlyos tekintetével és könnyedén odavetett szavaival, ám egészen mégse tudta a való világra ébreszteni:

– Ramatyul festesz, térj magadhoz, le kell fogynod.

Ramaty! A „szülői házban" sose járta ez a szó, nem használták, nem is értették volna. Csakugyan, a tükör szürke, petyhüdt arccal, megereszkedett vonásokkal vádolta, fénytelen hajjal.

– Ramatynak találsz?

Kétszer kellett kérdeznie, Oreste olyan üres tekintettel bámult rá, egyre türelmetlenebbül:

– Hát egy kicsit, hogy is mondjam, lompos lettél.

A szokatlan jelző szíven ütötte, anyja szótárához tartozott – Oreste nem is ismerte. A családban megvető éllel használták, öregekre meg olyanokra, akik mindig otthon gubbasztanak.

Egy gyógyszeres koplaló-fogyókúra meghozta az eredményt:

karcsú lett, manekenruhákat vett, és idegnyugtatóul délutánonkint öttől éjfélig kanasztázott. Fanyar lett és hegyes, ki nem állhatta az egyszerű, nyugodt nőket: ostobák, mondogatta, hiányzik egy kerekük. Ha eljött a nyár, és Oreste elindult szokásos őrjöngő utazására, mehetett egyedül, Carla inkább Milano Marittimába járt, vonaton. Az a szokás alakult ki, hogy külön nyaralnak, a férfi az egyik csábos tisztviselőnővel az irodájából, ő meg valami repülővel elérhető helyet választott, csak ezt a közlekedési eszközt viselte el, és csak havasi sétákra vagy motorcsónaktúrákra járt: a gondolat, hogy viszontláthatja valamelyik „szülői házát", megmérgezte az életét. Most már alávaló árulónak érezte magát, aki csalárdul elhagyta a maga korát: „ha lefeküdtem volna valami pasassal, most semmi gondom nem volna" – sóhajtozott.

Volt egy szibillai mondata, mindig felvidította vele kanasztapartnereit:

– Egyetlen módja van, hogy az ember becsületes maradjon: repülőgépen kell utaznia.

Székely Éva fordítása

LUIS BRITTO GARCÍA

VENEZUELA

Tükröstrükk

Éppen a Negyven Nap és Negyven Éjszaka Katalepsziában című nagy varázslatot mutattam be, amikor a választói igazolványokat kérő fickók lefogtak, és – miután kirabolták a Városi Tanácsot – engem otthagytak az épületben egy köteg utcafrontadó-nyugtára fektetve, és úgy találtak rám a kíváncsiskodók: turbánt és rózsaszínű selyem ágyékkötőt viseltem: a mellkasom brosstűkkel meg szablyákkal volt teliszurkálva: kataleptikus állapotban feküdtem: csöndes voltam, sírdogáltam.

Megkérdezték a nevem, és rájöttem, hogy sohasem volt nevem, vagy már elfelejtettem: hogy mondhattam volna meg azoknak az uraknak, akik már azon vitatkoztak, hogy: vajon a Társadalombiztosítóba küldjük, bekötözni a sebeit, dehogyis, a Társadalombiztosítóban nincs kötszer, se fertőtlenítőszer; be kell sorozni, hiszen nincs katonakönyve, dehogyis, rózsaszínű ágyékkötőt és kibomlott, átvérzett turbánt viselő egyéneket nem szoktak besorozni; börtönbe vele, mert nincs nála a választói igazolványa, dehogyis, a börtönből nem lehet bolondokházát csinálni; a bolondokházába vele, de mégse, a bolondokházában nincs hely; a könnycseppek lassan peregtek le az arcomon: amíg az egyik vitatkozónak, aki rendőr volt, egy ötlete nem támadt, és azt nem mondta, a személyi igazolványát, kérem a személyi igazolványát.

De ha az embert börtönbe dugják azért, mert nincs személyi igazolványa, azzal még nem oldanak meg semmit, mert az nem elég hozzá, hogy bejusson valaki abba a szilárd világba, abba a világegyetembe: sőt mi több, már a rácsos kapunál felvetődnek a nagy talányos kérdések: a részegen horkolók összerókázott csoportjába tegyék-e a pasast; az autótolvajokkal zárják-e össze; vagy berakják a portugálok gyáva csoportjába, nézd, möszjő,

megoldjuk a problémádat, ha átengeded nekünk a furgont; nem, nem, csakis egyetlen csoportba lehet betenni: egy csoportba a guggoló, egész nap guggoló aggastyánnal, aki időnként szelíden maga alá vizel; a kölyökkel, aki egész nap láthatatlan legyeket hesseget; az öregemberrel, akinek azzal telik el a napja, hogy repedéseket keresgél: az agy nélküli emberrel, aki kifejezéstelen arccal bámul; a kamasszal, aki egy mogorva vakot istápol, és láthatatlan fonalakat húz elő a szájából, amelyek mindent összekötnek; azzal az emberrel, aki után kutyák sompolyognak; azzal az emberrel, aki egész nap mandarinokat vizsgálgat; azzal az emberrel, aki megváltoztatja az alakját; azzal az emberrel, aki egyfolytában sérteget mindent és mindenkit; azzal az emberrel, aki minden konzervdobozt összeszed; mindazokkal az alakokkal, akiket, ha meglát, a csendőrfőnök azt mondja, az istenit, ne hozzanak be nekem ilyen nyavalyás alakokat; de hát nincs személyi igazolványa; ne hozzanak be nekem ilyen nyavalyás alakokat, hányszor mondjam maguknak, hogy ne hozzanak be nekem ilyen nyavalyás alakokat.

Amikor behozták a kőembert meg az ugrándozó embert, egyszerre szakadt vége a csendőrfőnök türelmének és a börtön befogadóképességének; így hát aznap éjjel, jó későn, beindították az egyik rabomobil motorját, ránk világítottak egy hatelemes lámpával, és azt mondták, felállni, szaros gyagyások.

hihi a büdös kurva a legyek konzervdobozok csörömpölése keresgéli a repedéseket a csatlakozások a csatlakozások ne nyúljanak hozzám mert most kígyó vagyok kopp-kopp tiszta márvány fogjon meg kopp-kopp fogjon meg vau vau vau hoppá hoppá szaltó szaltó magasabbra hoppá szaltó pá gyerünk a kocsiba szálljanak be a kocsiba vagy hozzuk a vizestömlőt hihi a büdös kurva a legyek fogjon meg hoppá vau vau a ponyvát takard le őket a ponyvával ne lássák amikor behúzzuk a rácsokat ne lássák

mialatt a rabomobil az országúton döcögött, gödör, megpróbáltam a szakadt turbánommal bekötözni a vihorászó kisöreg fejsebét, amit a kavarodásban kapott, gödör, megpróbáltam elállítani a vérzést az óriás sértegető felhasadt halántékán, kanyar, megpróbáltam lenyomni a dudort az egypúpú teve púpján, most egypúpú teve

vagyok, nézze, megpróbáltam megnyugtatni a légyhessegetőt, gödör, megpróbáltam a padlón kényelembe helyezni a kőembert, emelkedő, bekötözni a konzervdobozgyűjtögető ember sebeit, amelyeket a durva lökdösődésben kapott, lejtő, emelkedő, huppanó, bekötözni a kutyás ember zúzódásait, lejtő, emelkedő, huppanó, lejtő, emelkedő, huppanó, kanyar. Hajnali négykor a sofőrök megálltak kávézni a hatvanas kilométerkőnél levő Nagy Állomásnál. Egyikük beszélgetett egy darabig a lányokkal. A másik megkérdezte tőle, van-e nála aprópénz. Aztán beindította a zenegépet. Megszólalt az *Eltévedt lövedék* című szám. Egy óra múlva tovább indult a kocsi. Vacogtunk a tömlő vizétől. Pirkadatkor leállították a rabomobilt, és ránk szóltak: kiszállni, szaros gyagyások.

Magányos, száraz földúton álltunk, a távolban hollókeselyűket láttunk, erős szél kerekedett.

A rabomobil elment, imbolyogva a vad szélviharban, amely mintha valami elvarázsolt körbe zárt volna bennünket. Észrevettem, hogy azon tanakodnak, merrefelé vezessenek bennünket, mindnyájunknak meg kellett mozdulni, mielőtt körülzárt volna bennünket az a hatalmas háló, amit a vakvezető kötött a szájából kihúzott láthatatlan fonalakból

mert a világ tele van fonalakkal, komám, amelyeket én kihuzigálok a számból, és összekötöm velük a dolgokat, komám, erről már meséltem magának, komám, és maga tud róla, ahogy a többi dologról is tud, amiket elmesélek magának a világról, a buborékvárosokról meg az agancsos madarakról, amelyek az alvók fejére telepednek, komám, ha én nem mondanám, maga nem tudna a világnak ezekről a dolgairól, sem a köpönyeges férfiakról, akik éjjel kószálnak és kávéskanállal kivájják a kisgyerekek szemét, és azokról a figurákról se tudna, amelyeket a fonalaimból fonok és amelyekre szükség van, mert ha nem volnának, szétbomlana a világ, minden darabokra hullana, és a darabok szétszóródnának és maga büntetésből visszanyerné a szeme világát és látnia kellene ezeket a szörnyűségeket, amelyeket én látok maga helyett, komám: én szövöm a dolgok pókhálóját, hogy belém hulljon az idő. Én kötöm össze a dolgokat, a csendőrfőnök orrát a zászlórúddal, a

fruskák cicijét a golgotavirággal, a késes köszörűjét a halárusoknál lógó durbincsok pikkelyével, elkezdem a világ egyik pontján, és már majdnem a felét összekötöttem: és ezt úgy hívják: múlt; és most megkötözöm ezt a rózsaszínű selyemrongyokba burkolt félkegyelműt, és hozzákötöm emezt is, az agy nélküli embert.

Fenyegető förgeteg támadt a koponyájában. A jobb oldali halántéka felől fújt. Apró, súlytalan tárgyakat sodort. Hópelyheket. Gondolatokat.

Alkonyat felé a szél erősebb lett és forró lehelete volt, és az úr megnáthásodott. Egyre erősebben fújt a szél a koponyájában, és az úr egy zsebkendőbe trombitált, majd a taknyos váladékot nézegette benne. Pikkelyes kristályokat, amelyek a levegőn feloldódtak.

Megpróbálta a kezével betapasztani a fülét. Óvatosan kirekesztette a kongó hangokat, amelyek visszhangozhattak, visszhangozhattak, visszhangozhattak, visszhangozhattak.

Keresgélt, de semmit sem talált, amivel kitömhetné a koponyáját. Félt, hogy fájdalmat érez benne, az üres gyomor korgó fájdalmát. Arra gondolt, hogy ilyen lehet a gondolat. Félt tőle, hogy ilyenek lehetnek a gondolatok.

Az agy nélküli ember néha úgy érezte, hogy kettéhasad. A szobájában ruhakötegek és nedves papírok halmozódtak fel. Nem tudta, hogy a két fele közül melyik botlik bele a hulladékba, ezért hát nem döntötte el, hogy mit tegyen velük.

Másrészt, ha eltávolítja, azzal nem fogja elpusztítani őket. Nem fogja megsemmisíteni őket. Mindig is ott lesznek. Idébb vagy odébb. Az agy nélküli ember üres szeme mindig látni fogja őket.

Túlélte a dolgot, úgy, hogy azokat a mondatokat hajtogatta, amelyeket hallott, és, amikor már jól tudta utánozni őket, nyugton hagyták. Amikor rohamai voltak, tudta, hogy a rohamokat az a szürkés daganat okozza, ami a többi embernek a szeme mögött lapul.

Ha ismételgeti a mondatokat, végül parancsolni fog mindenkinek és megparancsolja nekik, hogy mindenkiből tépjék ki a szürkés daganatokat.

Nesztelenül járkál az éjszakában az agy nélküli ember, aki nem tudja, hogy mire valók a kerítések. Belép a kertekbe, ahol a föld színén vakító zöld fények ragyognak. Hideg verejték gyöngyözik a homlokán, hát megmossa a tükörképeket szóró iszapos forrásokban. Szeretné kioltani a fényeket, és szeretne bambán álldogálni az éjszaka nagy értelmetlenségében. Szeretné lehajtani a fejét a holdra, és lassan leereszkedni vele a látóhatárig vagyis a földig. A föld alól vízvezetékek búskomor morgását hallja, és nem érti, hogy honnan jön a hang, sem azt, hogy hogyan, sem azt, hogy miért.

A kutyák köréje gyűlnek és morognak. Az agy nélküli ember letolja a gatyáját, és előttük kakál.

Megszokta, hogy horkol, és még ébren is horkol, ámulva, hogy nem látja a horkantásokat. Hogy nem látja őket, pedig olyan valódiak. Hogy a világ teli van egy csomó megfogható dologgal, amelyek nem láthatók. Fél, hogy megbotlik bennük, megcsúszik rajtuk. Hogy öntudatlanul lenyeli őket.

Az éjszaka agy nélküli űréből előbukkanó nők odalépnek hozzá, és a szájába dugják a kezüket. Könyékig. Sóhajtoznak és elfordítják a tekintetüket, miközben az agy nélküli ember azt hiszi, hogy megfullad. A nők nyűtt alsószoknyát és divatjamúlt cipőt viselnek. Mintha a *Keresztény Otthon* és a *Szexológia* képeiről léptek volna le.

Minden zubogva árad a fejébe. Minden bőségesen zuhog, ömlik, mint a genny. A szemén, a fülén, az orrán át.

Bágyadtan mosolyog, a terek padjain, a kihalt országutakon fekve. És a két fülénél, mint egy-egy fogantyúnál, finoman megmarkolva, finoman megfogja a fejét. Az agy nélküli ember.

Egy bordélyházi ágy lábához kötött fonal egy sekrestyében álló Gábor arkangyal kardjához vezetett, egy kórházi kapuban éhenhalt öregasszony papucsához vezetett, a bolond tükröző füléhez vezetett, ahhoz, aki konzervdobozokba akarja befogni a hajnali számumot, egy lovasszobor lovának a patájához vezetett, egy törpepapagáj kalickájához vezetett, egy szennyvízcsatornához vezetett, egy emberhez vezetett, aki az országút közepén lassan átvál-

tozott emberből krokodillá, krokodilból pamlaggá, pamlagból sárkánnyá, sárkányból szitakötővé, szitakötőből máglyává, és ez az egész, mint valami középponthoz, az országúton előrehajolva guggoló és szelíden maga alá vizelő vihogó kisöreghez vezetett, és mindnyájunkat megbénított a fonalakból szőtt háló, amely éreztette velünk a megtörtént dolgok elviselhetetlen folyamatosságát, amely éreztette velünk, hogyan lehet negyedóránként alakot változtatni, és azt mondani, például, hogy már kutya vagyok, tetűvakarászó fülét hegyező lábát emelő cölöpöket szimatoló, már teknőc lettem, teknőbe bújó, lábát kidugó teknőbe bújó; most meg gyík vagyok, zöldszínű bőrű nyelvöltögető apró szemű apró szemű nyelvöltögető, és ki tudja meddig állunk összekötözve ebben a pókhálóban, ahol felcseréljük a hallucinációinkat. Összekötözve. Rabként.

Az ezerszínű fonalak óriási hálójától megbabonázva ácsorogtunk, amikor távol az országúton, full poggyászos nyolchengeres szikra villant, hidraulikus irányítású motorfékes légkondicionált dupla rugózású porfelhő közeledett, a krómozott alkatrészek fényszikrákat szórtak, és hirtelen, csatt, a bal oldali lökhárító elkapta a vihogó kisöreget, aki guggolva vizelt. Karok és lábak kalimpálását láttuk, letarolta a tarlót, letarolta a füvet! A porfelhő beburkolt bennünket, a meteor bőgve elszáguldott, a láthatatlan fonalak elszakadtak és pattogtak a levegőben, felszabadultunk, és a távolban lassan leereszkedtek a hollókeselyűk.

Szétszóródtunk, különböző hallucinációk után loholva: miután egyesültünk az utakon kóborló bolondok köztársaságába, nem tudtuk elvenni a zsákmányt a hollókeselyűk elől: milyen mélabúsan néztek volna bennünket, mennyire megsértettük volna a zabálók és megzabáltak hatalmas testvériségét, és milyen kihalt lett volna a reggel a fekete szárnyak kavargása nélkül, a hatalmas bűzös csőrök nélkül, a nagy vöröses nyakak nélkül, a hatalmas, fémesen csillogó szemek nélkül, amelyek nézték, ahogy elvonulunk, nézték a földet, nézték a felkelő napot.

Miután a siránkozó, vihorászó kisöregből ily módon csupán egy darab húscafat lett, észrevettem, hogy az égboltról eltűnik a

napot kísérő lila korona, hogy a légből eltűnik az a bíborszínű dicsfény, ami a hangyabolyok fölött szokott ragyogni: megértettem a dolgot, mert a kisöreg azért élt, hogy megőrizze ezeket a dolgokat: mert a világegyetem a semmi felé hajlik, és a tények s a képek ismétlődésével lassan elsüllyeszt benne minket, míg végül semmit sem látunk: csupán a megerősített akaratunk teszi lehetővé, hogy meglássuk azt a valóságot, amit hallucinációnak neveznek: csak bizonyos bolondok léte tartja életben a világ bizonyos tulajdonságait, és, ha ezek meghalnak, azok is megszűnnek: a lila korona és a bíborszínű dicsfény attól a pillanattól kezdve már nem létezett számodra és az emlékezeted számára: nem fogod megérteni annak a versnek a szavait, amit róluk írtál: nem fogod felismerni azokat a dalokat, amelyeket róluk énekeltek: én magam is, ha fel akarom idézni ezeket a dolgokat, behunyom a szemem, és éppen csak homályos foltokat látok, miközben dühödt szárnycsattogást, csőr- és karomcsattogást hallok, és mi bolondok útra kélünk, és szétszóródunk a négy égtáj felé.

Eksztázisba esel a dolgok közti repedésekben. Egy út menti árokban töltötted a délutánt, és megfigyelted a cement repedezését. Nyomon követed a semmiben szaladó folyómedrek szaggatott vonalait, amelyek egy-egy tetőcserép, egy-egy kő, valamely seb ajkai, a bőr meg a hús, a hús meg a csont közt futnak. A szemétdombon és a hegyen, az erődben és a szennyvízcsatornában, a csillagködben és a döglött bogarak üres páncélján. Mi magunk is rések vagyunk a semmiben. Repedések.

Az utakon kóborló bolondok köztársaságának az előnye az időben rejlik: az időt nem a percek és a napok múlásával mérjük, hanem az elvágtató járművekkel, amelyek bőgést, förgeteget, zúgást hoznak: a ránk zúduló sűrített levegő megrázza a rongyainkat, a szakállunkat, a hajkoronánkat, megrázza a szívünket és a szívünk dobog. Azok a bolondok, akiknek sikerül bizonyos elhagyatott mellékutakra térni, ahol senki se jár, örökké élnek, de ehhez érces szív kell, amelyet nem bír megsebezni a megállított idő, a nap izzó ragyogása, amely a dolgokat átszelő út fölött fénylik, az út fölött, amelyen senki se jár. Arrafelé indul útnak és tűnik el a

semmibe a narancsok zamatát megőrző bolond, a jégpáncél fölött kavargó párákra felügyelő bolond, a sajtérlelő zümmögésért felelős bolond, a szerelmetes asszonyok fölött lebegő glóriát őrző bolond, a csillagok ragyogását óvó bolond, a kakaskukorékolást őrző bolond, a bolond, aki vigyáz azokra a golyó formájú bogarakra, amelyek előgörögnek, ha jön az eső, a villámok vonalát megtörő bolond, a bolond, aki azokat a háromszögletű foltokat irányítja, amelyeket a dél vetít ki az égre, az, aki vigyázza a kutyák farkcsóválását, az, aki megóvja az árnyékok pontos irányát és kiterjedését. A bolond, aki távol tartja azokat a repedezett körmöket, amelyek néha megkaparják az agyunkat. Az álmokért felelős bolond. A feledésért felelős bolond.

Fogj a kezedbe egy mandarint. Számláld meg megszámlálhatatlan pórusait, különösképpen azokat a pórusokat, amelyek ott helyezkednek el, ahol, felül és alul, megnyomod a gyümölcsöt, és látod, hogy, amint belemélyed a hüvelykujjad körme, cc cc cc illatsugarak áradnak a kezedbe, az orrodba, a ruhádba. Kövesd a repedés vonalát, amely a narancsvörös-zöldben kimutatja a mate-fehéret, a gyapjú-fehéret, a rostos-fehéret, a felhőfehér színt, a szikrázó fehér színt, a csontfehér színt.

Gyerünk tovább. Nézd a szétváló rostokat, a feltárulkozó szerkezeteket, a fedetlenül maradt és semmire sem gondoló narancsszínű agyak ezreit, csak éppen minden egyes rost, amit kitépünk belőlük, a marsbéli csatornákhoz hasonló csatornákat tár fel, csak éppen minden egyes porózus csipke egy elmélet a világról, csakhogy a szétrobbant féltekék szívének közepéből fröccsenő csepp az idők végezetéig narancsos színnel tükröződik majd vissza: magát a mandarint, a kezedet, az arcodat, a világegyetemet, a folyamatos kupolákat, amelyeket az idő emel majd a mozdulatlanságod és a fejed fölé.

Éhen halsz, mandarinnal telitömött zsebekkel.

És nekem, a tévelygőnek, nekem csupán az a dolgom, hogy megérezzem a bolondok feladatait, az a végzetem, hogy kivárjam a halálukat, és lassan feleszméljek, olyan világokban, ahol nincsenek lila koronák a nap körül, nem lebeg bíborszínű dicsfény a

hangyabolyok fölött, nem úszik zöld pára a jégtakaró fölött, nincsenek megtört villámok. Mind pucérabb és szegényebb és testetlenebb világokban, ahogy a növekvő vakság, melyet az idő ró ránk, és amely a semmibe vonszol bennünket, sorra megvonja tőlünk azokat a csodákat, amelyeket a bolondok óvtak. Csontvázszerű világok. Éjszakaszerű világok. Amelyekből menekültünk.

Kővel agyoncsapott gyíkokat ettem, az erózió koptatta agyagban fészkelő zavaros vizű pocsolyákból ittam, megbarátkoztam a kutyákkal, amelyek hagyták, hogy a tanyákról krumplit lopjak, azt ettem; némelyik paraszt, ha a szamarán ülve elhaladt mellettem, egy-egy cső kukoricát hajított oda nekem, azt ettem, leguántojást ettem, megnyúzott kígyókat ettem, felhőszakadásból, lázként perzselő napsütésből éltem, naptól kiszikkadt testem önnön párájából éltem, a csipámból, a verejtékemből, az életemből éltem, olyan időszakokba zárva, amelyekben önmagammal takaróztam, és a távolban időnként, mint egy-egy fénycsóva, egy-egy autó suhant el.

Kenyeret kéregettem, valami ennivalót kéregettem a konzervdobozt nyújtogatva, és néha adtak egy kevéske ennivalót a konzervdobozomba. Néha azonban hulladékot vetettek a konzervdobozomba. Addig-addig, hogy az utakon összeszedtem minden konzervdobozt, hogy összegyűjtsem bennük az élet minden szerencsétlenségét. Sok szép konzervdoboz, nézze meg, spárgával összekötöttem őket. Tükröcskék. Fel akartam fogni az esővizet a konzervdobozokba, be akartam zárni az enyhe szellőt a konzervdobozokba, beléjük zárni a bűzt és a bajokat is, és azután, a számtalan konzervdoboz összevegyítésével megsemmisíteni és összekeverni a dolgok ártalmas párlatait, amíg valami sajátságos és tökéletes egyensúlyt nem teremtek, ami kiegyenlíti azokat az egyenlőtlenségeket, amelyekkel tele van a világ. Konzervdobozokkal, amelyeket a testemre aggatva hordok, konzervdobozokkal, amelyeket vonszolok, amíg kővel meg nem hajigálnak a csörömpölés miatt. Csörren-zörren minden. Az emberek hunyorognak a szikrázó fénytől.

Iszonyú egy nap volt, amikor megéreztem, hogy a távolban egy

dzsip elgázolta azt a bolondot, akinek az volt a feladata, hogy megőrizze a felhők fehérségét, és akkor a felhők áttetszővé váltak, szörnyű váladékká lettek, amelyek a folyékonyságuk heveny kitörésével fenyegettek, ami képes elnyelni az agyunkat, amíg az alkonyi órán egy fiatal leány, aki megbolondult a városban, újból ki nem gyújtotta a gyapot-fehérséget, a fehér halovány ibolya barna rózsaszínű gyapotpárnákat, melyek megtöltése nélkül nincsenek álmok.

Én, uram, én vagyok a kutyás bolond, aki mindig egy kant meg egy szukát vezet; a kan után jönnek a szukák, a szukák után meg a kanok koslatnak, a hihetetlen kutyavásár nagy erőt ad a kéregetéshez: Uram, adjon valamit a kutyák számára. Mondom neki a rabomobilok elől, amelyek összeszednek bennünket, elmenekülök, mert a kutyák, ha nem bolhászkodnak vagy nem vakarják a fülüket, nagy ugatónyüszítő szaladómorgó farkcsóváló ricsajt csapnak, és így jelzik nekem, ha jönnek a rabomobilok, és felhúzzuk a nyúlcipőt, és usgyi át a mezőn és, miután a kocsi elment, visszamegyünk az országútra, visszamegyünk, elsiratjuk a mauserlövedékektől megdöglött kutyákat, nézzük a szelíd, merev farkakat, a lekonyult füleket, a legyeket, amelyek lassan gyülekeznek és kérdezősködnek a történtekről, a legyeket.

Iszonyú éjszaka volt, amikor a tűz elpusztította azt a bolondot, aki feladata szerint azoknak az aranyos nyomvonalaknak a fényességét őrizte, amelyeket a csillagok hagynak az éjszakában, és az égbolt gombolyaga fehér pontok sírhantjává változott, és megérkeztünk a csillagászat halott éjszakáiba: a tinta nélküli tollakhoz, amelyek már nem írnak a sötétben, a hangyás érzéshez, amit a testünkben érzünk, amikor megpillantjuk a világoknak azt a dermedt levesét. Kihűlt levesét.

Takarózz be a szálakkal, amelyek összekötöznek, és a legyekkel. A legyeknek megvan az a veszélye, hogy elhozzák neked a világ minden vízióját és elhozzák neked a saját, ezerszer és ezerszer megismételt víziódat, és ez már több a soknál. A lábadat keresztbe vetve és a két kezed oldalt lelógatva üldögélsz, vagy, esetleg, céltalanul hintázol, és meghallod a zümmögést, ami negyvenöt fokos

szögben közeledik a jobb oldali halántékod felé. Idejében odacsapsz a tenyereddel, ettől hatvanöt fokos szögben távolodó zümmögés lesz belőle, ami felfoghatatlanul átalakul az alsó ajkad felé harmincöt fokos szögben közeledő zümmögéssé; az erőteljes grimasztól kilencvenfokos szögben távolodó zümmögés lesz belőle ami körülbelül negyvenkét fokos szögben verődik majd vissza, ami negyvenöt fokos szögben eltávolodik, harmincfokos szögben közeledik, huszonkét fokos szögben elhussan, hetvenfokos szögben üldöz, huszonegy fokos szögben elhussan nyolcvanhárom fokos szögben visszatér.

Ezalatt és folyamatosan, rácsapsz a válladra belerúgsz a levegőbe balra fejelsz rácsapsz a combodra megrándítod a hasizmodat rácsapsz a jobb füledre, törzshajlítást végzel balra lesúnyod a jobb füledet a bal szemeddel erősen kacsintasz hátra fejelsz rácsapsz a köldöködre megrándítod a jobb lábikrádat kifeszíted a bal alkarodat megrándítod a jobb lapockádat összehúzod a bal bicepszed előrefejelsz a törzsedet hirtelen jobbra döntöd összehúzod a bal farizmodat rácsapsz a jobb orcádra.

Azonnal és ciklonszerűen, negyvenöt fokos szögben közeledő zümmögés hallik, rácsapsz a válladra, harmincegy fokos szögben közeledő zümmögés hallik, belerúgsz a levegőbe, negyvenkét fokos szögben közeledő zümmögés hallik, rácsapsz a combodra, és így, miután tökéletesen és szakaszosan megszervezted a gyakorlatokat, rövidesen az ösztönzéstől függetlenül is csapkodni fogsz, így aztán, s az örökkévalóságig ismételgetve, rácsapsz a bal válladra belerúgsz a levegőbe, fejelsz, törzshajlítást végzel, lesúnyod a füledet, kacsintasz, miközben a földön, a jobb lábad nagyujjától két méterre és huszonkét centiméterre délre, a szárnyain hanyatt fekve hever és lassan mumifikálódik egy alig látható legyecske.

Félelmes délután volt az, amikor meghalt az a bolond, aki a vizek sustorgását őrizte, mely feladatot, ó csoda, egy kis öreganyó vállalta magára, aki megbolondult a tűzhely előtt, és így az őserdők megint az őserdők örökre

Én, uram, én vagyok a hollókeselyűs bolond, aki a döglött állatok fölött kavargó keselyűörvényeket követi, leül melléjük és

szomorúan bámul: a távolban az őrök, akik összeszednek bennünket a rabomobilba, haboznak és lepuffantanak egy-egy keselyűt, odamenjünk, dehogyis, a fenébe, borzasztó büdös, ne menjünk oda, ne, ránk tapad a bűze, a bűz, én, uram, én megérzem a szagok lényegét, és azért várom a dolgok halálát, hogy megtudjam az igazságukat, én üldögélve várom a halált, amely minden dologra elrendeltetett, amelyeket csupán azért teremtettek, hogy valami szagot hagyjanak maguk után, amelyek csupán illatos üvegcsék, amik végül felszabadulnak a levegőben.

Iszonyú reggel volt az, amikor egy kígyó halálra marta azt a bolondot, aki az éjfélt követő két ibolyaszínű órára ügyelt, és így, szivárvány nélküli feketeség borult ránk, lángtalan üszök, szörnyű szorongató beton égbolt, tűz nélkül.

Én vagyok az a bolond, aki az egész testét érzi, aki érzi mindazt ami volt és amivé lesz a teste: aki ebben a pillanatban érzi, amint kibújnak annak a kukoricacsőnek a levelei, amely egy év múlva a tápláléka lesz, aki ebben a pillanatban érzi, amint a felhőkben kavarog annak a köpetnek a párája, amit két hónappal ezelőtt köpött. Mint valami folt, elterülök az egész földön és az egész föld rajtam terül el. Mint egy folt.

Iszonyat és zokogás ölelte át az izzó földet, amikor meghalt az a bolond, aki a csírázó magvak fölött lebegő szivárvány születésénél bábáskodott, és már nincsenek fénytollú vetések, már nincsenek tükrös oszlopsorú erdők.

Én vagyok az a bolond aki azt hiszi magáról, hogy te vagy

Ó a világ csúszós felbomlása ó újjászületés ó kinyújtózkodás ó szelíd állatok vadonja melyeknek csontjai a földben nyugszanak ó felhevült fajok ó fénylő fata morganák ó tárgyak gazdái ó létezések és nem létezések pártfogói ó sarkcsillag bolond gazdája ó nappali fényesség bolond gazdája ó a nők arcán viruló piros sávok gazdája ne pislogj ne pislogj egy napon pislogsz majd ne pislogj

Ó, egész világért felelős bolond, aki ezt a lapot olvasod, ne pislogj, ne pislogj

Amikor a Kormányzó értesült róla, hogy a másik Államból ideszállított bolondok az országutakból szomorú, botrányos színhá-

zat csináltak, amikor értesült róla, hogy jön a turistabusz és erélyes intézkedésekre van szükség, ekképpen rendelkezett:

El kell kapni, listára kell venni, be kell zárni az első napon éhen halt bolondot, aki a madártojások énekéért felelt, el kell kapni, listára kell venni, be kell zárni a halálra gázolt bolondot, aki a régi üvegek belsejében forgó délibábokért felelt, el kell kapni, listára kell venni, be kell zárni a balszerencsés zuhanástól elpusztult bolondot, aki a Városi Zenekar taktusait verő szitakötőkért felelt, el kell kapni, listára kell venni, be kell zárni a vízbe fúlt bolondot, akinek az volt a feladata, hogy virágba borítsa a fenyőfákat, el kell kapni, listára kell venni, be kell zárni a bolondot, aki egy merev szukát ölel egy halom megmérgezett kutyadög közt, el kell kapni, listára kell venni, be kell zárni a bolondot, akit megkötöztek az őrök, akik kámforos olajjal átitatott zsebkendőkkel védték az orrukat a bűzt kavaró hatalmas keselyűfalka közt, el kell kapni, listára kell venni, be kell zárni a bolondot, aki Első Négernek hiszi magát, akit a Köztársaság Nemzeti Himnuszának Dicsőséges Hangjegyei vonzanak, el kell kapni, listára kell venni, be kell zárni a bolondot, aki énekléssel blamálja magát, mert ígéretet kapott, hogy bemutatkozhat a tömegek előtt, el kell kapni, listára kell venni a láthatatlan fonalakkal okvetetlenkedő bolondot, az agy nélküli bolondot, a réskereső bolondot, a mandarinszemlélő bolondot, a konzervdobozgyűjtő bolondot, a kutyás bolondot, a légyhessegető bolondot, a keselyűs bolondot, a bolondot, aki az egész testét érzi, a bolondot, aki azt hiszi magáról, hogy te vagy, az egész világért felelős bolondot, a bolondot, aki megváltoztatja az alakját, orchideából bőgőmajommá, bőgőmajomból pillangóvá. Elkapni. Listára venni. Bezárni.

Betaszigáltak bennünket a rabomobilba, a rabomobil döcögve vitt bennünket az éjszakába, a lökdösődésben egymáshoz ért a szakállunk, a sörényünk, összeértek a rongyaink, a csipáink, a nemi szervünk, a nyílásaink, a dudoraink: szembe jövő kocsik fénye látszott: gödrök: vau vau vau, a szagok, a szagok, jövök megmondani nekik, hogy halott vagyok, klokloklo, kloklopo, a fonalak, komám, most rákötöttem a fonalakat a varangyosbékák kör-

menetére, amelyek azt mondják, hogy maga is bolond, mert csak azt a világot ismeri, amit én leírok magának, a rések, a rések, gödör, érzem a földet és a vizet, kanyar, a vizet, ahová megyünk, gödör, most kajmán vagyok, kanyar, skorpió vagyok, gödör, madárka vagyok gödör, kanyar, gödör, kanyar.

Hajnali ötkor letértünk az országútról, és valami földútra tértünk, amely egy folyóhoz vezetett. Fél hatkor felsorakoztattak bennünket a folyóparton. Háromnegyed hatkor azokról a szigorú intézkedésekről fecsegtek, amelyeket a turistabusz közeli érkezése tett szükségessé. Hatkor kihúzták a vasrudat a rabomobil csavaros emelőjéből, és sorra kezdtek agyonverni bennünket.

Megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a kutyás bolond, amoda egy mérgezett kutya, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a csontvázas bolond, amoda egy fél tucat száraz mandarin, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a láthatatlan fonalakkal okvetetlenkedő vakvezető, amoda a vak, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a sárgás bőrű bolond, amoda az üres koponyájának fedői, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a vigyázzban álló bolond, amoda a fakardja, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a csapkodó bolond, amoda a hirtelen rebbenő légyfelhő, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a bűzös bolond, amoda egy maréknyi keselyűtoll, amelyek forogtak a hajnalban, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a statikus bolond, egy hatalmas réssel a homlokán, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, emide dőlt a mocskos bolond, amott konzervdobozok gurultak szanaszét, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, lehullott ide egy szitakötő vagy egy törpepapagáj vagy egy rózsabokor vagy egy hangyászmedve, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, távoli esőcseppek vagy jövendő zöldségmagvak vagy múltbeli selyemgubók szövete vagy jövendő rovarok teste hullott, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, lehullottak a zengő porfelhők, amelyek a napfelkeltét jelzik, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, lehullottak a buborékörvények, amelyek mindig a gyerekek feje körül forognak, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, lehullottak azok a finom hártyák, amelyek elválasztják az

egyik helyet a másiktól és az egyik pillanatot a másik pillanattól, megforgatták a vasrudat, lecsaptak, eldőlt a tükrös vízesés, amely az erdőkből szokott felszállni az ég felé.

Megforgatták a vasrudat, lecsaptak, robbanás, a rúd erre repül, az őrmester meg arra, az agyvelők szétfröccsennek a biztos találattól, robbanás, robbanás, robbanás, a tizedes a Madsenhez nyúl, robbanás, a Madsen és a tizedes külön-külön lehull a földre, a két közlegény előrántja a szolgálati revolvert, robbanás, robbanás, robbanás, közlegény, közlegény, pisztoly, pisztoly, akkor aztán nagy csönd: a földön szétszóródva hevert: őrmester, vasrúd, tizedes, Madsen, közlegény, pisztoly, közlegény, pisztoly, bolond, kutya, bolond, vödrök, bolond, mandarinok, bolond, fakard, bolond, legyek, bolond, bolond, bolond, bolond, bolond, bolond. Az egész közepén álltam én. A hegyről óvatosan előmerészkedett hat félénk, serkenő szakállú kölyök, fekete szemöldökű lány vezette őket, kibiztosított puskákat markoltak, fürkésztek.

Megfordították a bolondok hulláit. A szívükre tették a kezüket. A fejüket csóválták. Az egyik kölyök, amikor megérintette a vakvezető bolond mellét, hirtelen elkapta a kezét. A rongyok közül egy fiatal lány serkenő melle bukkant elő. Felszedték a Madsent, a pisztolyokat, a lőszert. Felgyújtották a rabomobilt. A véres vasrudat a folyóba hajították. Szóltak hozzám, és nem tudtam válaszolni nekik. Élelmet tettek a kezembe, elejtettem. Elmentek, lapulva, félénken, kibiztosított puskákkal. Fürkészve.

Én még sokáig várakoztam, mielőtt futásnak eredtem.

Nagy Mátyás fordítása

DAMIEN BRODERICK

AUSZTRÁLIA

Minden tegnapom

– A tanácsom önnek – mondta a pszichiáter az íróasztal fényes lapján dobolva, miközben szemét a szemközti falon függő érzéki Tiepolo-képre szögezte – egy minél kiadósabb házasságon kívüli közösülés.

A kis ember fejét rázta.

– Sajnálom, én hivő vagyok.

A pszichiáter jóindulatú mosolyába némi egészséges kétkedés és egy csöppnyi megvetés is vegyült. Pirospozsgás arcú férfi volt, festette a lábujjkörmeit, és pillanatnyilag épp egy hasisrudat szívott leereszkedő, de egyben szeretetreméltó modorban.

– Biztos benne, hogy hisz Istenben?

– Egészen biztos – a kis ember tisztelettudóan határozott hangon beszélt.

A pszichiáter úgy ült íróasztala mögött, hatalmas nádfonatú székében, mint aki egészen elmerült gondolataiban. Hüvelykjével gyöngéden simogatta az asztalán álló nagy fallikus szimbólumot.

– Miért olyan biztos benne? – kérdezte végül. – Hogyan tudhatja, hogy a hite Istenben nem gyermekkori indoktrináció eredménye-e, vagy esetleg mazochista kielégítetlenség érzésének szimbóluma, sőt talán minden ember boldogság utáni reménytelen vágyódásának kifejezése? – A pszichiáter magabiztos volt, csak úgy áradt belőle a kedélyesség, és a horog szinte kétszer olyan vonzó volt nyílt meztelenségében. A kis ember azonban nem kapta be.

– Elég sokáig éltem ahhoz, hogy tudjam, hogy van Isten. Megakadályoz benne, hogy azt tegyem, amit szeretnék. Olyan dolgokat csinálhatok csak, amelyekhez semmi kedvem: engedélye pa-

rancs számomra. Igen, tudom, hogy minden bizonnyal létezik, és tiltja a házasságon kívüli közösülést.

A pirospozsgás arcú férfi belekapaszkodott egy szilárd kiinduló pontba.

– Tehát ragaszkodik ahhoz az állításához, hogy ön több ezer éves. Ez bizonyára önnek is furcsának tűnik. Mások élnek és meghalnak, és nemigen élik sokkal túl a száz évet. Mit is mondott, hány ezer év óta van életben?

A kis ember finom vonásai eltorzultak a gyötrelemtől, és egy pillanatra elveszítette az önuralmát. Ápolt külsejű, hétköznapi embernek látszott, senki sem tételezte volna föl róla, hogy több ezer éves.

– Ez a problémám, persze. Nem emlékszem rá. Csak pillanatokat tudok felidézni, nem csupán a déjà vu érzését, de a régmúlt idők valódi emlékeit. Amikor a régi feljegyzések alapján ellenőrzöm az emlékeimet, mindig helyesnek bizonyulnak. Néha pontosabbak a történelemkönyveknél, amint a nyomozás néhány esetben megmutatta. De elfelejtem a dolgokat. Két hét múlva esetleg nem emlékszem már arra sem, hogy itt jártam önnél, de ha egy másik pszichiáterrel kerülök össze, nyugtalanítani fog az az érzés, hogy már azelőtt is jártam pszichiáternél. Az igazat megvallva, most is van bennem egy ilyen szorongó érzés.

Kényelmesebben helyezkedett el a pamlag felfújt párnáin, és határozottan összeszorította a száját. Most a pszichiáter volt soron.

A pirospozsgás arcú férfi mondanivalója azonban még nem alakult ki, és percekig tartott, amíg megszületett. Nem fecsérelte az idejét. Szívott egyet a hasisból, majd lassan fújta ki a füstöt a levegőbe, és révülten meredt egy falon függő Pantagruel-illusztrációra.

– Az ön problémája – szólalt meg végül csöndes, józan hangon, szavai mögött azonban ott bugyborékolt a tökéletesen kiegyensúlyozott ember féktelen jókedve – szexuális probléma. Ezért javasoltam rá szexuális gyógymódot. Teljesen nyilvánvaló, hogy ön gyűlölte a szüleit. Ez egyáltalában nem szégyellnivaló dolog, hanem a fejlődési folyamat természetes része. Azt hiszem, hogy még

az ön szent Pálja is igen határozottan tanácsolja, hogy az ember szabaduljon meg az öregétől. Ön azonban a legkisebb ellenállás útját követte, és elfelejtette a szüleit, de ugyanakkor önmagát szülei helyébe, in loco parentis, tette, képzeletbeli emlékfoszlányokat kitalálva, amelyek arról tanúskodnak, hogy ön idősebb a szüleinél.

A pszichiáternél jelentéktelenebb ember önelégültséget sugározva dőlt volna hátra, ő azonban csupán egy érzékien festett női mellre vitte át tekintetét, és tovább rágcsálta a hasisrudat.

A kis ember bánatosan sóhajtott, és különösképpen ez a sóhajtás valami ősrégi szél süvöltéséhez hasonlított, amely szárazon, dohosan és szomorúan áradt évezredek mélyéből. Felült, de csak eléggé nehezen tudta megtartani az egyensúlyát, a légpárnás pamlag dinamikus erejével küszködve. A múltban nála súlyosabb embereket is próbára tett a pamlag vendégmarasztaló vonzása, és a kis ember sem volt kivétel. Egészen megzavarodva ugrott talpra a dermesztően zöld, vastag szőnyegen, és fél kézzel gyámoltalanul lobogtatta csekkfüzetét. A pszichiáter számító, de kissé fáradt tekintettel figyelte, meg sem kísérelve, hogy kihasználja a kis ember zavarodottságát.

– Hát jól van. Látom, ön a fizetős fajta páciens.

A hasisrúd már eltűnt, és a pirospozsgás arcú férfi fürkészve szemlélte összekulcsolt, kövérkés ujjait.

– Ha nem ért egyet a diagnózisommal, az az ön privilégiuma, és az ön kára. Ha valóban annyira ellene van egy alapos házasságon kívüli közösülésnek, akkor csak azt indítványozhatom, hogy menjen el valahová horgászni. Ez a második legjobb gyógymód ahhoz, hogy elmossa az ember ocsmány, visszafojtott prenatális érzéseit. Az asszisztensnőm majd átveszi a csekkjét. Viszontlátásra! Jobbulást kívánok!

A fényezett juharfa ajtó kitárult, a pszichiáter ott állt mellette, és fogát vicsorítva, kezét nyújtotta; a kis ember egy sietős másodpercen belül az asszisztensnő szobájában találta magát, aki ott ült terebélyesen, fehérbe öltözve íróasztala mögött, és a kis ember szinte azt várta, hogy azonnal felkapja a lábánál fogva, megpas-

kolja, és elvágja a köldökzsinórját. A kis ember becsukta a szemét, görcsösen nyelt egyet, vaktában aláírta nevét a kitöltetlen csekkre, és elmenekült.

Odakint az utcán a szeme káprázott a ragyogó napsütésben. Hihetetlen emlékfoszlányok bukkantak föl lelki szemei előtt, hangos vétót kiáltva a pszichiáter erőszakos és ügyes válaszaira. A kis embert ide-oda taszította és lökdöste az emberiség áradata, de nem vett tudomást az elegáns emberekről, égnek tornyosuló felhőkarcolóikról, és múlékony gondjaikról. Képek, látomások, hangok és szagok kavarogtak benne, miközben a tömeg magával sodorta a földalattihoz. Gépiesen bedobta az érmét az automatába, átvette a tantuszt, amelyet az kidobott magából, és áthaladt egy forgóajtón. A lába szinte magától lépett rá az óránként nyolcvan kilométeres sebességgel futó pályára, és ott állt alámerülve a körülötte levő emberek tömegében.

De már nem a huszadik század forgatagában volt. Emlékezetének számtalan világa ott terült el a lába előtt, és úgy taposott rajtuk, mint egy fáradt, kiábrándult Isten. Újra ott járt Byblos hatalmas, kőből épült rakpartjain, beszívta a fűszerek egzotikus illatát, a fűszerek hatalmas báláit fáradt rabszolgák rakták ki; belebotlott egy hosszú, libanoni cédrusfából kinagyolt palló deszkájába, káromkodott, amikor egy megizzadt katona rövid lándzsája nyelével megbökte.

Mereven nézte a kifürkészhetetlen Földközi-tenger tomboló viharhullámait, egy nagy fehér főárboc vitorlájának libegő árnyékában fuldokolva, a magasan feje fölött kifeszített keresztárboc csikorgásától félve.

Ott ült a kolostor refektóriumának durván ácsolt asztalánál, kényeskedve eszegetett, miközben a közönséges fajankók körülötte mohón tömték szájukba a húst, és nagyokat böfögtek, olcsó lőrével öblögetve torkukat.

Tágas, elegáns, túlságosan díszes viktoriánus szalon sarkában állt és hallgatta, hogyan száguld végig egy előkelő férfi finom fehér keze az elefántcsont billentyűkön, s felzendül Chopin megrendítő etüdje.

Az emlékek kevés örömöt hoztak számára. A rohanó, csikorgó földalatti pályán, a reménytelenség és gyötrelem elmosódott világában a kis ember semmit sem látó szemekkel, kínlódva bámult maga elé. Az unalom szörnyű kór, és a kis ember már több ezer éve hordta magában.

Gyötrelmének nagy része abból a félelemből eredt, hogy úgy érezte, eltévedt a tengeren. Körülötte rövid életű, nyüzsgő emberi lények rohangásztak, anyagi érdeküket hajszolva, agyukat és bőrük pórusait eltömte a lázas tevékenység a végtelen, lélekölő versenyben. Tudták, honnan jöttek; tudták, hogy a föld pora visszafogadja testüket egy évszázadnál rövidebb idő alatt. Életük gondosan előre be volt osztva, hetven esztendejük ügyesen és egyenletesen részesült a szublimálás programjában, amely a lehető legkisebb szellemi munkával segíti őket az első sírástól az utolsó hörgésig. A kis ember világának azonban nem voltak ilyen paraméterei. Száz elmúlt élet zűrzavarából, millió lehetséges eljövendő élet egyvelegéből állt.

A kis ember néha azt gondolta, hogy talán ő maga az Isten. De persze, csak néha. Tudta, hogy nem ő az Isten, mivel az Isten kívüle volt, és őt kényszerítette mindenre. Nem gondolt keserűen az Istenre, bár talán minden joga meglett volna hozzá, hogy keserű gondolatokat tápláljon lelkében iránta. Ellenkezőleg, szinte szerette. A kis embernek hatalmas unalmában egyetlen dolog szerzett igazán örömöt, ha Isten háta mögött suttyomban csinálhatott valamit.

Bár ez úgyszólván sohasem sikerült, és a kis ember kelletlenül bukott föl emlékei tengeréből, hogy körülnézzen, nem adódik-e most valami lehetősége, hogy Istent átejtse. Néhány lépésnyire egy férfi ült a pályán, szűzies szellemi orgazmusában elmerülve. A meszkalin-hívek száma egyre nőtt, mindennapi jelenséggé váltak, mert a tömegfelfogás szerint az ember arra törekszik, hogy megfeledkezzen önmagáról, azzal az ürüggyel, hogy önmagát keresi. A pályán odébb egy bíborszínű, narancs-csíkos beduinhálóingbe öltözött örömlányt pillantott meg. A lány riszálta sovány testét, és amikor a kis ember alig észrevehetően felé bólintott, a közelébe sodródott.

A kis ember a megalázottak szomorú, mazochista örömével várta, hogy mi történik. Isten megtiltotta a házasságon kívüli közösülést, és ha Isten a helyzet magaslatán áll, mint változatlanul és mindig, akkor... A kis utcalány ijedt értetlenséget sugárzó tekintettel rettent vissza, és tűnt el az áttetsző színek forgatagában. Valami a kis ember arcában, valami a világmindenségben, de bizonyára nem evilági dolog, valami, amit korábbi korok Isten ujjával vagy a lebegő Szent Grállal hoztak összefüggésbe, ez a valami taszította vissza. A kis ember boldogtalanul követte tekintetével, és még látta, hogyan töri ki a lábát, egy lassúbb pályára hátrálva.

Mire elhagyta a földalattit, és fölfelé tartott a délutáni fényben úszó külvárosi utcára, már elfelejtette a pszichiátert, és a sovány utcalány alakja is elhalványult emlékezetében. Fölsétált egy csöndes domboldalon, végigment a nyugalmas utcán, amelynek öreg házai előtt barnállott a fű, és méltóságos skót terrierek heverésztek. A súlyos, merengő, öreges hangulatot nem zavarták a gyermekek, és a kis ember, ha másért nem is, de ezért hálás volt. A hatalmas oromzatok súlyosan függtek a házak bejáratai fölött, és folyondár borította a falakat.

A kis ember fáradt volt, halálosan kimerült, belefáradt az életbe, és az evés, alvás és mindennapi tevékenység végtelen, hiábavaló, gyermekes körforgásába. Eszébe jutottak Firenze arannyal borított palotái, amelyekben aludt, Lorenzo de Medici orrhangja, a villogó hosszú tőr, amely levágta bal fülét; amíg vissza nem nőtt, nevetségesen féloldalasnak érezte magát. A porlepte kaliforniai farmra gondolt, amelyet segítségével építettek meg, amikor még csak egy maroknyi fehér ember látta a Csendes-óceánt az amerikai fövenyes tengerpartokról – gondolkozott, és gondolkozott, és emlékezett a sörre, amit tilos volt innia, az asszonyokra, akiket nem érinthetett meg, mert ijedten eltűntek, és a pénzre, amelyből sohasem tudott annyit szerezni, hogy meggazdagodjék; és fáradt volt.

Végre megállt, kulcsát bedugta a bejárati ajtó zárjába, és az ajtó kinyílt, halk kattanással. A ház dohos, hűvös, üres és siralmas volt. A kis ember megállt a hűtőszekrénynél, ivott egy pohár limonádét,

a hátsó szobába ment, és egy finom kenderkötelet hozott ki a konyhába. Érdesnek, megbízhatónak, erősnek érezte, úgy egy ujjnyi vastag lehetett. Csomót kötött rá, a csomóból gondosan hóhér-hurkot formált, és büszkén tartotta maga elé, hogy megcsodálja.

A konyha mennyezetét deszka borította, és a kis ember feje fölött egy nagy keresztgerenda húzódott. Gondosan odarakott egy széket, és ráállt. A kötél végét átvetette a hatalmas gerendán, és a két véget pontosan összecsomózta. Megrántotta, hintázott rajta, a kötél jól tartott. Átdugta a fejét a hurkon, eligazította a csomót a tarkóján, és még egyszer utoljára körülnézett a konyhában. De fáradt volt és unt mindent, s tudta, ha sok ezer éves életének most gyorsan nem vet véget, még azt is túlságosan unná, hogy újra megpróbálja. A hála sóhajával rúgta el maga alól a széket, és miközben lefelé zuhant, a kötél durva rostjai ijesztő fájdalommal vágtak bele nyakába.

A kötél persze elszakadt, és Lázár térdéről lehorzsolódott a bőr.

Karig Sára fordítása

H. BUSTOS DOMECQ

ARGENTÍNA

Túl jón és rosszon

Hôtel-des-Eaux
Aix-les-Bains, 1924. július 25.

I

Kedves Avelino!

Kérlek, nézd el nekem, hogy nem hivatalos levélpapíron írok. Alulírott visszavonhatatlanul konzul lettem, országom képviseletében, ebben a fejlett országban, a gyógyvizek Mekkájában. Még nincsen szabályszerű levélpapírom és borítékom, még azt a helyiséget sem biztosították számomra, ahol a kék-fehér fog lobogni. Addig is az Hôtel-des-Eaux-ban intézem az ügyeimet, úgy-ahogy, bár elég vacak szállodának bizonyul. A tavalyi katalógusban még három csillagosként szerepelt – egyébként jogtalanul –, de most már azok az inkább hivalkodó mintsem megbízható szállodák is túltesznek rajta, melyeket hirdetésekben talál az ember. Egyszóval a környezet nem nagyon csábítja a rettenthetetlen kreolt. Cseléd-vonalon nem valami rózsás a helyzet, pláne ha egy ínyenc vendég igényeit vesszük, a szálloda közönsége pedig... Nem akarlak ide nem illő nevekkel untatni, inkább közlöm veled a lelkesítő hírt, miszerint itt a legtöbb vendég öreglány: a kénes víz Fata Morgánája csábítja ide őket. Türelem, testvérem.

Monsieur L. Durtain, a tulajdonos saját szállodája történetének legfontosabb élő személyisége, és ezt nem habozik hirdetni. Minden lehetőséget kihasznál, hogy a hírnevét növelje, ezért a legkülönfélébb témákról szónokol. Néha pedig be-betör Clémentinenak, a szobaasszonynak a lelki életébe. Esküszöm, néha egész éjszaka álmatlanul forgolódom, mert nem megy ki a fejemből az a

sok pletyka. Ha meg végre megfeledkezem Clémentine-ról, hát jönnek a patkányok, a külföldi szállodák istencsapása, és nem hagynak aludni.

Na de térjünk át nyugodtabb témákra. Hogy egy kicsit betájoljalak, megpróbálom néhány hevenyészett ecsetvonással lefesteni neked a helyet. Képzelj csak el egy hosszú völgyet két hegylánc közt; a két hegylánc persze, valljuk be, nem valami nagy szám, pláne, ha az Andokkal hasonlítod össze őket. A híres Dent-du-Chat-t mikroszkóppal kereshetnéd az Aconcagua árnyékában. A városi közlekedés vidám színfoltjai a szállodákhoz tartozó kis autóbuszok, melyek zsúfolásig tele vannak a fürdőkbe induló betegekkel és köszvényesekkel. Ami a fürdők épületét illeti, még a legkevésbé éles szemű megfigyelő is észreveheti, hogy a Constitución pályaudvar kicsinyített másai, na persze kevésbé impozáns kivitelben. A város szélén egy tavacska is van, ráadásul horgászokkal, miegyébbel. A vándorfelhők néha esőfüggönyt borítanak a kék égboltra. A hegyek viszont megóvják a várost az erős széltől.

Na és egy elszomorító adat, melyre összeszoruló szívvel hívom fel a figyelmedet: NINCS ITT, LEGALÁBBIS EGYELŐRE, EGYETLEN ARGENTIN SEM, SEM ÍZÜLETI GYULLADÁSOS, SEM EGÉSZSÉGES. Vigyázz, nehogy ez az adat kitudódjék a minisztériumban. Mert ha megtudják, még bezárják nekem a konzulátust, és ki tudja, hová küldenek.

Mivel nincs itt egyetlen honfitársam sem, akivel egy jót trécselhetnék, hát nem tudom, mivel üssem agyon az időt. Bárcsak találhatnék valakit, aki tud biliárdozni! Pedig hogy utálok biliárdozni! Hiába. A szakadék egyre mélyül, nincsen társalgási téma – így mondják a köznapi beszédben, nem? –, minden párbeszéd azonnal befullad. Minden külföldi önző, csak a saját ügyei érdeklik. Ezek meg csak arról képesek beszélni, hogy mikor érkeznek Lagrange-ék. Megmondom neked őszintén: ez engem nem érdekel. Ölelem a Molino Kávéház összes törzsvendégeit.

A régi barátsággal: Félix Ubalde, az Indián.

II

Kedves Avelino!

A képeslapodból csak úgy áradt az a Buenos Aires-i emberséges meleg. Mondd meg a fiúknak, hogy Ubalde, az Idián, azt reméli, hogy mihamarabb újra a barátai körében lehet. Itt minden ugyanúgy folyik tovább. A gyomruk még nem nagyon bírja a máte teát, de ha törik, ha szakad, én kitartok a szándékom mellett; elhatároztam ugyanis, hogy külföldön is minden áldott nap fogok teázni.

A poggyászról semmi hír. Ha csak az nem, hogy tegnapelőtt este egy csomó bőrönd meg láda torlaszolta el a folyosót. Még Poyarré is tajtékzott dühében, ez az izgága francia, de szép rendben visszavonult, amikor meghallotta, hogy ez az egész kacat Lagrange-ék tulajdona, jobban mondva Grandvilliers-Lagrange-éké. Állítólag ezek valami nagyon fontos uracskák. Poyarré felvilágosított, hogy a Grandvilliers ősi francia család, mely a XVII. század végén, ördög tudja milyen körülmények közt nevet változtatott. Na de vén majom nem mászik korhadt fára, engem ugyan be nem csapnak. Rögtön szöget ütött ám a fejembe, hogy ez a család, akinek két boy sem volt elég, tényleg olyan előkelő-e, vagy talán csak egyszerűen emigránsok leszármazottai, akik nemrég tömték tele a zsebüket. Nagy az Isten szőlőskertje.

Egy látszólag jelentéktelen esemény aztán eloszlatta a kétségeimet. Az étteremben ültem, a törzsasztalomnál, az egyik kezemben a merőkanál, a másikban egy szelet kenyér, amikor az egyik pincértanonc megkért, hogy üljek át egy mellékasztalkához, a lengőajtó mellé, amit a tálcákkal megpakolt pincérek egy-egy rúgással nyitnak ki. Majdnem otthagytam az egészet a fenébe, de hát tudod, egy diplomatának uralkodnia kell magán, úgy döntöttem hát, hogy nagylelkűen engedek a kérésnek, melyről a *maître-d'hôtel* bizonnyal mit sem tud. Ahogy átültem, tisztán láttam, ahogy a pincérek csapata átteszi az asztalomat egy másik, nagyobb mellé, és ahogy az étterem teljes vezérkara szolgálatkészen meghajol az érkező Lagrange-ék előtt. Lovagi becsületszavamra, nem úgy bánnak velük, mintha koldusok lennének.

Valami azonban felkeltette a rettenthetetlen kreol érdeklődését: mégpedig a két lány. Testvéreknek látszanak, csakhogy a nagyobbik olyan szeplőske, rózsás képű, a kisebbik meg ugyan hasonlít rá, de olyan világosbarna bőrű. Néha-néha egy izmos medve – valószínűleg az apa – nézett rám dühösen, mintha holmi leskelődő volnék. Rá se hederítettem, aprólékosan megvizsgáltam a család többi tagját is. Ha lesz időm, részletesen leírom neked őket. Na de most már ágyba, és jöhet a mai utolsó szivar.

Ölel: az Indián.

III

Kedves Avelino!

Biztosan nagy érdeklődéssel olvastad a Lagrange-ügyről szóló jelentésemet. Most még többet mondhatok. *Inter nos*, a nagyapa a legszimpatikusabb. Itt mindenki Monsieur le Baronnak hívja. Csuda egy alak: öt centavót sem adnál az életéért, vékonydongájú, pojáca képű, olajosbőrű, de van neki sétabotja és jó szabású kék felöltője. Biztos forrásból tudom, hogy özvegy, és Alexis a keresztneve. No jó.

Korban utána a fia következik, Gaston, na meg a menye. Gaston ötven felé járhat, olyan, mint valami véres képű hentes, állandóan szemmel tartja a feleségét és a lányait. A feleségéről azt se tudom, hogy milyen, annyira vigyáz rá. A lányai, az más kérdés. A szőkét, Chantalt ítéletnapig elnézném, de hát itt van Jacqueline is, és ő talán még Chantalon is túltesz. A két lány nagyon is izgága, biztosíthatlak: vérpezsdítők; a nagypapa meg múzeumi darab, szórakoztat is, meg tanulságos is.

Csak az izgat, hogy tényleg tisztességes emberek-e? Értsd meg: semmi kifogásom a közönséges emberek ellen, de nem feledkezhetem meg róla, hogy konzul vagyok, és legalább a látszatot fenn kell tartanom. Egyetlen ballépés, és végem. Buenos Airesben az ember nem sokat kockáztat: ott messziről meglátszik, hogy ki az úriember. Itt, külföldön szinte beleszédülsz: nem tudni, hogy beszélnek a parasztok, és hogy az úriemberek.

Ölel: az Indián.

IV

Kedves Avelino!

A fekete felhő szertefoszlott. Pénteken besétáltam a portásfülkébe, mintha csak éppen arra járnék, és mivel a portás éppen mélyen aludt, beleolvastam a jegyzetfüzetébe: „De. 9- G. L. Báró: Tejeskávé, vajaskifli." Báró: nem is rossz, mi?

Tudom, hogy ezek a talán nem is olyan szenzációs, de mindenesetre érdekes hírek a húgod őnagyságát is érdekelni fogják, hiszen ő él-hal a nagyvilági eseményekért. Ígérj neki a nevemben további adatokat.

Ölel: az Indián.

V

Kedves Avelinóm!

Az argentin megfigyelő számára a valódi arisztokráciával való érintkezés igazán érdekes. Biztosíthatlak, hogy én a nagykapun léptem be erre a kényes területre. A télikertben voltam, és éppen Poyarrét vezettem be a máte-tea élvezetébe, persze nem különösebb sikerrel, amikor megjelentek Grandvilliers-ék. A világ legtermészetesebb módján ültek le a hosszú asztalhoz. Gaston rá akart gyújtani egy havanna szivarra, megtapogatta a zsebét, és konstatálta, hogy nincs nála gyufa. Poyarré meg akart előzni, de szerénységem egy gyufával elébevágott. Ekkor kaptam az első leckét. Az arisztokrata meg se köszönte a tüzet, közömbösen pöfékelt, a kezében a tárcája, tele Hoyos de Monterrey szivarral. Szép nyugodtan ült ott a felöltőjében, mintha én csak egy kis senki lennék. Ez a mozdulat, melyet sokan tanúsíthatnak, a felfedezés erejével hatott rám. Azonnal megértettem, hogy egy különleges lénnyel állok szemben, egy magasröptű valakivel. Mit tegyek, hogy bekerüljek ebbe a színvonalas világba? Itt nem részletezhetem neked, hogy milyen viszontagságokkal és elkerülhetetlen buktatókkal volt tele az a hadjárat, melyet diszkréten, de kitartóan folytattam, tény, hogy két és fél óra múlva már nagyon is jóban vol-

tam a családdal. Sőt. Mialatt én korrektül és sziporkázva társalogtam, azaz mindenre helyeslően válaszoltam, mint valami visszhang, a hátvédem igencsak máshogy viselkedett. Türtőztettem magam, sem az arckifejezésemen, sem a mozdulataimon nem látszott, hogy mi dúl a lelkemben, csak egy rejtélyes mosolyt engedtem meg magamnak, és lesütöttem a szemem, mindezt persze Chantalnak, a szeplőskének szántam, de a résztvevők elhelyezkedése miatt Jacqueline-nál értek célba, a kevésbé duzzadó keblűnél. Poyarré, a rá oly jellemző alázattal kiügyeskedte, hogy elfogadjanak egy pohárka ánizst, én meg, nehogy lemaradjak, felpattantam és felkiáltottam: „Pezsgőt mindenkinek!" Hála istennek, a pincér viccnek vette, aztán viszont Gaston egyetlen szavára behúzta a nyakát. Sorra nyitották ki az üvegeket, és minden egyes dugó pukkanása olyan volt, mintha egy-egy golyó talált volna szíven, és mikor kimentem a teraszra, hátha a levegő felfrissít egy kicsit, és meglátam az arcom a tükörben: fehérebb volt, mint a számla papírja. Na de egy argentin közalkalmazott teljesíti a kötelességét: néhány perc múlva tehát csatlakoztam a társasághoz, már aránylag jobban éreztem magam.

Zárom soraim: az Indián.

VI

Kedves Avelino!

Nagy a felfordulás a szállodában. Az eset még a legkitűnőbb vizsla szimatát is próbára tenné. Clémentine és más, hihető források szerint tegnap este még ott volt, a *pâtisserie* második gyámkövében egy közepes méretű palack, rajta a koponya és a lábszárcsont: a palackban ugyanis patkánymérget volt. Ma délelőtt tíz órára a palack elpárolgott. Durtain úr azonnal megtette az ilyen esetben szükséges óvintézkedéseket: feledhetetlen hévvel tárta fel előttem a helyzetet, és lóhalálában a vasútállomásra küldött, a rendőrért. Pontról pontra teljesítettem a küldetésemet. A rendőr, alig értünk a szállodába, mindenkit részletesen kihallgatott, késő éjszakáig faggatózott, persze eredménytelenül. Velem is jó so-

káig beszélgetett, és én könyv nélkül megfeleltem minden kérdésére.

Minden szobát átkutattak. Az enyémet is részletesen megvizsgálták, úgyhogy tele is lett csikkekkel meg szivarvégekkel. Csak azt a szerencsétlen tökfej Poyarrét nem zaklatták, biztos megvannak az összeköttetései, na meg persze Grandvilliers-ékat. Clémentine-t sem hallgatták ki, hisz ő jelentette be a lopást.

Másról se volt szó egész nap, csak a Méreg Eltűnéséről, (az egyik újság így írt az ügyről). Volt, aki nem is evett, mert félt, hogy a méreg az ételekbe került. Én a magam részéről csak a majonézből nem ettem, meg a rántottából, meg a borsodóból, mert a sárga színük a patkányméregre emlékeztetett. Egy-két hangadó valami öngyilkosjelöltről beszél, de ez a balsejtelmű jóslat mind ez idáig nem teljesedett be. Továbbra is figyelemmel kísérem az események menetét, és a következő levelemben beszámolok róluk.

Isten veled: az Indián.

VII

Kedves Avelino!

A tegnapi nap, túlzás nélkül állíthatom, kész regény volt, tele bonyodalmakkal, amelyek igencsak próbára tették hősünk lelkiállapotát (már biztos sejted, hogy kiről van szó), és amelyek váratlanul végződtek. Rögtön egy huszárvágással próbálkoztam. A reggelinél, az asztalnál a lányok csevegésében a kirándulás is terítékre került. Én kihasználtam, hogy a kávéskanna éppen sípolt egyet, és odasúgtam Jacqueline-nak: „Mi lenne, ha aztán elmennénk a tóhoz?" . . . És a válasz, ha hiszed, ha nem, az volt: „Tizenkettőkor, a teaszalonban." Tizenkettő előtt tíz perccel már ott strázsáltam, rózsás lehetőségeimet latolgattam, és fekete bajszomat rágcsáltam. Na végre, megjelent Jacqueline. Azonnal kimentünk a szabad levegőre, és ott egyszer csak észrevettem, hogy a lépteinket az egész család visszhangozza, még Poyarré is odapofátlankodott, jókedvében majd a sarkunkra lépett. Az utazáshoz a szállodai buszt vettük igénybe, így olcsóbban megúsztam. Ha tudtam volna, hogy

a tó partján egy étterem is van, méghozzá luxusétterem, hát inkább leharaptam volna a nyelvem, mint hogy sétálni hívjam őket. Na de már késő volt. Az arisztokrácia asztalhoz ült, megmarkolták az evőeszközöket, kifosztották a kenyérkosarat, és az étlapot követelték. Poyarré azt súgta nekem azon az undok hangján: „Gratulálok, szegény barátom, szerencséjére az aperitifet megúszta." Az akaratlan javaslat visszhangra talált. És éppen Jacqueline rendelte meg mindenkinek az első és nem utolsó Bitter des Basques-ot. Aztán eljött a konyhaművészet ideje, volt ott *foie-gras*, fácán, frikandó és filé, befejezésül pedig fánk. A sok ételt egy kis burgundi és egy kis beaujolais-i borral öblítettük le. Kávéval, Armagnac-kal és szivarral zártuk a lakomát. Még Gaston, az a beképzelt fráter is olyan udvarias volt, és amikor a báró személyesen, saját kezűleg nyújtotta át nekem az üres ecetesüveget, hát legszívesebben fényképészt fogadtam volna, hogy elküldjem a pillanatfelvételt a Molino Kávéházba. Mintha már ott is lenne a vitrinemben.

Jacqueline-t meghódítottam: megnevettettem „az apáca és a papagáj" viccel. Ezek után – mint az a lovag, aki kínban van, mert kimerültek a beszédtémái – odasúgtam neki azt, ami legelőször az eszembe jutott: „Jacqueline, mi lenne, ha aztán lemennénk a tóhoz?" „Aztán?" – kérdezte, nekem meg leesett az állam. „Menjünk most azonnal."

Ezúttal senki sem jött utánunk. Telezabálták magukat, úgy terpeszkedtek ott, mint megannyi Buddha-szobor. Kettecskén tréfálkoztunk, flörtöltünk, persze – társnőm magas rangjára való tekintettel – csak bizonyos határon belül. A napsugár kecsesen táncolt az áttetsző víztükrön, az egész természet díszbe öltözött a csodás pillanat tiszteletére. A karámban bégettek a báránykák, a hegyoldalon bőgtek a tehenek, még a harang is zúgott a szomszédos templomban. Persze, ahogy az etikett megkívánja, egyszer csak lemondóan tartózkodóvá váltam, és visszamentünk az étterembe. Lélekemelő meglepetés várt ránk. Eközben ugyanis a tulajdonosnak a közeli zárórára hivatkozva sikerült elintéznie, hogy Poyarré,

aki most, mint egy gramofon, a *rablás* szót ismételgette, kifizesse a teljes számlát, igaz, a fizetséget az órájával toldotta meg. Ugye egyetértesz velem, hogy egy ilyen naptól megjön az embernek az életkedve?

Búcsúzom, a következő levélig: Félix Ubalde.

VIII

Kedves Avelino!

Itt-tartózkodásom kész tanulmányút. Minden különösebb erőfeszítés nélkül sikerül mélyen megfigyelnem ezt a társadalmi réteget, amely, mellesleg szólván, a szakadék szélén áll. A figyelmes szemlélő számára a feudalizmus ezen utolsó sarjai elég érdekes látványt nyújtanak. Mint például tegnap, hogy mást ne mondjak, a teánál, a kis szalonban. Chantal egy halom málnás süteménnyel jelent meg, saját maga készítette őket, a cukrász segítségével, a szálloda konyhájában. A *five o'clock*-ot Jacqueline szolgálta fel, nekem is hozott egy csészével. A báró egyszer csak rávetette magát az étkekre, egyszerre kettőt vett mind a két kezébe, mi meg majd belehaltunk a nevetésbe, annyi anekdotát, annyi történetet mesélt el, a legmulatságosabbakból; és Chantal süteményein is sokat viccelődött: kijelentette, hogy ehetetlenek. Kijelentette, hogy Chantal kétbalkezes, hogy nem is tud sütni, mire Jacqueline megjegyezte, hogy jobb, ha nem nagyon emlegeti a sütést, az után, ami Marokkóban történt, hisz a kormány alig tudta elsimítani az ügyet, őt meg diplomáciai postával kellett hazaküldeni Franciaországba. Gaston a szavába vágott, arról papolt, hogy nincs olyan család, amelyikben ne lennének bűnös, kifogásolható, elmondhatatlan dolgok, és hogy milyen illetlenség vadidegenek előtt szellőztetni az ilyesmit, akik közé ráadásul egy külföldi is befurakodott. Jacqueline erre avval vágott vissza, hogy ha annak a kutyának nem jut eszébe, hogy beledugja az orrát a báró ajándékába, és nem fordul fel rögtön, akkor Abdul Melek már alulról szagolja az ibolyát. Gaston ehhez még csak annyit tett hozzá, hogy szerencsére Marokkóban nem boncolnak, és hogy annak az állatorvosnak a

diagnózisa szerint, aki a kormányzót ellátta, egyszerű kimerültségről volt szó, ami elég általános a kutyafajtáknál. Én sorban mindenre bólintottam, amit csak mondtak, és közben a szemem sarkából azt figyeltem, hogy az öreg sem vesztegeti az idejét: egyre több süteményt gyűjtött össze. Na de én sem vagyok tökkelütött: úgy tettem, mintha nem is kérnék, de aztán mind befaltam a maradékot.

À l'avantage: Félix Ubalde.

IX

Kedves Avelinóm!

Fogódzkodj meg, olyan jelenetet írok le neked, amitől meg szokott fagyni a véred a Gaumont-ban. Ma reggel nagy elégedetten surrantam a színes szőnyeggel borított folyosón a lift felé. Ahogy elmentem Jacqueline szobája előtt, észrevettem, hogy az ajtó félig nyitva van. Megláttam a rést, és már bent is voltam. Az előszobában nem volt senki. Láttam, hogy egy kis kerekes asztalon ott van a reggeli, érintetlenül. Ekkor, Szűzanyám, férfilépteket hallottam. Úgy-ahogy elbújtam a fogasra felakasztott kabátok közt. A báró léptei voltak. Odalopakodott az asztalhoz. Féltem, hogy észrevesz: majdnem elnevettem magam, hisz azt hittem, hogy a báró felzabálja majd a tálcáról az ételt. De nem. Előhúzta a halálfejes palackot, és a szemem láttára, mely igencsak tele volt rémülettel, valami zöldes port szórt a kávéba. Ahogy ezzel megvolt, kiment, amerről bejött, és még a csábító kiflinek is ellenállt, hisz azt is vastagon beszórta. Mindjárt azt gondoltam, hogy az unokáját akarja idő előtt eltenni láb alól, azon fondorkodik, annak a sorsát akarja derékba törni. Azt hittem, hogy álmodok. Egy ilyen összetartó, ilyen jó családban, mint a Grandvilliers, nem szokott ilyesmi történni. Legyőztem a félelmemet, és alvajáró módjára odabotorkáltam az asztalhoz. A pártatlan vizsgálat megerősített sejtelmeimben: a kávé még mindig zöld volt, a veszélyes kifli is. Egy pillanat alatt felmértem, hogy mennyi felelősség forog kockán az ügyben. Ha beszélek, esetleg ballépést követek el, a látszat ugyan-

is néha csal, és esetleg alaptalan rágalmazásért és rémhírterjesztésért kiesem a kegyeikből. De ha hallgatok, akkor esetleg hozzájárulok az ártatlan Jacqueline halálához, és még ráadásul a törvény keze is utolérhet. Ez a végső következtetés aztán tettre késztetett: halkan felkiáltottam, úgy, hogy a báró azért meg ne halljon. Erre megjelent Jacqueline, fürdőköpenybe burkolódzva. A helyzetnek megfelelően először is hebegtem valamit, aztán azt mondtam neki, hogy kötelességem közölni vele valami olyan szörnyűt, hogy ki sem bírom mondani. Bocsánatot kértem a merészségemért, és azt mondtam neki – persze előbb becsuktam az ajtót –, hogy a nagyapja ura, hogy a nagyapja ura, és többet nem is bírtam kinyögni. Ő elnevette magát, megvizsgálta a kiflit meg a kávét, és azt mondta: „Másik reggelit kellene kérni. Azt meg, amit nagypapa megmérgezett, szolgálják csak fel a patkányoknak." Teljesen paff lettem. Elhaló hangon megkérdeztem tőle, hogy honnan tudja. „Mindenki tudja – válaszolta. – Nagypapa meg szokta mérgezni az embereket, de, hogy olyan kétbalkezes, szinte sose sikerül neki."

Csak akkor értettem meg. A kijelentés meggyőző volt. Argentin szemem előtt egyszer csak feltárult ez a hatalmas *terra incognita*, ez a közönséges emberek szeme elől elrejtett kert, AZ ELŐÍTÉLETEKTŐL MENTES ARISZTOKRÁCIA.

Azonnal tudtam, hogy Jacqueline reakciója, azon kívül, hogy bájos volt, és nőies, ugyanolyan volt, mint a család többi tagjáé lett volna, nagyoké, kicsiké egyaránt. Olyan volt, mintha kórusban mondták volna, minden rosszindulat nélkül: „Ez aztán a nagy újság." Még maga a báró is, ha hiszed, ha nem, jóindulatú mosollyal törődött bele, hogy nem sikerült a terve, pedig annyit kellett titkolóznia, és azt mondta nekem, pipával a kezében, hogy nem haragszik ránk. Az ebédnél sokat viccelődtek, és a szívélyes légkörben bevallottam nekik, hogy holnap lesz a névnapom.

Ittatok az egészségemre a Molinóban?

Barátod: az Indián.

X

Kedves Avelino!

Nagy nap ez a mai. Este tíz óra van, és ez itt már késő esténck számít, de annyira türelmetlen vagyok, hogy nem bírom tovább: részletesen tájékoztatlak. Grandvilliers-ék Jacqueline közvetítésével meghívtak vacsorára: a tiszteletemre adták, a tóparti étteremben. Egy algériai boltjában gálaruhát béreltem a hozzávaló pár kamáslival együtt. Hétre beszéltük meg a találkozót, a szálloda halljában. Fél nyolc után meg is jelent a báró, a vállamra tette a kezét, és elsütött egy ízetlen tréfát: „Letartóztatom." Megérkezett a család többi tagja is, ott álltak a lépcsőn, rögtön fel is szálltunk a buszra.

Az étteremben, ahol többen ismernek látásból, sőt többekkel köszönőviszonyban vagyok, úgy ettünk és társalogtunk, mint megannyi király. Nagy volt a rongyrázás, kifogástalan vacsora volt: maga a báró ment le a konyhába, hogy ellenőrizze a sütésfőzést. Én Jacqueline és Chantal közt ültem. Egy-két pohár után kezdtem jól érezni magam: mintha csak a Pozos utcában lettem volna, sőt még az *El Ciruja* tangót is eldúdoltam. Utána le is fordítottam, és rájöttem, hogy a mi szellemes Buenos Aires-i argónkat nem lehet a gallok nyelvére lefordítani, és hogy sokat ettem. A mi gyomrunk a rostonsülthöz és a *busecá*-hoz szokott, nem bírja azt a sok *voulez-vous*-t, ami a nagy francia konyhát jellemzi. A tószt idején alig bírtam a hátsó végtagjaimra feltápászkodni, hogy megköszönjem, nem is annyira a magam, mint inkább távoli hazám nevében a névnapi ünnepséget. Az utolsó korty édes pezsgővel aztán vissza is vonultunk. Kint mélyet lélegeztem, és egy kicsit megkönnyebbültem. Jacqueline a sötétben megcsókolt.

Ölel: az Indián.

Ui: Éjjel egy óra. Megint görcseim vannak. Még annyi erőm sincs, hogy meghúzzam a csengőt. Forog velem a szoba, mint a hétszentség, folyik rólam a jeges veríték. Nem tudom, mit rak-

hattak abba a tartárszószba, még mindig érzem a furcsa ízét a számban. Rátok gondolok, a Molino törzsvendégeire, a vasárnapi futballmeccsekre, és . . .*

* Felhívjuk az érdeklődők figyelmét, hogy a három pontot Félix Ubalde örököse írta oda a kéziratra, ő adta ki ezeket a *Szavojai levelek*-et. Ami a *fait-divers* valódi okát illeti, ahogy Franciaországban mondják, azt bizony a homály fátyla borítja. (Avelino Alessandri úr jegyzete.)

Xantus Judit fordítása

ONELIO JORGE CARDOSO

KUBA

Cérna és kötél

Szorongó igyekezettel küszködik a kéz, hogy befűzze a cérnát. Ezüstragyogású szikra a tű, ha megvillan olykor a tetőről aláhulló fényben.

Az asszony a vastag szemüvegen át a tű fokába fúrja merev tekintetét. Hol a bal kézzel rosszul tartott lyuk szökken odább a cérna megsodrott csúcsa elől, hol pedig a cérna nem talál bele a nyílásba. De akár így, akár úgy, a kéz tehet róla, vagy a kéznél is inkább az élesen csattanó hang, amely az ebédlő felől jön.

– Mintha nem is én volnék a kereső a háznál!

Három napja szólt a varrás miatt, de még most sincs meg. Már indulnia kellett, nem várhatott tovább, és csak most jutott eszébe az asszonynak, hirtelen döbbenetében, a szakadás.

Az alig látható kis szösz, mint sarkantyú a cérna végén, beleakaszkodik a tű fokának peremébe, a szál meghajlik. Újra kell kezdeni. Az asszony a foga közé veszi a cérnát, harapdálja. A jóformán nem is látható kis szöszt szeretné letépni róla.

Most úgy tetszik, hogy éppen beletalál. Csak az kell, hogy két kezének minden mozdulását jól vigyázza, hogy villanásnyi időre csendesedjen a bujkáló félelem, s az ujjak meg ne ismételjék előbbi ügyetlenségüket.

– Még csak az kéne, hogy én magam varrjam meg!

És újra mellészalad a cérna; megint meghajlik, s még be sem ment, már kívül kerül.

Nincsenek magukban, mert: itt van az asszony, itt a tű meg a cérna, amott meg a férfi és fölcsattanó szava.

És az ötéves fiúcska is itt van. Az anya éppen csak ül az ágy szélén, az apróság a két térde közt áll; a ruhája föl van gyűrve, és

ahogy előrehajol, csöppnyi kis kezével megtámaszkodva, majdnem teljes súlyával ránehezedik az anyja combjára.

És nézi a cérnát, amely ott lóg előtte, amely az asszony kezéből hull alá.

– Ne mozogj, kisfiam, meg ne moccanj.

Számtalanszor volt már így, ha mindig más formában is; az apja dühös kiabálása, a durva szavak, minden olyan nyomasztó: az idegei, az élet vagy az idegeiben tükröződő élet.

A csöppség tudja; mindent összegyűjtött az emlékezetében, ahol az ördögöket vagy az angyalokat őrzi.

A cérna lóg.

– Egyszer csak fogom magam, és elmegyek a fenébe!

– Arturo!

Harsant a kiáltás, de egyben könyörgött is. Fenekedés volt az elkiáltott névben, ölni is képes indulat, de esdeklő kérés is; könyörgés, hogy semmivé ne legyen ez a kötelék, hogy legyen férje, hogy legyen háza, hogy maradjon meg a család, az apa s Istene, pedig a szerelem már régen világgá ment az utcai kapun.

A csöppség meg se moccan, szót fogad.

Bámulja a cérnát, mert ott lóg az arca előtt, és mert úgy lesz majd, hogy csak ez a cérnaszál mentheti meg. Ott van éppen a szeme előtt, s ha a fülét is befoghatná, már nem is kéne több.

Meg kell tenni; bele kell kapaszkodni ebbe a cérnába, át kell menni a cérnaszál mentén egy másik világba.

De a fülét nem tapaszthatja be csak úgy, mert úgy akarja; egy egész világot kéne ráhengeríteni. Szerezni kell, de hogy honnan, ki tudja, valami sokkal nagyobb zajt, hogy elnyomja, elfojtsa a szavakat.

És akkor, legelőször is, egy rezesbanda tűnik elő, harsogva szól az indulója. Hallani még mindig, pedig hangja az emlékezet mélyéből jön. De még most is a fülében zeng.

Egy harsogó rezesbanda a cirkuszban.

És látja a légtornászt, rajta a vörösen lángoló nadrágot, ahogy rásimul lapos hasára, le egészen aranyszandálba bújtatott izmos lábáig. Ezüstcsatos övétől fölfelé meztelen a törzse. Kezét magasba

emelve, újra meg újra meghajlik a négy égtáj felé. Ekképpen érkezik el a kötélhez, mely a sátor magasából lóg alá.

Akkor a zenekar egyszeriben elhallgat.

– A magadéról bezzeg sohase feledkezel meg!

A tű fokán már keresztülment a cérna, de az ordítástól megint kifűződött. Nem tudja meg tán soha az asszony, hogy az ő szava volt-e az oka, vagy a férfié, hogy a szál kiszaladt a lyukból.

– A rosseb egyen meg, hát mikor hagysz már békén!

És kis időre csendesség támad; talán mert még a férfinak is sok volt ez a kirobbanó átok, vagy mert az asszonynak ez a dühös kitörés már utolsó menedéke volt.

És akkor a légtornász fölemelte acélizmú karját, fortélynak nyoma sem látszott rajta, és ő megbámulta a kéz tövét szorító, berakásos és pikkelydíszes, fényes, fekete csuklószíjat, amint megvillant, akárcsak egy pillanattal előbb a ráhulló fényben a tű.

És a rezesbanda, a fület hasogató zene, megint előjött.

És már ő ez a férfi, a testhez simuló tűzlobogású nadrágban, és abban az aranyos szandálban; de az arca az övé, az az ő ötéves arca.

A sátortető alatt összegyűlt emberek az ő temérdek erejét bámulják. Meghajol négyfelé, bejön, egészen a porond közepéig. Ott áll már a kötélnél, amely a magasból lóg alá. Felemeli a kezét: nem csalás, nem ámítás; mindenki megnézheti acélizmú karját. A szeme sarkából is látja a fényesen csillogó pikkelydíszt a csuklóján. A zenekar elhallgat, és bele is kezd azon nyomban egy andalító dallamba, hogy azzal kísérje majd a felfelé mászó férfit.

Megragadja a kötelet, egy perc még, és a magasba lendül. Hallja a tapsot, ezer meg ezer arcot lát, és köztük a legélesebben Arturóét meg az Asszonyét; ünneplőjükben feszítve ők is neki tapsolnak.

Kezét szorosan rákulcsolja a kötélre, indulna fölfelé.

És a cérna, mely már átbújt a lyukon, kisiklik belőle.

És akkor, nem tudja honnan, egy hatalmas pofon tör be a cirkuszba, végigsüvít benne, és mindent elsodor. A cirkusz millió darabra tört, s ő ott fekszik most a porond fűrészporában, apró gyermektestét rázza a zokogás.

Pál Ferenc fordítása

EDUARD CLAUDIUS

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Egyenlőszárú háromszög

Minden porcikámban elgémberedve fekszem a sötétben, mellettem halk, idegen lélegzés. A ház öreg falaiban recsegés, a mennyezetből és a padlóból egerek neszezését hallom. A nyitott ablakon nyirkos őszi levegő áramlik be, a közeli erdőből ázott lombok rothadó szagát érzem.

Felteszem magamnak a kérdést, vajon a becsületesen leélt múlt adhat-e vigasztalást? Rózsaszínű szemüveg nélkül is? De hát milyen is volt az a múlt valójában? És mire jó, mondom ugyanakkor, ez a marcangoló tépelődés? A mai történések kulcsát valóban a múltban kell keresni?

Néhány napja a sch-i pályaudvaron álldogáltam, bár táviratozott, hogy nem muszáj kimennem. Ködös este a szürke őszben, piszkos vasúti peron, a lámpák szomorkás fénnyel égtek. Különös előérzet nyomasztott, minden komornak tűnt, mintha veszedelem fenyegetne. Talán valami elháríthatatlan szerencsétlenség tör rám hirtelen, a derült égből. Hiszen az utóbbi hetekben egyáltalán nem mentek könnyen a dolgaim, a jókedv meg végképp elkerült. Az óta az ülés óta, amelyen az a bizonyos döntés született, úgy is mondhatjuk, hogy ellenem vagy inkább a városkép kialakítására vonatkozó felfogásom ellen, talán egyetlenegyszer sem nevettem el magam.

Minden perc csak erősítette a közelgő szerencsétlenség előérzetét. Ráadásul még az ülés képe is ott lebegett lelki szemeim előtt, fülemben pedig a bántó szavak csengtek: Vajon Zacharias elvtársnak a városkép újjáalakításával kapcsolatos felfogása szocialistának tekinthető még egyáltalán? Nem kellene-e felfogását inkább polgári csökevénynek tartanunk? Igen, és nem kellene-e még... És az emberke, aki ezt így megfogalmazta, nem is konyít az építé-

szethez. Nagyon veszélyes figura, mert hiányos szaktudását frázisok áradatával álcázza. Felsőbb helyekre pedig hamis jelentéseket küldözget. A viták újra meg újra akörül forogtak, hogy mi az, amit érdemes megőrizni a város régi jellegéből. Továbbá, hogy milyen jellege legyen a jövő szocialista városképének. Vagy hogy az előre gyártott épületek hogyan férnek össze a tizennyolcadik és tizenkilencedik századi utcák indázásával.

A pályaudvar szomorkás fényében elhessegettem ezeket a gondolatokat, és amikor a vonat jókora késéssel mégiscsak megérkezett (miért nem tudott kisiklani? miért nem irányították félre?), a vagon, amelyben Jana utazott, tőlem nem messze állt meg. Dermedten, bénán álldogáltam a félhomályban. Mielőtt Jana kiszállt volna, a vagonajtóban egy bőrkabátos férfi jelent meg, kezében ismerős bőrönddel. Testes, elhízott férfi, széles váll, fekete haj, petyhüdt arc és szemhéj, szürke, cserzett bőr. Később, már éjszaka, Jana elmondta, hogy a férfi mája teljesen szét van roncsolódva, az orvosok véleménye szerint már csak néhány hónapja van hátra. És őbenne ez is . . . De nem, ne vágjunk semminek elébe.

Jana az átvirrasztott éjszakától megviselten szállt ki a vagonból, valósággal belesüllyedt a bőrkabátjába. Ezt a kabátot még a folyó menti régi városban vásároltuk, közel a hídhoz, ahol a Szent Nepomuk-szobor áll. Láttam, hogy a férfi leteszi a bőröndöt a peronon, és a kezét nyújtja Janának, hogy lesegítse. Jana elfogadta a kezet, de tekintete ideges nyugtalansággal fürkészte a peront. Én – még mindig szinte megkövülten – a félhomályban álldogáltam, nem vett észre. Sápadt volt, arca csontos, és amikor búcsúzóul kezet nyújtott a férfinak, úgy mosolygott, hogy beleborzongtam. Amikor a félhomályból megindultam feléje a sárgás fényességbe, úgy nézett rám, mintha valami másik világból jöttem volna. Vajon mit jelentett neki az a másik világ, ahonnan jöhettem? Örökre feladott vagy elveszett világot talán? Ajka mosolytalan, pillantásában semmi meghittség, szemében viszont alig észrevehető riadtság; majd egy odavetett, szinte szemrehányó mondat: – Hát mégis kijöttél?!

Mentünk az esős szélben, kezemben a bőrönd, Jana kettőnk

közé vette a táskáját. Most megint néhány kurta mondat: – Hogy vagy? Milyen volt a kúra? – A válasz is fukar: – Nagyon megerőltető, sok masszázs, sok séta és kirándulás. És csak ezután jön a kérdés: – Mit csinálnak a gyerekek? – Az én válaszom sem sokatmondó: – Nem valami jól nézel ki... Na, persze, a kúra... A gyerekek, azok jól vannak!

Persze, a kúra megerőltető volt, de az ébren töltött éjszakák is. Engem elhagyni még csak egyszerű lenne, de a gyerekek, a ház, a kert, a kilátás a tengerre és a városra...?

Azelőtt, ha néhány hétig nem láttuk egymást, alig kapcsoltam első sebességre, karját máris a vállamra tette. Ezen az estén semmi ilyesmi nem történt. Jana szinte összetörve ült mellettem. Szitálni kezdett az eső, a mezők felől fehéres ködrongyok gomolyogtak az országút fölé. Bekapcsoltam az ablaktörlőt.

Emlékezetemben eseményfoszlányok: egy pillantás, az első nekem szóló, nem is túlságosan tartózkodó, látszólag álmatag, mégis éles pillantás a nehéz, szőke szempillák mögül. És más semmi? Ilyen gyenge volna az emlékezőtehetségünk? Most megint látok valamit: energikus, kacér lépések egy szálloda hallján át, némi habozás, amikor rávetődik a tekintetem, szinte észrevétlen lassítás a szálloda halljának tükre előtt. Majd egy karcsú leányalakot látok váll-lapos, kopott esőkabátban. Abban az esztendőben ilyeneket hordtak ott, a régi városban a folyó mentén. Kopottas, szürke egyenruhaszerű ruhadarabokat, amelyekről nem lehetett tudni, hogy a szegénység kényszerítette-e rá az embereket, vagy valamiféle spártai magatartás. Szempillarezdülés: ki lehet ez? Egy kis igazító kézmozdulat a halántéknál. Szőkén, feszesen állt ott, csontjai erősek, teste lapos, alig sejthető keblekkel. És ő engem vajon milyennek láthatott azon az első napon? Akkor, ott a szállodában, a következő hetek első viharában, majd a későbbi években? Egyszer azt mondta: úgy néztél rám... szinte meztelennek éreztem magam. Mire én gúnyolódva: és? kellemetlen volt? Majd a mind kínzóbb szertartásosság azon az első estén, s a minisztériumi ember szavai: – Zacharias elvtárs kérem, ez itt Jana elvtárs-

nő, a következő hetekben ő lesz az ön tolmácsa és kísérője. Még diák ugyan . . . de . . .! – Egy kéz, már nem gyenge leánykéz nyúl felém, szorítása nem különösebben erős, és ismét az észrevétlenül mérlegelő pillantás: ez itt ugyan egy német, de azért nem abból a csizmás fajtából, építész, kissé már idősebb, széles vállú és erős, vajon ki lehet? Vagy talán annak az első pillantásnak túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítok? Ma, húsz év után, ilyen éjszaka után, amikor érte mentem a pályaudvarra, a Františkovy Lázně-i kúra után, és az után a bőrkabátos férfi után?

Ez a megelégedett, idegen lélegzés zavar a gondolkozásban. De tényleg ez az oka, hogy nem tudok megnyugodni? Fölkelek, gyertyát gyújtok – a tegnapelőtti vihar óta még mindig nincs áram –, kimegyek a konyhába, lehuppanok a lócára, konyak után nyúlok. Egy cigaretta, majd még egy, és megint egy konyak. A hálószobából nyöszörgő hangot hallok: – Rainer . . . Rainer . . .

Nem rólam van szó. Odamegyek az ágyhoz, és látom, hogy az alvó lány arcát valami rettegés feszíti meg, telt szája körül szenvedéstől megkeményedett vonások. Betakarom, mihelyt meztelen bőréhez hozzáér a takaró vászna, jólesően burkolózik bele. A helyzet épp eléggé zavaros. A lánynak – Margritnak hívják, és mintha a vihar sodorta volna hozzám azon az estén – boglyas, ápolatlan a fekete haja, és úgy fekszik ott, akár egy megtépázott, fészkéből kiesett madár.

Hozom a konyakosüveget, amíg töltök, a lány nyújtózik egyet, ki sem nyitja a szemét, és megszólal: – Nekem is adj egy pohárral. – Töltök, a lány iszik, én meg elgondolkozom: fiatal még ahhoz, hogy egy töménytet csak úgy bedobjon. Mondom neki: – Álmodban kiabáltál!

– Mit kiabáltam? – kérdi a lány.

– Egy férfinevet – mondom.

– Kiét? – kérdezi.

– Nem értettem jól – válaszolom.

S ekkor a lány azt mondja: – Félek . . . rettenetesen félek . . . – De amikor vigasztalólag karomba venném, elkeseredetten kiabálni

kezd: – Hagyjál engem... hagyjál! Az isten szerelmére... – Álmot ez az éjszaka bizony nem hoz. És hozzá még az emlékezés kínzó képei is.

Későre járt, a gyerekek mégis megvártak bennünket. A szokásos ajándékozás következett, a bőröndből sietős idegességgel előkotorászott tárgyak: kendő az egyik kislánynak, harisnyanadrág a másiknak, a fiú részére ezüstösen csillogó játékpisztoly. Nekem pedig egy üveg valódi cseh cseresznyepálinka. Akaratlanul is csípősen szúrtam oda: – Azt akarod, hogy halálra igyam magam? – Ez volt az első szúrás, de istenemre, talált, telitalálat volt.

A gyerekek lefeküdtek. Leültünk a pamlagra, egymás mellé, felhúztuk a lábunkat, és úgy ültünk ott, mintha attól félnénk, hogy véletlenül egymáshoz találunk érni. De mit is csinálhattunk volna? Bújtunk volna el egymás elől?

Jana felállt, bekapcsolta a tévét. Szinte vánszorgott, ahogy visszajött a pamlagra, lábát felhúzta, távolba meredő tekintete meghökkentően sértő és hűvös volt.

Mivel képtelennek éreztem magam, hogy nyugodtan üljek, és lélegzet-visszatartva várjam, hogy megüssön a guta, nyersen így szóltam: – Nos tehát...? Te csak itt ülsz...! – Súlyos hallgatás hullott közénk.

Sok mindent – valószínűleg éppen a legfontosabb dolgokat – az ember gyakran oly egyszerűen mond ki, vagy, ha úgy tetszik, olyan egyszerűen ír le: ... azt mondta, hogy... én azt válaszoltam... Mire ő... A hetedik mennyországból pottyantam le... Ami azonban most következett, az annyira nevetségesen, annyira szánalmasan hangzott ennek a negyvenéves asszonynak a szájából, hogy megdöbbenésem ellenére is felnevettem. – Szerelmes lettem! – mondta. Semmi többet. Látszólag higgadtan ült mellettem, és én is igyekeztem annak látszani. Így aztán sikerült fagyos szenvtelenséggel megkérdeznem: – Te tényleg lefeküdtél azzal a bőrkabátos férfival?

– Igen!

Megtörtént tehát velem is az, amit más férjek kárára – diadalma-

san – magam is elkövettem. Fájdalmam eltompult, s kedvetlenül odavetett mondatokkal, cinikus, szégyentelen kérdésekkel próbáltam érzéseimet eltitkolni. Hát összeforrtunk-e mi valaha is igazán, voltunk-e mi ketten valaha is egyek?

Fáradt gesztusokkal, cinikusan és keserűen képtelenség viszonozni a gyengédséget. A nappalok kiégtek, elkezdődtek a délutánok. Az érett nyár elmúlt, vár a fakó ősz.

Az éjszaka éber álmaiban a múlt régi képei, kiengeszteletlenül. Fiatal lány kori járása, akkor, abban a szállodában, abban a régi városban. A néhány lépés a bejárati ajtótól a tükörig, a kérdőn megrezdülő szempilla, az az igazító kézmozdulat a halántékánál. Majd elindul felém. Önfejűen? Öntudatosan?

Jana elvtársnő . . . Duzzadt ajka mindig újabb, mélyebb szenvedélyeket keres. De hát vajon nem az első benyomások a legmélyebb, örök érvényű tapasztalatok?

Járása erős, és mégis bizonytalan, még most, álomképeimben is. A szállodából egymás mellett megyünk, át a régi toronyhoz az egykori sáncárok közelében, nevetésünkben derű, az ide-oda pattanó mondatokban megannyi csapda. A régi sáncároknak ugyanazon a helyén, a könyvesbolt előtt, egy majdnem ugyanolyan, csak már melegebb estén: – Jana, legalább három gyereket akarok! – De ez már hetekkel később volt. Azon a bizonyos első estén azonban, mintha csak véletlenül, egy fiatalember állt a járda szélén. Beteges arc, igyekvő, vékony ajak, lapos mellkas; nem győztes fajta. Jana a lehető legtermészetesebben mondja: „Egy ismerősöm, velünk jön a színházba." Mintha valami zavartság bujkálna a hangjában.

Lassan beesteledett, a toronytól a régi sáncárkon át jöttünk el, az üzletek, a süteményekkel, tortákkal, könyvekkel és szövetekkel teli kirakatok között sétálgattunk. Közben a fiú szavai: – Ön mint építész, társadalmi értelmezésben fogja fel a munkáját, vagy pedig az egyes ember igényei határozzák meg a céljait? – Emlékezetemben még most is látom ezt az arcot, egy olyan fiatalember arcát, aki soha nem lehet győztes.

Mit ronthattam el neki? Ezen gondolkoztam akkor. Talán egy

szerelmes estét a kapu és a lépcsőfeljárat között vagy valami ócska diáktanyán? Ezen gondolkoztam akkor, és ez foglalkoztat most is, ezen az éjszakán, az ósdi parasztházban, Margrit zaklatott lélegzésének nyugtalanító közelében, és megint az a kérdés: „Vajon az a nem győztes fajta fiatalember jobban érezte-e, mélyebben érezte-e, mint én, mit is várhat tőlünk, mielőtt még köztem és Jana között bármi is elkezdődött volna?"

Amikor a nagy, fényárban úszó folyóparti színház előcsarnokában lesegítettem Jana kabátját, azt a szegényes, egyenruhaszerű darabot a váll-lapokkal, akaratlanul végigsimítottam a haját. Fejét ijedten hátrafordította, csodálkozva, vagy valamire várva?

– Gyakran jár színházba, Jana elvtársnő? – kérdeztem zavartan.

– Többnyire csak mint kísérő – válaszolta nem kevésbé zavartan.

– És gyakran kísér vendégeket?

– Hát az ösztöndíjhoz bizony valamit még hozzá kell keresni. Szüleim nem túl jómódú emberek.

Az előcsarnokból bementünk a nézőtérre. Jana énmellettem. A fiatalembert alig vettem észre. Egyszerűen nem volt többé. Jana szürke, harang szabású gyapjúruhát viselt, amely ráfeszült karcsú leánytestére. Laza fürtökbe rendezett haja fakószőke volt, és egyáltalán nem látszott rajta, hogy mire lesz még képes valamikor. Magamról tudom, hogy abban a pillanatban, a kristályosan csillogó terembe belépve kezdődött el az, ami most már húsz esztendeje tart. Abban a pillanatban villant fel bennem az a valami, ami azután hosszan tartó ragyogássá vált. És most? Kihunyt! Másnap reggel, egy hűvös, szürke, tél végi napon, valami kiállítást jártunk a város fölé magasodó várban. Jana kissé kedvesebben viselkedett ugyan, szavai mégis kimértek és hűvösek voltak. Mikor déltájban eljöttünk a kiállításról, és a szálloda felé indultunk, megkérdeztem: – Hova megyünk este?

– Alighanem színházba – felelte.

– Egyedül? – kérdezősködtem tovább.

Rám pillantott, de nem válaszolt. Ekkor azonban már el volt döntve, hogy a fiatalembernek, aki nem volt győztes fajta, vereséget kell szenvednie. Hát az én vereségem, az mikor dőlt el?

Hazaérkezése után, azon az éjszakán éreztem, hogy álmatlanul fekszik mellettem. Egy idő után megszólalt, csendesen szinte, s mégis minden szava kalapácsütésként hangzott: – Hiszen már úgy látszott, hogy nem is kellek neked. Senkit nem engedtél közel magadhoz, még engem se. A megszokás ... És ő ... nagyon beteg, már csak kevés ideje van hátra, akár ma vagy holnap meghalhat ... Tudtam, hogy egyszer majd így lesz ... Megint csak nekem kellett elhatároznom magam.

– Úgy! – És halk lélegzése ritmusára keserűen ismételgetem: – Igen, így is fel lehet fogni.

Felkelni az ágy nehéz melegéből, álomittasan átbotorkálni a nappaliba, kábultan elszívni egy cigarettát, meginni egy pohárka pálinkát, majd még egyet, bár mindegyik akár a méreg. Aztán Jana is odajött, mellém ült, cigarettát és pálinkát kért.

– És most? – kérdeztem.

Hallgatás.

– Miért, talán nem stimmelt valami? – kérdeztem elkeseredve.

– Nem arról van szó! – Pillantása elsiklott mellettem. A cigaretták ott füstölögtek a hamutartóban. Amikor a pálinkáspohár után nyúltam, Jana megpróbált visszatartani. Fellobbanó dühöm láttán ijedten összerezzent: – Hagyj, ez cseh cseresznyepálinka. – Nem tűrtem, hogy ne hagyjon inni.

– Neked mindig túlságosan jól ment – mondtam keserűen. Ekkor azonban átvillant rajtam: mit dramatizálom én itt a dolgokat? Hát kinek fáj egy viszony? Miért nem lehet megadni a másiknak a szabadságot, hogy akarata szerint éljen? És ismét képfoszlányok következnek, akár egy rosszul összevágott film képsorai sóvár férfigrimaszok, amelyek neki szóltak, de amelyekről tudomást venni nekem is hízelgő volt; a Menjou-bajuszkás férfi, akivel az arab város minden koktélpartiján találkozni lehetett, és akiről a közelebbi megismerkedés után kiderült, hogy homo-

szexuális; hogyan hatott rá parfőmmel átitatott bőre és hárembe illő simasága? Neki is csak hízelgett mindez, vagy meg is bűvölte? És hátha az én higgadtságom, amely éppen csak elfedte féltékenységemet és nyomorúságos helyzetemet, Jana szemében közömbösségnek tetszett, sőt, sértésnek hatott?

És az angolna simaságú, eunuchszerűen puha, ostobácska igazgató, aki barátként közeledett hozzám, és ajándékokkal tolakodott be a régi városban, a Barrada mellett fekvő házunkba, majd itt a hegyoldalban épült házba, hihette-e, hogy port hint a szemembe? De vajon Jana hogyan fogadta az udvarias tolakodást meg az én sztoikus közönyömet?

Visszaemlékeztem Varsóra is, és rövid moszkvai tartózkodásunkra a Hotel Metropolban, hosszú utazásunk végén Ukrajna porán, Grúzia zöldjén át – és az esti fogadásra is visszaemlékeztem. A fogadást egy régi kertben rendezték, Janát már az elején egy honfitársával láttam álldogálni, ő nem vett észre. A férfi magas volt, fekete hajú, okos arcú, vele is a Moldvánál ismerkedtem meg, évekkel azelőtt. Tekintetük, mosolygásuk át- meg átjárt. Alaptalan féltékenység? Jana talán megérezte figyelő tekintetemet? Nekem úgy rémlett, mintha felém nézegetne, rólam beszélgetne a férfival, s egyetértőleg és gúnyosan mosolyognának felém.

Elfordultam tőlük, és kimentem a tánctérre a vén fák alá. Egy mexikói táncosnőt kértem fel, egy érett szépasszonyt, fandangót táncoltunk. A fandangót, belemelegedve és tüzesen táncoltam, de a fekete hajú, isteni fekete szemű asszony is (ó, a benicasimi éjszaka emléke, a táncok a huertákban!), ő is hagyta, hadd ragadja magával a tánc, pedig ezeken a fogadásokon nemigen szokásos az ilyesmi. Jana honfitársával, a tanárral táncolt, finoman, és amikor tekintetünk találkozott, észre kellett vennem, mennyire megbántottam Janát a féktelenségemmel. Lehet, hogy zabolátlanságnak vette a viselkedésemet, nem pedig annak, hogy egyszerűen nem érdekel az ő magatartása? Később megint összetalálkoztunk az embersokaságban. Még tréfálkozni is képesek voltunk. Éjszaka viszont kezét a testére szorítva védte magát. – Soha nem voltál egyenes velem – mondtam haragosan.

Mondhattam mást a viselkedésére? Reggel a Hotel Metropolban elköltött reggeli után, mindketten – legalábbis így véltem – gondtalanul csatangoltunk a városban, a Manézs téren átvágva, fel a Gorkij utcán. Útközben a standoknál pezsgőt ittunk, amit már kora reggeltől poharakban árulnak. Enyhén spiccesen, vidáman és fiatalon, a kora júniusi városban végtelenül könnyűnek éreztük magunkat. Délben többnyire az abház vagy a grúz étteremben ettünk, de ma visszamentünk a szállodába ebédelni. Az itteni ételek nehezek voltak a vajtól, és a vodka meg a pezsgő – úgy éreztem – tüzes szikrákat gyújtott bennünk. A szobába érve Janára vetettem magam. Keze azonban hirtelen lehanyatlott, elhúzódott tőlem, és az ablakhoz menekült. Még később is ott álldogált – mennyi idő is telhetett el, míg nehéz álmomból végre felébredtem? –, szinte elveszetten bámulta a mélységben kavargó utcát. Mikor megérezte, hogy felébredtem, felém fordult, és halkan azt mondta:

– Olyan magasan lakunk... És a lárma ott lent...! Nem lehetne valamelyik alsóbb emeleten kivenni egy szobát?

– Mi a csudának? – kérdeztem csodálkozva. Erre azonban nem válaszolt. Akkor nem nagyon gondolkoztam ezeken a dolgokon. Hetekkel később felkeresett egy pszichiátert. Beszélgetésük eredményéről persze egyetlen szót sem ejtett. Még amikor befeküdt a klinikára altatókúrára, akkor sem gyanakodtam semmire.

Ismét a pohár vodka, cigaretták, egyik a másik után, csak üggyel-bajjal rejtegetett felzaklatott pillantásai. És a nyomasztó hallgatásban közöttünk a múlt képei: együtt a Moldva régi hídján, együtt az Óváros kicsi, keskeny utcácskáin, ritka meghittségben egymás mellett. Alig lehet megérteni, felfogni, hogy mindez így múlik el.

Egy régi borozóban a deszkából összerótt asztalon tompa csillogású poharak, az ósdi, agyonsikált deszkán a kiloccsant bor, akár a vér. Kezünkkel a borospoharakat szorongatjuk.

A dombokról idefújó hűvös szélben göröngyös utakon fel egy réges-régi várhoz, megint csak vele kettesben, néhány nappal később. A hűvös márciusi szél ellen egymáshoz simulva, egymás-

nál keresünk védelmet. A lejtőkön még ott lapulnak a tél fehér foltjai. Az ódon kapun át a várfolyosóra jutunk. Lépéseink visszhangot vernek a rozsdás fegyverekkel és kísérteties lovagi páncélokkal, egykedvű tekintetű várúrnők és páncélos lovagok elhalványodott képmásával zsúfolt, dohos termekben.

Hazafelé tartva a régi, folyóparti városba, még mindig bennünk a dombok képe. Már sötét van, nagy kerülőt is tettünk. A meghökkent gépkocsivezetőt Jana magyarázata megnyugtatta. Kezünk ide-oda tévelygett, összekulcsolódott, majd ijedten szétrebbent. A kocsi a szállodához vitt. Az estét azonban még nem akaródzott befejezni. Elkísértem abba a városrészbe, ahol lakott; elfogódottan fecsegtünk, ostoba, közönyös dolgokról, mintha mi sem történt volna. Mindketten tudtuk azonban, hogy valami elkezdődött, és hogy ami egyszer elkezdődik, annak a végére is kell járni.

De hát hol is van a vége?

Ezen az éjszakán itt, most talán a végén vagyunk? Akkor este azonban, amikor elkezdődött, egyikünk sem kérdezte, hogy mi jöhet, és hogyan végződhet a dolog.

Lakásuk közelében elbúcsúzott. Talán félt, hogy meglátják velem? Ostoba kíváncsiságból, hirtelen fellobbanó első féltékenységemben, amikor a sarkon eltűnt előlem, utána mentem. Az egyik kapubejárat sötétjéből egy férfi lépett eléje, az a bizonyos fiatalember. Kicsit álldogáltak, majd együtt indultak tovább. Jana kettejük között tartotta táskáját, úgy, ahogyan most a sch-i pályaudvaron.

Ülünk a lakószoba félhomályában egymás mellett, karunk csüggedten lelóg, ülünk a pamlagon, minden remény kihunyt. Micsoda kezdet volt az akkor, és micsoda vég ez! Hogyan lehet az életünket tovább folytatni? Hogyan? Vagy nincs meg hozzá a bátorságunk, hogy egyedül töltsük el a következő napokat, az összes ezután következő évet? „Intézzünk el mindent, ahogy civilizált emberekhez illik. Válasszunk szét mindent, ami csak volt az eddigi életünkben, ki-ki vigye a maga értékeit meg a kacatját."

Már most éjszaka végig kell gondolni mindent? Hát nem ment.

Éreztem, ahogy reszketni kezdek. Elképzeltem, hogy a pálinkásüveget esetleg nem vehetem a számhoz, és máris megfagyott bennem minden érzés, még a legkisebb indulat is.

Gyermekléptek közeledtek a lépcsőn lefelé, kinyílt az ajtó. Kislányunk arca elsápad, ahogy így lát bennünket együtt üldögélni. Ijedten húzza be az ajtót maga után.

„És a gyerekek . . . És a gyerekek . . .” Olyan nyomorúságosan érzem magam, ahogy eddig még soha.

– Te mindig csak mellettem éltél, de nem velem – tört ki belőlem keserűen, amikor a gyermekléptek elhalkulnak a lépcsőn. Nevetséges minden szemrehányás, és még nevetségesebb a „hogyan tovább?” kérdése. De alig voltam képes elhallgattatni a sértett hiúságomat. Pedig azt is tudtam, hogy a dolog nem egészen úgy volt, mi nem egymás mellett éltünk! Mindketten megkíséreltük, hogy élni tudjunk a másikkal, mellette, vele, általa. Kicsoda vagy micsoda tehet arról, hogy nem sikerült jobban? Csak mi magunk? És ki még?

– Egyszerűen így kellett lennie – hallom a megadóan beletörődő hangját.

– Kíváncsi voltál egy másik férfira?

– Talán . . . – mondja tétovázva, de mindjárt utána: – Nem, nem erről volt szó. Az isten szerelmére, nem! Nem erről volt szó! Egyszerűen fel kellett szabadítanom magamat tőled!

Tőlem felszabadítani magát . . .?! Hogyan következik be az ilyen hallatlan és váratlan dolog? Búcsú a pályaudvaron, aztán belép egy fülkébe, egy másik élet még zárt szférájába, amelynek zárát az első mosollyal, egyetlen halk szóval fel lehet nyitni. Hiszen maga is nyitva áll az első adódó alkalom számára.

És engem azon az éjszakán ez a kérdés marcangolt: hogyan is történhetett ez így? Ahogyan az ilyesmi mindig is történik, banálisan, szokványosan?

Első, sebtében és illendőségből írott levelében így tájékoztatott: „. . . kellemes utam volt. Érdekes társaság . . . Az asszony, akivel egy szobában vagyok, kellemes nő, és hála isten nem horkol . . . Egy nyomdai munkás . . . vagy talán művezető . . . a Gaz-

daságtörténeti Intézet igazgatóhelyettese, nagyon érdekes ember." Egyéb semmi. Második levelében kissé erőltetett irónia: „... Hogy érzed magad mint szalmaözvegy? ... Kellemes élet, ugye? Van itt egy építészeti érdeklődésű főiskolai tanár, aki ismeri néhány munkádat a modern szocialista városépítészetben létrejött épületegyüttesek összhatásáról ... Nagyon dicséri őket! ... És a gyerekek hogy vannak? ..." Kedveskedő hang és tartalom, de mintha kettőig sem tudna számolni. Az érdekes igazgatóról pedig nincs már szó.

Jobban oda kellett volna figyelni? De hogyan? A megelőző hetek, a városfejlesztésről szóló fárasztó eszmecserék, majd ideiglenes szabadságoltatásom után valóban számítani lehetett további kellemetlenségekre, de hogy éppen erről az oldalról érjen csapás, arról nem is álmodtam. De hiszen amikor nyaggattak, hogy adjam fel az álláspontomat, megint szeretetteljes egyetértés alakult ki közöttünk: ki kell tartani, és nem szabad alakoskodni csupán azért, hogy legyen mit aprítani a tejbe. És tessék, most ez szakadt rám. Hogyan történhetett? Közös séták az üdülőtől a gyógyforráshoz, a fürdőhöz, este egy pohár bor kettesben, egy kis tánc. A gyógygavallér ugyanis mindenkinek kijár, hatóságilag engedélyezve, orvosi rendelvényre, a gyógykezelés része. Hiszen a szanatóriumi élet unalma még a gyógyulást is késleltethetné. És Janát az érdekes intellektuális beszélgetések mindig is csábították: nagyon érdekes ember ... na, nem úgy, ahogy te gondolod! Nincs benne semmi korlátoltság, semmi kicsinyesség ... hát persze, mint az Intézet igazgatója ... de azért egyáltalán nem dogmatikus gondolkozású.

Esténként egy pohár bor vagy talán kettő is. Az intellektuális beszélgetések izgalma a bőre alá hatol, és nemcsak gondolatokat ébreszt benne. Tánc közben az idegen férfitest, a csábítás, mindettől az ember a meleg, füstös levegőben egészen felhevül. Hazafelé séta a gyógyszállóba, még néhány szó a szoba ajtajában, de az ágyban már egyedül, a szomszéd ágy felől meg az idegen nő lélegzése.

Így, vagy másképpen? Sietős csókok egy lépcsőházban, mint

fiatal korában? Hát ez persze más, mint amit az ember a hitvesi ágyban megszokott, más, mint a szokásos fásult gyengédség.

Így, vagy másképpen? Esetleg meghívás egy délutáni kávéra a szobába, az illem teljes tiszteletben tartásával, minden előre elhatározott cél nélkül. A szobatársnő a maga kávéját diszkréten a hallban iszogatja. Persze a szobában való kávézás már maga is a tiltott dolgok varázsával csábít. De utána éjszaka megint egyedül az ágyban, a vér talán megcsendesedett, vagy mégse? Ráadásul a mi legyen?, a mit tegyek? nyugtalanító gondja.

Így volt, vagy másként, lehet, hogy egészen másként? De mégis, hogyan?

Az idő már reggel felé járt, mire az erdőben a szélvihar kitombolta magát. Időnként a kertben egy-egy elkésett széllökéstől még meg-megreccsennek az öreg gyümölcsfák ágai, a napok óta tartó vihar azonban már veszített erejéből.

Rázogatom Margritot, a lányt. Kipirultan alussza késő reggeli álmát, az éjféli álomképek nem nyugtalanítják már. Szemét kinyitja, csodálkozva bámul rám, nyújtózik egyet a takaró alatt, és azt mondja: – Már éjfélkor el kellett volna mennem, hogy a fűtést elintézzem. De most már tényleg sietnem kell.

Fogalmam sincs – ő meg végképp nem tudja –, milyen kellemetlenségei és bosszúságai származhatnak még ebből a mulasztásból. Könnyelműen felnevet, én – ha nem is nagyon készségesen – csatlakozom hozzá. A lány villámgyorsan felöltözik, kimegy a szélbe, a reggeli hideg nyirkosságba.

A parasztházban maradok, hirtelen rám tör a tehetetlenség és a kétségbeesés.

A városi lakásban egyszerűen nem bírtam tovább. Minden kép a falon, minden egyes kerámia, minden szobor, minden, ami körülvett, tele volt a Janával leélt életem emlékeivel; nem lehetett elviselni, amit a tárgyak felidéztek. Beültem a kocsiba, az erdei házba akartam menni. A házat csak nemrég vettem; nyilván azért volt olyan olcsó, mert aligha akadt volna még valaki, akinek megfelelt volna ez a villanyáram és folyóvíz nélküli házikó.

Alighogy kiértem a városból a szabad országútra, olyan hevesen tört a kocsira a vihar első szélrohama, hogy szinte elvesztettem uralmamat a kormány felett. A rádió fenyegető viharjelzéseket sugárzott. De azért nevetségesnek tartottam volna, hogy komolyan vegyem őket, és lemondjak az utazásról. Hiszen a hangulatomnak a vihar nagyon jól megfelelt, s valami megkönnyebbülés lett úrrá rajtam. A fákról nemcsak a száraz, elhalt ágak pattogtak le, a szél vadul és kegyetlenül leszaggatta a zöld lombokat is. Szinte csodálkoztam, hogy utamat még egyetlen gyökerestül kitépett fa sem zárta el.

Szenvtelenül, szinte beletörődő nyugalommal vezettem. Pedig hát a kocsitetőt bármelyik lezuhanó ág eltalálhatta, sőt még át is törhette volna. Na, és ha igen? A helységben, amelyen éppen áthaladtam, mindenki bebújt a házába. Valószínűleg én is okosabban tettem volna, ha leállítom a kocsit, fedél alá húzódom, és ott böjtölöm ki a vihart. Hiszen örökké csak nem tarthat az se, bár egyelőre egyre nagyobb erővel tombolt. Ha minden jól megy, gondoltam, baj nélkül célhoz érek. A ház előtti utolsó szakaszt, az erdei ösvényt, a járművek kátyússá nyúzták, és összevissza szabdalták: nyilván ez lesz az út legnehezebb része.

De hamarosan egy városkához értem, ahonnan már lehetetlenség volt továbbmenni. Az utat elzárták a kidőlt fák. Leállítottam a kocsit, betértem egy vendéglőbe, ahol a sűrű füstfelhőkben olyan emberek üldögéltek, akik hozzám hasonlóan a vihar elől kerestek menedéket.

Utamat csak a szürkület beálltával tudtam folytatni. A szomorú novemberi tájra kísérteties-sápadtan borult rá a mennybolt. A szél még egyre korbácsolta a fákat és a bokrokat, ereje csak fokozatosan gyengült. Az erdészethez érve azt hittem, célba értem. De néhány száz méternyire onnan, az úton fatörzs feküdt keresztben, lehetetlen volt kikerülni.

Az erdész felesége megmutatott egy utat a ház mellett, amely egy népszerű zöldvendéglőhöz vezetett, onnan – szerinte – már kényelmesen elérem a házat, ha pedig mégsem . . . Hiszen már csak

egy fiatal pagonyon kell keresztülhajtanom. Adott egy favágó fejszét is, és mosolygott hozzá: – Minden eshetőségre . . .!

A mély keréknyomokkal felszántott úton, amelyet itt-ott vízfolyások is átszeltek, talán még sohasem járt személykocsi, legfeljebb traktor. A vendéglő kertjét mégis minden különösebb nehézség nélkül elértem.

Mikor a kocsival megálltam, az egyik házból kiszaladt egy lány, ahogy közelebb jött, kivehettem vonásait, gömbölyded arcát, erősen kihúzott szemöldökét, barna, kissé kifejezéstelen, de élesen fürkésző madárszemét. – Hová a csudába akar menni, az isten szerelmére? – kiáltotta a lány, mert a szél azért még erősen fújt. Válaszomra közelebb lépett, s azt mondta: – Hát, szóval maga az az erdei ember! – Közben fesztelenül méregetett, ártatlan szemtelenséggel, gyerekes tekintetében pedig olyan kifejezést vettem észre, amelyet pillanatnyilag nem kívánok közelebbről leírni. Lesz még több alkalom is, amely eszembe juttatja majd ezt a tekintetet, s még csak nem is valami nagyon kellemes módon.

– De hogyan akar eljutni a házáig? – kérdezte a lány.

– Meglátjuk – válaszoltam.

– És maga teljesen egyedül lakik ott? – Bólintásomra a lány még azt kérdezte: – És mindent egyedül csinál meg magának, a főzést és a mosást, mindent egyedül?

Nevettem, és nem is gondoltam meg igazán, hogy mit mondok: – Keresek valakit, aki vezetné a háztartást azokon a napokon, amikor itt vagyok. Néhány órás munkáról lenne csak szó. A házat egy kicsit rendbe kellene hozni, azt a kevés edényt elmosogatni . . .

– És még mi keveset? . . . – kérdezte a lány, és tekintetéből kihunyt a gyerekesség. Nem volt kellemes a szemébe nézni, mert túlságosan nyíltan, szinte közönséges módon ajánlkozott fel.

Én azonban így feleltem: – Hát . . . ha kissé kitakarítaná a házat, gondolom, munkaidő után, azt rendesen megfizetném. – A lány csak nevetett, és azt mondta: – Állítólag magának olyan érdekes képei is vannak.

Megrökönyödve bámultam rá. Vajon miket mesélhetnek rólam

és a házról a környéken? A falon az egyik legismertebb modern festőművész két szép aktképe függött, meg két különlegesen vonzó varázsú erotikus rajz.

– Megfordítom őket – mondtam –, amikor maga jön, mindig megfordítom!

A lány megint csak nevetett, ezúttal kihívó naivsággal, de kíváncsiságát sem leplezte. Továbbhajtottam, eljutottam az erdei ösvényig, és láttam, hogy most már minden különösebb nehézség nélkül el fogom érni a házat.

Így hát már három napja itt vagyok. A lány, Margrit első este eljött, megnézegette az aktokat és a rajzokat, elmosogatott néhány edényt, aztán ott maradt reggelig. Este megint csak felbukkant, zavartan és kotnyelesen, ha ugyan nem szemtelenül viselkedett, de még a mai, a harmadik estén is alig tudtam róla többet, kitért minden kérdésem elől, vagy pedig úgy válaszolt, hogy elvette a kedvemet a további kérdezősködéstől. Válaszai legfeljebb csak kerülgették az igazságot. Valami bizonytalanság lebegett a lány körül, ingerelt, hogy minél többet tudjak meg róla, és hogy mást is meglássak belőle, ne csak a kerekded arcát, duzzadt ajkát és kerek, sötétbarna madárszemét.

– Ezeket apámtól örököltem – mondta.

– Hol él az apád? – kérdeztem.

– Nyugaton – felelte a lány –, meg az anyám is. – Könnyedén felnevetett, majd hozzátette: – Mikor még kicsik voltunk, akkor léceltek le, bennünket meg egyszerűen faképnél hagytak. Mind a hármunkat.

Az egész valahogyan hihetetlennek tűnt, és mindabban, amit esténként vagy éjszaka nagy keservesen elmondott, egyre jobban kételkedtem. Pedig hinnem kellett volna neki. Néhány dolog másképp alakult volna. De csak később, amikor a gyámhatósági ügyirataiba, meg később, amikor a bírósági aktáiba betekinthettem, jöttem rá, hogy mindaz, amit elmondott, hihetetlenségében is mennyire maga az egyszerű, tiszta igazság volt. De hát ilyenkor az ember fontolgatja: . . . az apám, amikor még kicsi voltam . . . nos,

érted, apafej... anyámat minden este megruházta, és amikor beszívott, menekülnünk kellett a lakásból...! Akárcsak valami rémdrámában...! És akkor mindhárman gyermekotthonba kerültünk, az öregek pedig... el a balfenéken...! Unottan és cinikusan hangzott mindez, de éreztem, hogy a lánynak milyen megerőltetésébe kerül elmondania. Sorsa igazi Odüsszeia volt, gyermekotthonok és árvaházak során át, vándorlását csak rövid időre szakította meg, hogy nevelőszülőkhöz került, majd amikor idősebb lett, egy idegklinikán és a szülőotthonon át folytatódott a bolyongása. Nem, éppen fordítva volt: az idegklinika volt a folytatása a szülőotthonnak, ahol csak éppen világra hozta gyermekét, szinte gyerekként.

Sokat olvasott, és értett hozzá, hogy az olvasottakat érdekesen mesélje el, ítéletalkotása pedig a maga egyszerű módján eredeti és egészséges volt. Elképedtem, amikor kijelentette, hogy Feuchtwanger Maultasch hercegnője a kedvenc hőse; úgy látszott, hogy az irodalom néhány különösen jellegzetes alakja állandóan foglalkoztatja a képzeletét.

Még most is a fülemben hangzik könnyelmű nevetése – milyen hamisan is csengett! –, sietős járása, de utolsó mondtata is, amikor elment: „Nos, apafej... most aztán csodálkozol!"... most megint egyedül fekszem, és fontolgatom, hogy megkíséreljek-e visszatérni a városba.

De hát minek is! A régi képek kínjait nem lehet eltörölni, mint afféle kellemetlen árnyakat. Miután két hetet Janával töltöttem a régi városban, a folyó mellett – galériák, múzeumok, színház, mozi –, indulás Szlovákiába. Jana is meg én is nyugtalanok voltunk, és amikor elbúcsúztam tőle, éreztem, mennyire örül, hogy azért semmi végleges, semmi visszavonhatatlan nem történt. Három nap Pozsonyban, Besztercebányán és a falvakban a hegyek között. Kétségtelenül bizakodó a hangulatom, mégis gyötörnek a kérdések: mi legyen, hogy legyen? Vajon nem ugyanolyan helyzetben voltam akkor, mint Jana most, vagy ha úgy tetszik, amilyenben most újra magam is. A kérdés megint ugyanaz: mi legyen,

és hogyan legyen? Ki kivel éljen ezután? Jana énvelem, én pedig ővele? És a lány, Margrit?

Az utazgatást a hegyek között meg a múzeumok és kiállítások látogatását nagyon hamar megelégeltem, és ezért felhívtam Janát. A telefonszámát már tudtam, annyira már voltunk egymással, amikor elutaztam. Közöltem vele, hogy másnap visszatérek, értesítse erről a vendéglátó minisztériumot, és legyen szíves kijönni értem a repülőtérre. Hangja meglepetést árult el. Olyan kiküldöttel, aki maga próbál rendelkezni magával és az idejével, valószínűleg még nem találkozott. A repülőtéren azonban kitűnt, örül, hogy visszajöttem. Este aztán bort iszogattunk, és ettünk is valamit, de az egész esténk olyan volt, mint az utolsó nagy lélegzetvétel valami nehéz, fáradságos lépés előtt. A következő napon érkezett a hír a Moszkva-parti nagyember haláláról. Mintha hirtelen megállt volna a város vérkeringése. Egyetemisták, középiskolások, az üzemek munkásai, az irodák és üzletek alkalmazottai gyülekeztek a hegytetőre épült várhoz vezető úton. Jana – az egyetem ifjúsági szervezetének vezetőségi tagja – ugyancsak ott volt. Órákkal később, amikor az Óvárosban összetalálkoztunk, kisírt volt a szeme. Szótlanul bandukoltunk az utcákon. De amikor rosszalló megjegyzést tettem a halotti tiszteletadás bizantinizmusára, hirtelen felfortyant: – Nem érted, hogy ki volt ő, nekünk, fiataloknak? Hogy bírtuk volna ki nélküle nyáron az építőtábort Ostravában? – Kinek is mondja ezt tulajdonképpen? – gondoltam hallgatva, de azért megértéssel is. Hiszen ez a gipszből és acélból formált alak az emigráció éveiben, a madridi csatában és Aragoniában, a lágerekben és a partizánharcokban számunkra is elkerülhetetlenül eszményképpé vált. Vagy azzá formálták! De éppúgy szükségünk volt rá, mint ennek az ifjúságnak. A szocializmus számunkra ugyanúgy benne fogalmazódott meg, mint ahogy sokkal, sokkal régebben, mások számára Krisztusban, Mohamedben vagy Buddhában testesültek meg az adott kor új eszméi. Az eszméket mindenkor meg kellett személyesíteni, hússá és vérré kellett válniuk. Ami ezután történt, eltörölhetetlenül és örökké az emlékezetemben marad. Valami régi ház kapujának boltíve alatt álldogáltunk,

hideg és szeles volt az idő, de nem a szél miatt fáztunk annyira. Egymáshoz bújtunk. Halkan megszólaltam: – Nekünk valamennyiünknek más-más dolog alól kell felszabadulnunk... legalábbis meg kell kísérelnünk... talán nehezünkre esik szakítani a megszokott gondolatokkal és érzésekkel, de mindig újra meg kell kísérelni, mindig újból és újból!

Jana felzokogott, szárazon és kiszolgáltatottan, úgy hangzott, mint a köhögés.

De hát mire is gondoltam én annak az évnek abban a pillanatában? Megpróbálom kitalálni, minthogy egyáltalán nem emlékszem rá. Arra gondoltam talán, ami mögöttem volt már akkor, és ami most is mögöttem van? Vagy netán arra, amit néhány napja mesélt, hogy mennyire értelmetlennek tartotta az építőtábori munkát az ország keleti részén létesített nagy gyárban!? Persze az is lehet, hogy semmire sem gondoltam, csupán a közelségét éreztem, s azt, hogy egyre jobban kötődöm hozzá. De most is látom elsápadó arcát, hirtelen kifényesedő arccsontját megfeszülő bőre alatt, a csodálkozástól és a megdöbbenéstől félőssé vált szemét. Lehetséges, hogy több omlott össze benne, mint amennyit egy ember elviselni?

Később egyszer mosolyogva és kissé ironikusan elmondta, hogy akkor este nem tartott jó kommunistának, mégis, meghökkentő módon, én késztettem rá, hogy mindent újra átgondoljon.

Mintha valami félelemből és borongós érzésekből szőtt fátyol burkolná be, úgy lépkedett mellettem Jana – ahogy most visszaemlékszem – a nyomasztóan sötét, csendes utcákon át a szálloda felé. Nem beszéltünk meg semmit, egyszerűen csak elindultunk; aztán ott álltunk a szállodában a portás előtt, én egykedvűen, Jana sápadtan és zavartan; a portás rosszalló pillantásától kísérve elkértem a szobakulcsot, Jana mellettem jött fel a lépcsőn, előttem lépett be a szobába, majd ernyedten lelógó karral megállt előttem, s halkan így szólt:

– El fognak bocsátani!

– Nem fog senkinek se szólni – nyugtattam.

– Kötelessége, mindenkinek kötelessége . . . – mondta Jana.

– Akkor majd én alkalmazlak – mondtam, és egykedvű iróniám, jól láttam, fájt neki.

Még most is úgy tűnik, mintha ez a kora tavaszi délután tulajdonképpen közönséges délután lett volna: zajok kívülről, zajok a szállodában, az alagsori konyhából a liftaknán keresztül edény- és porceláncsörömpölés. És semmi több?

Csengettem a pincérnek. Amikor belépett, a kis asztalkánál ültünk egymással szemben, és Jana még kabátban volt. Alibi! Kávét és szilvát kérnénk, vagy ha valami más van . . . A pincér gyorsan meghozott mindent, mintha csak érezte volna ideges türelmetlenségünket. Jana ekkor már felszabadultabban ült, nekem pedig a felhajtott szilvapálinkától megjött a bátorságom.

– Meg van tiltva, hogy a vendégekkel szobára menjünk – mormolta Jana, mintha csak illetéktelen hallgatózóktól félne.

– No, persze – mondtam.

– Meg aztán az is . . . – a pillantása csupa csendes, lányos megadás, el tudom még képzelni így, ma is, az érett, negyvenéves asszonyt, aki a jussát követeli az élettől és tőlem. Sápadt volt, pontosan emlékszem, ajka vértelen az olcsó rúzs alatt, merev és bábuszerű még akkor is, amikor megkértem, hogy tegye le a kabátját. Felállt ugyan, de semmit sem tett, hogy otthonosabban érezze magát.

– Nekünk ugyanis köteleznünk kellett magunkat . . . – kereste a megfelelő szavakat –, elbocsátás és fegyelmi eljárás terhe alatt . . . Hiszen érted . . . szóval semmi hülyéskedés!

A kabátját végül mégis levetette, ismét leült, de amikor tolakodóan és követelőzve közeledtem hozzá – a szilvapálinka, az ő közelsége, a szegényes szállodai szoba, a pincér, a portás, mindez együtt megvadított –, hűvös és elutasító maradt. Védekezése, a megdöbbenés a saját magatartásomon, az el nem hallgatható kérdések sora – mi legyen hát, kivel és hogyan éljek ezután? –, mindez olyan hatással volt rám, hogy korábban ismeretlen hevességgel bolondultam belé. Ilyen kétségbeesetten reménykedtem volna akkor, hogy másképp élhetek majd, mint addig? És vajon most,

hogy ezt írom, ugyanígy gondolkodom-e, hiszen néhány hete Janában játszódott le valami hasonló a gyógyüdülő szobájában, azzal az idegen férfival.

– Amikor lejár az időd, te elmész– mondta –, de én, én itt fogok élni . . . és akkor . . . akkor . . .

Karomba vettem, hagyta, megcsókoltam, azt is hagyta, és amikor esztelen vágyakozásomban minden megfontolást elhessegetve levetkőztettem, azt is hagyta. Védekezése az előbb mégsem volt megjátszott. Ekkor már nő volt, nem kislány; megadta magát, ahogy az ember megadja magát, ha eszeveszetten, halálosan szerelmes, fékevesztetten, kétségbeesett vágyakozással. Már nem gondolkoztunk – sem ő, sem én –, hogy mi lesz, mi jöhet, hogyan legyen ezután. Őrjöngő szenvedélyben égtünk, egyetlen kurta, fellobbanó villámlás volt számunkra ez a délután. Melyikünk ismerte magát ilyennek? Ő, nagyon valószínű, hogy nem, én pedig – efelől egész biztos voltam – addig még soha. Végül mindketten lecsillapodtunk, s úgy feküdtünk egymás mellett, mintha soha nem lettek volna órák, amikor másvalaki mellett feküdtünk. Szenvedélyünk tüzében a múlt maréknyi szürke hamuvá égett. Jana már nem félt, azt láttam, én pedig semmit nem gondoltam, semmire nem gondoltam már.

Később Jana a tükör előtt nézegette magát; anyaszült meztelenül úgy vizsgálgatta a testét, mint valami idegen, ismeretlen testet, arcát, melyben tompa csillogású szeme fénylett, mint egy idegen arcot. De amikor én kezdtem őt nézegetni, lapos testét, az éppen csak megérett almára emlékeztető mellét, felém fordult, és azt kérdezte: – Mit bámulsz úgy? Még soha nem láttál meztelen nőt?

– De igen . . . de igen . . .!

Alig lehetett elviselni, hogy visszagondoljunk az elmúlt két órára, s ezért mindennapivá sekélyesítettük azt, ami történt velünk. Olyan mondatfoszlányokat vetettünk oda egymásnak, amelyeknek banalitása szinte már fájt, hangosan nevetgéltünk, és amikor a pincér ismét hozta a kávét és a szilvapálinkát, már újból az asztalkánál ültünk egymással szemben, ő persze a váll-lapos kabátjában. A pincér, az alibink, tekintélyes hallgatási díjat kapott.

És, mintha semmi más nem történt volna, csak az a mindennapos dolog, ami naponta megtörténik számtalan szobában, parkban és autóban meg ki tudja, még hol, leadtuk a kulcsot, és elindultunk a szállodából az egykori sáncárok felé. Az utcai lámpákban és kirakatokban fellobbantak az első fények. Még a délutáni élmények káprázatában hirtelen megálltam, és jókedvűen azt mondtam: – De aztán három gyerekig meg se állunk! – Ez volt a házassági ajánlatom. Jana nem nézett rám. Úgy éreztem, hogy könnyebben veszek levegőt, miután kimondtam a többé-vissza-nemvonhatót. Egyszerre minden új lett, mások lettek a kirakatok, mint tegnap, színesebbek, ünnepélyesebbek, de az ismeretlen embereket is, gondjaikat és örömeiket, más szemmel kezdtem nézni. És most, amikor az emlékezetemet erőltetem, egyre az a kérdés gyötör: és ott, a gyógyszálló szobájában vagy a park valamelyik padján, amikor az a dolog történt vele, az ő számára is minden új lett akkor, ott, azzal az idegen férfival? És ez a gyötrő gondolat nem engedi, hogy emlékezetem legmélyét kimerjem. Vagy talán inkább az a két éjszaka azzal a lánnyal, Margrittal, az volna az igazi akadály?

Horvát László fordítása

OVIDIU CONSTANTINESCU

ROMÁNIA

Végtelen utca O.

Félénken nyitotta ki a rozoga, szürke rácsos kaput, és belépett az elhanyagolt udvarra, ahol csak egy-két orgonabokor, meg itt-ott néhány verbéna volt. Föllépdelt a bejárat előtti három lépcsőfokon, és megnyomta a csengő gombját: berregés nem hallatszott, léptek sem, kihaltnak tetszett a ház. Megzörgette hát az üvegezett ajtót.

– Mit türelmetlenkedik?

Egész váratlanul jelent meg a küszöbön, marconán, komoran, mint egy bástyarom, kellemetlen ábrázata fölött fakón fénylett a frissen mahagóniszínűre mázolt haj.

– Ez a . . .

– Igen, ez az. Végtelen utca.

– Hány szám is?

– Nincs, leesett. Mit óhajt? – Nézett rá, szemöldökét összeráncolva, ványadt szemhéja alól.

– Úgy hallottam . . .

– Semmit sem hallott. Tudom, mit akar, de nincs. Rosszkor jött. Nézzen be néhány nap múlva.

– De hát ott a halott a házban.

– Csak egészség legyen. Vásároljon hét évre helyet. Aztán majd meglátjuk. Beszélünk még róla.

– De őrnagy úr, csak egy talpalatnyi helyet. Ne engem nézegessen, az apám kisebb termetű volt. Én egy fejjel magasabb vagyok.

Elmélázva csücsörített.

– Egy fejjel . . . Hát ez az, ha a holtaknak nem volna fejük, egyszerűbb volna az egész. Mit tegyek? Nincs. Jöjjön néhány nap múlva.

Bement, bevágta az ajtót. Odabent hirtelen földerült, amikor a párolt káposzta meg a sült illatát szaglászgatta . . .

Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, hét, hat, öt, négy, három, kettő, egy. Furán jár. Nem hallani, nem érezni. Mint egy kísértet. Egy, kettő, három, négy, öt, négy, három, kettő, egy. Kísértet feleséget. Fatányéros kísértetet. Párolt kísértet körítésnek, káposzta tálon meg kísértet.

Az őrnagyné a konyhában a csörgőórát nézegetve őrködött a dundi liba mellett. Ott pörkölődött a gáz sütőjében, áldozati madár-lelke posztumusz terjengett a helyiségben. Az őrnagyné vártában, hogy agyonüsse valamivel az időt, egytől tízig számolt, aztán visszafelé, időnként hatnál vagy hétnél abbahagyta, aztán marche-arrière; ez gondolkodásra és figyelemre késztette. S nehogy gépies unalomba fulladjon, néha beszéde sebességét tette próbára, klasszikus beszédgyakorlatokkal: „Turista karikaturista karakterisztikus karikatúrákat karikírozva karikatúrázik." Vagy: „Kecske szökken kövön, kő zökken kétfelé." Remekül mulatott rajta, ha botlott a nyelve, és valamilyen badarságot mondott.

– Galambocskám.

– Parancs.

– Mit csinál a liba?

– Kösz, jól van. Sülő üdvözletét küldi. Kecske szökken kövön.

Kiment pozsgásan, izzadtan a konyhaajtón; az őrnagyné lelkesen és kéjesen izzadt, felgyöngyöződve újra meg újra, mint a buggyanásaitól pillanatonként újjászülető forrás. Reggelente az őrnagy úgy ébredt felesége karjai között, akárha forró és harmatos tisztáson.

– Mondanék valamit.

– Mondd. De gyorsan, mert jönnek a vendégek.

– Épp azért. Tudod, meghívtam még valakit. Egy *valakit.*

– Kicsodát?

– Nem tudom, mi a neve, de ez nem is fontos. Méltóságos Asszonynak szólítja mindenki. Ismerik a gyertyagyújtogató szentfazekak meg a kertészek is. Az irodába úgy jön-megy, mint a sa-

ját lakásába. Hogy úgy mondjam, szerbuszban van az mindenkivel.

– És mivel foglalkozik?

– Megmondani ezt se tudnám. Talán semmivel sem. De mindent tud, mindenhez ért. Azt hiszem, művészetszeretetből csinálja.

– Csak el ne lesse tőlünk a trükköket.

– Majd meglátod. Lefogadom, hogy beleszeretsz.

– Mit képzelsz, Oidipusz vagyok én, hogy a nagyanyámba szerelmesedjek belé? Mi ez? Odaégett.

– Jaj, a libám. Egy, kettő, három, négy, öt.

Az őrnagy a tükörbe pillantott, bütykös ujjaival eligazított egy mahagóni fürtöt, hogy elfödje a kopaszságát, és kihúzta magát. Jött a katonazenekar. Őrnagy úr poroszka nyergében. Dehogyis, gyalogos volt. Mentében.

Tükörbéli képmásának cinkosa már évek óta, és hallgatólagos türelemmel mindkét fél eszerint viselkedett: ahogy múltak a napok, jó darab idő múltán az észrevétlenül leromlott kép a sokat módosított szöveghez hasonlított, mely szinte egészen más már, mint első változatában volt, de egy-egy mondata, fordulata, stilisztikai sajátossága mégis őrzi még a szerző keze nyomát.

– Nem tudom, mitől van jókedvem máma. Formában vagyok. Legszívesebben kirúgnék ma éjjel a hámból. Tökrészegen az orfeumban, egy semmi lyánnyal az ölemben. Hadd borzolja össze a hajam, és lihegjen forrón a fülembe. Kár, hogy nincsenek már Bukarestben orfeumok. Lezüllik ez a város. A város virulásának mértéke az éjszakai élet.

– A város virulása . . .

– Mondtál valamit?

– Semmit. Arra a kriptára gondoltam. Égi manna volna.

Jött újra, pozsgásan, izzadság újabb patakában.

– Elrendeződik az, galambocskám, ne mind strapáld az intellektusodat. Elég sápadt vagy ma.

– Ugyan, dehogy. Remek formában vagyok.

– Erőltetett erő erősen erőltetendi. Nem rossz. Tankönyvet fogok írni: *Gyakorlatok a jó társasághéli helyes ejtés jobbítására.*

Megszólalt a csengő. Megjöttek Anghelescuék. Az asszony kihívó jelenség: dús, mahagóniszín fürtök, gyanúsan sudár termet; a férfi puhány, előzékeny, vigécudvariasság a képén.

Anghelescuné megállt a küszöbön, figyelt.

– Ellopta a színemet, őrnagyom.

– De nem a báját, asszonyom.

– Nem áll rosszul, sápadtabbá teszi az arcát. Olyan, mint egy költő.

Aztán az egyik fotelba ült, lábát keresztbe vetette, szaporán, könnyedén, nagyvilági hölgyként. Olyan mesterkélt az egész, rikítóan erőltetett és illetlen.

– Ma rossz napom volt. Meg voltam győződve, hogy szeptember kilencedike van, de amikor fogom az újságot, látom, tizenegyedike van már. Két nap, egyetlen tollvonással. Elszomorodtam. Aztán még szomorúbb lettem, amikor észrevettem, hogy szomorú vagyok; azután még szomorúbb voltam, amikor megállapítottam, milyen elszomorító, ha mindent világosan lát az ember.

– Szánta-bánta, mint a sánta szánka.

– Nagy ész a feleségem, tárta szét a karját Anghelescu, s közben egy kissé gúnyosan és büszkén mosolygott, mintha azt mondaná: „Majd meglátjátok, miket tud mondani."

Az őrnagyné levette kötényét, s letörölte vele izzadt arcát meg nyakát; megint berregett a csengő. Az ezredes az ajtó felé indult.

– Galambocskám, mi van veled? Járjál rendesen. Nem tudom, mi bajod van ma este: mintha lebegnél.

– Tisztára űrhajós – jegyezte meg tréfásan Anghelescuné.

Nagyot nézett az őrnagyné, és görcsösen szorongatta kezében a kötényt:

– Többet ne mondj ilyet. Úgy beleborzongtam.

Az újonnan jöttek nem csaptak ekkora lármát. Amint beléptek a nappaliba, mely egyben szalon is volt, Mărculescuné először is szemrehányóan végigmérte Anghelescuné közszemlére tett combját, majd mohón és kritikusan fürkészte a terített asztalt; villogott a kristály meg az ezüst rajta. Egyszerű öltözéke, a szürke kosztüm még inkább kiemelte sanda arcának szikár vonásait; bár hatvan-

éves jócskán elmúlt, továbbra is fogorvosként dolgozott, tapasztalt profi módján és – főként – gyorsan. Férje arcán még ott a fiatal korában sikeres és sikereit képzeletében konzerváló hím fáradt és fonnyadt önhittsége, kihajtott gallérú fehér ingében pedig olyan volt, mint egy nyugalmazott sportoló, aki időnként edzősködik még valamilyen szakszervezeti csapatnál. Régebben drogériája volt a Victoria úton, és ruháját mintha még most is átitatná az effajta kereskedésre jellemző s félig-meddig gyógyszerszagú parfüm, az édeskés, tolakodó és hánytató illat. De mihelyt megszűnt tulaj lenni, lelkiismeret-furdalás nélkül eltartatta magát a feleségével, s meg-megpróbálkozott apróbb üzleteléssel, meg szenzálkodott titokban és pancserül.

– Van egy-két hírem – közölte az őrnagy, miközben kezet csókolt a hölgyeknek.

– Előbb üljünk asztalhoz – ajánlotta az őrnagyné.

– Nem várunk még valakire? – figyelmeztette a férje.

– Nem muszáj, fölmentett mindenféle illedelmeskedés alól. Azt mondta, nem tudja pontosan, hánykor jön, csak azt tudja, mikor kell épp jókor jönnie. Egyébként fölhívta rá a figyelmemet, hogy roppant keveset eszik.

– Én viszont mit mondjak, éhes vagyok, egész nap dolgoztam – vallotta be Mărculescuné. – Szakrendelésem volt délután is az esztékában.

– Biz'isten, édesem – csodálkozott Anghelescuné –, nem értem, hogy nem megy el az étvágyad attól a sok lyukas fogtól meg attól a sok idegen szuszogástól. A fogászoknak kellene leginkább embergyűlölőnek lenniük.

– Orvos vagyok, drágám – felelte csípősen –, az orvosoknak meg eggyel több vagy nem is tudom pontosan, kevesebb érzékszervük van. Mindenesetre ez különböztet meg némiképp bennünket kegyedéktől, a páciensektől, akiknek betömjük a lyukas fogaikat.

Az őrnagy ösztönösen összeszorította a száját: protézisét Mărculescuné készítette.

– Cujkát vagy Amalfit? Jó falusi cujka, az egyik volt ordonán-

com hozta. Most befutott mérnök fia van, jó állása a fővárosban. A minap találkoztam vele. „Mi van veled, Marin?" „Mi volna, őrnagy úr? Eljöttem magához, mert úgy bánt velem, mintha apám volna: egyszer vert meg, de akkor istenesen. Aztán meg volna egy kérésem, tán tudna nékem vaj egy helyet keríteni a temetőben, valahol itten." „No, hát a falutokban betelt a temető, nincs már egyetlen hely sem?" „Van, hogyne volna, de feljönnék mán a fiamhoz, Bukarestbe. Most más világ járja. Megvan mindene, csak el ne kiabáljam, van lakása, televíziója, hűtőgépe is, kocsija is, de sírhelye, az nincsen."

– Ha megfizeti, ígérgess csak – buzgólkodott Mărculescu –, talán akad nálam valami. Épp ma reggel néztem be a Nagypéntek temetőbe, és találkoztam egyik volt kuncsaftommal.

– Vagyishogy szeretőddel – helyesbített Mărculescuné.

– Jó, szeretőmmel, nem vitatom, mert nem illik feleséggel vitatkozni. Most vénasszony, és elszegényedett. És nincs senkije. Addig-addig, hogy egyszer csak azt mondja, örülne, ha gondját viselné valaki, amíg meg nem hal. Cserébe ráhagyná mindenét.

A házát államosították, de van még néhány stílbútora meg perzsája. És ami a legfontosabb: sírhelye a temetőben, háromszor három negyvenes.

– Az annyi mint három sír. Falazással hat. Ha összezsúfolnánk őket, keresztbe még egy beférne, talán egy gyerek.

– Jó, jó, de *bizonyos* helyzetben fekszenek, nem lehet őket csak úgy ide-oda rakni. Mindegyiknek nyugat felől van a feje, és keletre a lába. A halottnak szemből kell kapni a napot.

– Minek! Napozik? Ezek előítéletek. Csak megszűnnek egyszer. És . . . mit gondolsz, hány . . .

– Úgy hetvenöt–nyolcvan között.

– No! Azt kérdeztem, mit gondolsz, hány évet él még?

– Már nem sokáig húzza, eléggé le van robbanva, életkedve sem nagyon van szegénynek. Azt akarja csak, hogy tudja, néha benyit még hozzá valaki. S hogy van, aki eltemesse.

– Kockázatos beruházás.

– Inkább érzelmes. Aztán meg azonnal átengedné a helyet.

– Kérek még Amalfit – gügyögte Anghelescuné kényeskedve.

– Tudod, mennyi ez? Tizenkétezer, legföljebb tizenhárom. Még egy Trabantot sem vehetsz érte. Akárhogy is, nem megvetendő. No, és most elmondom, hogy mit fedeztem föl én. Rendkívüli lehetőség. Tíz férőhelyes kripta.

– Hihetetlen.

– Bementem, a saját szememmel láttam. Csupa antik hulla, a legfrissebb is harmincötös. És az egyedüli örökös egy öregúr. Nehezen adja be a derekát, az igaz; dörzsölt a vénember, azt mondja, ez minden vagyona. Azzal a föltétellel engedi át, hogy aki átveszi, köteles gondoskodni a temetéséről. Csak haljon meg, megoldódik a dolog olcsóbban, ráadásul fertőtlenítve, a krematóriumban.

Gúnyosan vigyorgott, közben egy-két pillanatra megmeredett az ajka, mintha odaragadt volna a fogához.

– Ne kacagjál így! – dünnyögte az őrnagyné, és asztalkendővel letörölte nyakáról az izzadságot.

– Neked meg mi bajod velem ma este? Hogy sápadt vagyok, hogy úgy járok, mintha lebegnék. Kérlek, légy szíves, ne foglalkozz velem örökké. Mi volna, ha fölszolgálnád a libát?

– Ja, a liba – pattant föl gondoskodóan az őrnagyné. – Kecske szökken kövön . . . – kisurrant az ajtón.

– Van szárított kecskehúsuk? – kíváncsiskodott Mărculescuné.

– Á, dehogy. Magában beszél. Szórakozik.

– Ne egyél annyi majonézt – fogta rövidre férjét Anghelescuné –, és hagyd azt a csípős mártást. Rajta ne kapjalak, hogy azzal ébresztesz éjszaka, hívjam a mentőket.

– Fájintos otoneli muskotály – bájologta csemcsegve Anghelescu, amikor hozzáértően megkóstolta a bort. – Az a legfölháborítóbb – folytatta minden átmenet nélkül –, hogy ez a, hogy is mondjam, síri világ olyan rettenetesen el van maradva. A hamvasztástól eltekintve, mert ez a maga idején forradalmi újítás volt, a többi, vagyis a temetés módszere, a szertartás, a sír szerkezete, a gyászpompa Ádám és Éva óta semmit sem változott. Igaz, nincsenek már gyászhintók és gyászleples lovak, üveg alá rakott gyöngykoszorúk sincsenek. De mondjátok, őszintén, nektek tet-

szenek a mai gyászkocsik? Nincsen stílusuk, nincs bennük semmi fantázia. Csupa sablon, tuskóforma, bemázolva jó vastagon. Kontárság. Egyszóval bürokrácia.

– Ez nem a mi dolgunk – szakította félbe a szónoklatot Mărculescu –, miránk csak az anyagi alap tartozik, az alapvető alap, a föld.

– Alapvető alapon alapuló alapítvány – motyogta az őrnagyné, miközben hatalmas ezüsttálon hozta a nagy rakás párolt káposztát, a tál közepén fejetlenül, lábatlanul, hanyatt tocsogott a zsírban a liba.

– Temetővonalon alapvető válság van, de ez nekünk csakis javunkra válhatik – mondta az őrnagy. – Sokkal kényelmesebb ez, mint ház-, vagy bútor- vagy ékszereladással foglalkozni. Ráadásul kevésbé kockázatos.

– Számomra egyenesen szórakoztató – vallotta be Anghelescu. – Mindennap két-három órát friss levegőn vagyok, hallgatom, hogyan csiripelnek a madarak, és egy sereg finom emberrel találkozom. Vasárnaponként magammal viszem a feleségemet is, bár ő nem kedveli annyira a természetet.

Az őrnagyné sebészügyességgel boncolta a libát.

– Hét, hat, öt, négy, három.

– Mi az, drágám, megszámolod a káposztát – csipkelődött Mărculescuné.

– A harmadiktól már szédülök – mondta Anghelescuné, és kecsesen az őrnagynak nyújtotta üres poharát. – És a kelleténél többet beszélek.

– Bámulatos bizalmasa lehetek, egészen diszkrét – biztosította halk hangon az őrnagy, s egy pillanatra ismét a fogához tapadt az ajka.

– Már épp mondani akartam, hogy alkalmi vételre bukkantam – jelentette ki Anghelescu. – A napokban jártam kint az Új Forrásban.

– Vigyázz, rá ne fázzál; azt hallottam, hogy megszüntetik.

Az őrnagy letette a borosüveget, és az asztalnak dőlt, mintha rosszul volna; de senki semmit nem vett észre.

– Nyugodtak lehetnek, nem szüntetnek meg semmit. Holt-

biztos forrásból tudom – szólalt meg az ajtóban egy édesen csengő hang.

Meglepetten fordultak oda mindannyian.

– Nyitva volt az ajtó, és azt gondoltam, szándékosan hagyták úgy. Kérem, bocsássanak meg, de be kell vallanom, néhány pillanatig az előszobában álltam, és hallgattam a beszélgetésüket.

Törékeny, áttetsző termet, zöld, hideg és tiszta szem, fekete bársonyszalaggal övezett, ezüstös haj. Vékonyka testét fekete muszlinruha födte, a szabása olyan divatjamúlt, hogy már kortalan volt. Így közelített az asztalhoz a Méltóságos Asszony, s mosolygott mosolytalanul, mint Mona Lisa. És éppúgy nem volt szemöldöke neki sem, ezért derűs, fehér homloka rendkívül magasnak tetszett. Nem nyújtott kezet senkinek sem, csak főhajtással üdvözölte őket.

– Kérem, ne zavartassák magukat, ejtőzzenek csak nyugodtan. Magát ismerem, egyszer találkoztunk már, beszélgettünk is. Emlékszik rá?

– Emlékszem – bólintott nem valami nagy meggyőződéssel és nem túlságosan lelkesen Anghelescu, és bámult rá merőn, kifejezéstelenül.

– Tíz éve autószerencsétlenség érte magát. A Floresca-kórházba vitték be. Én is ott voltam az ügyeleti szobában.

– Igen, tudom.

– Micsoda memória! – csodálkozott Mărculescuné.

– Tévedhetetlen, asszonyom, tévedhetetlen. A többiekkel ma este van először alkalmam találkozni. Igen kíváncsi voltam, különösen azért, mert ismerem az őrnagy urat. Minden éppen olyan, amilyennek elképzeltem.

Tiszta, hideg tekintettel végigmérte, s közben mintha továbbra is ugyanúgy mosolygott volna. Az őrnagy megfordult a székén, nem válaszolt a bókra.

– Formában vagyok. Imádom az életet. Egy orfeum . . . egy semmi lyány.

Az őrnagyné érezte, hogy izzadságcsöpp csordogál az orrán; letörölte a keze fejével.

– Én semmit, kedveském – kiáltotta el magát a Méltóságos Asszony. – Vegetáriánus vagyok. Egy paradicsom, egy szeletke sajt, és kész. A temetők, a gyászipar és a gyászművészetek elmaradottságáról beszéltek az imént. Valóban aggasztó jelenség. Egykor ünnepi alkalom volt a halál, a temetés pedig díszelőadás, egyszersmind a vagyon és a rang bizonyítéka. Amint a gyászpompa egyszerűbbé vált, úgy lett mind kevésbé látványos a halál. A szertartás pedig oly elkapkodott, hogy inkább vérszegény utánzatnak mondható. Másrészt meg a temetők adminisztrációja és gondozása egyáltalában nem felel meg a korszerű követelményeknek.

– Az ötödiknél már keresztbe áll a szemem – kacagott Anghelescuné, és tartotta ismét a poharát.

– Így igaz – erősítette meg a Méltóságos Asszony. – Látom, tökéletesen megértjük egymást. Néhány jelentéktelen különbségtől eltekintve az inhumáció ma is ugyanúgy megy végbe, mint ötszáz éve, ezer éve. Primitív, pőre, nyirkos, undorító gödör, tele mindenféle féreggel. A hajdani katakombák legalább tiszteletben tartották az alapvető építészeti elveket, és mélységében, tehát sokkal ésszerűbben használták ki a terepet, nem pusztán a felületét. De hát miért hallgat, őrnagy úr? Hiszen magát érdeklő, fölötte érdekes tárgyról van szó.

– Igen, persze. Az intenzív szisztémát előnyben kell részesíteni az extenzívvel szemben.

– Tudja, maga nagyon rokonszenves nekem, egyre rokonszenvesebb – mondta gyöngéden a Méltóságos Asszony, mosolytalanul mosolyogva.

– Veszedelmes csábító – hebegte Anghelescuné, és tartotta ismét a poharát.

– Nekem folyton töltenek, hogy igyam. Ki akarnak készíteni.

– Intenzíve, azaz minőségileg – pontosított Anghelescu, a hajdani ügyefogyott ügyvéd, közjegyzőségi okiratok szakértője. – Mondhatnám, a szorosan vett aránylagosság szerint az inhumáltak és a felület arányának egy az egyhez, sőt, nulla egész hetvenöt az egyhez kellene lennie.

– Ne igyál annyit, már összevissza beszélsz – kötözködött a felesége.

– Neked sem kellene többet innod – dorgálta barátilag Mărculescuné –, *adakozik* a nyelved.

– Akadozik. Akadozik, hehehe, azt mondta, hogy *adakozik* – vágta ki diadalmasan Anghelescuné.

– E tekintetben, asszonyom – folytatta Mărculescu – még sok a tennivaló, szűz terület.

– Tessék elnézést kérni a szűzért – nevetett Anghelescuné, s nézett rá zavaros szemmel, és lóbálta kezében az üres poharat.

– Nekem rengeteg ötletem van; de hát ki hallgatná meg? Például az antik nekropoliszok fölelevenítése. Föld alatti temetők, fluoreszkáló fények, aszfaltos út, parkolóhelyek. Minden betonból, fülkékkel. Légkondicionálás, télen-nyáron egyenletes hőmérséklet.

– Vagy miért ne temethetnénk el álló helyzetben a holtakat. Ez emberi méltóság dolga. Mért ne tiszteljük a holtakat ugyanúgy, mint az élőket?

– De hát milyen fárasztó ez nekik! – sajnálkozott az őrnagyné, zsebkendőjével a homlokát törölgetve.

– Meleg van, rettenetes, milyen meleg lett. Nyissuk ki az ablakot – javasolta Anghelescuné, és imbolygó léptekkel az ablak felé indult.

– Várj, segítek – ajánlkozott hirtelen előzékenységgel Mărculescuné, és ahogy fölállt, megbotlott a székben.

– Én valamilyen felépítményre gondoltam – kezdte tudálékosan a Méltóságos Asszony.

– Nézd csak – csodálkozott el Anghelescuné, ahogy az ablakpárkányra kikönyökölt. – Egy szakállas. Bejött az udvarba.

– Valóban, egy szakállas kisfiú – helyeselt Mărculescuné. – Ezekkel én nem is tudok mit kezdeni. A szakáll csiklandozza a kezemet.

– Először is a lehető legegyszerűbb módon – folytatta a Méltóságos Asszony –, a szarkofág. Minden föld alatti sír fölé egy-egy szarkofág, betonból, hogy olcsóbb legyen, azaz egy újabb sír, a felszínen. Aztán lehet rá emeletet építeni, akár többet is.

– Míg csak légi temető nem lesz, tíz vagy tizenöt emeletes. Afféle toronyházak, kívül lépcsőfeljárattal. Mindegyik emeleten virágládikók és villanymécsesek.

– Nekem rettentően tetszik ez a divat, ez a szakáll. Olyan romantikus. Nézd, szakálla is van, meg hosszú haja is. Mint a *Bohémélet*-ben. Mint Musset-nek. Mint Chateaubriand-nak.

– Az kopasz volt.

– Akkor nem is volt romantikus. Vajon mit csinálhat ott? Nekitámaszkodott a kerítésnek. Holtrészeg.

– Szegényke, biztos rosszul van.

– Hívjuk be. Kisfiú, fiúka, fiatalember, te fiú!

– Szerelmem – kontrázott rá Mărculescuné, föladva minden mértéktartást.

– Gyeride. Nézd, ott, azon az ajtón gyere be.

– Hogy igyál egy kávét.

– Hamuban főtt török kávét, jó keserűt.

Nemsokára vékonydongájú, torzonborz alak jelent meg a nappali ajtajában, az egész arcát ellepte a szakáll, farmer volt rajta és bordó ing, meztelen lábán meg szandál. Zavarodottan, fátyolos tekintettel nézett be a szobába, megcélzott egy szabad széket, és sietett oda, majdnem fölbukott.

– Hát ez meg ki? Ki hozta ide? – tiltakozott az őrnagyné.

– Tűnj el innen, míg ki nem doblak – állt föl fenyegetően Mărculescu.

– Hagyjátok, olyan aranyos. Olyan romantikus.

– A mi védencünk – tette hozzá Mărculescuné, s melléje ült; simogatta a szakállát. – Mondd meg szépen, fiúka, mit kérsz: kávét vagy ásványvizet?

– A . . .nyó . . .k . . .a – habogta a vendég, és ingerülten a kezére csapott.

– Az anyukáját kéri, szegény gyerek. Vajon ki űzött csúfot vele, hogy így leitatta?

– Ugyan már! – mondta az őrnagyné. – Nem hallottad, hogy minket gyaláz?

– Bármit tesz, jól áll neki, a kicsikének – fogta pártját Angheles-

cuné, és a másik oldalára melléje ült. – Nézd, micsoda szeme van. Egyszerre Chateaubriand és Musset. És Rodolfo a *Bohémélet*-ből. És Mimi és Musette és az egész kompánia.

– Nagy ész a feleségem – szabadkozott Anghelescu gúnyosan, de kérkedve is.

– De hát hol van az őrnagy? És a Méltóságos Asszony? – nézett körül meghökkenve Mărculescu.

Az őrnagyné a fejéhez kapott, és orcája és nyaka megint izzadságban fürdött.

– Galambocskám! Elvette, elvette tőlem!

– Én már eleve ki nem állhattam – közölte ellenségesen Mărculescuné. – Rögtön láttam, hogy vén kurva.

– Csukjátok be az ablakot, hideg van – mondta Anghelescuné, és vacogott a széken.

Zirkuli Péter fordítása

Éjszakai visszatérés

A négerek meggörnyedve dolgoztak, a levelek lila árnyékokat vetettek a hátukra.

Úgy látszott, hogy ez a sor kakaófa az idén sem akar kihajtani. Mintha az új növények nem tudtak volna gyökeret verni ebben a földben, amely pedig oly bővében van a tápanyagnak. Adja fel . . . ? Jean Demeur elhatározta, rákényszeríti a kakaófákat, hogy kihajtsanak. Nem kacagtak-e a szemébe a szomszédok, amikor a bungalója kertjében, ott lenn, a tó mellett, körtét akart termeszteni? Most a nevetők hálálkodtak a legjobban, ha adott nekik belőle! Meg fogja törni a csökönyös természetet, és végül is megkapja a maga kakaóját. Csak akarnia kell . . . Mint ahogy akarta azt az asszonyt is, aki most az övé, és aki mindig frissen, illatosan várja őt, és nem szenved még a szörnyű hőségtől sem, amely az égből zúdul alá. Eleinte ő is ellenállt, az asszony . . . Azután, három éve, Európában váratlanul elhatározta magát, hajóra szállt vele. Azelőtt, Afrikában, honvággyal súlyosbított fullasztó magányban élt. Ez most már Hélène korszaka, a könyveié, amelyek szanaszét hevernek a házban, Hélène-é, aki most már az ő mindene.

Amikor letelepedtek Bosokóban, a nőtlen férfiak esténként úgy jöttek hozzájuk, mint az éjjeli lepkék a fényre. Hélène korrektül, de hidegen fogadta őket.

– Barátságosabbnak kellene lenned hozzájuk, Hélène . . . Tudod, ők . . .

– Nagyon is tisztában vagyok velük. Fehér nőre vágynak! Meg azután . . . a néger szeretőik, tudod . . .

Miután elmentek a magányos férfiak, Hélène és Jean sokat nevetett rajtuk, „ostromlóknak" nevezték őket, és részletesen

megbeszélték a nyakkendőjüket, amelyet akkor is hordtak, ha a higany harminc fok fölé emelkedett.

– Mind azt hiszik, hogy egyetlen nő se tud ellenállni a selyem bizonyos árnyalatainak! – kacagott Hélène.

Lassanként elmaradtak az ostromlók, visszatértek fekete nőikhez, a szolgálati helyükre, a dzsungel és az unalom mélyén. De ott is üldözte őket a csábító bosokói látomás: Hélène szőke haja, a szeme, amely olyan színű, mint a tó vize, gömbölyű nyaka, melyen áttetszett az ér lüktetése, hajlékony teste, amelyet Afrika sem tudott elnehezíteni. Amikor a szúnyogháló alatt magukhoz szorították meztelen, bennszülött ágyasukat, bizonyára annak a nevét suttogták, akit annyira kívántak hosszú estéken át...

Már csak Maurice maradt: időről időre megtette a nyolcvan kilométert, hogy beugorjon Demeurékhez. A gimnáziumban Maurice és Jean ugyanabba a padba vésték be a nevüket. Az ezrednél ugyanabban a gyalogsági körletben zsírozták a puskájukat, és a nehéz felszereléssel súlyosbított menetek után holtra fáradtan, egymás mellett nyújtóztak ki.

Az esküvőjükön Maurice volt az első, aki megcsókolta Hélène-t.

– Nekem is hagyj belőle egy kicsit! – szólt Jean nevetve.

Rosszul égett a cigarettája. Sohase fog hozzászokni ehhez az ízetlen dohányhoz.

– Tudod, a pipád köhögésre ingerel. Szerintem egy férfinak mindig levendula- és „Navy cut"-parfümöt kell használnia...

Azóta az afrikai föld nehéz kigőzölgésében szívott angol cigaretták mindig felkeltették benne a vágyat: hosszú útra indult volna ködös és hűvös vizeken. Este, miután lezuhanyozott, a levendulakölni, amellyel telehintette magát, magányos szünidei sétáit juttatta eszébe a provence-i hegyekben, az Hélène-korszak előtt.

A feketék lassan dolgoztak. Időnként felegyenesedtek, és egymás szavába vágva az útra mutogattak, amely kettészelte a mocsarakat, mielőtt besiklott volna az erdő vak falai közé.

Pergő beszédükben minduntalan visszatért ugyanaz a szó:

– Bafumba! – Vöröshangyák!

Ez a három szótag úgy rezgett végig a tájon, mint a tamtam gyors üteme, telve a rémült dzsungel titkaival, azzal a félelemmel, amelyet a vadon áraszt magából.

– Bafumba! – ismételgették a feketék.

Jean megállt. Fél szemét lehunyta a cigarettafüst vékony csíkja mögött, és a fülét hegyezte.

A vöröshangyák tömör oszlopa kora délután letért az útról, amelyen eddig haladt, és Mbonde-Moke felé fordult; kis ösvény vezetett a mocsárba szorult faluba, három kilométerre a tótól. Hogyan tudták ezt már most, ezek a feketék? Úgy, ahogy mindent megtudnak, mindig ... A falusiak kiengedték a disznókat, amelyek, megérezve a közeli veszélyt, rémülten röfögtek a kerítések mögött. Az állatok a mocsár felé vágtattak, belevetették magukat, s csak a fejüket nyújtották ki a víz fölé. A vöröshangyák két tyúkot faltak fel elevenen ... Mbonde-Moke akkor tűzfalat emelt az invázió ellen: ez az egyetlen akadály, amelyen a vöröshangyák nem tudnak áttörni. A szörnyű állatok egy percre megálltak, szétszéledtek néhány pillanatra, majd ismét összetömörültek, visszatértek a kövesútra, és most azon hömpölygött a vörös oszlop.

– Bafumba mingi! Mingi! – Sok vöröshangya! Sok! – kiáltozták a négerek, mintha a hangyák állandó emlegetése visszafordíthatta volna őket az útjukról.

Jean megvonta a vállát, és odébb ment, de mindenütt a hangyákról folyt a szó. Valahol megszólalt egy tamtam, mintha a sűrű erdő és a bűzös mocsár szíve dobogna.

A nap lehanyatlott. Hamarosan viszontlátja Hélène-t ... Minden este, a napi robot végeztével örül ennek a tiszta asszonynak. Hélène parfőmje, zavartalan nyugalma, a feketék verejtékes testének csípős szaga, véget nem érő fecsegésük és kiáltozásuk után ...

– Mondele, ntango cinp heures. Fehér ember, öt óra van – szólt a lyukas sortba öltözött munkavezető, aki sohasem vált meg az órájától.

Mialatt a munkások összeszedték szerszámaikat, és libasorban haladva az úton, továbbra is azt kiáltották: „Bafumba! Bafum-

ba!", Jean beült a volán mögé, s már előre élvezte a hazatérést a tűző napfényben lekókadt levelek alatt.

A kanyar után felbukkant a tó, hirtelen tárult elébe a hatalmas, lila virágokkal ékes kék tükör, a tó, amely a még mindig nyomasztó hőségben szinte a tenger frisseségét árasztotta. Azután a ház, elveszve a bougainvilleák bíbor és a kannák vérvörös lángnyelvei között.

„Nicsak, itt van Maurice!" – mondta magában Jean, ahogy meglátta a vörös porral fedett Fordot a bungaló előtt.

És hozzátette: „Remélem, a boy készített borsos csirkét! Maurice nagyon szereti . . ."

Csikordult a fék, és Jean még visszanézett a tóra, amelynek tükrét néha szinte súrolta a gázlómadarak világos szárnya, törékeny lába. Azután benyitott az ajtón.

– Szervusz, Maurice! Régen itt vagy?

– Szervusz, Jean. Nem . . . Fél órája, háromnegyed órája . . . – és mosolyogva jegyezte meg: – Csak nem vagy féltékeny, öreg fiú?

– Te hülye! Szervusz, Hélène!

Föléje hajolt, csókot nyomott az ajkára, érezte a rúzs ciklámenillatát:

– Nem unatkoztál nagyon délután?

– Dehogyis . . . Olvastam . . . Azután megjött Maurice . . .

– Itt maradsz éjszakára, öregem?

– Sajnos, nem! Holnap reggel otthon kell lennem. Mindenféle irkafirkát kell bemutatnom a felügyelőnek, érted?

– Azok az irkafirkák! Szegény gyarmatok, a bürokráciának ezzel a papírjármával a nyakukon! Whiskyt? Martinit? Vermutot?

– Whiskyt kérek . . . Hogy mennek a dolgok az ültetvényen?

– Ó, tudod! Ez nem olyan könnyű, mint jelentéseket írogatni!

– Egészségedre, te hivatalnokfaló!

Maurice nevetett mind a harminckét ragyogó fogával, egész fiatal-római-császár-ábrázatával. Úgy tűnt, sokkal jobban illenének hozzá a veszélyes kalandok, a kóborlás a füves afrikai pusztaságon, mint a békés élet a kerületi székhelyen, dossziék és számok között.

– Sötét lesz visszafelé. Nem süt a hold . . . Kérsz egy cigarettát?

– Köszönöm, nem kérek. Jobban szeretem a pipámat . . .

– Igaz . . . Így hát semmi esélyed nincs a feleségemnél . . . Erről jut eszembe: hogy van a fekete Vénuszod?

Maurice rápillantott Hélène-re, aki elmosolyodott.

– A Vénusz? Likvidáltam!

– Hát ezt hogy érted?

– Kiadtam az útját, ha így jobban tetszik. Visszament a falujába . . .

– Nem valami lovagias eljárás!

– Ugyan! Ezekkel nem kell hogy feszélyezze magát az ember!

– Szemet vetettél egy másikra?

– Nem . . . Minek?

– Hát hogy az irodalomról társalogj vele! Drága öregem, éppolyan jól tudod, mint én, hogy nem születtél oszlopszentnek.

A ház körül, miután leszállt az éj, a párducvarangyok éjszakai kórusa zengett. Basszushangjuk ott harsogott balra, jobbra, elöl, hátul; mintha a bungalót ostromolnák ezek a nyirkos-nyálkás állatok, és mintha súlyos titkokról beszélnének, amelyeket csak ők ismernek . . .

A boy felszolgálta a borsos csirkét.

Maurice és Hélène az asztal egyik oldalára ült, Jean a másikra:

– De igen, de igen, csak maradj ott! – mondta Jean. – Hiszen a te helyed! Meg azután, nem sokszor van alkalmad rá, hogy egy csinos nő mellett ülj.

Az óriásbékák kéthangú fuvolaszólama csatlakozott a varangyok nagybőgőjéhez. A halászfaluban, amely szinte elveszett a rothadó mangrovefák között, elbődült egy kürt, mint egy haldokló állat üvöltése.

Jean lehajolt, hogy felvegye az asztalkendőjét. Amikor ismét felegyenesedett, az arcára dermedt a mosoly. Tovább ettek, de egy szó sem esett. Tehát ezért küldte haza Maurice a néger nőt! És micsoda pillantást vetett Hélène-re az imént.

Talán negyedóra telt el így, csak a varangyok ütemes vartyogása hallatszott. Kínos csönd nehezedett rájuk, vihar előtti csönd.

– Mi bajod van, Jean? Egészen elsápadtál... Rosszul érzed magad?

– Hagyj, Hélène... Talán az egész napi forróság...

– Bevetted a kinint?

Jean hirtelen fölugrott.

– Elhallgattatom ezeket a varangyokat...

Az asztalkendője megint lecsúszott a földre. Egy percig úgy bámult rá, mintha attól várna választ a fejében kavargó kérdésekre. Azután kiment a konyhába, ahol Alphonse nagy zajjal tologatta a serpenyőket.

– Régen itt van már Maurice úr?

– Fél háromkor jött, gazda – felelte a boy lesütött szemmel.

– Nézz rám, Alphonse!

A néger fiú engedelmeskedett.

– Megcsókolta Maurice úr Madame-ot?

– Én semmit sem tud, gazda!

A fiú szemében félelem bujkált.

– A száját? Felelj hát, a mennykő csapjon beléd!

– Én semmit sem tud, gazda! Te nem ütni Alphonse-ot! – nyöszörgött, ahogy meglátta, hogy Jeannak ökölbe szorul a keze. És hozzátette:

– Alphonse nem hibás, gazda!

– Már régóta?

Alphonse újból lesütötte a szemét.

– Felelj!

– Két hete, gazda... Alphonse nem hibás!

Tehát két hete... Maurice kétszer jött el két hét alatt... És két hete, hogy Alphonse kerüli Jean tekintetét.

A néger azt hitte, rátalált a megfelelő szavakra, enyhíteni akarta gazdája fájdalmát azzal a vigasszal, amely minden szélességi fokon ugyanaz:

– Bajali basi mingi. Sok nő van, gazda...

Igen, a többiek számára talán igen, a Maurice-ok és Alphonse-ok számára, de Jean számára nem... Mintha kifutott volna a föld a lába alól, mintha valami nagy, fekete lyukba csúszna bele, valami

mocskos sárba! Így hát, mialatt ő minden erejét megfeszítve dolgozott a kakaófák között, Hélène és Maurice . . .

– Nem akar csésze kávé, gazda?

Jean elfordult, kilépett az éjszakába, néhány követ dobott dühödten a varangyok felé, elhallgattak vagy tíz másodpercre. Jean azután, mintha láthatatlan kéz lökné előre, Maurice Fordja felé indult.

Amikor visszajött, remegett a keze.

– Biztosan elfelejtetted bevenni a kinint – szólt Hélène.

– Hagyj már békén . . .

A nagy csöndben újra rákezdték a varangyok, azután ott a távolban még egyszer elbődült a kürt, és felpanaszolta az égre a világ minden nyomorát és minden bánatát . . .

Egy esélye volt a százhoz, hogy . . .

– Azt hiszem, Maurice, el kellene indulnod, ha nem akarsz nagyon későn hazaérni . . .

– Hát bizony . . . megyek is már . . . Nem könnyű az út . . . Különösen az óta a forgószél óta, tudod, két hete . . .

– Igen, a forgószél óta, két hete . . .

Amikor már benn ült a kocsiban, Maurice megkérdezte:

– Eljöhetek a jövő héten, ahogy szoktam?

– Miért ne . . .?

Maurice ráhajolt Hélène kezére, és Jeannak őrült vágya támadt, hogy odakiáltsa neki: „Csókold meg a száját, te gazember, *ahogy szoktad!*"

– A kutyafáját! – kiáltott fel Maurice, miután megtett vagy tizenkét kilométert. – Csak nem látta meg Hélène lábát, amikor . . .? Á, dehogy, sohasem fogja megtudni. De olyan furcsa arcot vágott hirtelen. – Maurice elmosolyodott.

– Szegény öreg . . .

A motor köhögni kezdett.

– A ménkű csapjon belé, mi baja már megint ennek az ócska tragacsnak?

Megállította a Fordot az út mentén, a bűzös mocsár partján, amelyben láthatatlan állatok mocorogtak.

– Hát ez meg hogy lehet? Kifogyott a benzin... Pedig... Biztosan kilyukadt a tartály...

Visszaforduljon? Körülbelül tizenhárom kilométer ebben a vaksötétben... Ez nem megy... Inkább keres valami szállást Mbonde-Mokében... Öt kilométer gyalog, mielőtt rátérne a faluhoz vezető ösvényre. És hogy fog holnap pofázni a felügyelő! Hová a csudába tette az elemlámpát? Ahá! Itt van!

Lenyomta a gombot kétszer, háromszor... Az égő nem villant föl. Biztosan nedves, mint minden, ebben az átkozott országban! Ma aztán igazán minden balul ütött ki... Jean, aki lehajolt, hogy felvegye az asztalkendőjét, a tragacs, a lámpa! Hélène bizonyára őrá gondol a szúnyogháló alatt... Igen, de mi haszna belőle? No rajta, el kell határoznia magát valamire...

Elindult az út közepén. Jobbra, balra teljes csönd, csak néha szakítja meg valami suhogás, halk roppanás. Alaktalan testek mozgása az iszapban: halásznak vagy szeretkeznek.

Borzongva ment tovább. Érezte, hogy a mocsári növényekről, a fákról, amelyek átfúrják a sötét vizet, vagy húsz szempár figyeli habozó járását. Valahol valami nagy, folyamatosan surrogó zaj...

Maurice úgy szorongatta öklében használhatatlan elemlámpáját, mint valami fegyvert az éjszaka veszélyei ellen. A rothadás szaga hirtelen összeszorította a torkát. Mintha minden, az iszap meg a fák is, a halálról beszélne...

A mbonde-mokei négerek bizonyára hallották az üvöltését, amikor rálépett a vöröshangya-oszlop élére... Maurice teli torokból, a borzalomtól félőrülten kiabált segítségért. A hangja bizonyára eljutott a faluba, amelynek tüze kora délután eltérítette útjukról a vöröshangyákat. Bizonyára... de ki törődik egy ismeretlen ember tébolyult ordításával az afrikai mocsár partján, amikor a holdtalan éjszaka ráborul a földre és a vizekre?

Rajman Katalin fordítása

CATHERINE D'ETCHÉA

FRANCIAORSZÁG

Skóciai nyaralás

Éjszaka támadt az a remek ötletem, hogy Skóciába küldjük Marcot. Éjszaka néha egészen zseniális ötleteim támadnak. És a reggelinél elmesélem őket Pierre-nek. Elbarikádozva a *Figaro* első kiadása mögé azt óhajtotta tudni, miért nem inkább Angliába. Mintha nem vette volna észre, hogy Franciaország és Navarra fiatalkorú lakosságának a fele minden nyáron Angliába emigrál... Ez a mediterrán neolitikus hullámokat juttatja eszembe, amelyek rázúdultak Angliának a fejlődésben elmaradt paleolitikus néptörzseire, mármint azokban a nagyon régi időkben. Szeretem a hasonlatokat, és ez ugye, elég jó hasonlat? Mivelhogy keveredés nem történt, csak egymás mellett élés, mindig ugyanaz a kétféle, jellegzetes és teljesen különböző cserép kerül a napvilágra. A cserepek – ez számít, ugyebár? Éppen most olvastam erről egy nagyon, nagyon érdekes könyvet, és az embereket így osztályozzák: a „szalagdíszes edénykultúra népe", és a „pecsételt díszű kerámia hordozói", és a „harang alakú edények népe". Ami azt az általános benyomást kelti, hogy az őseink tízezer éven át ahelyett, hogy a kötelességüket teljesítve a mosógép, a televízió és a holdrakéta feltalálásának irányában fejlesztették volna a civilizációt, kizárólag arra törekedtek, hogy a lehető legmesszebbre szállítsák el a cserepeiket. Csodálatos egyébként, hogy a tudós emberek mi mindent ki nem olvasnak az apróra tört fazekak kicsiny darabjaiból! De hogy visszatérjek a metaforámhoz, a mi gyermekeink természetesen nem szállítanak cserepeket a La Manche túlsó partjára – ez ma már szerencsére nem divat –, hanem jó mintadarabok sorozatát egy bizonyos francia elitből, amelynek nincs megfelelője Angliában: gimnazistákat. A nyári megszállás átlagosan fél tucat egyént jelent egy-egy bennszülött család szá-

mára. Angliában egyébként senki sem panaszkodik emiatt; először is: teljesen átmeneti jelenségről van szó, meg azután olyan jól jön az a segítség a házban!

– Tudod, mennyire lehetetlen ma Angliában bármiféle háztartási segéderőt találni! A bennszülöttek vízben főtt krumplival és teával táplálják a megszállókat, és ahogy hallják őket franciául beszélni egymás között, maguk is fölszednek néhány francia szót. Hogy hogyan haladnak a *mi* gyermekeink az angolban, az más kérdés!

– És te azt hiszed, meg fog tanulni angolul Skóciában? – Pierre hangjában árnyalatnyi kétség bujkált. Néha valóban idegesítő ez az ember! Kérdését azzal a bájos kézmozdulattal hárítottam el, amelyet a barátnőim annyira irigyelnek tőlem:

– Írtam Elsie-nek. Ő majd megkeresi pontosan azt a fajta családot, amelyre Marcnak szüksége van. Elsie ismeri Marcot, és ismer engem. És Skóciában ezenkívül annyit lovagolhat, amennyit csak akar. Hiszen tudod: a ló a szenvedélye.

– Olyan szenvedély, amelyet Angliában nyilván nem lehet kielégíteni – dörmögte Pierre. Betegesen logikus ember.

– Elsie mindenkit ismer. Igazán szenzációs, mennyire ismer mindenkit! Meg fogja találni pontosan azokat az embereket, akikre szükségünk van, és egyszer-kétszer majd magával viszi Marcot. Hogy lássa, hogy s mint mennek a dolgok, hiszen tudod. Erről jut eszembe: feltétlenül elő kell venned Marcot, utóvégre mindennek van határa. Tegnap szörnyű jelenetet csinált, míg végül be tudtam kergetni a kádba, és hogy nézett ki utána a fürdőszoba! Igazán, Pierre, megölnek ezek a gyerekek! Csinálj már valamit! Már-már attól félek, Marc meg fogja botránkoztatni Elsie barátait a rendetlenségével, és hogy annyira iszonyodik a víztől meg a szappantól.

Pierre azt mondja, ne gyötörjem magam ezzel: a gyermekek, távol az otthonuktól, mindig jobban viselkednek. Különben is, az emberek számítanak rá, hogy a fiúk ebben a korban egy kicsit koszosak.

Nem voltam egészen biztos efelől: mindenki ismeri az angolok

magatartását tisztaság dolgában . . . Néha úgy viselkednek, mintha azt hinnék, Anglia határain túl soha senki sem mosakszik. Pierre felhívta rá a figyelmemet, hogy a skótok egy későbbi időpontban rendezkedtek be egészségügyileg, és hogy így talán nem lesznek e tárgyban annyira szektásak. Egyébként pedig, ha ragaszkodom Skóciához, miért ne? Neki igazán semmi kifogása . . .

Igazán pompás férj volna, ha több lelkesedést vinne a velem való kollaborációba.

Nem sokkal később megérkeztem hát az edinburgh-i repülőtérre, dél felé, egy szürke és esős napon. Elsie várt ott rám. Először is elnézést kért az időjárásért, pedig erre igazán nem volt szükség: pontosan ilyen időre számítottam, ha más, szinte csalódást okozott volna. Így hát egyszerűen csak ezt dörmögtem:

– Ez a paradicsomi nedvesség! Nem csoda, hogy olyan csodálatosak a gyepjeitek!

Mielőtt a Saint Andrews-i golfpálya mellett letelepedett volna, Elsie jó tíz évet töltött egy villában a Saint Cloud-i golfpálya tövében; így hát gyöngéden megöleltük egymást, többször is, mielőtt fölém magasodott volna, hogy megismertessen a napi programmal. Ebéd után azonnal útra kelünk, mivelhogy háromra beszélte meg a találkozót, és a ház egy órányira van autón. Elég nehéz volt megtalálni pontosan azokat az embereket, akikre szükségünk van, de ő igazán úgy gondolja, ezek itt valóban pontosan olyanok, amilyenek nekünk kellenek. Lady Dudley jól golfozik (a handicapje hét), igen régi skót családból származik, és egy csomó pónilovat tart. Sohasem vett föl nyárra egy-két gyereknél többet, neki magának egy tizenhárom éves kislánya van. A házuk nincs nagyon messze, és ez lehetővé teszi Elsie számára, hogy hetenként egyszer meglátogassa Marcot, és a fiú is könnyen el tud majd jönni Edinburgh-be. Úgy látszott, tökéletesen rendben van a dolog. Elsie mindig pompásan elintézett mindent, amit magára vállalt.

– Angyal vagy – mondtam neki. – Biztosra veszem, remekül fog sikerülni minden. Mesélj, mi van veled?

Hozzákezdett hát, hogy elmesélje, mi van vele. Ez a szép ország! Úgy örül, hogy megmutathatja nekem! Mindennap skótabb-

nak érzi magát, és egyre kevésbé angolnak, az itteni emberek . . . az életmódjuk . . . olyan rokonszenvesek . . . Saint Andrews . . . a csodálatos séták, gyalog, ezen a bámulatosan szép vidéken . . .

És valóban, autóutunk folyamán csodálatos vidék tárult a szemünk elé. Pontban három órakor Elsie kis autója befordult Dudleyék kapuján. Szimbolikus faboltozat, amely egy hatalmas birtok földjeit választja el a környező hangafüves pusztaságtól. Gyönyörű pillanat volt: az idő levetette szürkeségét, és a sápadt nap, nekibátorodva, jól összeillő zöld és pirosas színekre világított rá: a park tele volt vörös rododendronbokrokkal és rőt pónikkal. Nem tudtam visszatartani azt a megjegyzést, hogy csak egy rózsavagy mályvaszínű ló hiányzik egy Gauguin-képhez. De Elsie-t nem hatja meg a szépség Művészet formájában: megzavarta a pónik és rododendronok keveréke:

– De drágám, a pónik! Hamarább tönkreteszik ezeket a csodálatos bokrokat, mint ahogy én ezt kiejtem a számon!

Azt sugalltam neki, hogy talán a rododendronokkal való együttélésre dresszírozták őket: a bokroknak úgy tetszett, semmi bajuk.

– Évszázadokra van szükség, a szó szoros értelmében évszázadokra, hogy az embernek ilyen nagy és ilyen buja rododendronbokrai legyenek! – magyarázta nekem Elsie.

És álmodozón tette hozzá:

– Micsoda remek hely, hogy az ember elveszítsen egy golflabdát . . .

Az ösvény, amelyet követtünk, ekkor hajtűkanyarba fordult egy sarjerdő körül, és egyszer csak ott állt a ház, előttünk. Olyan váratlan volt, és olyan szép, hogy elakadt a lélegzetem. Képzeljenek el egy kissé rendezetlen tagolású, hosszú és alacsony, nagyon poétikus öreg házat, azzal az álomszerű, előkelő bájjal, amelyet csak az évszázados elhanyagoltság adhat meg egy épületnek.

– Mint Alain-Fournier „titokzatos birtoka" – kiáltottam elbűvölve. – Micsoda arányok! Mennyi báj!

– Görbe lyuk! – szólt Elsie. Az ember néha azt hiszi, Elsie csak golfhasonlatokban tud gondolkozni! – És a tetőzet nagyon is javításra szorul – tette hozzá kritikusan.

Odaértünk a gyönyörű kapuhoz. Elsie csöngetett – vártuk az eredményt, ami váratott magára.

– Csipkerózsika kastélya – mondtam. Elsie még egyszer csöngetett. A kapun egy felirat: „Kéretik vigyázni: kiskutyák." Megmutattam Elsie-nek:

– De furcsa! Mit jelent ez?

De Elsie nem akart vigyázni:

– Háromra beszéltük meg, és most három óra tíz – mondta, és harmadszor is csöngetett, erőteljesen. Még nem húzta vissza ujját a csengőgombról, amikor kinyílt az ajtó, és egy nagyon törékeny és nagyon szőke kislány állt előttünk. Göndör hajának tömege mint valami fényes korona vette körül sápadt arcát. Úgy állt ott az öreg, elkopott küszöbön, tölgyfával keretezve, mint a mesék aranyos tündére, tartán farmerben, miniatűr chihuahuák csaholó hordája közepette.

– Jane Dudley vagyok – mondta a tünemény, és pontosan olyan hangja volt, mint egy tündérnek, és a szívem megtelt gyöngédséggel. Angolul tanulni úgy, hogy az ember egy aranytündérrel játszik egy rododendronokkal borított réten, és rőt pónikon lovagol a skót ég alatt! Micsoda varázslatos látomás . . . még a kutyusok is inkább rokonszenvesnek tetszettek, olyan eredetiek voltak. Elsie nyilvánvalóan nem hatódott meg úgy, mint én. Nincs érzéke az effajta atmoszféra iránt. Már gyakran megfigyeltem. Bizonyára elsősorban az általános műveltség hiánya miatt. Gyöngéden szeretem őt, de hát egy angol nevelőintézet, hiszen tudják, hoki reggeltől estig, és semmi, de igazán semmi az általános klasszikus kultúrából!

– Megállapodtam Lady Dudleyvel, hogy eljövünk – szólt. Amit az előbb mondtam önöknek, átütött a hangszínén, elég élesen, ugye értik, mit akarok mondani. Persze, ha most visszagondolok az egészre, be kell ismernem, hogy a kiskutyák valóban elég idegesítők voltak: mintha mindenütt ott lettek volna, egyszerre, de különösen, sűrű tömegben a bokánk körül. Elsie lábán, mint rendesen, szolíd kötött golfharisnya; s ezért bizonyára nem volt olyan nyugtalan, mint én, aki a legvékonyabb Dior-harisnyában járok.

Harisnya, cipő, táska, kesztyű, a részletekről ismerszik meg az igazán elegáns nő.

– Anyám nincs itt, de biztosan hamar megjön. Legyenek szívesek bejönni!

Bementünk. A legnagyobb óvatossággal. A felirat nélkül sem tehettünk volna mást, mint hogy vigyázunk. Állandóan. A kiskutyák megelőztek, körülvettek, követtek. Minden egyes lépés komplikált stratégiai problémát jelentett, ha az ember nem akart agyontaposni két vagy három kutyát.

A kis tündér egy gyönyörűségesen ovális alakú helyiségbe vezetett bennünket. Bizonyára az aranymetszés szabályai szerint építették. De bútorzat szempontjából teljesen üres volt. És az egyik sarkában két halom piszkos fehérnemű. Mindenféle fajta piszkos fehérnemű, bizonyos nagyon intim darabok is, ugye, értik, mit akarok mondani. Az általános benyomás valóban megbotránkoztató volt, annál is inkább, mert a chihuahuák bizony több helyre odafelejtkeztek. Sőt, elég sok helyre – világos, elég sokan voltak –, és a nyomok egy része elég régi volt, ha értik, mit akarok mondani. Előhaladásunk egyre nehezebbé és veszedelmesebbé vált. A vezetőnk szerencsére megállt. Figyelmem a lábamról Elsie felé fordult. Mindig pompás tartása volt (az angol intézeti nevelés eredménye), de mintha sikerült volna még jobban kihúznia magát, és annyira angolnak látszott, mint még soha. Nem skótnak, hanem angolnak. Az angolsága mindenekelőtt a skótság ellentéteként nyilvánult meg, értik ugye, mit akarok ezzel mondani? Szinte sugárzott róla.

– Mikor beszélhetünk valakivel? – kérdezte szárazon, egyáltalában nem azon a hangon, amellyel egy tündérmeséből előlépett ragyogó gyermekkel beszél az ember. De azért el kell ismernem, hogy mindennek van határa. Én magam is . . .

– Akarnak beszélni a nagymamával? – pöntyögte a mi kis tündérünk, aki derűsen érzéketlen volt csípős modorunk iránt, végigment a szobán, és kinyitott egy ajtót. Mi is megválasztottuk, óvatosan, ki-ki a maga útját.

A másik helyiség, úgy tűnt, éppen olyan puszta, mint az ovális.

Nagyon homályos volt és rejtelmes, egyetlen ablak négyszögletes, színes üvege engedett csak be némi fényt, és a szoba az első pillantásra üresnek látszott. De amikor szemünk hozzászokott a világításhoz, vagy inkább a világítás hiányához, egy nagyon öreg asszonyt pillantottunk meg, aki egy hatalmas, nagyon ősi kandalló tövében kuporgott. A pergamenszerű, ráncos, öreg arcát körülvevő hajtömeg az unokájáéra emlékeztetett, de annak színe és rugalmassága nélkül: szürke volt, borzas és merev, minden irányban. A boszorka először valamit dörmögött, majd recsegő hangon fejezte ki örömét, hogy látogatói érkeztek. Úgy éreztem magam, mintha a *Macbeth* egyik szereplője lennék, és ez egyáltalában nem tetszett nekem. Hátráltam, de egy percre sem vettem le szemem az öregasszonyról. Elsie érzéketlen az effajta dolgok iránt: sarkon fordult, és méltóságteljesen kiment.

Most hát újra itt voltunk az ovális teremben, körülvéve piszkos fehérneművel, ürülékkel és kiskutyákkal, amelyek nem hagyták el a bokánk körüli bűvös kört. Most már nem törődtünk vele, hogy rájuk lépünk-e vagy sem, s ez mintha őket sem izgatta volna. De akár rájuk tapostunk, akár kikerültük őket, egy percre sem hagyták abba a csaholást. Szinte belekábultam már a lármába. Ez a fajta zaj – dodekafónia! – mindig ilyen hatással van rám a klaszszikus zenekultúrám miatt: bárhogy igyekszem is, nem tudom úgy élvezni az avantgarde-ot a zenében, mint a képzőművészetben és az irodalomban.

Jane csalódottnak látszott, hogy olyan hamar otthagytuk a nagymamát. Sőt elég bánatosnak is. Rosszul esett ilyen hangulatban látnom.

– Lady Margarettel, az anyjával óhajtunk beszélni – szólt Elsie, gondosan tagolva a szavakat és azon a hangon, amelyet az angolok az idegenekkel szemben alkalmaznak. (A tagolás és hangerő a fordítást volna hivatva pótolni.) Ez egyébként ugyanaz a hang, amelyet a szellemileg visszamaradottakkal szemben szoktak használni mindenfajta országban. Ha jól meggondolom, nagyon is lehetséges, hogy az effajta hanglejtésnek valamilyen titkos hatóereje van.

– Bármely percben itt lehet – mondta Jane.

– Pontosan három órára állapodtunk meg. – Elsie most már ismételte önmagát. – Hogy a hölgy fiáról beszéljünk vele, aki mint *paying guest*, mint fizető vendég jönne ide nyáron.

– Akarják, hogy megmutassam a hálószobákat? – kérdezte Jane. Nyilvánvaló: értelmes és eleven gyermek. – Ott fönt. – A mennyezet felé intett, és mi ösztönszerűen fölpillantottunk. Galéria futott körben az emeleten, finom fémráccsal megerősítve, az a fajta rács, amely a szülők lelki nyugalmát biztosítja az egészen kicsi gyermekek fizikai biztonságát illetően. És körben a galérián, a rácsnak nyomakodva, a chihuahuák legifjabb generációja bámult ránk!

– Kérem önöket, nagyon vigyázzanak – szólt Jane, ahogy a lépcsőn az új hullám felé haladt –, ezek egészen fiatalok, tudják, még valóságos csecsemők.

A hálószobák a galériára nyíltak, és minden ajtó előtt miniatűr falmélyedés, mindegyiknek más volt a formája: svájci faház, provanszi tanya, skót kastély, szalmatetős kunyhó stb. . . . elképesztő gazdagsága a képzeletnek. A pici, szopós kutyakölykök még rosszabbul voltak nevelve, mint a szüleik. Mindenütt ott nyüzsögtek, és a szobalány bizonyára úgy okoskodott, mint Voltaire inasa, mert nyilvánvalóan nem takarítottak évszázadok óta, legalábbis a kiskutyák születése óta biztosan nem.

Jane kinyitotta az egyik ajtót, és így szólt:

– A rózsaszínű szoba.

A falak zöldre voltak festve, amit egészen természetesnek találtunk. Ezen a ponton már azon csodálkoztunk volna, ha a rózsaszínű szoba falai rózsaszínűre vannak festve. Átkerültünk a tükör túlsó oldalára. Az ágy vetetlen, az ágynemű szürke: a szobát bizonyára meghagyták pontosan ugyanabban az állapotban, ahogy az előző évi kosztosbérlő visszahagyta, miután egy hónapig aludt ugyanazon a lepedőn, anélkül, hogy közben akár egyszer is megfürdött volna.

– Fürdőszoba van? – kérdezte Elsie mintegy a gondolataim visszhangjaként, támadóan angol hangsúllyal. Bizonyosra vettem,

hogy ebben a percben már nem volt benne semmi, hangsúlyozom: semmi skót vonás, még az árnyéka sem bármiféle skót kapcsolatnak. Ez félreérthetetlenül kicsengett a hangjából. Szűkös fantáziája ellenére nyilván *mindent* lehetségesnek tartott ebben a különös házban, még a fürdőszoba teljes hiányát is!

– Természetesen – válaszolta Jane. – Erre, kérem!

A fürdőszoba egy hosszú folyosó végéről nyílott, és bizonyára a hálószobáktól való távolságának köszönhette használatlanságát és elhanyagoltságát. Kőpadlója töredezett, a faláról lepattogzott a festés, és a sárga csíkokkal ékeskedő, hatalmas viktoriánus fürdőkád oldalt billent, mint a pisai torony. Az egyik csap folyt, a másik – fogantyú hiányában – kimúlt. Az egyik ablakszem ki volt törve. Nyilván semmit sem mostak le és fel évszázadok vagy legalábbis azóta, hogy a fürdőszobát berendezték. Pierre mindig azt mondja: túlzok. Nem mertem ránézni Elsie-re. Felfogtam, hogy rossz a lelkiismerete. Igaz, én magam eléggé érzékeny vagyok az atmoszférára, mások hangulatára és minden effélére. Barátaim azt állítják, egyfajta hatodik érzékem van az ilyen dolgok iránt, de ebben az esetben nem is volt rá szükség, bárki megérezte volna: fröcsköl belőle a bűntudat minden irányba. Mert mindent összevéve, bármi legyen is az ember álláspontja, Skócia hozzátartozik Nagy-Britanniához, és Elsie felelősnek érezte magát.

– Most megmutatom önöknek az istállókat – szólt Jane kedvesen, és elvezetett bennünket. El a chihuahua-kölyköktől az előző generáció felé, amely a lépcső aljában várt reánk, és végre, ki a házból. Az ajtót gondosan rácsukta a kutyák hadára.

– Tudják, nem szabad kijönniük. A lovak megsebezhetnék őket. – (Az ovális szoba . . . ebből a szemszögből . . . minden mindig csak nézőpont kérdése!) Szájába dugta a két ujját, és hosszú és éles füttyöt hallatott, amelyre a kis rőt lovak, a rododendronokat átugorva, mind felénk vágtattak, hogy hozzádörgölőzzenek Janehez. A több mint húsz galoppozó póni valóban elbűvölő látványt nyújtott. És ha majd valaki megint azt mondja nekem, hogy a rododendronok kényes növények, és nehéz őket nevelni, egy szót sem hiszek el belőle.

– Aranyosak, ugye? – szólt Jane, és egyenként bemutatta a pónikat. Kitűnően voltak nevelve, a szőrük selymes, és miután megismerkedtek velünk, egészen közel jöttek, és az istállókig kísértek bennünket. (Az ember itt igazán nem érezheti magát egyedül!) Az istállók semmivel sem voltak piszkosabbak, mint az ovális szoba, sőt talán kevésbé (itt nem tornyosultak piszkos fehérneműhalmok), és végül is egy istállóban az ember eléggé fel van készülve némi trágyára meg arra, hogy nincsenek bútorok.

Valóban elég bájos látvány volt. Sőt, határozottan bájos. A kislány pedig egyenesen gyönyörű. De az idő múlott.

– Mikor jön haza a mamája? – szakította félbe Elsie a szemlélődésünket. – Ez a hölgy repülőgépen jött Párizsból, hogy Lady Margarettel beszéljen.

– Igazán? – szólt Jane – De megértik, ugye, hogy ma a Kutyabarátok klubnapja van, és a mamám ezt semmiképpen sem mulaszthatja el. Megértik, ugye, ez borzasztó fontos, és mindig három órakor kezdődik.

– Hogyan? – szólt Elsie olyan tragikusan angol hangsúllyal, hogy – úgy látszott – még Jane is észrevette, nincs minden rendben a létező világok e legjobbikán. – Lady Margaret Edinburghben van? De hát akkor isten tudja, mikor fog csak hazajönni!

– Papa a dolgozószobájában van – mondta Jane. – De a papát nem lehet zavarni – tette hozzá.

– Ez a hölgy nem Edinburghból jön – szólt Elsie nagyon türelmesen –, hanem Párizsból. Mondja meg Dudley kapitánynak, hogy itt vagyunk.

– Ó, de igazán nem lehet. A papát nem lehet zavarni – *soha!*

– Mondja meg neki, hogy várjuk őt! Mondja meg neki *azonnal!*

A küzdelem kimenetele néhány pillanatig nyitottnak látszott, de Elsie Erzsébet-kori erőszakossága legyőzte Jane skót makacsságát. Hirtelen megértettem, mi történt szegény Stuart Mária királynővel. Ez a nagyon jellemző cselekedni tudás ott lappang, rejtve, minden angol nőben. Tegyük föl egy percre, hogy Erzsébet és Mária férfiak lettek volna, minden másképp . . . Jane habozott.

– Szóljon neki azonnal! – mondta Elsie azon a nyugodt, nagyon nyugodt hangon. Jane megadta magát:

– Megnézem. Nem ígérhetek semmit. De megnézem.

Elsie rám pillantott. Én elfordítottam a tekintetem. Illetlenség lett volna nem ezt tennem.

– Bocsásson meg, drágám – szólt Elsie. – El kellett volna jönnöm, egyedül, mielőtt írok magának, de éppen benne voltunk a Nagy Marathóni Versenyben. Hiszen tudja: naponta harminchat lyuk két héten át, *medal play* egyéni versenyben.

Annyira dúltnak tűnt, hogy nem bírtam elviselni a látványát. Mindenáron lelket kellett öntenem belé.

– Nem is olyan rémes, drágám. A levegő csodálatosan jó. És ezek az ennivaló pónik meg ez a bűbájos kislány! Talán kellemetlenségük támadt a személyzettel, vagy valami hasonló. Egészen biztos, hogy én nem tudnék tisztán tartani, alkalmazottak nélkül egy ekkora hodályt, különösen ezzel a sok kutyával mindenütt.

– Ó! – szólt Elsie. – Végre egy felelős személy!

Dudley kapitány nagy léptekkel, lassan közeledett. Föltétlenül megvolt egy méter nyolcvanöt centiméter, és a fejétől a talpáig egy görög isten. Akarom mondani: skót isten. Kiltet hordott, és nagyon jól hordta. Ez a fajta viselet egészen nevetséges is tud lenni. De pontosan olyan lábszára volt, amilyen a kilthez kell: hosszú, erős, elegánsan izmos. *Egy csöppet sem* satnya, és *sehol egy gramm* fölösleges zsír. Csodálatosan aranybarna láb és arc; a szeme szilárdan és határozottan kék, mint egy istené. Egyébként semmi más nem volt rajta szilárd vagy határozott. A szeme kékségétől eltekintve olyan homályosnak és ingatagnak bizonyult, mint valami csillagköd. Igen, igen, Margaret Edinburghbe ment. Milyen nap is van ma? Szerda? Mintha a Kutyabarátok Klubja szerdán tartaná az üléseit. Háromra beszélték meg? Igazán? Kínos dolog... Egészen biztos, hogy mára beszélték meg? Az ember olyan könnyen téved ilyen dolgokban. Margaret, ó, ő olyan megfontolt! Olyan gyakorlatias! Nem, nem, igazán nem gondolja, hogy valaha is hallott volna valamit erről a látogatásról. Igazán kellemetlen, hogy Margaret megfeledkezett róla, ez oly kevéssé vall rá. Marga-

ret... Tudják, Margaret mindig olyan jól emlékszik mindenre, amire emlékezni kell. Olyan intelligens! Olyan rendszeres! De a Kutyabarátok Klubja! Olyan fontos, tudják, olyan fontos...

– És ön nem tudta, hogy jövünk? – szakította félbe Elsie.

– Nem, nem, nem. – Mintha valóban nem hallott volna róla...

– De azt tudja, hogy nyáron *paying guest*-eket fogadnak?

– Ó, igen! – Az arca felderült, majdnem intelligensnek hatott. – Ó, igen! Egy vagy két kisfiút minden évben. Mindig jól érzik magukat itt, ugye, Jane? Tudják, a pónik és a kutyák miatt. Ó, igen, igen, igen. De Margaret egy szót sem szólt arról, hogy valamit megbeszélt volna mára, és hat óra előtt sohasem jön vissza a Kutyabarátok Klubjából. Kínos. Kínos, de mit lehet tenni? Nem akarnak bejönni, hogy megvárják?

Nem, nem akartunk bemenni. Elsie abszolút határozott volt. És várni sem tudunk. Ami őt illeti, a görögös báj nyilván egyáltalában nem hatott rá. Pierre néha azt mondja, Elsie őt egy tweedruhában járó férfira emlékezteti, ami nevetséges, hiszen már kétszer is férjhez ment. Protestáns, ezért ennek nincs semmi jelentősége. De Pierre azt mondja, hogy a drága golfján kívül senkivel sem kelt igazán egybe. Ami megint nevetséges, hiszen két leánya van. Két bájos leány. Igen jólneveltek.

– Nem tudunk hat óráig várni – szólt Elsie jegesen. – Visszamegyünk Edinburghbe, és telefonálunk fél hétkor. Ha ez megfelel önnek – tette hozzá utólag, de amit mondott, mégis ultimátum volt.

– Igen. Igen, igen, igen. Biztosan. Bizonyára megfelel. Mit gondolsz, Jane?

Elkísért minket az autóig, kinyitotta az ajtókat, meghajolt. Nagyon régi skót család módra. A visszaúton Elsie nem beszélt Skócia szépségeiről. Elvégre már megtette idejövet. Sikerült háromszor elmondania, hogy Sussexben született (ezt már tudtam), éppúgy, mint az apja meg az anyja. Tudomásomra hozta, hogy van egy német dédanyja, de az összes többi felmenője színtiszta, törzsökös angol. És hogy a két leányát egy *Boarding School*-ban

helyezte el Angliában. Azt is megmondta, hogy hol. Sohasem beszélt még ennyit a családjáról.

Fél hétkor telefonáltunk Dudleyéknak. Jane azt válaszolta, hogy Lady Margaret és Dudley kapitány éppen az előbb mentek el vacsorára, a barátaikhoz.

Elsie föltétlenül meg akarta nekem mutatni Lady Margaret levelét, amelyben a látogatásunk időpontját megadta. Úgy látszott, azt hiszi, hogy én esetleg azt hiszem, hogy ő, Elsie tévedett, ugye értik, mit akarok mondani.

Egy egészen csodálatos teveszőrkabátban tértem vissza Párizsba. Feleannyiba került, mint ha Párizsban vagy akár Londonban vettem volna. Ez a kabát egymagában megérte, hogy Edinburghbe utaztam. Pierre azt mondta, semmi értelme, hogy gyötörjem magam: ő különben sem gondolta soha, hogy ez olyan remek ötlet, viszont kitűnő történet kerekedhetnék ki belőle, ha akár ő, akár én meg tudnánk írni. Bizonyos dolgokban igazán nagyon kedves.

Körülbelül két hét múlva levelezőlapot kaptam Elsie-től, amelyben arról értesít, hogy Lady Margaret írt neki, és megkérdezte, mikor keressük fel őt, hogy a nyárra vonatkozólag megállapodjunk – nyilvánvalóan soha még csak nem is *hallott* arról, hogy ott voltunk! –, és hogy tudnék-e neki szállást adni (Elsie-nek, nem Lady Margaretnek) a hét végére, mert Párizsba jön a csapatával a mortefontaine-i csapattal lejátszandó visszavágóra *matchplay*, csapatversenyben.

Rajman Katalin fordítása

FRANZ FÜHMANN

NÉMET DEMOKRATIKUS KOZTÁRSASÁG

Határállomás

A táj csupa szikla; a sziklafalak csaknem egyenesen a vasúti töltésről merednek az égnek, lucfenyőkkel borítva, rohanó csermelyek szelik keresztül-kasul. Dr. L. feszült figyelemmel szemlélte a vidéket. Egyedül ült a fülkében, és a vonat egészen lassan haladt a határsávban, a német és a csehszlovák határállomás között. Annak idején, tizenkét éve, amikor L. huszonkét éves korában egyszer már átutazott Csehországból Németországba, száguldott a vonat, és az a vonat marhavagonokból állt; marhavagonokból, bedeszkázott ablaknyílásokkal. „Erre nem gondolunk!" – mondta magában dr. L. Kinézett az ablakon: a fejtőkalapáccsal durván lesimított fekete falak csaknem súrolták a vonatot. Sötét volt, és dr. L.-nek megint csak eszébe jutott a marhavagon. A vonat lépésben haladt; jelzőlámpák tűntek fel; drótok hátráltak a dübörgés elől. A mozdony sípolt és gőzfelhőket eregetett. „A német határállomás" – gondolta dr. L. Egyszerre nyugtalanság fogta el, mi több: szorongás. „Őrültség!" – nyugtatta magát; csakhogy a szorongás maradt: nyomást érzett a gyomra mélyén, szúrást a két szemürege között, fülében hangok sejlettek. „Őrültség!" – ismételte meg magában dr. L.; és végiggondolta mindazt, amit saját országa sajtójából és ismerőseinek szemtanú-vallomásaiból megtudott erről a másfajta Németországról, erről a szinte legendás Demokratikus Köztársaságról, pedig ő, történész lévén, nem szokott válogatás nélkül hitelt adni a tudósításoknak. Úticéljára gondolt, Berlinre; emlékezetében szürke házak jelentek meg és óriási füstfelhők és a barakkok és a gyár, és velük együtt a menetelő csapatok, amint azt üvöltik, hogy holnapra övék az egész világ. „Hiszen tudom, de elképzelni mégsem bírom – vallotta meg magának dr. L. –, nem tudom elképzelni, milyen lehet egy olyan

Németország, amelyben nincsenek ezek a menetoszlopok, és nincs ez a dal, és nincsenek zergetollas kalapú, hájas képű urak, sem pedig ordítozó munkafelügyelők." Szeme előtt újra megjelentek a barakkok és a hatalmas gyár, amelyet katonák őriztek. „A legkomiszabb mind közül az a hitlerbajszos volt" – gondolta dr. L., és már hallotta is a hangot: „Majd én megtanítalak kesztyűbe dudálni, adta lusta dög csehe!" Dr. L. felriadt, a fülke üres volt. „Képzelődés az egész!" – gondolta bosszúsan; de mialatt ezt végiggondolta, egy pillanatra fölködlött előtte a munkafelügyelő bajszos ábrázata, és dr. L. keze görcsösen összerándult. A kerekek dübörögtek, akárcsak a műhelycsarnokban; szakadatlan remegés rázta a testét; körös-körül szürke falak; gőzsíp vijjogott; füstfelhők gomolyogtak; a levegőnek szén- és koromszaga volt; vas csikorgott a vason; üveg csendült keményen; vörös és zöld jelzések villantak fel; kerekek csattogtak; szikraeső porzott; elmosódott hangok morajlottak; kormos gyámpillérek között emberek tülekedtek. „Hóttra verlek, lusta dög csehe!" – hallotta megint dr. L.; abban a hektikás-rikoltó hangnemben hallotta, amely mindig elárulta, hogy az inspiciáló százados a közelükben tartózkodik. Dr. L. önkéntelenül hátrafordult, és ekkor kinyílt az ajtó, és belépett a százados. Dr. L. halálosan elsápadt, és ültében megingott. Fel akart ugrani, de a lába hirtelen elgyengült, homloka jéghideg lett, és forgott vele a világ, csak ez az uniformis állt szilárdan, teljes életnagyságban, szürkén és mozdulatlanul. „Ez most teérted jött" – gondolta dr. L., aztán szeme hirtelen újra a vasúti fülkét látta, és elővette az útlevelét, válaszolt, el-elakadó lélegzettel, a szokásos vámvizsgálati kérdésekre, közben pedig átfutott a fején: ez a szürke, ez a szürke szín, zöldesszürke, mint a . . . pókoké és ez az ezüstpaszomány rajta, mint sima kígyótest, és ez a derékszíj, akár a vízilóbőr-korbács és . . . Zavarodottan elhallgatott.

– Rosszul van, segíthetek valamiben? – kérdezte a vámos.

– Köszönöm – nyögte ki dr. L. –, már elmúlt.

Tekintete a századost kereste; nem találta többé. A vámos továbbment. Dr. L. végigsimított a homlokán. Kinézett az ablakon. A százados odakünn álldogált élénk beszélgetésbe merülve

néhány utassal. Körülöttük nyüzsgött a kis határállomás élete: az újságárusasszony kigördítette kiskocsiján és rikkantva kínálgatta az áruját; a pincérek kekszet és cigarettát ajánlottak; fehér inges, kék nyakkendős gyerekek csoportja sietett végig a pályaudvar mentén; két termetes férfi épp a hátizsákját gyömöszölte föl a vonatra; egy apáca a menetrendet tanulmányozta; egy kalauz kicserélt egy feliratot; a restiből foxtrott hangjai hallatszottak ki; a német és a csehszlovák köztársaság zászlócskái vörös lobogók körében lebegtek a csarnoktető alatt; poggyászos targoncák tülköltek; fűtők sört ittak; egy fiatal leány, kezében iratokat tartva serénykedett végig a peronon; egy campingruhás fiatalember utána fordult; egy gyerek rámutatott a mozdonyra; egy transzparensen a „Béke", egy másikon pedig a „Barátságot minden néppel!" jelszót olvashatta; katonák tisztelegtek, a százados fogadta; egy férfi detektívregényt vásárolt, lába közé fogva degeszre tömött aktatáskáját; verebek csiripeltek; egy őrmester kolbászt falt, s közben egy újság vezércikkét olvasta: „Goa Indiához tartozik"; egy csecsemő bőgött és az anyja csitította, egy cingár férfi úgy rohant, hogy nekiment egy vasúti rendőrnek; egy öregasszony helyresimította a szoknyáját; egy kamasz cigarettára gyújtott; egy szikár asszony izgatottan magyarázott valamit egy kalauznak; az Elbáról átdudált egy hajó; a mozdony válaszolt neki. Dr. L. mohó pillantással fogta át az egész jelenetet, mintha valami egzotikus, soha nem látott tájat fürkészne, és úgy mustrálta a számára ismeretlen századost, mintha nyakának ráncaiból és kezének mozgásából kiolvashatná az élettörténetét. Hosszasan szemlélte a századost, és az, mintha érezte volna, amint ez a szempár végigtapogatja, megfordult, tekintete dr. L.-re siklott, ő pedig zavartan, mint aki bocsánatot kér valamiért, rámosolygott és mintegy üdvözlésként bólintott felé, és a százados, most már szembenézve az idegennel és legalább ugyanolyan zavartan, visszamosolygott rá.

Kovács Vera fordítása

IBUSZE MASZUDZSI

JAPÁN

A szalamandra

A szalamandra búsult. Ki akart menni odvából, a sziklaüregből, de a feje megakadt az üreg szájánál, és nem jutott ki. Homályos, sötét volt az üreg, s annyira szűk a kijárata, hogy ez lett a végleges lakóhelye. S ha erőlteti a kimenést, a feje, akár a dugó, beleszorul az üreg nyílásába. Ez azt bizonyította, hogy két év alatt megnőtt a teste, és ez bőven elég volt ahhoz, hogy megzavarja életét, és elkeserítse őt.

– Ekkora baklövést!

Megpróbált körbeúszni a sziklaüregben, lehetőleg széles ívben. Az emberek gyakorta járkálnak így a szobájukban, ha úrrá lesz rajtuk a tehetetlenség. Csakhogy a szalamandra lakhelye nem volt elég tágas hozzá, hogy körbeúszkáljon. Legfeljebb előre-hátra meg jobbra-balra mozgathatta a testét. Ennek eredményeként megérezte az üreg csúszós falára lerakódott vízkövet, s már-már azt hitte, hogy a hátát, farkát, hasát is belepte a moha. Nagyot sóhajtott, s mint aki már döntött sorsáról, így suttogott:

– Ha már ki nem mehetek, akkor nekem is van ám egy ötletem. De hát hogy lett volna neki akár csak egyetlen jó gondolata is!

Az üreg mennyezetét sűrűn belepte a szőr- meg a májmoha. A májmoha pikkelynyi foltokban terjedt, mintha játékosan egyre több felületet akarna meghódítani, a szőrmoha aprócska virágot hozott parányinál is parányibb rózsaszín szára végén. Az aprócska virágféle aprócska gyümölcsöt termett, s a spóraszóródás törvényei szerint nemsokára széthintette magját.

A szalamandra nem szerette a szőr- és a májmohát. Mi több, unta őket. Mert a szőrmoha spórája szünet nélkül potyogott a kis üreg víztükrére, s azt hitte, bepiszkítja a lakóvizét. Ráadásul a fal

és a mennyezet repedéseiben is penészvirág nőtt. Milyen ostoba szokása van a penésznek, hol előjön, hol eltűnik, mintha maga sem tudná, szaporodjék-e vagy sem. A szalamandra az üreg szájára nyomta a fejét, s úgy bámulta a külvilágot. Hát nem elbűvölően érdekes dolog egy homályos, sötét helyről kikukucskálni a világosba? Csakhogy rendszerint nem látunk sokat, amikor egy kis ablakon nézünk ki.

Ami a patakot illeti, úgy látszik, hogy eszeveszett iramban zúdul le valahova, vagy egyszer csak váratlanul nagy állóvízzé terebélyesedik. Az üreg szájából a szalamandra ezt az állóvizet láthatta. Vígan tenyésztek ott a mélyben megtelepedett algák, vékony szálaik egyenest a víz színére nyúltak fel. A víztükröt elérve, hirtelen felhagytak a növekedéssel, s a levegőbe tárták moszatvirágukat. A sok apró medakahal bizonyára szeret a szálak közt cikázni, a moszaterdőben rajokba tömörülnek, s vigyáznak, hogy a víz folyása el ne sodorja őket. A medakaraj jobbra-balra imbolygott, ha csak egy is balra tévedt közülük, a többi tüstént utána eredt, nehogy lemaradjanak. S ha a moszatszálak egyet jobbra térítettek, a többi apró medaka kétségbeesetten jobbra imbolygott. Ezért úgy tetszett, nagyon nehéz akár egynek is leszakadnia a többiektől.

Az apró halak láttán a szalamandra akaratlanul is elnevette magát:

– Micsoda szerencsétlen népség!

Az állóvíz színén kirajzolódott a szűnni nem akaró lassú örvény. Ezt talán egy lehullott fehér szirom kerengése is mutatta. A virágszirom széles körívet írt le a víz színén, lassan szűkült a kör, s a szirom sebessége egyre gyorsult. Végül a kör összezsugorodott, eltűnt benne maga a szirom is.

– Szinte káprázik a szemem! – suttogta a szalamandra.

Egy éjjel apró rák tévedt az üregbe. A parányi állat éppen a tojásrakás kellős közepén tartott a sziklafalra kapaszkodva, s átlátszó hasa alját körülölelték a fűmagszerű tojások. Csapkodott hosszú, elvékonyodó, a végén már-már szinte láthatatlan csápjai-

val, de mi üthetett belé, leugrott a sziklafalról, ügyesen bukfencezett kettőt-hármat a levegőben, s most oldalról belecsimpaszkodott a szalamandra hasába.

A szalamandrát elfogta a kísértés, hogy hátranézzen, vajon mit művel ott az a kis rák, de visszatartotta magát. Ha csak egy kicsit is megmozdítja a testét, ez az apró állat minden valószínűség szerint megijed, és elszalad.

– De ugyan mit művel itt ez az állapotos kis kukac?

Az egy szem apró rák biztosan sziklának nézte a szalamandra hasa alját, s oda rakosgatta a tojásait. Ha nem, akkor tán valamin nagyon elmélyülten gondolkozott.

A szalamandra diadalmasan megszólalt:

– Mind buta, aki aggodalmaskodik vagy elmerül gondolataiba!

El is határozta, hogy mindenképpen kimászik az üregből. Mert ugye, micsoda szamárság mindvégig csak töprenkedni! Ennek most már fele sem tréfa!

Erejét megfeszítve megrohamozta az üreg száját, de feje beszorult a nyílásba, mintha jól bedugaszolta volna parafadugóval. Ezért minden erejével újra hátrálnia kellett, hogy kihúzza a dugót. A mozgolódástól a víz alaposan felkavarodott az üregben, s az apró rák ijedelme sem volt éppen mindennapi. De amikor látta, hogy az általa sziklának vélt tuskó vége dugóként zárja el a nyílást, majd újra visszahúzódik, harsány nevetésben tört ki. Szó, ami szó, nincs még egy állat, amely úgy nevetne a zavaros vízben, mint ez az apró rák.

A szalamandra újra próbálkozott. De megint hiába. A feje a lyukba szorult, bármit csinált.

Szeméből hullott a könny.

– Ó, istenem! De kegyetlenül bánsz velem! Mindössze két évig voltam vigyázatlan, s büntetésül egész életemre ebbe a lyukba zársz. Ez már zsarnokság! Máris megőrülök, úgy érzem!

Önök biztosan nem láttak még őrült szalamandrát, de vajon ki állíthatná, hogy ez az állat nem képes a megőrülésre! Ne nevessék

ki! Meg kell érteniük, hogy túl soká ült már a töksötét „fürdőkádban", hogy megelégelje, és ne bírja tovább. Nézzék, bárki is az őrült, egyre azt kívánja, hogy kiszabaduljon a szobából, amelybe zárták. Még a legemberkerülőbb rab is ilyesmire vágyik.

– Ó, istenem, miért csak nekem ilyen mostoha a sorsom?

Az üregen kívül, a víz tükrén, két csibor játszadozott, egy nagy meg egy kicsi. A kisebbik rámászott a nagy hátára, s amikor a béka hirtelen felbukkant, úgy meglepődött, hogy cikcakkban elszaladt. A béka lendületesen vágódott a víz aljáról a felszínre, de alighogy kidugta háromszögletű orrát a levegőre, máris visszafordult a víz mélyébe.

A szalamandra meghatottan bámulta a látványt, az élénk mozgást, de hamarosan rájött, hogy jobb, ha nem néz arra, ami meghatja. Próbaképpen becsukta a szemét. Szomorú volt. Talán bádoglemez-hulladéknak képzelte magát.

Bizonyára senki sem szereti saját magát túlságosan közönséges néven nevezni. Csak azok képzelik magukat bádoghulladéknak, akiknek lelkét megtörte a szerencsétlenség. Igen, az ilyenek keresztbe font karral vagy hasonló módon elmerülnek gondolataikba, vagy izzadt tenyerüket mellényük széléhez dörgölik; valójában nincs ember, aki ennél különösebb látványt nyújtana.

A szalamandra nem akarta kinyitni szemét, mert már csak az a szabadsága, az a választása maradt, hogy a szemhéját felnyissa vagy lecsukja.

Ennek következtében furcsán érthetetlen dolog történt a szemhéja alatt! Vagyis az egyszerű folyamat, szemének behunyása, óriási sötétséget teremtett. Ez a sötétség végtelenül széles, feneketlen mélység volt. Senki sem találná ki a mélyét vagy a szélességét!

(Újra kérem önöket! Ne nézzék le a szalamandrát, amiért ilyen hétköznapi gondolatokba merült. Ha nem túl rossz a kedve, a börtönőr sem szitkozódik azért, hogy az életfogytiglanra ítélt rab csak egyre sóhajtozik.)

– Minél hidegebb lesz, annál magányosabb vagyok.

Egy figyelmes lelkű ember bizonyára nem engedte volna el a füle mellett a sziklaüregből jövő szalamandraszipogást.

Az a kérdés, vajon helyes-e huzamosabb ideig ugyanabban az állapotban hagyni egy megtört szívű lényt. A szalamandra jelleme, úgy látszik, kezdett eltorzulni. És egy napon a sziklaüreg száján betévedt béka elől hirtelen elzárta a kijáratot. Mivel a szalamandra feje dugóként ékelődött a nyílásba, a béka zavarodottságában a sziklafalra kapaszkodott, majd a mennyezetre ugrott fel, s a pikkelynyi májmohába csimpaszkodott. Ugyanaz a béka volt, amelyik az állóvíz fenekéről nagy lendülettel vágódott fel a víz színére, majd vissza, a mélybe, s irigységgel töltötte el a szalamandra lelkét. Ha most hibázik és lezuhan, ott lent várja az a gazfickó szalamandra.

A szalamandra élvezte, hogy a másik állatot ugyanabba a helyzetbe kényszerítheti, amelybe ő került.

– Ide zárlak életed végéig!

Egy gazfickó átkozódása, ha rövid időre is, de hatásos. A béka óvatosan egy mélyedésbe húzódott, s mivel azt hitte, biztonságban van, csak a fejét dugta ki onnét, s azt felelte:

– Bánom is én!

– Gyere le! – kiáltotta a szalamandra. S heves veszekedés támadt közöttük.

– Az az én dolgom, hogy lemegyek-e vagy sem!

– Jól van, csinálj, amit akarsz, a végtelenségig!

– Ostoba!

– Ostoba!

Egyre ezeket a szavakat ismételgették. Másnap is, harmadnap is ki-ki csak mondta a magáét ugyanazokkal a szavakkal.

Eltelt egy év.

A kora nyári víz és a meleg újra életre keltette a sziklaüreg szinte megkövesedett rabjait. Így a két élőlény az egész nyarat ugyanúgy átveszekedte. A szalamandra ellenfele mintha már rájött volna, hogy a másik feje túl nagyra nőtt ahhoz, hogy a szikla nyílásán kiférjen.

– Te magad sem tudsz innét kimenni, ugye, mert a fejed beakad?

– De te se tudsz ám onnét lejönni!
– Akkor előbb próbálj meg te kimenni!
– Te gyere le onnét.

Eltelt még egy év. A két, szinte megkövesedett állat újra élőlénnyé vált. De ezen a nyáron csak néma csendben füleltek, s vigyáztak, nehogy a másik meghallja sóhajtásaikat.

Egyszer a sziklamélyedésben meghúzódó ellenfél, a szalamandrát megelőzve, figyelmetlenül mélyet sóhajtott:

– Aaah!

Halkabb volt ez a leggyöngébb szellőfuvallatnál. A béka a szőrmoha látványára sóhajtott fel, amelynek spórái éppúgy szüntelenül hullottak, mint tavaly.

A szalamandra természetesen ezt nem hagyta szótlanul. Fölnézett, és roppant barátságos szemmel kérdezte:

– Az előbb nagyot sóhajtottál, ugye?

A béka, erőt véve magán, válaszolt:

– És ha igen?

– Ne beszélj így! No, jól van már, gyere le onnét!

– Meg sem bírok mozdulni, elgyöngültem az éhségtől.

– Vagyis azt hiszed, hogy már mindennek vége?

– Úgy látszik, már mindennek vége – felelte a másik.

Hosszabb idő múltán a szalamandra megkérdezte:

– És most min gondolkozol?

A másik lemondóan felelte:

– Most sem haragszom rád különösebben.

Yamaji Masanori és Apor Éva fordítása

RUTH PRAWER JHABVALA

INDIA

Hogyan lettem Szentanya

Huszonharmadik születésnapomon, amikor már torkig voltam Londonnal és minden egyébbel – szeretőkkel, házassággal (kettővel), munkával (maneken voltam), a legjobb barátokkal, akik egyszeriben az ember legnagyobb ellenségeivé válnak –, ezt a levelet kaptam Sophie barátnőmtől, aki egy dél-indiai asramban (ez valamiféle remetelak) találta meg a nyugalmát:

„. . . ó, Katie, rám sem ismernél, annyira megváltoztam. *Hajnali* 5-kor kelek!!! Abszolút vegetáriánus vagyok, lemondtam a húsról és a tojásról is, és csodálatosan haladok a meditációban. Van saját mantrám is, amit a Szvámidzsi adott egy külön szertartáson, és azt ismételgetem magamban. Az ég errefelé egész nap kék, a tengerparton ülök, és figyelem a hullámokat, és nagyszerű gondolataim vannak . . ."

De mire odaértem, Sophie elment; az ügy homályosnak tűnt, s amikor megkérdeztem, mit is csinált, nem mondták meg, csak összeszorították ajkukat, és szomorúnak látszottak. Nem maradtam sokáig azon a helyen. Nem tetszett az a rohadt légkör, a Szvámidzsi meg egy nagy svindler volt, mindenki láthatta. Nem tudtam felfogni, hogy egy olyan határozott lány, mint Sophie, hogyan dőlhetett be egy ilyen alaknak! De azt hiszem, ha az ember bolondot akar csináltatni magából, akkor bolondot is csinálnak belőle. Erre valamelyik asramban jöttem rá. Mindegyikben volt néhány intelligens ember, de ahogyan szemet hunytak bizonyos dolgok fölött, az fantasztikus volt. Viszont nem életcélom, hogy másokat bíráljak, így hát csendben maradtam, és odébbálltam. Jó néhány helyet bejártam. Indiában ezekben az asramokban

olcsón lehet lakni, és társaság is akad mindig, pár napig megteszi, föltéve, ha nem keveredik bele az ember a hatalmi torzsalkodásaikba. Meglepetésemre jó néhány olyan emberrel is összefutottam, akiket már évek óta ismertem, és soha sem reméltem, hogy itt látom viszont őket. Az ember megdöbben, ha valakit, akivel legutoljára a St. Tropez-i strandon találkozott, itt lát teljesen felöltözve, sáfrányszínű tógában, ahogy az egyik poros asramban meditál Madhja Pradésban. De megértettem őket, hisz ők is ugyanúgy belefáradtak mindenbe, amit addig csináltak, és ez valóban más volt.

Élvezettel mentem egyik asramból a másikba, és beutaztam egész Indiát. A vonatok és buszok nagyon zsúfoltak – harmadosztályon utaztam, megtakarított pénzemmel óvatosan kellett gazdálkodnom –, de az indiaiak tudják, mikor akar az ember egyedül maradni. Ehhez kitűnő érzékük van. Kinéztem az ablakon, és elmélkedtem. Egy idő után egészen megnyugodtam, és kipihentem magam. Nem vittem sok holmit, de annak is a legnagyobb részétől apránként megszabadultam, míg csak egy kevéske maradt, amivel könnyű volt utazni. Még azt sem bántam, amikor egy éjjel a vasúti pihenőhelyiségben (így hívták) lelopták az órát a karomról! Úgy éreztem magam, mintha kicseréltek volna. Egyszer egy buszon, még az utazásom elején, ült mellettem egy férfi, aki asztrológusnak mondta magát. Nagyon érzékeny, filozófus lélek volt: s meg kell vallanom, ugyancsak meglepett, hogy Indiában hányszor lehet ilyennel találkozni, egészen hétköznapi emberek, harmadosztályon utaznak. Miután már egy ideje beszélgettünk, és megjövendölte India következő negyven esztendejét, teljesen váratlanul így szólt:

– Asszonyom, az ön lelke igen szomorú.

Igaza volt. Napokkal később elgondolkoztam rajta, és egy kicsit sírtam is. Valóban szomorú voltam belül, mintha kő nehezedett volna rám. De ahogy telt az idő, és tovább jártam Indiát – az ég mindig kék, ahogy Sophie mondta, és sok a folyó, a mező meg a sivatag –, csendesen utazgatva és nézelődve, elmúlt ez az érzés. Most már könnyű volt a lelkem, mintha az a kő eltűnt volna.

Azután felhagytam az utazgatással, és inkább itt maradtam. Több okból is jobban tetszett, mint bármely másik asram. Egyrészt a táj nagyon festői. Ezt nem sok asramról lehet elmondani, jó néhányuk mintha poros tálban helyezkedne el, vagy nagyon koszos szent városoknak a koszosabbik részén, vagy éppen olyan városokban, amelyek egyáltalán nem szentek, csak koszosak. De ez az asram egy hegy lejtőjén épült, s mögötte az összes többi hegy a Himalája hósipkás csúcsai felé nyújtózott a magasba; a másik oldalon pedig egy folyóhoz futott le, melyet nem lehetne ugyan tisztának nevezni (az a sok zarándok mind ebben mártózott meg), de fentről mégis tisztának látszott, s nemcsak tisztának, hanem olyan zöldnek és áttetszőnek, mint amilyen áttetsző és kék volt az ég. A folyó mentén sok kis rózsaszínű templom volt, rózsaszín kupolákkal, és igazán kedves látványt nyújtottak. Amellett az asramban jó volt a légkör, amit szintén nem lehet elmondani mindegyikről, sőt. Az itteni jó légkör az asram főnökének volt köszönhető, akit Mesternek szólítottak. Mindig így nevezik őket valahogy: ha nem Szvámidzsi, akkor Maharadzsi, Bábádzsi, vagy Maharisidzsi, vagy Gurudzsi; de ezt egyszerűen csak Mesternek hívták, így, angolul.

Tele volt lendülettel. Kora reggel azt mondta: – Mit fogunk ma csinálni? –, azután kitervelt valami programot, például, hogy mindannyian menjünk le a folyóhoz úszni egyet, amit piknikreggeli követett. Nem akarta, hogy bárkinek unalmas percei legyenek, vagy depresszióba süllyedjen, amelyre itt, sorsunkra hagyatva, feltehetően mindannyian hajlamosak voltunk. Bizonyos tekintetben azokra a tipikus nagy üzletemberekre emlékeztetett, akik néha (azelőtt!) elvittek vacsorázni. Ők is ugyanazzal az emberfölötti energiával rendelkeztek, és erősebbnek tűntek a többi embernél. Elfelejtettem mondani, hogy a Mester nagy, tagbaszakadt férfi volt, és mivel nem viselt sok ruhát – rendszerint csak ágyékkötőt hordott –, jól látszott, milyen nagy és tagbaszakadt. A feje is nagy volt, és teljesen leborotválta, úgyhogy még nagyobbnak látszott. Egyáltalán nem volt ronda. Vagy ha az volt is, az ember hamar elfeledte a dinamizmusa miatt.

Mint mondtam, az asramot egy hegy lankájára építették. Nem hiszem, hogy egyáltalán megtervezték volna, inkább csak úgy magától nőtt: egyik kis szoba a másik mellett, aztán a Meditációs Terem, az ebédlő és a Mester lakrésze – ami kellett, azt hozzáépítették, és az egész kusza összevisszaságban futott le a hegyről. Nekem is egy ilyen kis szoba jutott, és én igen barátságosan berendezkedtem. Az asram által biztosított egyetlen bútordarab egy kötélágy volt, de én vettem egy kézi szövésű szőnyeget a Leprások Rehabilitációs Központjában, és néhány képet is felakasztottam, például egy *Tibeti Mandala* címűt, nagyon szép színei voltak. Mindenkinek tetszett a szobám, be akartak jönni elidőzni benne, de én kissé óvakodtam a vendégektől, mert szükségem volt a magányra. Mindig sok volt a tennivalóm, például levélírás vagy hajmosás, meg fuvolázni is tanultam. Így hát egészen boldog és független voltam, s egyáltalán nem hiányzott a társaság, bár az akadt bőven, ha szükség volt rá.

Ott voltak a Mester indiai tanítványai, akik szváminak készültek. Hátat akartak fordítani a világnak, leborotválták a hajukat, és narancssszínű tógafélét viseltek. Amikor végeznek, a Mester igazi szvámivá avatja őket. A kezdő szvámik többségükben nagyon fiatalok voltak – épp csak fiúk, jó néhányan –, de még azok is, akik már nem voltak annyira fiatalok, a szívük mélyén mégis azok maradtak. Néha egy csapat iskolás kölyökre emlékeztettek, annyira bennük volt a mókázás meg a csínytevés. De azt hiszem, alapjában véve igen komolyak voltak; annak kellett lenniük, ha figyelembe vesszük, hogy elfordultak a világtól, és hogy elvárják tőlük, hogy mindenféle bonyolult dolgot tanuljanak. Visvának hívták, akit a legjobban szerettem közülük. Nemcsak azért szerettem, mert ő volt a legcsinosabb – kétségkívül ő volt –, hanem mert úgy éreztem, különben is sok minden mellette szól. A többiek is így vélték, azt mondták, Visva halad a legjobban, ő lesz a soron következő a teljes felavatásnál. Mindig megengedtem neki, hogy bejöjjön a szobába, amikor csak akart, és volt is néhány érdekes beszélgetésünk.

Azután a Mester külföldi tanítványai. Ők nem nagyon különböztek azoktól az európaiaktól és amerikaiaktól, akikkel a többi asramban találkoztam, de mivel itt sokkal jobb volt a légkör, ők is jobbak lettek. Nem kellett egymással megküzdeniük a Mester kegyeiért – tartok tőle, hogy ez korántsem jellemző a többi asramra; némelyikben úgy harcolnak a guru kegyeiért, mint valami háremben. De a Mester nem tűrte meg az efféle kapcsolatokat, és jóllehet sokan nagyon erős vonzalmat éreztek iránta, fenn tudta tartani az egészséges viszonyt. S ez már valóban nagy dolog, mert a többi asramban sok volt a nem egészséges ember; igen gyakran nem is az ő hibájuk volt, egyszerűen rosszkedvűek voltak, és így próbáltak rendbe jönni.

Egyszer így szólt hozzám a Mester: – És maga, Katie? – Ez akkor történt, amikor egyedül voltam vele a szobájában. Valami diktálás miatt hívott be; mindannyiunknak adott időnként apróbb munkákat, szerintem azért, hogy lekössön és felvidítson bennünket.

Hadd szóljak néhány szót a szobájáról, essünk túl rajta. *Borzalmas* volt. A padlón a legrondább mintájú linóleum, zöld lámpa, és a fal is zöldre volt festve, naptárak és képek díszítették, melyek feltehetően isteneket és szenteket ábrázoltak, de éppúgy lehettek volna bombayi filmsztárok is, olyan kövérek és ízléstelenek voltak. Mester és a kezdő szvámik roppant büszkék voltak erre a szobára. Valahányszor szert tett valami új holmira – például néhány szál művirágra egy ocsmány vázában –, mindenkit behívott, hogy megcsodálja, és olyan büszke és elégedett volt, hogy valóban nem lehetett mást mondani, mint: „Igen, nagyon szép."

Amikor azt mondta, „És maga, Katie?", rögtön tudtam, mire gondol. Ez volt a másik jellemző vonása: olyan váratlanul jött elő valamivel, mintha egyszer már hosszan beszélgettünk volna a témáról. Így hát, amikor ezt kérdezte tőlem, olyan volt, mintha egy beszélgetés végére értünk volna, csak gondolkodnom kellett egy pillanatig, majd azt mondtam: – Jól vagyok. – Mert hát ezt kérdezte: jól vagyok-e? Szükségem van-e valamiféle segítségre vagy egyébre? Nem volt szükségem. Már valóban jól voltam.

Azelőtt nem volt mindig így, de miután utazgattam, később meg ezen a szép helyen lehettem vele, már így éreztem.

Ez még a grófnő jövetele előtt történt. Ahogy megjelent, minden meglehetősen megváltozott. Az emberek már hetekkel a megérkezése előtt beszéltek róla: nagyon fontos személynek számított, s ez nem is csoda, minthogy igen gazdag volt, és sokat tett az asram meg a Mester érdekében, amikor az külföldön tartott előadásokat. Kíváncsi voltam rá. Mikor Visvától érdeklődtem felőle, azt mondta: – Nagy lelki egyéniség.

Kint üldögéltünk a szobám előtt. Volt ott egy kis szabad terület, e köré csoportosult a többi szoba. Egyiket – a legnagyobbat, a sarokban – már készítették elő a grófnő számára. Ez volt az, amit állandóan fenntartottak neki. Bent az emberek szorgalmasan söprögettek, és vízzel meg szappannal sikálták a padlót.

– Nagyon gazdag, és nagyon előkelő családból való – mondta Visva –, de amikor találkozott a Mesterrel, kész volt mindent feladni. – A szobára mutatott, amit éppen súroltak: – Itt lakik. És nézze, még ágy sincs benne, a padlón alszik, mint egy szent. Ó, Katie, ha egy magamfajta mond le a világról, hát mi van abban? Nem nagy dolog. De ha *ő* teszi . . . – Ragyogott az arca. Nagyon fényes szeme volt, és kedves arca. Mindig roppant tiszta volt, s ez kétségkívül a tiszta életéből fakadt.

Természetesen egyre kíváncsibb lettem a grófnőre, de amikor megérkezett, csalódtam benne. Valami különlegeset vártam, de az egyetlen különleges dolog az volt, hogy itt kellett megismerkednem vele. Egyébként az a típus volt, akivel gyakran találkoztam a szalonokban, ahol maneken voltam, meg az elegáns estélyeken. Ahogy felém jött, és azt mondta: „Üdvözlöm", ugyanúgy egy szalon szőnyegén is átmehetett volna. Kövérkés, középkorú nő volt – jó ötvenes lehetett –, igen vékony lábú, nagyokat lépett, a sarkát meg kifelé fordította. Fürkésző tekintetet vetett rám – ezt szintén megszoktam már a hozzá hasonlóktól, mert a nagyvilági emberek mindig így tesznek: ki akarják találni, ki vagy, és miben

lehetsz a hasznukra. De azt hiszem, ő a lelkembe akart belelátni, és megtudni, mi van benne.

Nem tudom, milyen következtetésre jutott, de valószínűleg megfeleltem, mert mindig kedves volt hozzám, sőt, elég gyakran kereste a társaságomat. Részint talán azért, mert egymással szemközt laktunk, és álmatlanságban szenvedett, így szüksége volt valakire, akivel éjszaka elbeszélgethet. Én jó alvó vagyok, és nem mindig örültem, ha felébresztett. De addig pörölt velem, amíg fel nem keltem. – Ugyan, Katie, ne akadékoskodjon – mondogatta. Sok efféle angol kifejezést használt; igen folyékonyan beszélte az angolt, bár furcsa akcentussal. Hallottam, amint franciákkal, olaszokkal és németekkel beszélgetett az asramban, ezeken a nyelveken is folyékonyan beszélt. Nem tudom, milyen nemzetiségű volt – azt hiszem, valami keverék –, de a hozzá hasonló emberek természetesen mindenfelé megfordulnak, nem is beszélve a gyermekkori, válogatott nevelőnőikről.

Mindig az ő szobájába hívott. Azt mondta, az enyém túl *fényűző*, és mivel minden ilyesmit felszámolt, ott nem érzi jól magát. Az övé valóban nem volt fényűző. Ahogy Visva is mondta, egyetlen bútordarab sem volt benne, egy gyékényen aludt a padlón. Mivel az asramban a villany igen kiszámíthatatlan volt, rendszerint gyertyafény mellett üldögéltünk. Furcsa volt, ahogy ott ültünk a padlón, köztünk egy gyertyacsonk. Nem kellett sokat beszélnem, ő vitte a szót. Gyakran használta a kezét is, söprő mozdulatokat tett, még most is látom a gyertya fényénél hadonászó kezét, mintha táncolt volna, nagy és gyermekien kék szemét csodálkozva tágra nyitotta, amikor mesélt. Azt mondta, olyan az élete, mint egy tündérmese. Mindent részletesen elmondott, de nem sok mindenre emlékszem, mert el-elbóbiskoltam (természetes is, hajnali kettőkor!). Időnként abbahagyta, és éles hangon rám szólt: „Alszik, Katie?", és addig nyaggatott, amíg azt nem feleltem, hogy nem alszom. Elmesélte, hogyan találkozott először Párizsban a Mesterrel, aki odautazott előadást tartani. Az előadás végén odament hozzá – azt mondta, úgy kellett magának utat törni a

könyökével egy nagy csomó nő között, akik a Mester közelébe akartak férkőzni –, és egyszerűen leborult a lába elé. Egy szót sem szólt. Nem volt rá szükség. Így rendeltetett.

Ő is nagyon kedvelte Visvát. Úgy látszott, mintha mindhárman – mármint ő, a Mester és Visva – szoros kapcsolatban álltak volna egymással megtestesülésük előtti életükben. Úgy gondolom, a fiai lehettek, vagy a férjei, vagy az apjai, nem emlékszem pontosan, melyik, de valami ehhez hasonló, ezért aztán nem csoda, hogy így érzett irántuk. Visvával nagy tervei voltak. Visva külföldre megy lelki vezetőnek. Gyakran beszélgettek erről a Mesterrel, lenyűgöző volt hallgatni őket, de egyetlen dolgot nem értettem, azt, hogy miért Visva megy nyugatra lelki vezetőnek, és miért nem a Mester. Úgy gondoltam, a Mester borzasztóan alkalmas az ilyesmire.

Egyszer megkérdeztem tőlük. A Mester szobájában ültünk, s ők ketten Visva jövőjéről beszélgettek. Amikor megkérdeztem: – És a Mester?, a grófnő drámai kacajt hallatott, s rá mutatott, mintha vádolnák: – Őt kérdezze! Miért nem tőle kérdi?

A Mester bűnbánóan mosolygott, és kicsit mocorgott a trónján. Trónnak mondom, mert valóban az volt: mindenkit egy emelvényfélén fogadott, ami a szoba egyik végében volt felállítva, és egy szarvasbőrrel volt leterítve; szerető tanítványai a trónhoz boltíves hátteret festettek, és ezüstpapírból kivágott csillagokkal meg jelképekkel díszítették föl (ocsmány volt!).

Amikor a grófnő látta, hogy mosolyog, egészen dühbe gurult. – Katie, ha tudná – mondta –, mennyit vitatkoztam vele, hogy harcoltam, rimánkodtam, *térden* állva könyörögtem neki. De olyan makacs, mint . . . mint egy . . .

– Ószvér – segítette ki kedvesen a Mester.

– Bocsásson meg – mondta (mert egy gurut nem lehet szidalmazni, az nem járja!), de a következő pillanatban megint rákezdte. – Tudja-e – kérdezte tőlem –, hány ember várta New Yorkban a repülőtéren, amikor legutóbb ott járt? Tudja, hányan jöttek el az előadásaira? Az *ajtóból* kellett őket visszaküldeni, míg egy nagyobb

termet nem szereztünk! Nem beszélve azokról, akik beiratkoztak a háromhetes rendkívüli meditációs-elmélkedő tanfolyamra!

– Igaza van – szólt a Mester. – Nagyon kedvesek voltak hozzám.

– Kedvesek! Szükségük van rá, kell nekik, megőrülnek érte és imádják . . .

– Ez mind igaz – mondta ő. – Csak az a baj, tudja, hogy én nagyon, de nagyon lusta vagyok. – S ahogy ezt mondta, nagyot ásított és nyújtózkodott, mintha azt akarná bebizonyítani, hogy milyen lusta; de nem látszott annak, ellenkezőleg, ahogy így nyújtózkodott, és kidüllesztette nagy mellkasát, olyan volt, mint akit szétfeszít az energia.

Aznap este megkért, menjek vele sétálni. A folyó mentén ballagtunk; a folyóban sok volt az ember, vallási okokból mártóztak meg benne. A templomok is tele voltak, bármelyik mellett mentünk el, mindegyik a himnuszoktól, a cimbalmoktól és csengőktől harsogott.

– Igaz, hogy Nyugaton mindenki nagyon kedves hozzám – mondta a Mester. – Ó, nagy felhajtást csinálnak, amikor odamegyek. Még dalt is írtak nekem . . . így szól . . . várjon csak, hogy is van . . .

Megállt; sokan megragadták az alkalmat, hogy odajöjjenek és áldását kérjék. Sétáltak ott más szent férfiak is, de a Mester valahogy kiemelkedett közülük. Néhány szent férfi is odajött, hogy áldását kérje.

– Megvan: „Itt van ő! Itt a mi mesterünk! Éljen, éljen a Mester! Éljen, éljen ő!" Ott várnak a repülőtéren, és mikor kijövök a vámról, dalba kezdenek. Nagy zászlókat, dobokat meg fuvolákat cipelnek. Mekkora zajt csapnak! Néhányan még ott, azon nyomban táncra perdülnek örömükben. A repülőtéren a tiszteletre méltó személyiségek meg csak ámulnak-bámulnak, és azon tűnődnek: „Ki lehet ez a bandita?"

Megint meg kellett állnia, mert egy boltos rohant ki a pavilonjából, hogy a Mester lába elé borulhasson. Ő volt a fűszeres (mindenki tudta, hogy csal a mérésnél), és egyben helyi pénzkölcsönző

és a város legnagyobb szélhámosa, de amikor a Mester megáldotta, láttam, hogy könny szökik a szemébe, olyan tisztának érzi magát.

– Vettek nekem egy kocsit is magánhasználatra – mondta a Mester, amint tovább sétáltunk. – És kibéreltünk egy szép rezidenciát New Hampshire-ben. Most egy repülőt akarnak venni nekem Amerikában, hogy megkönnyítsék utazgatásomat a nyugati és keleti tengerpart között. – Sóhajtott. – A grófnőnek igaza van, hogy dühös rám. De hát mit tegyek? Ott állok Londonban a Piccadilly vagy a Times Square közepén, felnézek, és ott vannak azok a gyönyörű, égbe nyúló, magas épületek. Igen, csak nézem, de egyáltalán nem azokat látom, Katie! Egyáltalán nem azokat!

Felnézett, vele együtt én is, és rájöttem, hogy a Times Square-en és a Piccadillyn is ugyanazt látta, amit itt láttunk most – a hegyek, amelyek egyre magasabbra és magasabbra nőnek a folyó fölé, némelyek olyan magasra, hogy az ember nem is tudja, hó-e az ott a tetején vagy a felhők az égen.

A grófnő megérkezéséig könnyű életünk volt. Rendszerint elvégeztük a meditációt, de ha kihagytuk, annak se volt jelentősége. Aztán meg sokat ücsörögtünk, pletykáltunk, vagy ki-kiruccantunk a bazárba ennivalóért. De a grófnő szigorú rendszabályokat vezetett be. Mindenkinek be kellett tartania az előírt napirendet, és egész nap gongok és csengők figyelmeztettek bennünket. Hajnali ötkor a meditációval kezdődött, amit a tisztító fürdőzés követett, aztán tanulásidő, vitaidő, a himnusz ideje és így tovább, egészen villanyoltásig. A tanítványokat álló nap látni lehetett, ahogy a hegyoldalon mászkáltak, egyik csoportfeladattól a másikig. Ha bármiféle elcsúszás volt a napirendben, a grófnő türelmetlenül összeütötte a tenyerét, és hajtott bennünket tovább. Az ő korában egyszerűen bámulatra méltó volt, ahogy le s föl kepesztetett a hegyoldalon. Néha felment az asram tetejére, ahol rózsaszínű gipszpillérbe voltak vésve az Arany Élet Arany Szabályai (egyfajta indiai tízparancsolat), innen mindent jól látott, áttekinthette egész tartományát. Ha össze akarta hívni az embereket, oda mászott fel

két cintányérral: hogy ütötte össze őket! Ding! Dong! Biztosan katonavér folyt az ereiben, az is lehet, hogy német volt.

Visvának nagyon szigorú napirendet állított össze, amely a képzésének minden szempontból megfelelt. Rengeteg dolgot kellett tanulnia: nemcsak angolul, egy keveset franciául meg németül, hanem azt is, hogyan használja a kést meg a villát, hogyan szólítsa rangjuknak megfelelően az embereket, arra az esetre, ha követeket és magas egyházi személyeket is sikerül bevonni a mozgalomba, ahogy remélték. Mivel maneken voltam, a viselkedését nekem kellett csiszolni. Én tanítottam szépen járni és ülni. Délutánonként be kellett jönnie a szobámba órára, és roppant mókás volt az egész, bár tulajdonképpen nem is tudtam, mire tanítsam. Meggyőződésem, hogy nálánál kecsesebb mozgású embert életemben nem láttam. Tetszett, ahogy maga alá húzott lábakkal ült a padlón; hosszú órákon át tudott így ülni mozdulatlanul. Vagy végigfeküdt a padlón, fejét egyik kezével megtámasztva, és aszkétatógája redőkben omlott le körülötte, ilyenkor olyan volt, mint egy szobor, amilyet múzeumban lát az ember. Elfelejtettem mondani, hogy a grófnő úgy döntött: nem kell többé leborotválnia a haját, mint a többi kezdő szváminak, hanem meg kell növesztenie, hogy hosszú fürtjei legyenek. Még nem nőtt meg hosszúra a haja, de fürtösnek fürtös volt, és igen csinosan keretezte az arcát.

Az első pár nap után abbahagytuk az órákat, és csak beszélgettünk, együtt töltöttük az időt. Ő a szőnyegen ült, én az ágyon. Elmesélte az életét, s én is az enyémet. De az övé sokkal jobban hangzott, mint az enyém. Apja állomásfőnök volt valami egészen kicsi vasútállomáson, és a család egy kis vasutasházban lakott, amely elég közel volt a sínekhez, hogy ki lehessen futni, feltenni vagy levenni a jelzőket, mikor mit kellett. Visvának sok fiú- és lánytestvére volt, akikkel eljátszhatott, és barátai is voltak a város másik végén levő iskolában, ahová járt, de legjobban egyedül szeretett lenni. Füzeteivel és ceruzáival elindult az iskolába, mint a többiek, de félúton meggondolta magát, és lekanyarodott a városból kifelé vezető útra, valamelyik tágas mezőre. Itt aztán leheveredett egy fa alá, elnézegette a falevelek közt áttűnő égbolt-

darabkákat s a faleveleket, melyeket a szellő vagy egy-egy madár szárnycsapása finoman megrezdített. Egész nap ott maradt, csak este tért haza, és senkinek se szólt a dologról. Az anyja vallásos volt, rendszeresen járt templomba, néha ő is vele ment, de semmi különöset nem érzett. Aztán eljött a városba a Mester, hogy előadást tartson a vásártéren, egy sátorban, amit erre a célra állítottak fel. Visva elment az anyjával meghallgatni, megint csak nem remélve semmi különlegeset, de abban a pillanatban, ahogy a Mestert meglátta, valami rendkívüli történt: nem tudta pontosan megmagyarázni, de azt mondta, olyan volt, mint amikor este sötétben tartják az esküvőt, és elkezdődik a tűzijáték, néhány petárda az ég felé repül, aztán óriási, fehér fény-szökőkúttá bomlik, s úgy hullajtja magából a fényes szikrákat, hogy az ember belevakul és káprázik a szeme. Ilyen volt, mondta Visva. Azután egyszerűen elment a Mesterrel. A családja először szomorú volt, hogy elveszíti, de egyúttal büszke is, mint minden család, amelyből valaki hátat fordít a világnak, és szent emberré válik.

Akkoriban nagyszerű délutánjaink voltak, rendszerint bezártuk az ajtót, elővigyázatosságból, így senki sem zavarhatott meg bennünket. Ha a grófnőt hallottuk közeledni – ez az egy jó megvolt benne, már egy mérföldről *hallani* lehetett, egy fél lépést sem tudott megtenni anélkül, hogy ne parancsolgatott volna nagy hangon valakinek –, amint meghallottuk, felpattantunk, kinyitottuk és szélesre tártuk az ajtót: így amikor benézett, láthatta, hogy épp órát tartunk; Visva föl-alá sétált, fején egy könyvvel, vagy mintha trónon ülne, és előadást tartana, én pedig mutogattam neki, hogyan tartsa a kezét.

Amikor én meséltem az életem történetét, mind a ketten sírtunk. Különösen amikor az első házasságomról beszéltem, mikor még csak tizenhat éves voltam, Danny pedig húsz. Basszgitáron játszott egy zenekarban, tényleg tehetséges volt, és vihette volna valamire, ha nem hülyül meg. Szörnyű volt ezt látni, és azt, ahogyan együttlétünk csodálatos első hat hónapja után velem bánt. Azóta se jártam így senkivel, pedig elég sok férfival kerültem kap-

csolatba. Életem egyre rosszabbul alakult, végül tartós mélypontra süllyedt második házasságommal, valami társaság igazgatójával (állítólag az volt, de nem tudom, milyen társaságé), aki tényleg ügyes spekuláns volt, mindamellett szadista. Visva szenvedett, amikor a történetnek ehhez a részéhez értem. Könyörgött, hogy ne folytassam, s befogta a fülét. Akkor éppen nem a szobámban voltunk, hanem az asram tetején, az Arany Szabályoknál, a pillér mellett. A látkép innen fantasztikus volt, olyan magasan voltunk, hogy az ember a mennyországban érezhette magát, különösen az estének ebben az órájában, amikor az ég mindenféle színeket öltött, bár a lenyugvó nap miatt leginkább aranyszínt. Mindaz, amit Visvának meséltem, nagyon távolinak tűnt. Annyira persze nem, mintha meg se történt volna, de úgy éreztem, mintha valaki másnak az életéről lenne szó. Visva pilláin könny ült, mit tehettem, lecsókoltam onnan. Azután már rendesen csókolóztunk. Ajka bársonyos volt, mint a virág, és a lehelete olyan édes; húst természetesen sohasem ízlelt, és nem evett semmi mást, csak a legtisztább ételeket, amelyeket a bárány eszik.

Nem az én szobám ajtaja volt az egyetlen, amelyet azokon a forró délutánokon bezártak. Elég sok külföldi tanítvány zárta be a sajátját; sohasem érdekelt, hogy mi okból. Először azzal áltattam magam, hogy alszanak, később már nem érdekelt, hogy mit csinálnak. Úgy értem, még ha nem aludtak is, úgy éreztem, van valami jó és ártatlan abban, amit valóban *csináltak*. Nemsokára – miután ki-ki elmesélte a maga élettörténetét, és kifogytunk a mondanivalóból – mi is azt csináltuk Visvával. Akkortájt folytak az előkészületek a végleges Visszavonulási és Felavatási Szertartásra. A kezdő szvámi életében ez a legjelentősebb nap, amikor már nem kezdő többé, hanem haladó, vagyis kész szvámi. A szertartás nagyon ünnepélyes. Gyásztüzet gyújtanak, és elégetik addigi tógáját és kasztzsinórját. Mindez szimbolikus: azt jelenti, hogy a világ számára meghal, és lelki életre támad fel. Visva esetében a feltámadás kissé eltért a megszokottól. Nem a haladó szvámik egyenruháját viselte – narancssárga ruha és koldustál –, a grófnő ehelyett azokba a ruhákba öltöztette, amelyeket majd Nyugaton hord. Ő

maga tervezte meg fehér selyemtógáját és a többi tartozékot, a gyöngyöket, a szandált, a szarvasbőrt, amin ülni fog, és a hímzett sálat.

Hogy mindez időben elkészüljön, sokat kellett a bazárba járnia, és gyakran kérte, hogy Visva és én kísérjük el. A bazáron is úgy viharzott végig, mint az asramban, és a boltosok buzgón hajolgattak ki pavilonjaikból, hogy szálemmel üdvözöljék, amit ő vagy viszonzott, vagy nem, ahogy épp a könyvében állt. Mindenkihez meglehetősen szigorú volt, legfőképp a szabóhoz, akinek az volt a feladata, hogy Visva új selyemtógáit megvarrja. Órákat töltöttünk a kis műhelyben. Visvának folyton álldogálnia és próbálgatnia kellett. A szabó ott kuporgott a lábánál, és a grófnő utasítására hol így, hol úgy tűzögette a szegést. Mi a grófnővel mögöttük álltunk, és fejünket oldalra fordítva szemléltük Visvát, mialatt a szabó nyugtalanul leste az ítéletet. A grófnő tíz közül kilenc esetben azt mondta: – Nem jó! Újra!

Egyszer viszont így szólt, nem a szabóhoz, hanem hozzám: – Visva nagyon szépen tartja magát. Remek a kiállása.

– Nem rossz – mondtam, és olyan kritikus tekintettel méregettem Visvát, hogy az alig tudta visszatartani a nevetését.

De amit a grófnő ezután mondott, attól minden nevethetnékünk elmúlt: – Azt hiszem, le is állhatunk az illemtanórákkal. – Majd a szabóra kiáltott: – Hát ez meg mi? Mit csinál? Miféle majom munka ez, mondja?

Sikerült meggyőznöm, hogy még nem végeztünk Visvával, van még néhány fogás, amire meg kell tanítanom. De tudtam, hogy ez csak kurta időnyerés, s óráinkat hamarosan abba kell hagynunk. Már a Visva távozásával kapcsolatos tervek is kialakultak. Úgy volt, hogy a grófnővel együtt megy, aki néhány héten belül visszatér Európába, és már fölöttébb szorgalmasan levelezgetett is a különböző helyeken levő ismerőseivel, mindenféle előadásokat meg összejöveteleket szervezett. De engem nemcsak ez aggasztott, sokkal rosszabb volt, hogy úgy éreztem, maga Visva is megváltozott, különösen a Visszavonulási és Felavatási Szertartás óta. Azt hiszem, kissé elbízta magát.

A grófnő úgy kezelte, mintha már guru lenne, és éppúgy leborult előtte, mint a Mester előtt. És persze, amit ő csinált, azt mindenki utánozta, főleg a külföldi tanítványok. Ők mindig nagyon buzgók az effélében, ezt állítom – mármint a hajlongásban és leborulásban –, nem tudom, mi élvezetet találnak benne. A legtöbben nagyon esetlenül csinálják – nem úgy, mint az indiaiak, akik erre *születnek* – az ember néha nevetni tudna, ha rájuk néz. De ilyenkor mindig nagyon ünnepélyesek, és amikor felkászálódnak, mintha valami szent tűzben égne az arcuk. Visva jóságosan nézett le rájuk, és ugyanúgy áldotta meg őket, ahogy a Mester szokta.

Délutánonként most már egyedül maradtam, és szörnyen szerencsétlennek éreztem magam, főleg, ha arra gondoltam, mi folyik a többi szobában, és milyen boldogok ott az emberek. Pár nap múlva már nem bírtam az egyedüllétet, és társaságra vágyva, kóborolni kezdtem. De hát ebben a napszakban mindössze egyetlen személy akadt volna, mégpedig a grófnő, akivel nem különösebben óhajtottam együtt lenni. Így aztán elmentem a Mesterhez, és beültem a szobájába; az ajtaja nyitva volt, hátha valaki be akar menni hozzá. Ilyenkor délután ő is, mint mindenki, gyakran elszundított, de én nem bántam. Egyszerűen jó volt a közelében lenni. Leültem a zöld műanyag padok egyikére, ott sorakoztak körben a szobájában, és elnéztem, ahogy trónján ülve alszik. Többnyire egészen váratlanul nyitotta fel a szemét, rám nézett, és így szólt: „Á, Katie", mintha nem tudta volna, hogy ott ülök.

Egyik nap szörnyű zaj támadt odakint. A Mester is fölébredt, mert a grófnő egyszer csak beállított két külföldi tanítvánnyal, egy fiúval és egy lánnyal, akik fejüket lehajtva álltak, miközben ő elmesélte, min kapta rajta őket. Két egészen fiatal tanítvány volt; azt hittem, a fiú még a borotvát sem ismerte. Az ember el sem tudta képzelni róluk, hogy bármi rosszat tehetnének, és úgy tűnt, a Mester se hiszi el. Mindössze annyit mondott, menjenek, és folytassák a délutáni pihenést. De mivel a grófnő teljesen magánkívül volt, engesztelésképpen elmesélte neki világi élete egy korábbi szakaszát, amikor még nős volt. Természetesen törvényes

házasságban éltek, felesége igen fiatal volt, épp hogy kikerült az iskolából. A házasélet számukra játék volt, főleg a főzés meg a háztartás, amit a felesége nagyon élvezett. Minden vasárnap felhúzta a flitteres szárját és magas sarkú cipőjét, s busszal mentek a moziba, ahol sorban álltak az egyrúpiás jegyekért. Mindenkinél és mindennél jobban szerette a feleségét, nem is gondolta volna, hogy ennyire lehet szeretni. De az egész csupán két évig tartott, amikor a felesége méhen kívüli terhesség következtében meghalt.

Akkor elment hazulról, és évekig bolyongott, különféle munkákból élt. Volt motorszerelő, orvosi műszer-ügynök, sőt még a filmnél is dolgozott egy ideig, a kereskedelmi osztályon. Mivel sehol sem tudott megnyugodni, végül elvonult a világtól. Megmagyarázta nekünk, hogy ez volt az egyetlen logikus lépés. Kétévi házassága alatt megtanulta, milyen boldog lehet az ember, és ezután már nem akarta alább adni; de azt is látta, mennyire mulandó a boldogság a világi életben, és úgy döntött, hogy máshol keresi, és másoknak is segít, hogy együtt keressék.

Nekem tetszett, amit mondott, de nem hinném, hogy a grófnő egyáltalán felfogta. Inkább a saját gondolatai kötötték le. Tőle *nagyon* szokatlan módon szótlan és bánatos volt. Akkor éjjel, amikor éjféli vallomásaival megint felébresztett, egészen más embernek látszott; nem a tündérmesébe illő életéről és csodálatos terveiről beszélt, ellenkezőleg: arról a sok szörnyűségről, amit a múltban elszenvedett. Visszakanyarodott arra az időre, amikor tizenéves volt és megszökött, házasságot kötött egy idős férfival, az apja barátjával, és attól kezdve hosszú, rosszul sikerült házasságokról, boldogtalan szerelmi ügyekről és egyéb szenvedésekről szóló iszonyú történet volt az egész, bárcsak meg se hallgattam volna. Sírt, zokogott, a földre vetette magát. Az ő kopár cellájában ez egyenesen hátborzongató volt: egyetlen gyertyadarab pislákolt az erős szélben, és az eső szinte ökölcsel püfölte a bádogtetőt.

Megérkezett a monszun; ahogy az ember feltekintett, egyetlen hegyet sem látott, csak a súlyosan lelógó felhőket; ha meg lefelé nézett, az ugyancsak súlyos és megáradt folyót. Mindennap újabb történeteket hallottunk a belefulladt zarándokokról, és egyik

éjjel a víz áttörte a partot, és elsöpört egy egész kunyhókolóniát, amit a leprások építettek maguknak. Nem napoztak már a hídon üldögélve, be kellett szállítani őket a járványkórházba. Az eső csak úgy ömlött a hegyről az asramba, bokáig gázoltunk a vízben és a sárban. Sok szobát elárasztott, a lakóknak más szobákba kellett költözniük, s ez személyes összeütközésekhez vezetett. Mindenki neheztelt, és felhúzta az orrát, így aztán ez is hasonlítani kezdett a többi asramra, ahol megfordultam, és nem éreztem jól magam.

Legjobban a grófnő változott meg. Noha továbbra is föl-alá rohangált a hegyen, már nem azért, hogy a rendre ügyeljen. Szoknyáját felfogva gázolt szobáról szobára, hogy belessen a réseken, és lássa, mit művelnek odabenn. Senkiben sem bízott, egyszemélyes kémszervezetté nevezte ki magát. Még a Mestert és engem is gyanúba vett. Legalábbis engem: megkérdezte, mi célból jártam délután a Mester szobájában, és fitymálva fogadta válaszomat, de nem törődtem vele. Az után a borzalmas kiborulása után éjjel már nem hívott be többé, de észrevettem, hogy nappal a nyomomban jár.

Visvát sárkányként őrizte. Még azt sem hagyta, hogy elmenjek a szobája előtt, ha látta, hogy abba az irányba tartok, odafutott és felszólított, hogy menjek másfelé. Nem hívott többé a bazárba sem, egyedül indult el Visvával, s egy nagy fekete ernyőt tartott kettejük fölé. Ha történetesen összefutottunk, lehajtotta az ernyőt, hogy Visva még csak meg se lásson. Nem mintha szükség lett volna rá, Visva különben sem vett észre. Tekintetét mindig lesütötte, s arcán komoly kifejezés ült. Már nem viccelődött a kezdő szvámikkal, valószínűleg azért, mert immár a haladókhoz tartozott, és lelki vezetőnek készült. A grófnő trónt állíttatott neki a Mester szobájának egyik végében, így nem kellett a padlón vagy a padokon ülnie, velünk egy sorban. Amikor odabenn összegyűltünk, egyik oldalon a Mester ült a trónján, Visva meg a másikon, a sajátján. A Mester felőli részen különféle dolgok folytak –

mindenki nevetgélt, a Mester tréfálkozott, viccelődött –, de Visva csak ült mereven a lótuszpózban, senkire sem nézett, senkihez sem szólt, s csak amikor a grófnő az embereket lökdöste, hogy menjenek és érintsék meg a lábát, emelte fel a kezét, hogy megáldja őket.

Az esőkkel a legyek és a moszkitók is megjöttek, és az emberek mindenféle titokzatos lázzal járó betegségeket kaptak. A grófnő – aki rettegett a férgektől, és még Indiába jövetele előtt teleszurkáltatta magát mindenféle injekciókkal – most már nagyon sietett, hogy elmenjen Visvával. De mielőtt elindultak volna, Visvát is leverte a láz. A grófnő rögtön a saját szobájába vitette, és ott tartotta elszigetelten, minden ajtót szigorúan bezárt. Senkit sem engedett a közelébe. De én bekukucskáltam a réseken, és nem törődtem vele, észreveszi-e vagy sem. Még könyörögtem is, hogy engedjen be, és egyszer beengedett, de csak az ajtóból nézhettem, míg ő a párnájánál őrködött. Visva szeme csukva volt, nehezen lélegzett, és borzasztóan nyögdécselt. A grófnő azt mondta, menjek már, de én odarohantam Visva ágyához. Megpróbált közénk kerülni, de félrelöktem, és lehajoltam az ágyhoz, amelyen Visva csukott szemmel nyöszörgött, és átkaroltam. A grófnő visított, le akart ráncigálni onnan. Én is visítottam. Úgy festhettünk, mint két őrült. Visva kinyitotta a szemét, és ahogy meglátott és rájött, hogy a karjaimban tartom, ő is visítani kezdett, mintha félne tőlem, és éppen én lennék, aki a szörnyű lázálmaiban megjelent, és aki miatt nyöszörgött.

Lehet, hogy a véletlen sokknak köszönhető, de Visva láza lement akkor éjjel, és javult az állapota. A Mester bejelentette, hogy Jagnát, vagyis összejövetelt tartunk, hogy hálát adjunk Visva gyógyulásáért. Szenzációs műsornak indult. Segítőkész hordák özönlöttek a városból, égtek a vágytól, hogy részt vehessenek az eseményben, és hasznot húzzanak a lelki erényekből, amit eredményezni fog. A Meditációs Termet lazacvörösre festették, és az egyik végében levő óriási szent *OM* jelet körös-körül színes, felváltva villogó égők világították meg. Mindenki szívesen dolgozott, és úgy látszik, már a kezdet eredményes volt, mert elállt az

eső, az asramban felszáradtak a sáros átjárók, és a folyó visszacsordogált medrébe. A tanítványok abbahagyták a veszekedést, ami részben annak volt köszönhető, hogy mindenki visszamehetett a saját szobájába.

A grófnő és Visva továbbra is lejárogattak a városba, hogy a szabók és a hímzők befejezhessék a munkájukat. A nyomdászokhoz is elmentek, hatalmas plakátokat csináltattak, külföldre akarták küldeni, hogy Visva érkezését reklámozzák. A grófnő gyakran kért, menjek velük; valójában jó természete volt, nem akarta éreztetni velem, hogy kihagynak. Különösen most, hogy meggyőződött róla, semmiféle veszélyes kapcsolat nincs kialakulóban Visva és énköztem. Ebben igaza is volt. Egyáltalán nem érdekelt már, úgy éreztem, minél ritkábban látom, annál jobb. Nem tudtam elfelejteni, ahogy akkor éjjel a grófnő szobájában visítozott, mintha valami tisztátalan és borzalmas valaki lennék. Nekem, épp ellenkezőleg, úgy tűnt, hogy *ő* volt tisztátalan és borzalmas a lázálmaival együtt. Nem is szerettem rágondolni, miről is álmodhatott.

A nagy Jagna megkezdődött, és tényleg fantasztikus volt. A Meditációs Terem zsúfolásig megtelt, és szörnyű volt a hőség, nemcsak a sok embertől, hanem az áldozati tűztől is, amely annál jobban sistergett, mennél több tisztított vajat öntöttek rá varázsigék közepette. Mindenki mosolygott és énekelt és izzadt. A Mester is fantasztikus volt: közvetlenül a tűz mellett állt, szinte meztelenül, csak egy parányi ágyékkötőt viselt. Melle olajtól csillogott, és visszatükrözte a körülötte csapkodó lángokat. Néha felpattant a trónjára, és intett, hogy mindenki csatlakozzon hozzá; amikor megtették, boldogságában ugrott egyet. Visva a terem másik végében volt, szintén a trónján. Hófehér tógában hevert, látszólag nem érezte a hőséget, úgy feküdt ott, mintha hűvös márványból lenne. Siva istenre emlékeztetett, aki hófödte hegycsúcsán pihen. A grófnő mellette ült, és láttam, hogy megpróbál beszédbe elegyedni vele, de ő tudomást sem vett róla. Kis idő múlva aztán a grófnő felállt és kiment, ami nem is lepett meg, hisz valóban nem illett hozzá a zaj meg az éneklés, a neonfények és a dekorációk.

Egész éjjel tartott. Senki sem látszott fáradtnak; egyre jobban belejöttek, az énekszó egyre hangosabb lett, a tűz egyre forróbban lángolt. Mások is kezdtek aprókat ugrani, akár a Mester. Kimentem a Teremből, és egyedül sétálgattam. Fantasztikus éjszaka volt, az ég teleszórva csillagokkal, a hold akár egy dinnye. Ahogy a grófnő ajtaja elé értem, behívott. A gyékényen feküdt a padlón, és azt mondta, migrénje van. Nem is csoda, akkora zajtól. Nekem ugyan tetszett, de – bár tudtam, hogy vonzódik a keleti vallásokhoz – az ő zenei ízlésének inkább a nyugati klasszikusok feleltek meg (szerette a vonósnégyeseket, és volt egy hosszan tartó viszonya egy csellistával). Bevallotta, hogy nagyon szeretne már elmenni, és elindítani Visvát a pályáján. Azt hiszem, mást is szeretett volna még bevallani, de nekem tovább kellett mennem. Utam a hegyre vitt fel, elhagytam a különféle épületeket, végül felértem az asram tetejére, az Arany Szabályok Pilléréhez. Itt megálltam, és néztem lefelé.

Láttam, hogy a Meditációs Terem ajtaja kinyílik, és Visva meg a Mester kijön. A Terem fényei megvilágították őket. A Mester hatalmas volt és sötét, és háromszögletű, sárga ágyékkötőjétől eltekintve meztelen. Visva pedig fehérben ragyogott. Láttam, hogy a Mester felemeli a karját, és felmutat, fel az asram tetejére. Kettőjükről egy festmény jutott az eszembe, úgy rémlik, egy angyal mutatta rajta az utat a zarándoknak. S miként a zarándok, Visva mászni kezdett felfelé az ösvényen, amelyet a Mester mutatott neki. Az Arany Szabályok Pillérénél álltam, és vártam rá. Amikor odaért, nem volt szükség szavakra. Visva olyan volt, mint egy felgerjesztett dinamó; ilyennek még nem ismertem. Mintha nem is Visvával, hanem a Mesterrel lettem volna. Lent a Meditációs Teremben a dobok és a dicshimnuszok épp akkor érték el a csúcspontot; Visvát persze úgy lekötötte, amit csinált, hogy észre sem vette, mi történik körülötte, így csak én láttam, hogy a grófnő jön fel a hegyre. Lassan lépkedett, és azt hiszem, még idejében figyelmeztethettem volna Visvát, de kár lett volna abbahagynunk, így aztán hagytam, hogy feljöjjön, és ránk találjon.

Végül a Mester mindent közmegelégedésre elrendezett. Azt mondta, Visva meg én egy pár vagyunk, és minthogy Visva guru lesz, én fogom megtestesíteni a Szentanya-princípiumot (ami szintén nagyon fontos). A grófnő, amikor megértette az ötletet, mindjárt lelkesedett érte. Nekem is tervezett egy ruhát, egy bő, fehér selyem köntösfélét, egészen jól állt. Talán láttak is minket a plakátokon, Visvát meg engem, mindketten fehér köntösben, az ő haja fekete és göndör, az enyém szőke és sima. Szerintem összeillő pár vagyunk; az emberek kedvelnek minket, úgy látszik, tényleg kapnak tőlünk valamit. Megtesszük, amit tudunk. Nem valami nehéz: csak ülünk és sugárzunk. Az eredmény egészen kielégítő – úgy értem, a hatás, amit szemmel láthatóan gyakorolunk azokra, akik igénylik. A grófnő az, akinek valóban keményen kell dolgoznia, övé a dolog szervezési és üzleti része. Kimerítő útiprogramunk van. Néha olyan, hogy az ember megszáll valahol egy éjszakára, elvégzi a munkát, aztán megy tovább, sietve összecsomagol, hogy idejében odaérjen a következő helyre. Némelyik szállásheljünk nem valami jó – motelek, ahol a beköltözésnél előre kell fizetni, hátha meglógunk –, és ha grófnő már nagyon fáradt, kezét tördeli, és azt hajtogatja: „Istenem, mit keresek én itt?" Furcsa is lehet neki, hiszen mindenféle nagy szállodákhoz szokott, de azért élvezi a dolgot. Ez az ő életének beteljesülése. De Visvának meg nekem csak munka, amit csinálunk, és egész idő alatt valahol másutt szeretnénk lenni, és arra a másik helyre gondolunk. Gyakran eszembe jut, amit a Mester mondott: hogy mi történt vele, amikor a Times Square-en és a Piccadillyn a magasba nézett: újabban velem is ez történik. Mintha azokat a hegyeket, a folyót és a templomokat látnám, és ilyenkor oda kívánkozom.

Joó Ágnes fordítása

ISZA KAPAJEV

SZOVJETUNIÓ (DAGESZTÁN)

Hűség a tűzhelyhez

„Ha a leány akkora, hogy a hozzávágott kucsma nem veri le a lábáról, már férjhez mehet" – mondogatták régen nálunk az aulban. Egy gazdag vénember, mondjuk Aszlán-girej behajtott húsz juhot, egy pár lovat a tizenhárom éves Aszijat apjának udvarába, s máris vihette és tönkretehette, megronthatta a leányt. Az öregasszonyok rínak, amikor ilyen históriákat olvasnak nekik. A menyasszonyom húszéves, de hála Allahnak, nem kell lovat adnom érte. Magától hozzám jön, csak az a kár, hogy juhok nélkül . . .

Egyelőre a padláson lakom, oda költöztem, hogy ne zavarjon a zaj. Itt az aulban az jött szokásba, hogy a szomszédsággal együtt csoportosan nézik a televíziót. Az öregek hozzák magukkal a kisszéküket, a gyermeksereg meg a földre telepszik, s mereszti a szemét a képernyőre, amíg bele nem fárad. Sokszor azonmód a földön el is nyomja őket az álom. Akkor aztán jönnek az anyák, s hazaviszi ki-ki a magáét . . . Az öregasszonyok azonban nemigen szeretik a televíziót, nincs bizalmuk az „ördögskatulyához". Öreg szomszédunknak, a fehér szakállú Szulejmánnak néha makrancoskodik a televíziója. Ilyenkor értem szalasztja valamelyik gyerkőcöt a padlásra, én meg megyek s helyreigazítom neki. Hadd töltsék kedvüket!

A padláson csend van. A lámpám körül éjszakai pillék keringenek. Olvasok, van itt mindenféle könyvem. Némelyiket magam vettem pénzért: megszántam a szövetkezeti boltot, hadd teljesítse a tervét! Néhányat a sofőrök rejtekeiből emeltem ki. Ezt a vedlettet meg a kombájnos ülése alól húztam elő. Az is jól kiválasztotta, mire üljön: a nogáj irodalom élő klasszikusára! A Gogol-kötetet pedig az öreg Abidat nénitől vettem el. Betértem véletlenül az

udvarába, s látom, hogy pirospaprikát tör mozsárban. S hogy ne legyen olyan éles az ütés, a mozsár alá egy könyvet tett. Kiveszem, lefújom róla a piros port, hát a *Vij!* No hiszen, gondoltam, ezt kellene elolvasnia a néninek, meg is háborodna a félelemtől!

Ez az Abidat néni unokanénje volt annak a lánynak, akivel olyan kurtán-furcsán végződött a dolgom. Meszkunak hívták. A két ángyom szüntelen duruzsolt a fülembe:

– Milyen menyasszony kéne neked? Jobbat úgysem találsz. Okos is, szép is, szemérmes is. Éppen amilyennek lennie kell. Csak ügyelj, nehogy elröppenjen a madár.

Hogy szemérmes, az bizonyos. De szemérem bennem is annyi van, hogy másnak is jutna belőle!

Este ha találkoztunk:

– Szalam!

– Szalam!

– Hogy telt a nap?

– Jól. S neked?

– Nekem is.

Ezután szó nélkül mentünk a klubig, és szó nélkül végignéztük a filmet. Mire kijöttünk, már lesett ránk Kairhán, a levélhordó asszony. Átölelte Meszku vállát, s mindenféle mézesmázos szavakat sugdosott a fülébe. Kísérte egészen hazáig. Én meg, mint afféle szerelmes fiatalember, aki tiszteli az idősebbeket, csak kullogtam utánuk, és magamban átkoztam Kairhánt. Volt ugyanis ennek a Kairhánnak egy unokaöccse, aki Moszkvában tanult, nohát amiatt törte magát, a fiú számára őrizte a menyasszonyt.

– Ki is kaparom érte a szemit! – fenyegetőzött az idősebbik ángyom, amikor beszélgetés közben elmondtam neki Kairhán mesterkedését. – Te pedig légy férfi! A lányok az erőszakosokat szeretik! Engem a bátyád élni sem hagyott, másképp sose lettem volna az övé – osztotta meg velem tapasztalatait idősebb ángyom.

Én ugyanis nagyon jól tudtam, mi hogyan történt köztük, melyikük volt az erőszakosabb. De csak hallgattam, mifelénk nem illik az idősebb szavába vágni.

– Meszku az utcán van – értesített a fiatalabbik ángyom –,

eredj hamar, no, mit állsz itt? Szerintem fogalmad sincs róla, hogy kell viselkedni a lányokkal. Először is az kell, hogy . . .

No, de a fiatalabb ángyomnak már visszavághattam. Még mit nem, már ez is: alig jött a házhoz . . . De mégse, lehet, egy éve is van már, hogy köztünk él.

– Ne oktass engem, hogyan éljek! Az uradnak adj tanácsot, miattam ne fájjon a fejed!

– Nicsak, a melákja . . . – vetette oda visszakozva az ángyom.

– Te vagy a melák! Lustaság! Három óra is eltelik, míg egyszer vizet hozol! Frissebben mozogj! Ha krumplit kell kapálni, menjek én, ha aratni kell, megint én! Vagy tán nem így van?

Kissé kövér ez a fiatalabb ángyom, s lehet, hogy ettől olyan kényelmes.

– Jól van, elég legyen már – méltatlankodott. – Én megsajnálom, ő meg itt . . .

– Magadat sajnáld! Mert még megéred, hogy felszarvaz a bátyám!

– Uh! A sátánja . . . – jött nekem a karjával hadonászva. Futásnak eredtem.

A bátyám szerelmi kalandjairól az egész falu tudott. Csak a feleségének volt hályog a szemén, és én ezt nagyon igazságtalannak tartottam. Bár néha úgy tűnt, mintha a sógornőm csak tettetné, hogy semmiről sem tud . . .

Ő szokott nekem ebédet hozni a munkahelyemre.

– Tengiz! Tengi-i-iz! – hallom vékonyka hangját félálomban.

Felserkenek, s szemdörzsölve megyek ki a napfényre.

– Már megint aludtál! – korhol érte.

Mi mást tennék? Segédmunkás vagyok. Naponta két, három gyapjúval megrakott teherautó jön a raktárhoz. Lerakom, aztán pihenek. Kint nagy a hőség, itt bent a fészerben meg kellemes hűvös van. Ez még nem jelenti, hogy munka nélkül kapom a pénzt. Két, három gyapjú bálákkal megrakott teherautó jócskán kitesz öt-hat tonnát.

Veszem a termoszt, hogy jó forró, nogáj teát igyak, és fél füllel hallom ángyikám halk motyogását:

– Tiszta cirkusz! Tudod-e, hogy a nyári konyhában alszik, a felesége meg a gyerekekkel bent a házban? (A férj fivéreit nem szokás néven nevezni). Így aztán az ángyod minden éjjel majdhogynem a fülénél fogva vonszolja a bátyádat az ágyba, emez meg húzódozik, nem akar menni . . .

– Ne pletykálj már megint – vágok a szavába.

– Hiszen csak úgy magunk között mondom, Tengiz, más senki sem hallja – feleli huncut mosollyal az ángyom, és tovább fűzi a szót. – Csak gondolj bele, hát férfi az ilyen? S méghozzá agronómus. De ugyan, miféle agronómus az olyan, aki pénzen vesz juhot, ki látott már ilyet? Bezzeg Abdulla, a könyvelő egyszerűen leírja a nyáj létszámáról a birkákat, s minden rendben. Ez meg? Kár beszélni róla . . . És tudod, mit mesélt nekem Ramazán felesége? Hát hallod, kész cirkusz – tárja szét karját a kis kövér asszony –, tiszta cirkusz . . .

– Ne mondd . . .?

– Igen, bizony, megtetszett az új elárusítónőnek, Rabijátnak. Meghívta magához a barátaival együtt, italt rendelt nekik, muzsikásokat fogadott, egyszóval nagy dínomdánomot csaptak. Éjfél felé aztán Rabiját szépen kitette a barátok szűrét, csak a mi agronómusunk maradt nála. Ráfordította az ajtó kulcsát, ez meg kiabál, mint a fába szorult féreg: „Haza akarok menni, haza akarok menni!" Képzeld el! – kuncogott az ángyikám. Nem képzeltem semmit. – Hát sietett haza a nyári konyhába . . .

Elnevettem magam.

– Az enyém, az egészen más – folytatta ángyom. – Igazi férfi! Róla végy példát! Annak a te korodban rajtam kívül három másik babája is volt. Mert én olyan voltam, mint egy bevehetetlen vár. Mégis bevette a várat! Rohammal! A buta fejemmel is tudtam, hogy sokat kell majd tűrnöm mellette, mégsem tudtam a szívemnek parancsolni . . .

Az ilyen őszinteséget mifelénk ostobaságnak nevezik, de hát semmit sem tehettem: a mi fiatalabb menyecskénk folyton-folyvást csak saját magáról mesélt. Igaz, másokról sem feledkezett meg. Például legidősebb nénénknek így panaszkodott idősebb ángyomra:

– Sehogy se tudom megérteni. Egyáltalán nem visel gondot a gyermekeire, mindig mocskosak, taknyosak. Legalább ha magára adna, de nem, ő is rendetlenül jár-kel . . .

A két menyecske nem nagyon szerette egymást. Az idősebb is panaszkodott a fiatalabbra:

– Ez a kövér egész nap csak sétafikál az udvaron, egy szalmaszálat se tenne keresztbe; már mióta be kellene festeni a zsalugátereket, nem festi, nem megy le a pincébe, fél az egerektől . . .

Legidősebb nénénk figyelmesen meghallgatja mindkét menyecskét, s elmondja nekünk, a három fitestvérnek.

Mi meg jót nevetünk rajtuk . . .

Csak egy dologban volt azonos véleményen a két sógornő . . . Ebben megtalálták a közös nyelvet. Egyikük nyelve még csak hagyján, de kettőjüké együtt már félelmetes erő. Mindketten azon voltak, hogy vegyem el Meszkut. Mindketten szidták Kairhánt, a levélhordót, ahogy csak tudták, s ez odavezetett, hogy majdnem elütöttek bennünket az újság-előfizetéstől. Amikor egyszer a postásnő veszélyt sejdítve rácsos kapunkhoz közeledett, idősebbik ángyom ruhája ujját felgyűrve, fenyegetően útját állta. Ajánlanám mindenkinek, hogy ilyen alkalommal nézze meg az „elnyomott keleti nőt".

– Gyere csak madárkám, gyere közelebb gyöngyvirágom – kezdte halkan, s vékony ajka eltorzult a remegéstől – biztosan elfáradtál a táskacipelésben . . . Leülünk egy kicsit, elbeszélgetünk a fiatalságunkról . . . Akartam már kérdezni tőled, mi bánt, hogy nem tudsz éjjel aludni? – S a sógornőm hangja fokozatosan emelkedett. – Csak tán nem vőlegényt keresel magadnak!? Olyan rendes férjed volt neked. Vajon mi lehetett az oka, hogy faképnél hagyott? Tán már akkor is kujtorogtál éjszakánként? Figyelj ide, kedvesem . . . Tudd meg: ma már más a törvény, szovjet törvények vannak! Mindnyájan ismerjük őket. Ki engedte meg neked, hogy beleüsd az orrod a fiatalok dolgába? – Most már a düh fojtogatta a sógornőmet, s apró szeme villámokat szórt. – Az unokaöcsédnek meg mondd meg, te tyúkeszű, hogy jöjjön, s maga

válasszon menyasszonyt! Vagy tán újmódi szokás jött be nálunk, hogy asszonyoknak kell a lányok után járni? Jól vigyázz, még féltékeny találok lenni! Ahány szál hajad van, mind kitépem! Olyan leszel, mint a klubvezető Akim: kopasz. Hordd el magad innen! Szaladj, de gyorsan, hogy az ördög vinne el! – visítozta Kairhán után.

Nazir, aki ott lakik valahol a hegy lábánál, a patak mellett – bár ez most nem fontos –, szóval ez a Nazir harmadszor kérte táncra Meszkut. Mi a tapsot is abbahagytuk már. Mint a turbékoló galamb forgott körbe s ugrált Meszku mellett, a lány félrehajlott, eltávolodott, a fiú kergette, ahogy ez már szokás az ilyen táncnál. Mi azonban valami másra lettünk figyelmesek. A dolog veleje az volt, ahogyan a leány Nazirra villogott. Nem is értem, hova lett a szemérme!? ... Végül mégis abbahagyták a harmadik táncot. Nazir helyére vezette a leányt, s élénk beszélgetésbe kezdtek, láttam rögtön, hogy hosszú beszélgetés lesz ...

Amitnak leesett az álla. Szegény Kairhán – szánakoztam magamban. Tisztán hallottam sógornőim méltatlankodását is.

De mit tehetünk, ha Nazir annyira hasonlított a bátyámhoz, akinek szerelmi kujtorgásairól az egész aul tudott? ...

Még egyszer Amitra tekintettem. Hát nem sírnivaló az egész? De hát mégiscsak férfiak volnánk.

Végül is Amit a páros körtáncra azt a piros ruhás lányt kérte fel, aki előzőleg Meszkutól jobbra állt. Én sem akartam elmaradni, s felkértem a kék fejkendős Nasziphánt. Nálunk az aulban azt tartják, hogy az a leány, aki kendőt köt a fejére, szigorú erkölcsű, tartja a régi szokásokat. Ó, hogy elátkoztam én ezt a Nasziphánt!

Kézen fogva táncba vittem, egyszer csak úgy halkan azt kérdi:

– Nem is értem, a fiúk miért költenek annyit kölnivízre?

Megmeredtem.

– Hahaha – hallom hirtelen az éles kacagást –, szép kis vőlegénynek valók! Nazir, az igen!

Mire felocsúdtam, Nasziphán már a többi lány háta mögött kacagott ...

Egész éjjel nem tudtam aludni. „Hű de rosszmájú vagy –

motyogtam –, hogy ne tudj aludni a saját nevetésedtől!" Megszégyenített az egész aul előtt! Az egész aul előtt!

Másnap a gyapjúraktárba indultam dolgozni. Egyszer csak hallom, hogy valaki siet utánam. Megfordulok – Nasziphán! Micsoda szégyentelen . . . De annyi időt sem hagyott, hogy a számat kinyissam.

– Ne haragudj rám Tengiz a tegnapiért, bocsáss meg . . .

Látom, hogy remeg a szája széle, mindjárt sírva fakad! Phi, a sántája! Legyintettem, és faképnél hagytam . . .

Másnap a cséplésnél pillantottam meg. A szemet húzta össze lapáttal. Abbahagyta a munkáját, biccentett és mosolygott.

Én is biccentettem.

Harmadnap azt mondja:

– Érdekes film megy ma a klubban.

Negyedik nap azt mondta, hogy rendes fiú vagyok.

Ötödik nap én mondtam neki, hogy nem is akármilyen leány.

Hatodik nap bementünk a körzeti központba, és a parkban sétáltunk.

Mivelhogy nálunk az aulban nincsen park.

Hetedik napon már együtt sétáltunk a patak partján.

Azután minden összekeveredett, összegubancolódott . . . A vidám kedvű Nasziphán, aki azért sírni is tudott, ha kellett, ügyesen befont, de lehet, hogy én fontam be őt, egyszóval az nem egészen világos.

Komolyan latolgattuk, hogyan fogunk együtt élni.

– Hogyan élünk majd? – kérdezte, ki tudja hányadszor.

– Nem tudom . . . – válaszoltam, ki tudja hányadszor.

– Mit húzod-halasztod? Gyerünk az anyakönyvvezetőhöz! Egyre csak a természetemet firtatod! Én már teljesen kiismertelek téged.

Hát igen . . . A fülembe csengett még, amit a nővérem mondott a körzeti központban:

„Nem vezet jóra, ha egy lány nagyon férjhez akar menni, s maga kínálkozik."

Az ember törheti a fejét, és találgathat. A sógornőim meg,

miután az ő jelöltükkel, Meszkuval dugába dőlt a dolog, a közvéleményt fogadták el.

A közvéleményt pedig nálunk mindig a legidősebb nénénk fogalmazta meg. Nasziphánról így nyilatkozott: „Jó családból való, rendes, dolgos leány."

Míg én töprengtem, tévováztam, Meszku férjhez ment Nazirhoz. Gyorsan csinálták. Lakodalmuk napján a két ángyom a rácsos kapunak támasztva várta Kairhánt, a levélhordót.

Amint hozzájuk ért, s rájuk pillantott, rögtön tudta, hogy békés szóváltás következik. Egy kissé mégis nyugtalan lehetett, mert az újságot a levelesládába csúsztatta, pedig nyugodt lélekkel a kezükbe is adhatta volna.

– Mi van az újságban, Kairhán? – kérdezte az idősebbik ángyom, kezét a szoknyája aljába törülve. Nagyon igyekezett, hogy hangja lágyan zengjen. – Szintiszliről, a mi aulunkról semmit sem írnak?

– Ki kíváncsi a te Szintiszlidre? – kapcsolódott be a beszélgetésbe kajánkodva a fiatalabb ángyom.

– Hova gondoltok, kedveseim – ezt hallva, a két sógornő összenézett –, nincs nekem időm olvasni. – Kairhán leeresztette válláról a postatáskáját. – Annyit olvasok, mint ti! Sok a dolgom. Lakodalomra készülünk. Amit nősül, állandóan irkál egy lánynak, attól van most is egy levél, mindennap.

– A mi Tengizünk is belátta, hogy itt az ideje. Nemsokára menyet hoz a házhoz. Eddig oda sem gondolt, ma egyik leány, holnap másik, harmadik... Tetszett ez neki nagyon – szólt a kisebbik ángyom.

Elsőnek az idősebbik sógornő teregette ki a kártyáit:

– Honnan is tudhatnák, mit kell tenniök, hiszen fiatalok. Nagy szerencse, hogy idejekorán lebeszéltük a mi fiunkat erről a Meszkuról, mert ha nem, hát verhettük volna fejünket a falba. Még így is baj történt, hiszen veled, Kairhán majdhogynem...

– Ugyan, hagyd el – vágott a szavába a postásasszony –, hogy miért jártam utána? Allah tudja, milyen ember az, kérdezgettem

tőle egyet-mást. Még jó, hogy idejében kiismertem: nem való ő a mi Amitunkhoz . . . És e miatt a Meszku miatt veletek is majdnem . . .

Ezzel aztán meg is békültek egymással.

Rövidesen megtartjuk a lakodalmam.

Ősi nogáj dallamra kiáltják majd a leányok oroszul: „*gorko*", *keserű*, hogy csókoljuk meg egymást. Mi ebben a rossz?!

Én egyelőre még a padláson alszom. Idősebbik bátyám, mint eddig is, a nyári konyhában.

Az éj közepén most is hallani idősebbik ángyom éles hangját:

– Hé, jössz a házba aludni, vagy nem?!

Mintha látnám, hogyan vonszolja karjánál fogva a bátyámat.

A kisebbik bátyám éjjel kettő körül jön haza. De neki minden meg van bocsátva, a kis kövér nem csap lármát.

Szánom őket, s közben elnyom az álom. Álmomban látom magam, amint egy asztalnál ülve, első elbeszélésemet írom.

Elbeszélést arról, hogy én az ifjú és nemes lelkű dzsigit, ezer veszélyt leküzdve, hogyan nyertem el Nasziphán szerelmét, aki sudár, mint a szarvasgím, tiszta, mint a forrás. A történet egzotikus helyen, egy Szintiszli nevű aulban játszódik . . . Az emberek ott száklyákban laknak, s csak ködös elképzelésük van a palatetőről, villamosságról. Az odavalósi asszonyok a tűzhelyük mellett ülnek, és őrzik a lángot. A tűzhely felett kormos kondérok lógnak. Bennük egy-egy egész juh húsa fő. Fehér szakállú öregek naphosszat éneklik az *Orajdu*-t, s ugyancsak ürítgetik habzó itallal telt ivótülkeiket. Az aulban minden férfi karakul sapkában jár, övükön ezüst tokban hatalmas tőr függ. Fogalma sincs senkinek a televízióról. A lányok otthon ülnek, s szerényen várják a vőlegényüket. Az aulbeliek minden szava csupa bölcsesség és közmondás.

S az elbeszélés címe az lesz hogy: *Hűség a tűzhelyhez*.

Hegyi Imre fordítása

FRANCIS KING

ANGLIA

Szép halál

Hirtelen és egyszerűen jött rá: torkig van mindennel.

Később pontosan meg tudta határozni az eszmélés pillanatát: a konyhában a felső lámpa fénye egyszer csak kilátástalan világba zárta, míg ő köszvénytől eltorzult kezével egy tejfehér, szigony alakú szálkát piszkált ki a halpástétomból, amit Mrs. Crawford hagyott neki, hogy felmelegíthesse vacsorára. Csodálkozás és megdöbbenés nélkül. Igen, torkig vagyok mindennel, ismételgette, ahogy az asztal felé csoszogott ócska kardigánjában, s a táskarádió újabb hírösszefoglalót mormogott, melyre megint nem figyelt oda, és villájával ismét beletúrt a szószba. Torkig vagyok mindennel; tennem kellene valamit.

Fontos és kevésbé fontos események egész sora, akár egy hatalmas, örvénylő folyó, sodorta elhatározása felé, s erősítette meg benne. Nyugdíjas volt már, amikor feleségével és középkorú vénkisasszony lányával otthagyták tágas putneyi házukat, és beköltöztek ebbe a közeli kis alagsori lakásba. Felesége éppolyan otromba hirtelenséggel halt meg, ahogy a beszélgetésekbe, rádió- és tévéműsorokba szokott belekotyogni, ha kérdezett vagy kért valamit. Egy-két évvel később vénkisasszony lánya, aki egy orvosi könyvtárban dolgozott, bejelentette, hogy elmegy, és azzal a kellemetlen nőgyógyász barátnőjével fog együtt lakni New Forestben, egy dohos villában. De ő maga meg a sziámi macska ott maradtak az alagsori lakásban; lánya ritkán, fia, menye és unokái még ritkábban látogatták, a fürge-fanyar Mrs. Crawford meg, aki naponta eljárt hozzá, túl sok özvegyembernek és agglegénynek viselte gondját, hogysem időt szakíthatott volna egy kis fecsegésre vagy akár csak arra, hogy felhajtson egy csésze teát vagy kávét.

A macska öreg volt már, szőre ezüstösre színeződött, lassan,

óvatosan mozgott. Már nem bírt átugrani a rézágy peremén, ott álldogált mellette, égnek meredő farokkal, és addig nyávogott a táblán megcsikorduló kréta hangján, míg ő elkeseredésében le nem csapta a Times-keresztrejtvényt – ezzel aludt el esténként –, és le nem hajolt, hogy fölvegye maga mellé. A macskának újabban áporodott szaga volt, akár a túl sokáig lakatlan szobában tárolt ruháknak, és a félig kinyílt, csaknem fogatlan szájából csepegő nyál bepiszkította a takarót, néha még a lepedőt is. – Ó, a koszos macskája! – ripakodott rá ilyenkor, zsebkendőjével itatva fel a foltokat; de valahogy furcsa rokonságot is érzett saját vénülő teste, fájdalmai, merevsége, ingerei – egyetlen kurta éjszaka kétszer-háromszor is könnyítenie kellett magán – és a mellette összekuporodó állat vénülő teste között.

Aztán egy este a macska nem jött oda az ágyához; végül, amikor már kezdett hiányozni neki, véznán és aszottan kikászálódott hatalmas ágya melegéből, és átkozódva indult a keresésére, de nem találta sem a konyhában, sem a nappaliban. Odakészített ennivalója érintetlen volt, az ollóval gondosan apróra vágott ételdarabkák felkunkorodtak, mint a hervadó ibolya szirmai. Birodalmához egy apró udvar is tartozott, s az udvarra néző konyhaablak nyitva állt; mint oly sokszor, megint nyitva felejtette. – Egyszer még bemászik itt valami betörő! – mondogatta Mrs. Crawford, s gyakran hozzátette: – És akkor mi lesz magával? – De mostanában a macska még ebben a nyári melegben is ritkán merészkedett ki a lakásból.

– Vinne el az ördög! – motyogta, miközben kinyitotta az udvarra szolgáló ajtót, és kicsoszogott a három lépcsőfokból az elsőre; meztelen kis talpa összehúzódott a kő érintésétől. Nevén szólította és füttyentett; fölmerészkedett a második lépcsőfokra, és megint füttyentett. Szeme lassanként hozzászokott a vihar előtti sötétséghez, s végül két végtelenül pici, erősen csillogó fénypontot pillantott meg a terebélyes bodzafa sötét árnyékában. Újból szólította, de a macska meg se moccant. Odament hozzá, meztelen sarkával valami undorítóan puhába és ragadósba lépett, aztán megállt. Egy bodzaág felhorzsolta az arcát. – Kis buta! –

A macska furcsa nyöszörgést hallatott, ahogy fölemelte. Nagyon könnyűnek, szinte testetlennek tűnt. Visszaindult a szobába, fél kézzel az ölében tartotta, a másikkal azon igyekezett, hogy behúzza a konyhaajtót és az ablakot, aztán letette szokott helyére, a takarónak arra a felére, mely régen hortyogó felesége összekucorodott testét fedte. Lehajolt, eloltotta az olvasólámpát, aztán átnyúlt a macskához, és a fülét morzsolgatta mutató- és középső ujjával. Hiányérzete volt; egy ideig csak feküdt a sötétben, a macska füle mint a lehullott falevél az ujjai között, aztán rájött, hogy mi a baj. A macska nem dorombolt.

Amikor másnap reggel felébredt, és elfogta a szokásos szédülés, ahogy felemelte fejét a párnáról, és csontjaiban újra érezte a szokásos fájdalmat, ahogy kikászálódott az ágyból, észrevette, hogy a macska megint eltűnt. Ismét a keresésére indult, ahogyan az előző este, de most köntösben és papucsban; megintcsak az udvaron talált rá, a nyúlánk bodzafa tövében. A macska halványkék szeme mint két homályos opál meredt a háta mögé, a semmibe. Nyál csorgott a szájából. Bevitte a konyhába, kikapart neki egy kis maradékot a tejfölösdobozból. De a macska úgy maradt, ahogyan letette, csak üldögélt, közönyösen összekuporodva. A férfi észre sem vette – lekötötték a szokásos reggeli tennivalók –, hogy a macska újra visszaosont a kertbe, a bodzafa alá.

Volt valahol egy kosár, elő is került, ott lepte a por az ágy alatt, a lánya egykori szobájában, mely mostanában többnyire üresen állt. Régebben a macska mindig kapálózott, ha beletették: de most fásultan és furcsán testetlenül tűrte, hogy felemelje és belerakja.

Az állatorvos, idősebb asszony, aki maga is olyan volt, mint egy kiéheztetett, girhes macska, hosszú, csontos ujjaival fürgén végigsimította az állat két oldalát, s közben nyúlós, narancsszínű váladék folyt szét az asztalon, a pusztulás és a halál bűzét árasztva. – Daganat – vetette oda. S aztán: – Veseelégtelenség. – Asszisztense, egy vörös arcú, durva kezű fiatal lány, úgy törölte föl a mocskot, mintha csak kilöttyent tea lett volna.

A macska a férfi térdén feküdt, amikor beadták neki a halálos

injekciót. Meleg nedvességet érzett a nadrágján, de nem törődött vele. A feleségét is így karolta át halála pillanatában.

Amikor elhagyta a rendelőt, úgy érezte, hogy valamit fájdalommentesen kioperáltak belőle, s ettől félszeggé, esetlenné vált. Űr támadt benne, és bár míg a napi ügyeit intézte, bevásárolt, ennivalót készített, a mosogató felett görnyedt, kis ideig megfeledkezett róla, valójában mindvégig tudatában volt ennek az űrnek. Fia és bőbeszédű menye látogatta meg, de az űr megmaradt; sakkozott az első emeleti lakóval, egy ágyhoz kötött öregemberrel, és a lépések közti szünetekben – az öreg nagyon lassú volt – az űr visszatért.

Egy napon aztán szörnyű fájdalom töltötte be az űrt, mintha olvasztott ólmot öntöttek volna bele, s az odabent szilárdult volna meg. Feküdt az ágyon, nyögött, arcát kiverte a hideg verejték. A fájdalom visszatért, és most olyan volt, mintha egy bal karja mentén futó drótszál hevült volna fehér izzásig. Végül felkereste azt a türelmetlen fiatalembert – szőke haja a zakó gallérját verdeste –, aki a hitleri Németországból menekült türelmes öregember helyébe lépett; egykor az volt az ő orvosa. A fiatalember azt mondta neki, hogy szívrohamon esett át, de nem túl komoly az ügy, ha vigyáz magára, még sokáig élhet, elérheti akár a hetvenet is. A fiatalember nem vette észre – pedig ott volt előtte a beteglapon –, hogy páciense hetvenegy éves.

Szóval így jött rá: torkig van mindennel. Könnyen és egyszerűen, csodálkozás vagy megdöbbenés nélkül. Elment az ügyvédjéhez, és megváltoztatta a végrendeletét, kevesebb pénzt hagyott fiára és lányára, mint amennyire számíthattak, és jóval többet az Állatvédő Ligára. Hozzálátott a lakás kitakarításához, kiselejtezte a más számára hasznavehetetlen holmikat, eltépkedte a sokéves jövedelemadó-számlák másolatait (könyvelő volt valamikor), továbbá a nyugtákat, fényképeket és a leveleket is. Az udvaron tüzet rakott ebből a sok limlomból, mely egykor oly fontos, most pedig oly jelentéktelen volt a számára, figyelte, ahogy a fényképek összekunkorodnak és elsötétülnek (igen, az ott ő abban a rémes fürdőruhában, majdnem térdig érő szoknyával, az meg a

lánya iskolaköpenyben és szalmakalapban), ahogy a jövedelemadó számlák lángra kapnak, majd bíbor parázzsá szelídülnek, és ahogy a levelek (melyeket az az ápolónő írt neki a frontra, akit később feleségül vett) szürke hamuvá zsugorodnak. Fújt a szél azon a nyári reggelen, s így minden könnyen elporladt.

Már az altató is megvolt, nem neki írták föl (ő mindig jól aludt), hanem a feleségének. Beveszi, majd, hamarosan, ha ezek a szikrázó szép nyári napok véget érnek, és már nem tudja élvezni a boldog beteljesülést, amit egy élet zűrzavarából teremtett rend nyújt neki.

Esténként rövid sétát szokott tenni a rakparton. Régebben gyerekeivel és a feleségével sétálgatott arrafelé munka után; később lányával meg a korcs kutyájukkal, amit a lánya aztán elvitt magával New Forestbe, s ott nemsokára elgázolták – a sors iróniájaként egy becsípett kirándulókkal zsúfolt autó egy dűlőúton. Most egymaga sétálgatott arra, ő, a koránál jóval fiatalabbnak látszó férfi, és fürgén lépdelt, bár a türelmetlen fiatal orvos figyelmeztette, hogy ne terhelje túl magát, és ne nagyon siessen.

Azon az estén a kései napfényben gyönyörű volt a folyó, akár valami lustán tekergőző, csillámló óriáskígyó. Néhány fiú belegázolt, nadrágjuk térdig felgyűrve, ki akartak kotorni valamit a medréből. Karjuk feketéllett az iszaptól, még az arcuk is bemázolódott. Mögöttük egy nyolcevezős siklott el, a kormányos éles hangon rikoltozta: – Huúzd meg... Huúzd meg... – Egy kutya rohant el mellette, nyáladzó szájában valami leírhatatlan szörnyűséget vonszolt, talán rothadásnak indult, hosszú béldarabot. A búcsú szomorúsága vett erőt rajta, ahogy a négy bükkfa árnyékába ért, majd ismét kilépett a napra, ahol a roskatag kerítés túloldalán lapos, fehér alakok mozogtak fásultan a krikettpálya filcszerű gyepén. Valamikor itt játszott a fia is, mielőtt megnősült, amikor még nem volt olyan pocakos, jómódú és önelégült.

Még mindig fürgén lépdelt, bár mellében ott érezte a kellemetlen, de már ismerős szorítást, mely arra kényszerítette, hogy megmegálljon, levegő után kapkodjon. Arcát melengette a nap; haját melengette a szél.

Négy ház volt arrafelé, a kerítést még a háború alatt leszedték, és azóta sem rakták vissza; a bejárati ajtók előtt, amiket az áradás miatt egy méterrel a rakpart szintje fölé emeltek, gondozatlan, füves platók. Sok évvel azelőtt egy prostituált lakott az egyikben, de a felháborodott szomszédoknak sikerült kiutálniuk onnan. Ilyen estéken kinn üldögélt a gyepen, piros-kék csíkos nyugágyon nézelődő, monumentális alak, kacér vászonruhában, arca kikenve, akár egy bohócé, körülötte a haja óriás vörös szalmakazal. Az emlék megmosolyogtatta. Felesége is csatlakozott az általános felháborodáshoz, nem jó a gyerekeknek, ha ilyesmi zajlik a szemük előtt. Bár a gyerekek, ha ránéztek is a hatalmas, szenvtelen asszonyra, amint a nyári késő estéken vendégre várt, épp csak odapillantottak. A legkevésbé sem érdekelte őket.

Egyszer csak a macskáját hallotta nyávogni, és megállt egy, magányos bükkfa alatt, amely kisebb volt, mint a másik négy, a légszomj egyre erősödött, és azt gondolta: – Biztosan hallucinálok. – Fölnézett és a magasból, az ágak közül a macska nézett le rá, tiszta kék szemében látszólag nyugalom ült, de kitartó, egyre csak két hangot ismételgető nyávogása rémületről tanúskodott.

Aztán egy hang szólalt meg a fa másik oldaláról, a ragyaverte gyepről, ahol a prostituált szokott heverni nyugágyában: – Nem is tudom, hogyan lehetne leszedni onnan. Talán a tűzoltókat kellene kihívnom, de azoknak, ugye, fizetni kell?

– Szóval . . . a magáé ez a macska? – Mert még mindig azt hitte, hogy az övé.

– Igen. Buta kis állat. Megy a madarak után, aztán meg nem tud lejönni. Azelőtt a férjem szokott felmászni érte. A minap is egy kölyöknek kellett adnom valamit, hogy lehozza.

Középkorú asszony volt, szőke haja durva, egyenes szálú, arca kerek, pirospozsgás, combja, bokája vastag, mint egy orosz parasztasszonyé. Fogai nagyok és fehérek, s amikor rámosolygott, a férfi észrevette, hogy a szája sarkában az egyik foga letörött.

– Nincs itthon a férje?

– Ó, nincs. – Hangosan, tisztán fölnevetett, mintha valami vicceset hallott volna. – Már hónapokkal ezelőtt lelépett.

A macska panaszosan nyávogott: most már ketten néztek föl a fára. Végül a férfi megszólalt.

– Talán le tudnám hozni.

– Maga? – Aztán rájött, hogy hitetlenkedésével megsértheti a férfit, és gyorsan hozzátette: – Csak nem fogja bepiszkolni a szép ruháját?

Történetesen az ócska kardigán volt rajta, meg egy kihajtós ing és kopottas, szürke flanellnadrág, amely már úgy összement, hogy vászoncipője és a nadrág között jókora hézag tátongott.

– Megpróbálom – mondta.

– Talán mégse kellene . . .

Elkapta az egyik faágat, föllendült, s közben hallotta az asszony izgatott, önkéntelenül is ijedt hangját: – Jaj, vigyázzon! – Gyerekjáték volt; semmiség. Nem érzett légszomjat, se fáradtságot. Mászni kezdett felfelé, lába biztosan találta meg egyik kapaszkodót a másik után. Egyszer lenézett, és az esti napfényben ragyogó lombon át látta odalenn az asszony fölfelé fordított arcát, tágra nyílt szemét. Mindez rendkívüli örömmel töltötte el. Olyan gyönyörű, olyan eleven, kedves és gyönyörű volt a látvány, ami feléje ragyogott a zöld kavargáson át. „És nem is szédülök – gondolta –, egy kicsit sem."

– Vigyázzon, nehogy megkarmolja! – kiáltotta az asszony. – Legyen óvatos!

A macska első rémületében, ahogy hívogatóan kinyújtotta felé a kezét, persze mégis megkarmolta. – Jó kis cica, gyere, cica, gyere. – Alig vette észre, mikor a durva, éles karmok felszántották a nyakát. Aztán, ahogy magához ölelte, a macska egyszer csak dorombolni kezdett. Óvatosan ereszkedett lefelé, közben megmegállt, hogy a feléje fordított ragyogó arcra vagy a rakparton túl kígyóként tekergő folyóra pillantson.

– Elvegyem? – Az asszony kinyújtotta a kezét, s a férfi észrevette, milyen durva és érdes a tenyere. Szinte látta maga előtt, ahogy krumplit hámoz, padlót sikál, és a kertet ássa. Átadta neki a megbékélt macskát, s ő hatalmas kebléhez szorította, mintha szoptatni akarná.

– Igazán szép volt magától, nagyon hálás vagyok! – kezdte. Aztán, hogy ő a legalsó ágról a földre ugrott, s a nadrágja zsebéből előhúzott zsebkendővel a kezét törölgette, felkiáltott: – Jaj, nézze, mit művelt a nyakával! Ez a kis neveletlen!

A férfi megérintette a nyakán a hosszú karmolást, az ujja hegye vérfoltos lett, aztán rászorította a sebre a már amúgy is piszkos zsebkendőt, és azt mondta, hogy semmi az egész, igazán semmiség. Az asszony azt felelte, hogy egyáltalán nem semmiség, elfertőződhet, azonnal ki kell mosni a sebet, és bejódozni.

Így jutott be az omladozó, rendetlen házba, mely annyira elütött az ő szigorú rendben tartott lakásától, üldögélt a törött W. C.-ülőkén, míg az asszony előbb kimosta a sebet, majd így szólt: – Attól tartok, ez fájni fog! – és egy jóddal átitatott vattacsomót nyomott rá; aztán a ragyaverte gyepen üldögéltek, meleg, édeskés sherryt iszogattak, s a nyolcevezős már visszafelé siklott a folyón.

– Furcsa, hogy még sose láttam magát – mondta a férfi. – Majdnem minden este errefelé sétálok.

– Én már sokszor láttam magát.

– Egyszer, régen . . . – Abbahagyta, mert a szoborszerű prostituáltról akart beszélni, aki ugyanazon a gyepdarabon üldögélt, ahol most ők.

– Igen?

– Régen a gyerekekkel sétálgattam erre – mondta. – És a kutyánkkal. De ez jóval a maga ideköltözése előtt lehetett.

– A férjem akarta mindenáron megvenni ezt a házat. Én sose akartam. Aztán, amikor meglógott, már csak ez maradt nekem. Semmi más.

– Most elég sokat érhet. Ezek a folyóra néző házak . . .

– Igen, azt hiszem. De nedves, a szobák meg túl kicsik, és a patkányok is feljönnek a folyóból. Ezért tartok macskát. De patkányfogónak elég silány fajta.

– A sziámi macskák mind ilyenek. Az enyém is méltóságán alulinak tartotta, hogy féregre vadásszon.

Alig beszéltek önmagukról, inkább csendben üldögéltek, s a békés folyót nézegették, a rajta úszó hulladékot, a hattyúkat meg a

csónakokat. Az asszony még egy pohár sherryvel kínálta, de ő azt mondta, köszöni, nem kér többet, ideje hazamenni. Az asszony azt mondta, hogy jó, majd máskor, s ő azt mondta, igen, nagyon örülne, nagyon, majd legközelebb, persze.

Félszegen állt fel, hogy elbúcsúzzék, s félszegsége egy pillanatig az asszonyra is átragadt, aki különben nem volt félénk: – Remélem, nem fertőződik el a sebe – mondta, és nyílt, kedves, kerek arca furcsa módon elpirult.

– Ó, persze hogy nem, semmiség.

A rakpartról még visszaszólt: – Ha legközelebb erre járok, benézek magához.

– Szívesen látom.

Tétován intett az asszonynak, s az visszaintegetett. Megint fölvette a macskát, és úgy szorította oda hatalmas kebléhez, mintha csak szoptatná. A lenyugvó nap megcsillant sűrű szőke haján. Lehetett vagy ötven–ötvenöt éves, de most fiatalnak látszott.

Csendes, hatalmas boldogság töltötte el, ahogy hazafelé sétált. A szokásosnál is fürgébben lépdelt, de se légszomjat, se szorítást, se fájdalmat nem érzett. A megrezzenő lombokon átvillanó kerek arcra gondolt, a tágra nyílt szempárra, a félig nyílt ajkak közt a nagy fehér fogakra. A kemény, izmos combokra és bokákra gondolt, ahogy ott feküdt a nyugágyban, s az édeskés, ragadós sherryvel teli poharat enyhén domború hasán pihentette. A holnap esti sétára gondolt, és arra, hogy az asszony talán kinn ül majd a háza előtt a gyepen.

Felmelegítette a húst, amit Mrs. Crawford készített oda neki, és ez egyszer az utolsó morzsáig megette a túlméretezett vacsorát, ahelyett, hogy majd a felét kidobta volna a szemétbe. Aztán whiskyt töltött magának, s a pohárral a kezében kisétált a keskeny, nyirkos udvarra: a fölötte levő lakás nyitott ablakából popzene harsogott. De most nem bosszantotta a lárma. Odasétált a bodzafához, s aztán, maga sem tudta, miért, megbillentette a poharat, és néhány csepp whiskyt csorgatott a földre, ahol a macska utoljára virrasztott, összekuporodva, halálát várva.

Bár korán volt még – alig ment le a nap –, visszaballagott a

szobába, vetkőzött, készült lefeküdni. Szerette volna, ha mielőbb eljön a holnap, hogy újra végigsétálhasson a rakparton, a kutyák, az iszapban gázoló fiúk és a nyolcevezősök mellett, mert a négy óriás bükkfán túl talán újra találkozhat . . .

Már pizsamában volt, amikor kinyitotta az éjjeliszekrény fiókját, és kivette a tizenkét fehér tablettát tartalmazó fiolát. Sokáig nézegette, aztán kiment a fürdőszobába, kivette a műanyag dugót, a tablettákat beleszórta a W. C.-be, és lehúzta. A fiolával visszament a hálószobába, lefeküdt a bontatlan ágyra, és behunyta a szemét. Falevelek zizegtek-susogtak, s közülük egy kedves, kerek arc ragyogott feléje . . .

Fia és lánya, akik sohasem kedvelték egymást különösebben, a zsákmányon osztoztak. Hallgatólagos megegyezés szerint a fiú nem hozta el a feleségét, a lány nem hozta el a barátnőjét.

– Amikor megláttam, ahogy azt a fiolát szorongatja, biztos voltam benne, hogy öngyilkos lett – mondta a fiú. Őt értesítette Mrs. Crawford, akinek nyugodt hangjába némi keserűség vegyült, hogy így feldúlták napi munkarendjét.

– Azt hiszem, dr. Hamilton is erre gondolt, amikor elrendelte a boncolást.

– Igen. Meg is mondta.

A fiú kihúzta a következő fiókot, melyben az előzőhöz hasonló példás rend uralkodott. – Mindenütt ez a tökéletes rend! . . . Mint aki hosszú útra készül. Mintha csak megsejtette volna.

– Szegény papa. – A lány egy pillanatig így is érzett. – Tulajdonképpen nem is lett volna meglepő, ha végez magával. Alig volt miért élnie.

– Akárhogy is, szép halála volt.

A lány felsóhajtott, és eltökélte, hogy az a Stubbs-metszet a kandalló fölött az övé lesz, akármit szól is hozzá a bátyja.

Dobrás Zsófia fordítása

Bosszú

A gyakorlótér úgy villódzik, akár egy kifutópálya. Mintha minden fűszál mögül egy tücsök szólna. Az ember lakatlan szigeten érzi magát. Pedig a város alig egy mérföldnyire, és a folyó is a közelben van. Víz ugyan nincs benne. Télen egész áradat zúdul és viharzik végig a kék-fehér kavicsos folyómederben. Mossa a hegyoldalak égővörös lejtőit, s óriási sziklákat sodor lefelé. Ha fölfelé haladnánk a folyó mentén – nem tesszük, mert éget most a nap –, távolabb meglátnánk a cigányviskókat. Háború előtti ócska autóvázakból tákolták össze őket. Ott minden rozsdás. Azt mondják, a cigányok csirkét és kappant esznek, kitekerik a nyakát. A kertekből az utcára tévedt baromfit lopják, amelyik a nedves, hűvös füvet csipegeti. Még feljebb van, a francia nyilvánosház közelében a bádogváros. Olajoskannákból és ócska dobozokból épült, még mindig ott vannak rajtuk a gyári címkék. Az időjárás viszontagságai sem áztatják le a papírt, s a címkék mintha az alattuk rejtező nyomorúságot akarnák eltakarni. *Le Chat*, *Marseille-szappan*, *Berre Finomító*. A bádogváros felé vezető ösvény mentén víz csörgedezik. Az asszonyok átlépik, fejükön pálmalevélkosár, friss vízzel töltött korsó a kezükben.

A gyerekek így dicsekszenek:

– Én is köztük élnék, ha anyám nem apámhoz ment volna feleségül; apám csodálatos ember, végül mindig tud pénzt szerezni innen vagy amonnan. És kedves is. Mindenkit ismer. Remetéket és rablókat is. De most elment. Azt mondják, Franciaországban van. De én azt mondom, a hegyekben.

– Miért?

– Azért a hegyekben, mert beállt a partizánokhoz.

– Miért? – Hamed mindig kíváncsi.

– Miért? Mert nappal néha hazajön. A múltkor nőnek öltözött. Fekete csíkos burnusz volt rajta, a tanító felesége adta neki kölcsön. A tanító is fenn van a hegyekben. Bátrak ők, mint az oroszlán.

– Szeretlek, szabadság, szeretlek.

– Én mindig ezt éneklem.

– Nappal jön haza? Akkor nem fél.

Persze, hogy nem. Szörnyű volna, ha félne. Hamed csodál engem, mert apám fenn van a hegyekben. Szomorú, mert ő nem mondhatja ezt. Az ő apja börtönben van, és senki nem tud róla.

– Ne edd ezt a zászsát.

– Miért ne egyem?

– Mert nem jó. Anya mindig mondja.

– Otthon nincs más ennivalónk. Az arab piacon loptam. Láttad, mi történt az arab piaccal?

– Igen, tudom, jól megszedték magukat.

– Amióta az eszemet tudom, mindig sokat kerestek.

– De én a szabadságot szeretem, szeretek énekelni.

– Arrébb vitték a piacot, hogy helyet csináljanak a házaiknak. Kiszorították a szegényeket a hőségbe, a külső körútra. Az kiesik az útból, nem megy oda senki.

– Tudom, tudom. Tolvaj mind. A zöldség is könnyen megromlik, mert nincs vizük, amivel frissíthetnék.

– Mondjak egy találós kérdést?

– Mondj!

– Ki az útonálló?

– ?

– Feladod?

– Feladom.

– Törd a fejed!

– Mondd meg!

– Lalla-la, lalla-la . . .

– Mért nem mondod meg, mindig csak énekelsz.

– Ott egy tücsök. Szép, mint egy kis legyező, eső után szivárvány lebeg fölötte.

– Mondd meg, mondd meg!
– Ki a vesztes? Te . . . mit adsz, ha megmondom?
– Tudod, hogy semmim sincs.
– Hát?
– Mondd már!
– Az útonálló . . . – suttogva folytatta: – . . . a rendőr.
Majd megszakadtak a nevetéstől. Kader hempergett a fűben.
– A rendőr! A rendőr!
A távolban vonat haladt el. Füstös tehervonat, előtte öreg sárga mozdony. A vagonok üresek. A vonat fütyült. Hamed megpróbálta utánozni a gőz sistergését. Aztán letépett pár szál virágot. Kader szerette volna megszámolni a vagonokat, de túl sok volt. Hamedre nézett.
– Mért szedsz százszorszépet?
– A menyasszonyodnak. Mindent tudok.
– Ki az én menyasszonyom?
– Tudom, hogy Saphia.
– Nem az én menyasszonyom, a tiéd.
– Várj csak. Nézzük. Hány éves vagy?
– Tizenegy. És te?
– Tizenhárom.
– Hát, akkor te vagy a vőlegény. Neked adom a virágot. Saphia beteg, és az apjának nincs pénze orvosra. Kért apámtól, de apám azt mondta, hogy most nem tud adni, mert a pénzre szüksége van a partizánoknak.
– Adhatnának a mozarabok. Van nekik elég . . .
– Talán végül is adnak nekik valamit. Csak senki nem kér tőlük.
– De hiszen Saphia beteg!
Elgondolkodva üldögéltek a lejtőn. A tücskök újra cirpeltek. Az imént a kiáltozás és ugrándozás zajára abbahagyták. Kader letépett egy fűszálat, rágcsálta. Hamed egy dalt fütyörészett:
– Szeretlek, szabadság, szeretlek – és elnyújtózott a fűben.
Szél kerekedett, megmozgatta az alacsony füvet. Kader végignézett a gyakorlótér sík felszínén. Akár egy futballpálya. Mert most tél van. Aztán ő is elnyújtózott, fölötte hatalmas, kék az ég. Azt

mondják, mindez gyönyörű, de miért gyönyörű? Időnként zúgást hallanak.

– A repülőtérről jön.

– Nem, ez helikopter.

Kader felült, a gépet kereste a levegőben, de a hegy eltakarta.

– Nem látom.

– Talán a szabadságharcosokat szedi össze.

Múlt héten egy helikopter lezuhant a gleccsernél. Puskával szedték le. Akárcsak Zorro, az ostoros ember. Kis ideig még hallották a propeller zúgását, aztán minden elcsöndesedett. Szél borzolta az út menti növényeket, a távolban vonat fütyült. Aztán Kader fölállt. Talált egy ócska dobozt, cselezett, és egy képzelt kapura lőtt vele.

– Folytasd, Ben Barek!

– Én Kopa vagyok!

– És én vagyok Ben Barek – büszkén tette hozzá: – a fekete gyémánt.

– No, most megkapod a magadét, fekete gyémánt . . . – Kader fölkapta a dobozt, elszaladt vele. Hamed utánaeredt, ijesztgette. Elgáncsolta, Kader hasra esett. Feküdt mozdulatlanul. Hamed már nem nevetett, de Kader nevetve állt föl. A lábát nézte, zöld lett a fűtől. Felhorzsolta a térdét. Látszik a vörös hús, mint a hentesüzletben. Nem fáj, de vérzik. Hamed már tépi is el az ingét, beköti. Kader meglepetten nézi a vért. Az *én* vérem ez? Az *enyém?* Hamed lába tele van forradásokkal. Ő már megszokta. Ismét leülnek. Hamed megmutatja jobb lábát, nagy forradás van rajta, fényes, mint a selyempapír.

– Ez mi? – kérdi Kader.

– A nagybátyám csinálta, mikor kicsi voltam. Nem akartam elmenni vásárolni. Megdühödött, és egy lapát parazsat dobott a lábamra. Szerencsém volt, csak itt lenn találta el. De amikor az apám hazajött, és anyám elmondta neki, mi történt, apám rémesen megverte őt! Azóta nem láttuk. Bolond volt.

– Piszok disznó. Most hol van?

– Azt hiszem, meghalt.

– Úgy kell neki.

– Halottról jót vagy semmit.

– Az igaz.

Kader fölállt. Kicsit sántított, elgémberedett a lába. Elszédült, amikor a vért látta. Olyan furcsa volt. *Az mind* belőle jött ki. Eddig nem is vette észre, hogy teste van. *Az mind* lényegtelen volt eddig. De egy ilyen seb szörnyű. Belülről is *ilyen* vagyok.

Hamed újra elnyújtózott, egy fűszálat rágcsált és énekelt:

– Szabadság, szeretlek!

– Hamed, Hamed, Hamed!

Kader hangja eltorzult a félelemtől. Aztán némán tátogott, és kétségbeesetten integetett. Hamed rögtön odaszaladt hozzá. Meztelen talpa csúszott a nedves füvön. Majdnem belelépett egy hatalmas kék bogáncsba.

– Ide nézz! – mondta Kader.

– Mi baj?

– Ott, az árokban!

Hamed először nem látott semmit. Aztán egy összezsugorodott, formátlan szürke halmot vett észre az árok mélyén.

– Mi az?

– Egy katona. Francia.

– Szerencsétlen!

– Nem ő a hibás. Azok kergették a háborúba, akiknek a bőre alatt is pénz van.

Kader elpityeredett, majd sírva fakadt. Hamed nyugodt maradt.

– Ne sírj! Nem szabad sírni! Ez a te apáddal is megtörténhet. Az én apámat már összeverték egyszer, s egy napon ő is így fog feküdni.

Kader abbahagyta a sírást. A sebe égett. Kilazította a kötést, majd újra megszorította. Cirregtek a szöcskék a gyakorlótéren, és néha tücskök hegedültek a füvek és csenevész bokrok közt. Hamed gondolkodott. Az az ember járt az eszében, aki elárulta az apját. Ismerősük volt, mindig hordott magánál fegyvert. Hamed sokáig az otthonára gondolt, és arra, hogy mennyit éheznek.

– Tennünk kell valamit.

– Tennünk kell valamit.

– Elvehetnénk a fegyvereit, hogy elvigyük a szabadságharcosokhoz.

– De mibe tesszük?

– A talicskába.

Az ócskavassal megrakott talicska a lejtő szélén állt.

– Igen, mindent beleteszünk, és ha találkozunk valakivel, én ráülök a fegyverekre, te meg tolsz engem.

– Igen, igen, ez jó ötlet.

Bemásztak az árokba, elvették a revolvert, a géppisztolyt, a töltényeket és a kézigránátokat.

– És a ruha?

– Azt elvihetik ők is. Mi gyerekek vagyunk.

Beraktak mindent a talicskába, szerencsére elég nagy volt. Kadernek hirtelen más ötlete támadt.

– Ne ássuk el inkább?

– Mit?

– A fegyvereket. Egy kicsit messzebb, a ciprusfák alatt, a téglagyár mellett.

– Mért ne vihetnénk föl a hegyekbe?

– Nappal ne. Túl veszélyes. A talicska nagyon tele van.

– Akkor csak kettőt-hármat viszünk, a többit elrejtjük.

A ciprusfák sora olyan volt, mint egy fekete börtönfal, komor kerítés. A ciprus a halál fája. A temetőket szereti. Hamarosan odaértek a kemény törzsű fákhoz, azt mondják, ezekből készült a régi vitorlások árboca. A föld zsíros volt, akár az agyag.

A nap parányinak látszott. Úgy csillogott a végtelen fakó égbolton, mint egy kis gyémánt. Jobbra a hegyek szikráztak, végig a tengerpart mentén. Zakatolt a szívük, míg a zizegő fák alatt gyalogoltak. A talicska könnyen gurult a puha, kátrányos kis ösvényeken. Hőségben a lábnyomok is meglátszanak, mint a sárban a nagy esőzések idején. Gyakran jártak birkózni a dombra, a város fölé emelkedő régi török erődhöz. Onnan az egész síkságot látni

lehet, a Szent Károly-templom csúf tornyát is, melynek zord harangjai szakadatlanul szólnak, mintha állandóan figyelmeztetni akarnának az elnyomók jelenlétére. Hamed szólt Kadernek, hogy mindjárt odaérnek a városba.

– Ráülsz a fegyverekre, és akkor nem kapnak el.

– Még nem.

– A következő mérföldkőnél rá kell ülnöd.

– Aztán cserélünk.

– Nem kell.

– De igen.

– Az csak feltűnő lesz.

– És én foglak tolni.

– Nem.

– Miért nem?

– Van egy tervem.

– Micsoda?

– Titok.

– De nekünk nem lehetnek titkaink.

– Az igaz, de mégsem mondhatom meg.

– Kérlek, mondd meg.

– Nem lehet. Nagyon fontos.

– Meg kell mondanod.

– Nincs rá szükség.

– Én vagyok az idősebb.

– Nem sokkal. És nem mondhatom meg.

– Nem vagy jó barát.

Csöndben mentek tovább. Feléledt a szél, zizegtek a fűszálak. Kader és Hamed együtt tolta a talicskát, fél kézzel. Az útjelző táblán felirat: „Blida 1 km."

– Megérkeztünk.

– Hogyhogy?

– Ülj rá a fegyverekre!

Kader ráült a halott francia felszerelésére. Kemény volt. Eldugta a vállszíjat, ami eddig lelógott a földre. Hamed erőlködve tolta a

talicskát. Nekirugaszkodott, lábán megfeszültek az izmok. Kétszáz lépés után megállt, hogy kifújja magát.

– Most cseréljünk!

– Nem.

– Mért?

– Tervem van.

Hamed hiába tiltakozott, Kader fölállt és kinyújtóztatta lábát az úton. Hamed megadta magát, és fölmászott a talicskára. Úgy látszott, beletörődik a sorsába.

– Így jobb.

– Tervem volt.

– Még cserélhetünk.

Odaértek a Shell-kúthoz. A plakátok egy szörnyeteget ábrázoltak. Erős benzinszag áradt, Kader szerette. Későre járt. Az emberek siettek hazafelé. Számtalanszor haladtak el rendőrök és katonák csoportja mellett, de azok ügyet sem vetettek rájuk. Az egyik külső körúton közelítették meg a város központját; az igazi körúton, az európaiak utcáján nehezebben jutottak volna át. Elmentek a lövész- és a tüzérlaktanya előtt. Az esti dobpergés mintha eljövendő események riasztó előhírnöke lett volna. A jövő tetteinek elkerülhetetlensége az ember találmánya. Kader ezt nagy megdöbbenéssel érezte át. Inkább szép dolgokra akart gondolni, de ahogy végignézett a rongyaikon, az is eszébe jutott, hogy az aznap reggeli egyetlen karéj kenyéren kívül nem is tudja, mikor evett utoljára.

Az este lobogással jelezte érkezését. A síkság peremén, a tenger fölött, amit Hamed még sose látott, a nap szelíden ereszkedett le Sahel vörös dombjai mögé. Egy percig némán figyelték a semmibe bukó napot, mintha utoljára tennék. A bíborszínű fény tovább lángolt emlékezetükben. Aztán a város főterére értek.

Kader hallotta Hamed szavait:

– Nézd azt a magas embert, ő árulta el az apámat!

Hamed elővette a revolvert, amit valószínűleg már régóta jobb kezében tartott a szíve fölött, és leugrott a talicskáról. Megállt

néhány lépésnyire a sötét árnyékkal szemben, és lőtt, lőtt. Az a másik némán összeesett. Összefutottak az emberek. A nap lángoló ragyogással bukott le a fekete dombok között. Kader elfutott, elvegyült a tömegben, és megesküdött, hogy bosszút áll barátján. Hamed érezte, hogy a lába furcsán megroggyan, s aztán elaludt.

Dobrás Zsófia fordítása

SIEGFRIED LENZ

NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

Tizennyolc diafelvétel

Itt láthatjátok a Prinz Hamlet komphajót; kicsit élesebbre állítom a képet; a vetítővászonnak is hátrább kéne lennie; ezt elintézem én, Eva, neked csak arra legyen gondod, hogy Eugen és Thea inni kapjon, és persze rágnivalót is . . . Prinz Hamlet, és mégis pontos, határozott, szigorú menetrend szerint . . . Ötezer-négyszáz tonnás, nagy, fehér hajó . . . Az az integető ötvenkét kiló a kikötőhídon, baszk sapkában, Eva . . . Természetesen *nekem* integet, én a rakparton állok, a felvételt készítem, röviddel a hajó indulása előtt . . . Figyeljétek csak, milyen áramvonalas a hajóorr, a legújabb hidrodinamikai kutatások alapján épült, és az a csapott vonalú tat meg az elegánsan burkolt berendezések . . . Ha egyszer valamelyikőtök át akarna rándulni a jó öreg Angliába, ezt a kompot ajánlhatjuk. Dupla whisky mellett végighajóztok az Elbán, kedélyesen búcsút vesztek az észak-német táj zöldes fényjátékaitól; vacsora után, ami feltétlenül jobb, mint ahogy Anglia középszerű gáncsolói állítják, átalusszátok az örökké háborgó Északi-tengert, reggel pedig kikötés Harwichban . . . nem hat óra negyvenötkor, mint a skandináv komphajók, amelyeknek a menetrendjét nyilván álmatlanságban szenvedő férfiak szabják meg . . . Fél kilenckor szálltok ki, miután előzőleg gyümölcslével, zabkásával és heringgel erősítettétek magatokat . . . Eva úgy fellelkesült, hogy elhatározta, Angliába sosem fog másképpen utazni. Most volt először odaát . . . Amikor én annak idején visszatértem – istenem, mikor is volt: a jégkorszak után, minden bizonnyal –, szóval ha arra a kompra gondolok, amelyik negyvenhat őszén Harwichból Hoekbe tartott, hát az olyan volt, mint a Mayflower, ha a Prinz Hamlethez hasonlítjuk . . . az érzéseket illetően is . . . Senki sem tudott aludni . . . igen, szóval ez a Prinz Hamlet, a komp, amin átkeltünk.

Itt pedig – sajnos, elég homályos – egy kép a megérkezésünkről, amit szerényen szenzációsnak nevezhetnénk: Eva az útlevélvizsgálatnál... Feltehetően azért homályos a kép, mert a gépem meglepett lencséje is hunyorgott egyet... Nem tűnik fel semmi különös, Eugen?... Igen, persze, szolgáld ki magad, a jég a bárszéken van... Kicsit emeljétek feljebb a tekinteteteket, a kép felső szélére... Anglia, legalábbis Hódító Vilmos kora óta, mindig kétféle bánásmódban részesítette az érkezőket: itt a belföldiek, ott pedig az idegenek... Közben senki se tudná eldönteni, kivel bánnak előzékenyebben. Mióta Anglia is belépett az Európai Gazdasági Közösségbe, a hagyománynak is nagyot zuhant az árfolyama... Azóta mindenki belföldinek számít, aki olyan szerencsés, hogy a Közös Piac területén él... Látjátok az új feliratot az útlevélvizsgálatnál? Te elég hosszú időt töltöttél odaát, Eugen, te fel tudod mérni, milyen nagy a változás... Az az esetlenül öltözött házaspár Eva mellett, azok, ott ketten, akik olyan ijedten mosolyognak: egy holsteini parasztcsalád. Egy angol farmer hívta meg őket, aki hadifogolyként náluk dolgozott... Ellentétben az ausztrálokkal és a kanadaiakkal, ők is a belföldiek részére fenntartott kijáratot használhatják.

Nem, az a Speakers' Corner, az később jön; először ezt a felvételt, a fülkeablakból, a mozgó vonatból; bár a házak nagyon hasonlítanak egymásra, és zavarba jönne, akinek a vigasztalanság első díját kellene itt kiosztani: régi, huzatos ablakomat rögtön felismertem, ott, a harmadik emeleten... Istállószag, feltehetőleg... Fent balra az a kartondarab talán új, de a ruhaszárító keret – csak beakasztja az ember, és két szárnyascsavarral rögzíti – még garantáltan az én időmből való... A régi ablakom, a vasúti töltésre nyíló udvar hátsó oldalán... Ellenkezőleg, Thea, az első hónapokban különös, izgalmas látványt nyújtottak esténként a tompán csillogó sínek, mielőtt még a köd leszállt volna, hogy elnyelje vagy megszűrje a mozgásokat, a zajokat, ez volt az én „Dickens-órám"... Vagy amikor, vasárnap délután, a tárgyak színe mintegy jeladásra eltompult vagy átalakult a londoni fényben, a vigasztalan-

ság színévé vált: ezt „Loewenberg-órának" neveztem egy fiatal költőről, aki félszemű apjával a szomszéd házban lakott; emigránsok voltak, akárcsak én . . . Itt lakott, és néha felolvasott nekem... Vagy amikor régimódi mozdonyok meglepően hosszú vonatokat húztak el a ház előtt, szinte minden alkalommal kísértést éreztem, hogy kitaláljam a kocsik számát, még mielőtt számolni kezdeném; néha még fogadást is kötöttem saját magammal . . . Hogyne, Eugen, ezek már az első jelei voltak, hogy kezdtem ott megszokni. Gondolom, a Belgrave Square környékén nálad is hasonlóképp mentek a dolgok . . . Természetesen, a vonatból kinézve minden külvárosban van valami vigasztalan, de ezt a fajta ösztönző és felülmúlhatatlan vigasztalanságot, ezt csak Londonba érkezted-kor élheted át.

Na és itt az előző kép párja, a ház eleje; bizonyos sorrendbe raktam a felvételeket. Itt Eva keze volt a kioldón . . . a két férfi a szemetes kukák impozáns sora előtt: Charles és én, nem nehéz bennünket felismerni; egykori házigazdámnak éppen egy kis csomag fekete sodort holland dohányt nyújtok át, a kedvencét. Egy esti iskolán tanított történelmet és honismeretet, sok vasutastanítványa is volt; akkor sebesült meg az első világháborúban, amikor ezrede kabaláját, egy kecskebakot akart befogni . . . Charles, a mi „kabalaőrnagyunk", aki főként cornflakesen és teán élt . . . Amikor megkaptam a menedékjogot – egyáltalán nem volt olyan egyszerű a dolog, hiszen mint a munkásújság szerkesztőjének, nem ismerték el a szükséges veszélyeztetettségi fokomat –, a gyűjtőhelyről egyenesen Charles Sullivanhez mentem . . . Tudjátok, mivel fogadott? „Mindenkit szívesen látok a házamban, feltéve, ha vállalja, hogy hetente egyszer megeteti az állataimat . . ." Hogy milyen állatai voltak? Az biztos, hogy másfélszobás lakásában voltak macskák, díszhalak, madarak és egy fiatal, legszívesebben ceruzákat fogyasztó kajmán is . . . Nézzétek csak, milyen sűrű a haja, pedig Mr. Sullivan túl van a hetvenen . . . A fia egyébként hadmérnök, és a Royal Navy részére kidolgozott egy különleges aknát; Charles addig beszélt a lelkére, amíg végül „elfelejtette" a

találmányát . . . Ami a lényében zavart, és különösen Idát zavarta, Ida Ehrlichmannt, aki hétvégeken órák hosszat fegyelmezetten sírt – olyan nyugodt, száraz sírással, amiből arra lehetett következtetni, hogy fájdalmához bizonyos távolságtartással viszonyul –, az a kimértsége volt . . . gépies együttérzése és kimértsége . . . Ha Charlest azzal az elkerülhetetlenül felkavaró hírrel lepted volna meg, hogy sajnos, agyon kellett ütnöd a fivéredet, biztos, hogy csak annyit mondott volna: „Oh, I see . . .” Amikor Ida egyszer nem a megszokott módon sírt egy hétvégén – akkor történt, amikor megszakadt a kapcsolata Breslauban élő anyjával –, Charles úgy érezte, kötelessége törődni vele, de nem szenvedésének oka izgatta, csupán az együttérzését akarta kifejezni, és azt mondta: „Sorry . . .” Adnál nekem is egy pohárral, Eugen? Két jégkockát kérek; már egészen forró a vetítő . . . Szóval, végül is három és fél évig laktam itt . . . Egy archívumban, Thea, rövid futárszolgálat után egy folyóirat-archívumban kaptam munkát: a menekültek problémáival foglalkozó nemzetközi jelentéseket értékeltem ki . . . Egyébként meggyőződhettek róla: a berendezés tényleg a házon kívül volt . . .

Ki ne ismerné ezt a képet: a Trafalgar Square . . . Eugen rögtön megmondhatja, hol álltam . . . Ott meg, egészen beárnyékolja a rengeteg galamb, Eva; ijedtében kiejtett a kezéből két zacskó madáreledelt, és elfutott . . . Nézzétek azt a két rendőrt, mintha csak a galambok panaszát hallgatnák.

Akarod folytatni, Eva? . . . Nem? . . . Igen, itt látjátok még egyszer a Trafalgar Square-t, a szökőkutat, amelyből olyan ügyesen isznak a galambok, fiatalemberek meg néha fogadásból beleugranak . . . Itt, a kútnál ismertem meg Cynthiát, első feleségemet, pontosabban szólva itt fogtam meg, mialatt egy különös – csak Angliában elképzelhető – rendőr felszólítására lehűtötte benne az arcát . . . Kicsit túl sokat ivott. Eugen is megmondhatja: Angliában nem szabad nyilvános helyen ittasan megjelenni . . . Cynthia azonnal feltűnt nekem, nemcsak mert a szoknyájának, pulóveré-

nek és kabátjának a színe nem illett össze – válaszként talán az utcák állandó szomorúságára –, hanem azért is, mert lágyan dülöngélő járásával, egyik kezét a kő mellvéden tartva, a rendőr felé igyekezett, s közben tekintetét a magasba, a Nelson-szobor tetejére irányította, és többször is elsuttogta: „Gyere le, az ördögbe is, gyere már le . . .” Harmincnyolc őszén történt; te még itt voltál, Eugen . . . Igen, tudom, egészen harminckilenc júniusáig itt maradtál . . . A rendőr hátrakulcsolt kézzel, türelmesen várta, hogy Cynthia odaérjen hozzá; a hivatalos kérdést, ez számomra teljesen nyilvánvaló volt, már korábban megfogalmazta magában. Valóban, így hangzott a kérdés: „Mivel tudná indokolni, hogy ittas állapotban jelent meg a nyilvánosság előtt?” Mire Cynthia a tényeknek megfelelően válaszolt: „Most láttam a híradót a moziban. Remélem, egyetértünk abban, hogy ami a kontinensen folyik, indokolttá teszi, ha valaki néhány pohárkával többet hajt fel a kelleténél. Nem tudom, elegendő-e önnek ez a magyarázat?” A rendőr elgondolkodott, mérlegelte az indoklást, szemmel láthatóan kielégítőnek találta, de aztán mégis azt ajánlotta: „Azért hűtse le magát egy kicsit, a legjobb lenne ott, a kútnál . . . ” Fogtam Cynthiát, amíg lemosta az arcát, és sokáig a kút maradt a találkahelyünk . . . Mit mondasz, Thea? Persze, megkerestük őt, sőt, Eva ragaszkodott hozzá, ugye, Eva? És, ahogy mondod, kölcsönösen becsültétek egymást, Cynthia meg te . . . Egyébként nem otthon látogattuk meg; egy lokálban találkoztunk, a neve Khyber Pass, olyan hely, ahol már az ételek puszta látványától is kiveri az embert a veríték . . . Cynthia Ida Ehrlichmannt gondozza, vele lakik . . . Egyáltalán jelent neked valamit ez a név, Eugen? Semmit?

Így ni, ez megint a Speakers' Corner, vasárnap délelőtt készült a felvétel . . . A göndör hajú szónok, aki éppen lehajol Evához, azt javasolta neki, hogy legyen elnökhelyettese a „Világmozgalom a totális liberalizmusért” nevű szervezetnek, úgy érezte ugyanis, hogy Eva teljesen megértette őt . . . Nem, nem, ezek a rendőrök nem azért vannak itt, hogy a forradalmak izzó gyújtózsinórjait

helyben eltapossák; csak arra ügyelnek, hogy a zsebtolvajoknak ne legyen túl nagy fogásuk... Tessék? Persze, Eugen, tudom, hogy egyik első cikked, melyet tudósítóként írtál akkoriban, a Hyde Park-i szónokokkal foglalkozik... Bár nehezemre esett: még én is mulattam rajta... Tréfád a lebecsülést megbocsáthatóvá tette: a vita iránti megvetésedet a vidámság mély értelművé, egyszerűen azért, mert egy tapasztalatlan zsebtolvaj mondta el benne élményeit egy üres politikai szájtépésről... Látod, még emlékszem rá... Hogyne, Thea, teljesen igazad van: nem volt könnyű Eugen helyzete tudósítóként, hogy úgy mondjam, két lábával két világban állt egyszerre, egyik oldalon a követelményeket kellett figyelembe vennie, a másikon a saját fenntartásait kifejezésre juttatnia. Könnyen lehet, hogy nekem az archívumban kevesebb volt a vesztenivalóm, mint Eugennek: mint igazolt emigráns bizonyos értelemben szabad voltam, míg ő csak hosszú pórázra volt eresztve, melyet a rá kiosztott tisztviselő tartott a kezében a követségen... Nem, Thea, nem becsülöm alá a veszélyt, melyben mint különtudósító állandóan benne élt, sem az eszközök szűkösségét, melyekkel a hazai hatalmasoktól próbálta elhatárolni magát... Pontosan, Eugen: borotvaélen táncolva írtál, így volt ez akkoriban... töltsél nyugodtan a teli üvegből... Neked pedig, Thea, feltétlenül meg kell kóstolnod a sonkatekercset, és a töltött olajbogyót is... Egy kicsit odébb a Hyde Parkban képet is lehet vásárolni, természetesen csak ha nem esik, vasárnapi festők képeit... Nem itt a közelben volt az irodád? A Shaftesbury Avenue-n? Igen, már említetted egyszer.

Itt pedig – no nem, ez a madár a feje tetején áll – az egyik eredeti Tower-hollót láthatjátok: Eva sokáig nem mert pillátlan szemébe nézni; Cynthia, első feleségem, nemcsak hogy szerette, egyenesen a kedvenc madara volt, és nemcsak azért, mert okos és ékesszóló, hanem mert kifejez valamit: nevezetesen azt, hogy minden kísérlet, mely a méltósággal kíván hatást elérni, nevetségessé válik... Természetesen érdekelte Cynthiát, hogy mivel foglalkozom, és én beszámoltam neki az ügynökségedről,

Eugen – érdekes módon nem hallott róla –, és arról, hogy engem is bevettél társtulajdonosnak... Mindenesetre rendkívül irodalmi madár.[1]

Miért is csináltuk ezt a felvételt, emlékszel még, Eva?... Látjátok a Tower-beli idegenvezető piros, hímzett uniformisát... A kékes krumpliorr és a húsos arc feltehetően egy hajdani őrmester tartozéka, aki rapportra hívja a történelmet, és bebizonyítja neki, hogy semmiféle törvényt nem követ, csak a sötét erőszakot meg a regényes fondorlatokat ismeri... Ahogy beszél, gesztikulál és mutogat: a történelem egyszeriben rosszízűen hitelessé válik, ezt már csak az is bizonyítja, hogy ítélőszéke előtt az ember kínjában nevetni kezd... Nem is tudom, talán a kosztümök teszik: az embernek egyszeriben az az érzése támad, hogy mindez tényleg megtörtént, és foglalkoznunk kell vele...

Nem, Thea, nekem most egy megbízható snapszra van szükségem, de töltsél magadnak nyugodtan, adjál Eugennek is... Képzelhetitek, milyen feltűnést keltett, amikor egy szép napon ismeretlen idegenvezető jelent meg a Towerban, törékeny, sötét szemű férfi, aki bajor akcentussal beszélt angolul... A „Yeoman Warder"-ek egyenruhájában rögtön magához vonzotta a látogatókat, és szenvedélyes megilletődöttséggel beszélni kezdett, nem annyira a történelem sötét regényességéről... Inkább vészterhes törvényét bizonygatta: ha egy meghatározott helyzetben a meghatározott feltételek adva vannak, akkor szükségszerű, hogy létrejöjjön az előre kiszámítható végeredmény... A németországi helyzetről beszélt a Towerban... Az itteni történelem szolgált kiindulási alapul, hogy a legutóbbi otthoni túlkapásokra figyelmeztessen... Heimsohn... Michael Heimsohn, ragyogó történész, mint emigráns mellettem dolgozott az archívumban... Természetesen, Thea, tudom, hogy miért tette: azt akarta, hogy figyeljenek rá és higgyenek neki... Amit ritka egyetemi előadásain nem ért el, mint idegenvezetőnek a Towerban sikerült elérnie; persze csak addig, amíg le nem leplezték a trükkjét... Ne

haragudj, Thea, nem értem, miért izgatod úgy fel magad... Hiszen csak diafelvételeket nézegetünk... Na de kérlek, hogy mondhatsz olyat, hogy itt most valakit önkéntelenül is megvádolnak... Két lehetőség volt; Eugent sorsa az egyik oldalra állította, engem az enyém a másikra... A sors talán túl nagy szó: az olyan embereknek, amilyenek mi vagyunk, nincsen sorsuk, jobb híján csak élettörténetük, s ez olykor más-más helyekre kényszeríti őket... Akkor meg miért? Miért bánt már az is, ha ilyesmit megállapítok? ... Muszáj lesz beavatkoznod, Eugen, a tőled megszokott higgadtsággal... Igazat kell adnod Theának? Az ördögbe is, miért? Semmi szükség rá, hogy védekezzetek: természetesen tudom, mit jelentett otthon maradni, légitámadások közepette élni, pótélelmiszerrel, esetleg be is hívhattak volna, és aztán te például, Eugen, a fél karodat elveszítetted... Én csak diákat mutatok nektek, melyeket Eva és én készítettünk egy utazáson, az elmúlt ősszel... Időközben mindenkinek meg kellett találnia a módját, hogyan alakíthatja elviselhetővé a múlthoz való viszonyát... Jó gondolat Eva...

Új kép: a Soho nappal, szerintem az egyetlen olyan szórakozónegyed, amely többet árul el magáról nappal, mint éjjel... Emlékszem még nagy, képes tudósításodra, Eugen... Hogy mit jelent ez a szó, Soho? Minden bizonnyal egy rablólovag csatakiáltása volt, aki igényt tartott a vidékre... Nappal – és csak nappal – derül ki a Sohóban, hogy Anglia milyen készségesen olvasztott magába egész menekültgenerációkat a világ minden tájáról. Ugyanakkor megismerhető az a finom lekezelés is, ahogy a külföldiekkel bánnak... Az ott elöl egy csemegeüzlet, mellette egy marokkói kocsma, és ugyancsak mellette a város egyik legdrágább vendéglője, a Christopher Colombo. A csemegeüzlet fölött – sajnos, az udvarban nem látni a feliratokat – nemcsak holland és francia, de még perzsa és algériai órát is vehetsz;... Ha nem csal az emlékezetem, Eugen, akkoriban meglehetősen kritikus hangon írtál a Sohóról... a cigaretta a bárszéken van, ott melletted... Ironikusan írtál a Sohóról, talán nem is tudtad, hogy itt, ebben a

csemegeüzletben kapható a legfinomabb német májashurka, még a hamburginál is jobb... Cynthia, az első feleségem, annyira szerette, hogy egyszer megkért, vegyek neki egy egész karikával; jutalom fejében, szeletenként osztotta ki a védencei között, igen, óvónő volt... És még ma is – mindazok ellenére, ami történt –, ha arrafelé van dolga, sohasem mulasztja el, hogy ebben az üzletben egy darab májashurkát ne vegyen... Gondold csak el, mondta nekem egyszer, mi lett volna, ha energiátokat ilyen békés specialitásokra fordítjátok...

Itt meg, Eugen biztosan tudja, ki emeli felvont íját a Soho irányába a deszkakerítés mögött: természetesen Erosz, a szobra a Piccadilly Circus ismertetőjele... Örülök, hogy megkímélhetlek benneteket a látványától, a szobor különlegesen csúnya, a deszkakerítés viszont igen figyelemreméltó... Nem, nem a szobrot restaurálják; a deszkák egy sokatmondó óvintézkedés jelei... Hogy mi ellen? A nemzeti lelkesedés ellen, az öröm ellen, amely erőszakosan nyilvánul meg... Így van ez itt: ha például a válogatott jól szerepel, a nemzet önkívületbe, Erosz pedig életveszélybe kerül; ezért kell óvni előrelátón a fiúcskát... Kérdezd meg a pszichológusokat, hogy miért Erosz szenvedi meg, ha a nemzetet elragadja a lelkesedés... Egyenesen, Eugen, aztán az utolsó ajtó balra, égve hagytam a villanyt a fürdőszobában... Ott, abban az imbiszhodályban – sok van belőlük arrafelé – ebédeltünk Cynthiával az esküvő után, együtt a két tanúval: Charles Sullivannel, a házigazdámmal és Ida Ehrlichmann-nal, aki kivételesen két szabad órát engedélyezett magának... Miért? Mert közel kétszáz ügyfele volt, akiknek semmi mást nem nyújtott, csak az idejét és együttérzését. Főként idősebb, egyedülálló emberek voltak, akiket kéthetente egyszer meglátogatott, és akik jobban várták, mint a tejest... Bizottságunkban önként vállalta ezt a feladatot; sovány, sötét bőrű asszony, mint értesültem róla, titkos lelkigyakorlatoknak is alávetette magát, hogy ne fáradjon bele a megértésbe, és amit tapasztalt, az elkötelező részévé váljék... Cynthia családja? Miért ne mondanám, Thea: Cynthia apja egy halászhajó kapitánya

volt, jómódú ember. Amikor megtudta, kihez készül Cynthia hozzámenni, részvéttáviratot küldött neki, aztán a háború alatt bocsánatot kért miatta . . . Jó, hogy itt vagy, Eugen, új felvételben akarunk gyönyörködni . . . Tényleg sohasem hallottad Ida Ehrlichmann nevét? Persze, már mondtad.

Ezt Eva csinálta, a St. James Park, nem, ismét a Hyde Park . . . Tulajdonképpen neked kellene elmesélned, Eva, hogy mi zavart itt annyira . . . Szóval, nemcsak az angol nannyk egyenruhája, hanem a három irdatlan nagy gyerekkocsi, melyeket a szigorú dadák egyfajta szekérvárrá toltak össze . . . És ha jobban megnézitek, mindegyik kocsin felfedezhettek egy kis aranyozott koronát, ami azt jelenti, hogy bőgő, bepúderezett, valószínűleg nedves pelenkákban fetrengő tartalmuk nemesi vérből való: „Figyeljetek csak ide, bár a kisnadrágba szarok, mégis előkelő nevet fogok örökölni . . .” Így van, Eugen, ha ez nem osztályöntudat . . . Nem, nem tudtam róla, hogy akkoriban az angol nemességről is írtál . . . Visszatartották? A cikkedet visszatartották? Nem lep meg; végül is egészen különös szimpátiák léteztek akkoriban; én magam is láttam egy fényképen egy bizonyos windsori herceget egy bizonyos Robert Leynek, a munkásfront vezetőjének a társaságában.

Ezt a felvételt nem akartam megmutatni, fogalmam sincs, hogyan került a kupacba . . . Jól emlékszel, Eugen, ez az Albert Memorial Kensington Gardensben . . . Gondolod, Eva? Félek, hogy Theát és Eugent nem túlságosan érdekli . . . tulajdonképpen nem is látni mást, csak az Albert Memorialt, egy lovagló pár, alvók a fűben; itt a közelben történt egy baleset, az invázió idején . . . Cynthia át akart menni a gyerekekkel az úton, mindig figyelte, hogy fogják-e egymás kezét, de páran kiszakadtak a sorból, és egy katonai teherautó már nem tudott idejében fékezni . . . Megrázkódtatása olyan súlyos volt, hogy majdnem fél évig kórházban feküdt, alig beszélt, s ha mégis, akkor is csak a felelősségről . . . Igen, így volt; az ő szemében nem egy ember volt a felelős, hanem

maga a háború, ami nézete szerint ... Hogy gondolod, Thea? ... Nem hinném, hogy ez a legmegfelelőbb alkalom az összevetésre, az egyik szerencsétlenség kijátszására a másik ellen, arra, hogy egyik bajt a másikhoz mérjük ... Tudom, hogy a nagy hamburgi bombázásnál sok gyerek is ott veszett. De nem érzed, hogy különböző megpróbáltatásokról beszélünk? ... Az okok már egyáltalán nem számítanának? ... Nem, Eugen, nem áll szándékomban különbséget tenni az áldozatok között, és egyesek számára többet igényelni, mint másoknak. Csupán azt nem tudom, vajon a történelem közömbös ügyrendjéhez hozzátartozik-e, hogy másodszor is hagyjuk meghalni az áldozatokat, mert nem vagyunk hajlandók a bűnt magunkra vállalni ... Egyetértek, erről majd egy másik alkalommal beszélgetünk ...

Ami olyan jelentéktelennek hat ezen a képen: a „Tinta utcája", a Fleet Street ... Ez az otthona a sajtóbeli kollégáknak, a „hetedik világhatalomnak". Amennyire tudom, még nem írták meg ennek az utcának a méltó történetét, vagy tévednék, Eugen? Rögös, hosszú út vezetett a hírlapok egykori betiltásától a sajtószabadságig ... A legnagyobb ellenállást egyébként állítólag azok a kollégák fejtették ki, akiket az állam lepénzelt, a megvásárolt firkászok és a mindent megszépítő bértollnokok ... Micsoda egy kor lehetett, amikor az Old Baileytől a Fleet Streetig vezető úton végig riporterek álltak lesben, hogy hírül adhassák a szerkesztőségnek a halálos ítéleteket, a legeslegfrissebb jelentések számára ... Mindenesetre abban a szerencsében volt részem, hogy a Fleet Streetet adhattam meg címemként ... Te is, ugye, Eugen? Nem valami információs szolgálatra voltatok előfizetve? ... Hogyne, téged a foglalkozásod gyakran idehozott ... Nem, a Ye Olde Cheshire Cheese-ben sohasem voltam, de hallottam erről a patinás pubról. Ida Ehrlichmann járt ott néha, szóba elegyedett a sajtó képviselőivel, próbálta felkelteni érdeklődésüket „idős ügyfelei" helyzete és sorsa iránt ... Nem egy makacs meggyőzési kísérletéről számolt be nekem, melyek sokszor azért maradtak eredménytelenek, mert elbeszélései „valószerűtlennek" hatottak ... Milyen furcsán is

érezhette magát, ő, a nyomorúság szakértője, akinek hihetetlenek a beszámolói... Itt, ebben a pubban vesztek el a listái is... Tudom, Eva, de eddig még nem volt alkalmam mesélni erről... Listák védencei nevével és címével, mellettük a saját megjegyzései helyzetükről és tevékenységükről; képzelhetitek, mekkora veszteség. És azt is megítélhetitek, mit érzett, amikor néhány „ügyfele" névtelen figyelmeztetést kapott; fenyegető felszólításokat, hogy viseltessenek nagyobb tisztelettel a régi hazájuk iránt... Lehetetlen volt, Thea... Biztosat nem tudott, csak gyanakodott... Én mindenképpen osztom feltételezését, hogy a listák a követségre kerültek... Hogyne, Eugen, meg is mondom neked rögtön: azért hurcolta magával ezeket a listákat, mert Charles Sullivan házában a szobákhoz nem voltak kulcsok... Kételkedsz, Thea? Jó, akkor elmondom, hogy egy nap én is kaptam egy névtelen figyelmeztetést; azt tanácsolták, függesszem fel „ellenséges tevékenységemet" az archívumban... De miért nem isztok?... Eva, te is kínáld őket...

Itt egy utcai festőt láthattok a Victoria Embankmenten... Azért tűnt fel nekünk, mert – jól kivehető a képen – csak utcai festőket festett, akik a maguk részéről szintén csak utcai festőket festettek... nézzétek csak meg jól a nézők lábát, a nők lábát és a férfiakét, nézzétek meg még jobban: mindenhol csak egyetlen, különös láb: úgy látszik, a nézők mind féllábúak voltak.

Történelmi felvétel, igen, ennek a képnek históriai értéke van, a Windmillt, a legismertebb mulatók egyikét azóta lebontották – showműsorairól volt híres, jelmondata pedig, melyet bátorság, közöny vagy csak egyszerűen az angol dac törvényesített, így szólt: „Nincs záróra"... Dolgozatodban, a címe az volt: *Mi az angolos az angolokban?*, annak idején megfeledkeztél erről a dicsőséggel teli dacról, mely váratlan dolgokra tesz képessé. Azt akartam mondani: a Windmill jelmondatát a háború alatt szerezte: még a legdühödtebb bombatámadások sem tudták rábírni az igazgatóságot, hogy félbeszakítsa a műsort. Itt még akkor is folytatták

volna az előadást, ha gyújtóbombák potyognak, és amiket az igazgatóságról hallottam, még arra is képesek lettek volna, hogy a vendégeknek távozáskor meleg repeszdarabot nyújtsanak át emlékül... Nem, Thea, nem túl sokszor, talán fél tucatszor... Mikor voltam ott utoljára? Ezt kivételesen egészen pontosan meg tudom mondani: negyvenhat őszén, egy napon, mielőtt még az utolsó komp Harwichból a kontinensre vitt... igen, Cynthiával, az első feleségemmel... Összecsomagoltunk, búcsúlátogatásokat tettünk, foglaltunk két helyet, mindent lezártunk, elrendeztünk és biztonságba helyeztünk, aztán az utolsó estén, amit a szigetországban töltöttünk, a Windmillbe mentünk... Mint mindig, nyüzsögtek a katonák, zene szólt, a műsor gazdag és szórakoztató volt... Cynthiát szemmel láthatóan egyetlen dolog foglalkoztatta: már legalább ötödször kérdezte, hogyan lehetséges, hogy az az ember egyáltalán nem öregedett; egy rendkívül komoly újságárusra vonatkozott a kérdés, akit már évek óta ismertünk... Hogyan? Nem, Eva, ez magánügy... Ja, csak a búcsúra gondolsz?... Erről nekem is csak feltevéseim vannak, sokszor gondoltam rá, hogy minden egész másképpen történik, ha nem a Windmillben akartuk volna eltölteni az utolsó estét... Cynthia az előadás közben egyszer csak felállt, és odaintett nekem, épp abban a pillanatban, amikor új számot konferáltak be, a *Cicamosdás*-t. Természetesen azt hittem, hogy mindjárt visszajön, de a *Cicamosdás* után már két másik szám is elhangzott, s a helye még mindig üres volt... Otthon ült az ablakdeszkán, cigarettázott, és egy mozdulatot tett a poggyász, az én poggyászom felé... A sajátját már ki is pakolta... Lehet, Thea, talán félelemből, vagy az előítéletek miatt, vagy mert rájött, hogy képtelen felejteni; ő maga nem magyarázta meg, később se tudta megmagyarázni. Csak abban volt biztos, hogy az itteni élettel képtelen lenne megbirkózni... Nem, legalábbis nem tett semmiféle határozott kísérletet; belátta, hogy nekem vissza kell térnem, és másnap egyenesen ragaszkodott hozzá, hogy kikísérjen a vonathoz. Abban a pillanatban mindketten tudtuk, hogy nem csak az utazásom dőlt el.

Van kedvetek még egypár felvételhez? Mindjárt a végén vagyunk, Thea ... Ha már ezt kérdezed: Anglia azzal a tanulsággal szolgál, hogy semmi sem olyan tartós, unalmas és hasznos, mint az értelem és a tapasztalat házassága ... Ez meg mi? Piaci jelenet, igen, a híres utcai piac a Portobello Roadon ... Emlékszel még, Eva, miért csináltuk ezt a felvételt? Eugen is megmondhatja nektek, hogy ebben a városban milyen sokat adnak az emberek arra, hogy hasonszőrűek között éljenek: hasonló kedvteléseik legyenek, hasonló termékeket fogyasszanak, hasonló céhnyelvet beszéljenek ... Azokat az orvosokat, akiknek a legmagasabb a tarifájuk, magától értetődően vonzza a Harley Street; aki luxusüzletet akar nyitni, mindjárt a Bond Streetre gondol; a sajtó embere a Fleetre, akinek meg a követségekhez van köze, az hosszabb-rövidebb ideig a Belgraviára kényszerül ... Nem tudom, mi az oka, Thea; talán titkos jelek, ismertetőjegyek, remények; vagy talán az a közös érzés, hogy falevelek vagyunk a viharban, a történelem közönyének tanúi ... A bajnak is megvan a maga vonzereje és aromája ... Hogy hogy értem? A házban, ahol ma Ida Ehrlichmann lakik, rajta kívül még hét emigráns él: azonos sors azonos címre igyekszik – mintha a szomszéd segítsége kellene hozzá, hogy saját valóságunkról megbizonyosodjunk; az azonos sebekről, a vigasztalanságról ... Itt feltétlenül megértik egymást az emberek. És természetesen mindenki megértette a házban Ida Ehrlichmannt is, mikor egy nap – képzeljük csak el, egy fegyelmezett, barátságos, idős asszony – rálőtt a követségi tisztviselőre, aki a jóvátételi kérvényével foglalkozott ... Fiatalember volt, részvétlenül belekérdezett az életébe, természetes, hogy nem lehetett tekintettel szenvedéseinek egyedi voltára ... Ida a vászontáskájából nagy nyugalommal elővett egy revolvert, és lőtt, anélkül, hogy bármi kárt okozott volna ... Cynthia elmondta, hogy a tisztviselő egy férfira emlékeztette, akivel többször is találkozott a Cheshire Cheese-ben ... Mint mondtam, törődött velük ... De miért olyan lóhalálában, Thea? Ne legyetek már ilyen érzékenyek, igazán nem értelek, hol itt a vádlottak padja? ... Sajnálom, ha így érzed, de itt senkinek sem áll szándékában lelkiismeret-furdalást okozni ... Döntsél te,

Eugen: leállítjuk ezt a vacakot, és kedélyesen eliszogatunk... Istenem: biztosan te is így vagy vele: képek a vaskorból, valószínűtlenek, már alig hihetők... Hát nincs mit tenni, ha fáradt vagy; de azért sajnáljuk, hogy ilyen hirtelen felkerekedtek... Hogyan, Eugen? Hát persze hogy mindenkinek megvannak a saját emlékei... Talán ellenemlékek, ahogy mondod... A poharatokat se akarjátok kiinni? Kár... Nem, Eva, majd én kinyitom a kaput... semmit sem felejtesz itt, Thea? A száladat esetleg, mint a múlt vasárnap? Ugyan már, azt hiszem, nekünk ugyanannyi okunk van a sajnálkozásra.

Mit látok, Eva: különelőadást rendezel magadnak... Ha nem csalódom, ez a régi pubunk a Fleet Streeten, a Ye Olde Cheshire Cheese... Így van, az imént szándékosan tettem félre ezt a felvételt... Nézd csak a kovácsoltvas lámpát meg a régi díszítményt a keskeny kapu felett: ott történt meg vele, amit a mai napig sem hevert ki; ott vesztek el Ida Ehrlichmann listái az „ügyfelek" nevével... Hogy tudom-e, mit jelent pánikszerű távozásuk? Thea még inkább provokálva érezte magát, mint Eugen... Talán most már belátod: amíg lesznek olyan emberek, mint mi, fennáll a lehetőség, hogy a múlt közös megtekintése okot ad az idő előtti távozásra... Az idő előtti, gyanakvó távozásra... Ezt ne kérdezd, Eva: én nem feltételezek róla semmit, és mégis mindent... Tegyél csak nyugodtan három jeget a pohárba... Pontosan megmondom, hogy mit fogok tenni: nem azért, mert a főnököm, hanem mert ma a vendégünk volt, körülbelül negyven perc múlva felhívom és megkérdezem, hogy rendben hazaértek-e. Holnap meglehetősen nehéz napunk lesz.

Miklósi Judit fordítása

PETER NAZARETH

UGANDA

Hóbortos Ferns

Apana város goai lakosai meg voltak róla győződve, hogy Horace Fernandes különös ember. Nem mintha Fernandes mogorva lett volna, éppen ellenkezőleg, láthatóan kedélyes volt mindenkivel, akivel összebotlott. Az volt a baj, hogy Fernandes nem ügyelt eléggé a társadalmi előírásokra. Nem ment vizitbe azokhoz, akikhez az íratlan szabály szerint el kellett volna mennie, nem tett tisztelgő látogatást a tekintélyes goai polgároknál, tudniillik azoknál, akik magas közhivatali tisztségeket töltöttek be.

De a legnagyobb baj mégiscsak az volt, hogy Fernandes nem volt istenfélő. És nem járt templomba. Beszélték, hogy vasárnaponként jó későig elszunyókál otthon, bár mások azt állították, hogy néha látták őt, amint a templom mögött üldögél, és magában motyog. Pénteki napokon, amikor halálos bűn volt a húsevés, Fernandes megette a pénteki húsadagját. Mikor valaki a szemére vetette, hogy halálos bűnt követ el, ha enged az étvágyának, Fernandes állítólag azt válaszolta, hogy a régi római katolikus egyház azért nyilvánította bűnnek a pénteki húsevést, mert a római piacon nagy volt a halfölösleg, s így óhajtották rávenni az embereket arra, hogy vegyék a halat. A Fernandes eléggé mindennapi név volt, de Fernandes nem volt mindennapi ember. Hóbortos, mondogatták róla a többiek, s rajta is ragadt a név: *Hóbortos Fernandes*, ami aztán lerövidült *Hóbortos Ferns*-re.

A dolog később csak rosszabbodott. Szárnyra kapott a hír, hogy Fernandes belépett valami titkos vallási gyülekezetbe. Mit lehet itt tenni?

Néhány kegyes szívű öreg hölgy felvállalta, hogy megpróbálja Hóbortos Fernandes lelkét megmenteni.

A Szűzanya szobrát rendszerint házról házra vitték, miközben

egy kicsiny kórus himnuszokat énekelt, s a szobor, a ház büszkesége, megállapodott a nappali szobában, s a háziaknak imádkozniuk kellett, és pénzt kellett rakniuk a perselybe, amíg vigyáztak a Miasszonyunkra. Hóbortos Ferns ez idáig nem engedte be magához a szobrot. A hölgyeknek pedig ragyogó ötletük támadt. Úgy intézték, hogy a szoborral akkor állítsanak be Ferns szomszédjához, mikor ez a szomszéd – s nyomban utána a Ferns házának túlsó oldalán lakó szomszéd is – hétvégi kirándulásra készülődik. Akkor bekopogtak Fernshez, azzal, hogy a szomszédja hamarosan elutazik, és mivelhogy nincs a közelben senki más mindaddig, míg a másik szomszéd is vissza nem érkezik, ugyan volna majd olyan szíves, hogy magához venné egy napra a szobrot? Fernandes nemet mondott, közölte, hogy roppantul sajnálja, de nem teheti, minthogy nem szokása a bálványimádás. A hölgyek tovább rimánkodtak, mert hittek a Miasszonyunkban: akinek egyszer bekerül a házába, annak megmenti a lelkét a Szűzanya. Ferns végül is beleegyezett, hogy segít rajtuk, de kijelentette, hogy hallani sem akar imádságról és himnuszéneklésről, és hogy bezárja a szobrot a kamrába, és szó sem lehet a nappaliról. A hölgyek jóváhagyták; a Miasszonyunk fülében végre meghallgatásra talált az imádságuk. Sajnos azonban Ferns pontosan azt csinálta, amit mondott – amikor átment a szomszédjához a szoborért, ruhába csavarta, hazaosont vele, és lakat alatt tartotta a kamrában, amíg csak érte nem jöttek.

A hölgyek nem adták fel a reményt. Elhatározták, hogy elmennek Fernshez, és megpróbálják jobb belátásra bírni. Horace Fernandes igen udvariasan nyitott ajtót, bevezette a hölgyeket a nappaliba, és teával kínálta őket. Türelmesen végighallgatta ájtatos beszédüket, hogy Alázattal és Háládatossággal tartozunk mindazért a Jóért, amivel az Isten megajándékozta az Emberiséget. Az egyik hölgy csöndesen ült a sarokban, és rózsafüzért morzsolt. Fernandes így szólt a végén:

– Hölgyeim, köszönöm, hogy ennyire törődnek velem. Igazán megható ez a fáradozás, s én tiszteletben tartom az önök meggyőződését. Egyezzünk meg, hogy önök abban hisznek, amiben hinni akarnak, és én is abban hiszek, amiben akarok.

– Hogyan? – kiáltotta az egyik hölgy. – De hiszen nincs más, csak egy igaz Isten! – És ahogy izgatottan idézni próbált a bibliából, fölemlegette azokat a „hitszegő zsidók"-at. Horace Fernandesnek mintha fogytán lett volna a türelme.

– Miért bántanánk a zsidókat? – mondta. – Jézus zsidó volt, nem keresztény. Azt mondta, nem azért jött, hogy eltörölje a régi vallást. És akárhogy vesszük, mint minden jó zsidót, őt is körülmetélték.

A szobában döbbent csend támadt, amit csak a rózsafüzért morzsolgató hölgy jámbor sikkantásai törtek meg; végül a társaság egyik merészebb hölgytagja így szólt:

– Vagy úgy! Hát így beszél az a szentségtelen ember, akiről tudjuk, hogy kétes erkölcsű nőkkel cimborál! A pápa . . .

– Nem feltétlenül tulajdonítok értéket a pápa mondásainak – mondta Ferns. – A tizenötödik században élt egy bizonyos Sándor pápa, akinek törvénytelen leánygyermekei voltak, s akinek viszonya volt az egyik leánygyermekével.

A rózsafüzéres hölgy felpattant. Ferns erre azt mondta, hogy őszinte megdöbbenésére szolgál a jámbor hölgyek elképedése. Végső soron, nem szerepel olyasvalaki a bibliában, akinek gyermekei születtek a saját lányaitól?

A hölgyek elmenekültek. Ezek után messzire elkerülték a házat, de megfogadták, hogy misét mondatnak Fernsért.

A plébános, aki lépést akart tartani az egyházon belüli változásokkal, egyre többször hívott meg papokat a szomszédos plébániákról, hogy a vasárnapi misén prédikáljanak. A plébános celebrálta a misét, és az aznapra rendelt evangélium után a vendégpap előlépett, és elmondta a prédikációt.

Azon a vasárnapon, mikor már a harmadik misét mondták Hóbortos Fernsért, a vendégpap nem érkezett meg idejében. A hívők türelmetlenül vártak, a plébános pedig, aki a misét celebrálta, idegesen izgett-mozgott, és azon töprengett, ne mondjon-e rögtönzött prédikációt.

De végre megjött a vendégpap, és fölhágott a szószékre.

– Kedves testvéreim – kezdett hozzá a beszédhez. – *Amit akar-*

tok azért, hogy az emberek tiveletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal: ezek a mai napra rendelt evangélium igéi. Vajon megtorpantatok-e valaha, hogy eltűnődjetek, mi rejlik Krisztus szavainak mélyén? A mai különleges órán, Krisztus mennybemenetele után ötven nappal, szánjuk el magunkat ismét arra, hogy föltegyük magunknak a kérdést, mit jelentenek ezen krisztusi szavak.

– Azt jelentik, kedves testvéreim, hogy nagyon meg kell becsülnünk a mise csodálatos áldozatát. Gondoljátok csak el, milyen nagy adománya ez az Úrnak! A mise csodálatos áldozata nélkül hogyan is egyesülhetnénk a Szentlélekkel, a mi Alkotónkkal? Hogy volnánk rá képesek, hogy legalább heti egy napot szenteljünk az Úristennek? Mi, vétkesek, nem vagyunk tudatában annak, milyen nagy adományokat juttatott nekünk az Úr.

Az emberek elkalandozó gondolatokkal, mereven bámultak maguk elé. Néhány hivő elszundított.

– Hah! – kiáltotta a prédikátor. – Pontosan úgy van, ahogy gondoltam. Eljöttök a templomba minden vasárnap a legjobb ruhátokban, és egy szemernyit sem figyeltek arra, hogy mi történik. Számotokra az Isten valamifajta üzletfél, aki nem ad tőkét a vállalkozáshoz, ha nem szórakoztatják legalább egyszer egy héten. Önműködő gépek vagytok! Alvajárók! Néhány perccel ezelőtt logikailag egyáltalán össze nem függő mondatokat mondtam, és ti nem vettétek észre!

– Tudjátok meg, felebarátaim, hogy a legtöbb paptársamnak kisipari prédikációs felszerelése van. Ebben a felszerelésben kártyalapokra kimásolt bibliai frázisok és kitételek vannak. Kollégáim tudják, hogy ti nem figyeltek arra, amit mondanak, ezért minden mise előtt egyszerűen csak kiemelnek néhány kártyát, és kész a prédikáció!

A gyülekezet most már teljesen ébren volt. Még a helybeli pap is ámultan figyelt.

– Gondoljunk bele a változatosság kedvéért – mondta a prédikátor –, mit mondott valójában Krisztus. *Amit akartok azért, hogy az emberek tiveletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek*

azokkal. Ezek nem a mai napra rendelt evangélium igéi, mindazonáltal Krisztus mondta őket. Nyilván észreveszitek, hogy Krisztus nem azt mondta: amit akartok azért, hogy a *kereszténye*k tiveletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal – *keresztények* helyett Krisztus *emberekről* beszélt. Ez pedig azt jelenti, hogy minden felebarátunkkal emberségesen kell bánnunk, akkor is, ha azok nem hisznek az anyaszentegyházban. S ahelyett például, hogy templomi adományokat gyűjtünk, hogy még nagyobb templomokat és katedrálisokat építsünk, oda kellene adnunk a pénzt a rászorulóknak. Még ennél is jobb volna, ha úgy segítenénk a nyomorgókon, hogy munkásságunkkal fedél alá juttatjuk őket, segítenénk nekik, hogy állást kapjanak, hogy megálljanak a lábukon. Mert senki sem élhet önérzet és önbecsülés nélkül.

– Miért van szükség ennyi templomra, ennyi szoborra? Vajon Krisztus folyton templomban, imaházban töltötte az idejét? Vajon kedvét lelte-e az efféle szobrokban, mint amilyenek ezt a templomot is cicomázzák? Kijelölt-e Krisztus meghatározott napokat, kijelölte-e az imádságok formáit, s elítélte-e azokat, akik nem követik az előírást? Vajon az irgalmas szamaritánus példázatából azt tanuljuk-e, hogy csak a keresztény a rendes ember? Szemfényvesztő, szemfényvesztő, aki azt állítja, hogy Krisztus neve ezt jelenti!

A gyülekezet tagjai kimeredt szemmel ültek. Ebben a pillanatban egy másik ismeretlen pap lépett be a templomajtón.

Valaki felkiáltott:

– Hóbortos Ferns! Ő az, ő az! Az az ember ott nem pap!

Hát igen, valóban Horace Fernandes volt. A pap és a gyülekezet tekintélyes polgárai felugráltak, és körülvették a szószéket. Horace Fernandes, úgy látszik, nem bírt magán uralkodni tovább.

– Krisztus, légy a tanúm! – üvöltötte. – Ez az egyház nem a Tiéd! A gyarmatosítók a te nevedben ültek inkvizíciót Goában, halálra kínozták és legyilkolták őseinket! S aki túlélte, és elmenekült India más részeibe, igazi kereszténye ket talált, olyanokat, akik mindaddig hírét sem hallották a kereszténységnek!

Időközben néhány hivő felmászott a szószékre, hogy lelökje

Fernandest. A szószéket a gyülekezet számára készítették, de nem arra, hogy elbírja a gyülekezetet, így aztán a szószék összeroskadt. A hivők egy kupacban hevertek a padlón. A zűrzavarban Horace Fernandes eltűnt. Szerencsére nem esett sérülés, csak az emberek méltóságán.

Honnan tudta Hóbortos Ferns, hogy a vendégprédikátor kocsija defektet kap az úton, s a pap nem érkezik meg a templomba idejében? Hogy volt képes felölteni a reverendát úgy, hogy a sekrestyés ebből nem látott semmit?

Az öreg hölgyek nem mondattak misét Hóbortos Fernsért többé. Nem mindig lehet az ördögöt legyőzni.

Gergely Ágnes fordítása

A csábítás

Hallotta, hogy csöng a telefon.

Nem.

Hallotta, hogy a felesége beleszól a mellékvonalon, a konyhában. Három kis lépés, meg tudta számolni, szinte látta felesége fürge járását. *Halló!*

A férfi a nappaliban volt. A csütörtök esti újság a lábánál hevert, gyűrött, szétszórt lapok, a háromszínű hirdetések bántóan ragyognak. *Férfias autót a ma ifjú hódítóinak.* Sárga, barnászöld és kék. Elmés hirdetés. A konyhában a felesége felemelte a hangját, kissé szokatlan ez a hang. Meglepetés? Riadalom? Az egész oldalas hirdetésen egy fiatal pár – nagyon fiatalok –, a lány arca szívfacsaró, szív alakú, haja hosszú, a fiú göndör hajú, karcsú, a messzeségbe vigyorog, nem sokkal idősebb, mint Douglas saját fia, a tengerparton, alkonyodó tengerparton, mögöttük sportkocsi, és nem fogják egymás kezét se – nyilvánvaló – könnyedség, ruganyosság, közöny a szerelemben, mint akármelyik izomtevékenységben – dallamos, gúnyolódó – miféle könyörületességet várhatna tőlük az ember? Douglas felesége most hangosabban beszél a konyhában, elég hangosan, hogy hallja, ha odafigyel.

– Mi ez, tréfál? Ki maga? Mit akar?

Douglas lehajolt, hogy összeszedje az újságlapokat. Szedd csak össze szépen, szépen. A felesége nem örülne ennek a rendetlenségnek. Amikor lehajolt, az arca elnehezedett, belefutott a vér. Kellemetlen. Érezte, hogy a húsa lehajlás közben elnehezül, megvastagodik, rejtelmes nehézkességet érzett, bár nem szívesen vallotta be magának. De amint felegyenesedett, mindez megszűnt. Karcsú, jó erőben levő, szinte fiatal férfi benyomását keltette, pedig negyven-

három éves volt. Nem valami elegáns művelet, görnyedve újságpapírokat szedegetni. Szerencsére senki se látta.

A felesége hangja:

– Értesíteni fogom a rendőrséget . . .

Lecsapta a kagylót. Douglas, újsággal a hóna alatt, a konyha felé indult, az újságot szorosan a hóna alá vette, hónaljában az idegek és az erek szorosan tartották a lapokat; az ajtóban megjelent a felesége.

– Mi a baj? – kérdezte Douglas meglepetten.

– A telefon, valami lányok . . . hallottam, ahogy kuncogtak – Doug, valami lányok, biztosan tinédzserek, felhívtak és megkérdezték, *itthon van-e a férjem*. Ez biztosan valami újfajta középiskolás játék, csak annyi, hogy . . .

– *Engem* kerestek? *Engem?*

– A kis dögök, hallottam már ilyesmiről. Ha még egyszer hívnak, értesíteni fogom a rendőrséget.

– Lehet, hogy csak Hallel akartak beszélni. Biztosan Halt keresték – mondta Douglas.

– Nem, téged hívtak, a *férjemet* keresték – mondta Connie mérgesen. – Volt képük így mondani, ezekkel a szavakkal: a férjemet, Douglast kérik, a kis dögök! Bár lehet, hogy csak Hal barátnői voltak az iskolából. Nem tudom. Olyan mérges vagyok, úgy ver a szívem . . .

– Ártalmatlan dolognak látszik – mondta Douglas. Gyöngéden megérintette az asszony karját. De az elhúzódott, mintha észre se venné; nagyon meleg volt, nagyon feldúlt. – Biztos vagyok benne, hogy nem hívnak újból, Connie. Próbáld meg elfelejteni! Biztosra veszem, hogy nem hívnak fel újra.

– Emlékszel, azok a lányok Denbyben hogy zaklatták azt az asszonyt, folyton telefonáltak neki, és a férjével bosszantották . . .

– Milyen lányok?

– Hát nem emlékszel? Edith mesélte szombat este – mondta Connie türelmetlenül. Elvette Douglastól az újságot, csak hogy csináljon valamit. Pirospozsgás volt, felhevült, egészséges színű, mintha csípős szélben járt volna odakint; Douglas érezte benne az

izgalom lüktetését, és tudta, amilyen izgatott most a felesége, valójában semmit sem fog észrevenni vele kapcsolatban. Csak figyelnie kell és együttéreznie. Figyelnie kell. Nem szabad eloldalognia, megszöknie. Ott kell szépen maradnia, ahol a felesége láthatja, hadd beszéljen hozzá... kiderült, hogy három egészen fiatal lány, tizenkét–tizenhárom évesek, pusztán tréfából ijesztgették azt a nőt, mert a férje a hadseregben szolgált – no igen, Vietnamban –, és ők folyton felhívták, mintha a távirdából szólnának oda egy távirat miatt, és megkérdezték, hogy beolvashatják-e, vagy talán túl nagy lenne a megrázkódtatás? Milyen undorító volt! Edith elmondta az egészet, nem emlékszel?

– De, most már emlékszem.

– Egyszóval, undorító volt. Denbyben történt, de most itt is valami hasonló folyik. Azok a lányok Hal osztályában, szép kis ringyóknak nézem őket... és évről évre rosszabbak...

Ismét csengett a telefon.

Connie sarkon fordult. Dühösen, győzedelmesen felkapta a kagylót, mielőtt még Douglas megmozdulhatott volna.

– Halló! – szólt bele élesen.

De nem az ellenség volt. Csak egyik barátnője.

– Á, Esther! Szevasz! – Az asszony kissé elfordult Douglastól, hangja melegen, barátságosan felerősödött. Valamelyik barátnője, nyilván. *Szevasz!* Ez nem ellenség, se az asszonynak, se neki.

Hárman voltak, és együtt éltek egy házban. Kettő közülük felnőtt volt. A harmadik érzékeny, rugalmas, kisportolt. Szeme időnként elrévedt, ahogy a gondolatai is: elrévedtek, megfoghatatlanná váltak. Douglas, mikor a fiú nem látta, figyelte a fiát, szeretettel, tűnődve, félelemmel nézte, s látta, hogy öltött Hal lelke hatalmas testet ilyen rövid idő alatt – alig tizenöt év? Tizenöt év? Százhetvenolcvan centi volt a fiú, talán még magasabb.

Nehéz lenne megmérni, hisz olyan nyúlánk, esetlen, olyan görnyedt tartású és szórakozott.

Hal az *övé*, Hal a *fia*.

Első különszobájában a mennyezetet kis repülőkkel, rakétákkal, madáralakokkal tapétázták ki. Douglas választotta a mintát. Ez még

abban a házban volt, amit már rég elfelejtettek, az országnak egy másik részében. Most, hogy Douglas bedugta a fejét Hal szobájába, csak hogy üdvözölje és megkérdezze, hogy mennek a dolgok, vagy csak bekukucskált, mikor tudta, hogy Hal nincs a közelben, szemét plakátok kápráztatták, a falakat végig plakátok borították, rockegyüttesek képei vagy arcok, puszta arcok, rejtélyesek és névtelenek. Akár egy állatkert, gondolta Douglas ingerülten, hogy élhet a fiú egy állatkertben? Ronda arcok állatkertjében? Kicsit úgy érezte, szeretné letépni az összes plakátot. De persze sohasem tépi le, még csak meg sem említi, mint a felesége, hogy mennyire idegesítik. Hadd panaszkodjon csak Connie, ő szeret panaszkodni. Douglas jobban is szerette a fiát, semhogy zaklatni akarta volna.

Egyszer Hal elábrándozott a vacsoránál, az álla gépiesen mozgott, tétován evett, lassan rágta, forgatta a szájában az ételt... Connie élesen rászólt:

– Mi az ördög ütött beléd? Ülj egyenesen, emeld fel a fejed! Ki nem állhatom, ahogy ülsz! Csak azért csinálod, hogy megőrjíts?

Hal döbbenten nézett rá.

– Mi bajod? – kérdezte Connie.

– Csak... elgondolkoztam valamin – mondta. Úgy meglepődött, hogy neheztelni sem tudott. Arckifejezése nyílt, őszinte volt, mintha csak édes álmából ébresztették volna fel.

– Ó, elgondolkoztál? És min gondolkoztál? – kérdezte Connie. Próbálta tréfára venni a dolgot; hangjának éle bizonyára megijesztette.

Hal a homlokát ráncolta. Douglasnak tetszett, hogy a fia bőre nem vörösödik, nem gyullad be, és nem csúfítják lilásvörös pattanások, mint a többi, vele egykorú fiúét. Neki, Douglasnak elég sikeres kamaszkora volt: jóképű volt, akárcsak Hal, bár nem egészen olyan magas. De lehet, hogy nem is volt ilyen jóképű. De életének az a szakasza, az a roppant fontos darabkája mindenesetre sikeres volt. Hal ránézett, mintha csak kitalálta volna Douglas gondolatát. Ismét összeráncolta a homlokát.

– Elgondolkoztam... a gondolkodáson.

– Micsodán?

– . . . elgondolkoztam a gondolkodáson. Azon, hogy . . .

A fiú szünetet tartott. Ő volt *a fiú*. Douglas mosolygott, várta, mit mond ezután, felkészült rá, hogy bátorítja a fiút, egyetértőn mosolyog, s ezzel ellensúlyozza felesége hangjának meglehetősen éles, harcias tónusát.

– Azon gondolkodtam, hogy hogyan jut el az értelemig, a gondolkodás, a gondolkodás a dolgokról . . . a szavakról . . . – mondta Hal lassan. – És azon, hogy sokszor én se így csináltam. Vagyis, egyszerűen nem ugrott be, nem jutottak eszembe a szavak. Azon tűnődtem, hogy hol lehettem akkor én . . .

Connie nyugtalanul nézett Dougra. Így hát a férfi gyorsan közbeszólt:

– Mire gondolsz? Nem értem.

– Azon tűnődtem, hogy hol lehettem akkor. Mielőtt még gondolkodni tudtam. Vagyis életem valamelyik részében . . . vagy valahol a világban . . . amikor még nem gondolkodtam, mielőtt megszülettem, ilyesmi. Nem is tudom – mondta vidáman. Hirtelen megváltozott a hangulata: most kisfiús volt, és tetszett magának. *Agyafúrtat játszott.* – Azt hiszem, elábrándoztam.

Ezzel aztán el is ütötték a dolgot. *Azt hiszem, elábrándoztam.* Doug másképpen képzelte a fia ábrándjait; még emlékezett rá, milyen volt ő, ebben a zaklatott korban, tizenöt, tizenhat vagy akár tizenhét évesen . . . Emlékezett a saját kamaszkorára Des Moines-ban, a fülkeszerű kis padlásszobára, feküdt az ágyán és ábrándozott, képzelete tobzódott az álmokban, hatalmas, vége nincs jelenéseket nyergelt meg, melyek mintha a szoba sarkából ugrottak volna elő, bűnös módon surrantak volna be meghitt kuckójába . . . S hogy vele maradtak-e? Ó, igen. Megváltoztak, felnőttek, más mezbe öltöztek . . . de mégis ugyanazok, pontosan ugyanazok.

Másképpen képzelte el a fia ábrándjait.

Egyik szombat délelőtt, amikor senki sem volt otthon, Doug belépett Hal szobájába, és valamilyen okból odament az ágyához. Le akart feküdni, elnyújtózni, hogy lássa, mit láthat a fia a meny-

nyezeten. De tétovázott. Nem. Talán mégse. Így csak lekuporodott az ágy mellett, félszegen, és a nyakát kinyújtva felnézett. Csalódott: a mennyezet üres és egyhangú. De egy perc múlva halvány repedés-mintázatot vett észre, és egy sötétszürke, portól vastag pókhálószálat, amely nem a mennyezetről lógott le, hanem mintha hozzátapadt volna. Fehérrel átfestett fehér mennyezet. Használd a képzelőerőd. Ebben a szobában, ez alatt a mennyezet alatt öltött testet a fiú . . . nagyon gyorsan, szinte akaratlanul. Csak tizenöt éves. És mégsem tűnt úgy, sőt, lehetetlennek tűnt, hogy Douglas és Connie ilyen régóta házasok! Douglas szóáradatot vélt hallani, kiabálást, tiltakozást, apró kiáltásokat: *Ki mondta ezt? . . . Kit érdekel ez ennyire? . . . Ki beszél ilyen hazugságokat?*

Combja, térde, lábikrája sajgott. Éles, kellemetlen fájdalom. Meg sem születni . . . De a mennyezet egyik sarkából tétova alak tűnt elő, inkább csak egy alak árnya, fejet formázott, emberi fejet . . . Douglas pislogott, és az alak eltűnt. Csak a fény játéka. A szoba árnyas, homályos sarka. Várt, kicsit nehezen vette a levegőt a guggolástól, de semmi sem történt. Régen, gyermekkorában ő lovasokat látott, lovakat és kardokat, vágtázó alakok szökkentek át a falon, őrjöngő kavargásban, lázasan, diadalittasan üldözték egymást a szobában. És aztán autókat: száguldoztak, fülében zúgott, morajlott, berregett a motor hipnotikus, szinte hallható hangja. És aztán persze lányokat, az emberi alakok később lányok lettek, nagyon sok lány . . . lányok . . .

Douglas szégyenkezve egyenesedett fel. Lába fájt, a lélegzés is nehezére esett. Érzékeny volt a fájdalomra, félt, és szégyellte félelmét, tudta, hogy mindent eltúloz, és mégis képtelen volt túltenni magát rajta, fölékerekedni, mint mások. Connie-nak komplikált hólyagpanasza volt néhány évvel azelőtt, el kellett mennie egy szakorvoshoz, aki hosszú tűt tolt fel neki . . . De nem, most nem szabad erre gondolnia, szédült, és még a gondolatától is rosszul volt.

Kisietett Hal szobájából.

Igen, ő más ábrándokat képzelt volna, talált volna ki, a fia számára. El kellett jutnia a következtetéshez, hogy a fia hazudik.

Az autók előrontottak a szoba sarkából, és az egyik akkora lett, hogy beleülhettem. És akkor néhány évre elaludtam. Az álom megnőtt. Az autó meredek hegyoldalon haladt felfelé, nagyon meredek volt, szinte egyenes, és attól féltem, felbillen és hátraperdül. Nagyon féltem. Sírni kezdtem, attól féltem, felbillen . . Nem tudtam kormányozni. Meglazult a kormánykerék, nem működött, nem uralkodom már rajta, nem tudom kormányozni . . .

Jaj! Segítség!

– Segíts már! Segítenél? Nem látom, hol kell bekapcsolni . . .

Douglas átment a feleségéhez, aki vaksin, idegesen babrált a nyakán, egy gyöngysort próbált bekapcsolni. Dougnak nem okozott problémát. Ott állt, szorosan mögötte, és érezte az asszonytest ismerős melegének illatát, hátul a nyakánál a bőre puhaságát. Ahogy hozzáért, az asszony ujja hideg volt, úgy látszik, ideges. Épp azt mondta:

– Remélem, nem lesznek túl sokan. Remélem, nem csupa olyanok lesznek, akiket nem is ismerünk.

– Nem kell sokáig maradnunk – mondta Douglas. – Mr. Jaeger csak azt kérte, hogy mutassam meg magam . . . Úgy gondolta, valakinek el kell mennie, és ő túlságosan elfoglalt, mint mindig... Nagyon csinos vagy ebben a ruhában.

– Tényleg? – kérdezte Connie kétkedve. – Nem is tudom. De tényleg?

A fogadást a helybeli egyetem rektorának hatalmas, bútorokkal telezsúfolt otthonában tartották egy szép májusi délután. Aznap délelőtt zajlott le a diplomaosztó ünnepély, és az egyetem díszdoktorrá avatott két nagy tekintélyű idegent – az egyik egy színes nő, aki valami Szövetségi Bizottmánynál vagy Bizottságnál dolgozik, és az egyenlő jogokért küzd, vagy „a gyerekek fizikai fenyítésének járulékos tüneteivel" foglalkozik, esetleg mindkettővel, Douglasnak épp csak arra volt ideje, hogy átfussa a róla szóló cikket, mert ez a délelőttje a szokásosnál is zsúfoltabb volt. Pillanatnyilag még a nevére sem emlékezett. A másik ünnepelt híresség Kenneth Lederer volt, az „elektronikus kommunikáció" nevű új

tudományág szakértője; Lederer új könyve véletlenül épp az első volt az ország nem szépirodalmi bestsellereinek listáján, és Douglas feltette magában, hogy megveszi, és hamarosan *el is olvassa.* Úgy látszik, ez a Lederer kellemetlen, de mégis nagyon fontos ember.

A fogadás túl nagy volt, túl sok embert hívtak meg. Douglas mindig nagyon szívesen ment az ilyen fogadásokra, még akkor is, ha csak Mr. Jaegert és a céget kellett képviselnie, de lelkesedése általában egyből lelohadt az első néhány perc zűrzavara után . . . Bár csaknem kilenc éve lakott már a városban, még nem sok embert ismert. Nagy összejöveteleken mindig meg kellett birkóznia pánikszerű kétségbeesésével, és szinte kényszerítenie kellett magát, hogy mosolyogjon és kezet nyújtson, de ha már egyszer beindult a gépezet, akkor elég könnyen ment. Az ember mosolyog, kezet ráz. Douglasnak volt hozzá bizonyos tehetsége: az arca derűs, markáns, de cseppet sem ijesztő. A megfelelő pillanatban az ember a szemben levő arcba néz, mosolyog, és kezet ráz.

Szerette az embereket. Néha aggasztotta, hogy mennyi ember van, még egy ilyen kis városban is. Nyilvánvaló, hogy nem lesz ideje mindenkivel összejönni, és nekik sem lesz idejük összejönni vele. Mennyi elmulasztott kapcsolat! . . . Mennyi elmulasztott kézfogás!

Az egyetem rektora, hatvan körüli, alacsony, fehér hajú emberke, exgolfbajnok, exjogász, a jogi kar dékánja volt, mielőtt rektorrá nevezték ki. Mr. Jaegert ismerte, de Douglast nem; érdeklődött Mr. Jaeger iránt, és figyelmesen, de furcsa, homályos arckifejezéssel hallgatta, mit mond Douglas – azt a néhány elmormogott megjegyzést –, majd gyorsan és személytelenül arról kezdett beszélni, milyen sokat tett Belva Hull az emberiségért (Belva Hull a színes nő lehetett), és arról, milyen óriási jelentőségű a Testi Fenyítés Elleni Mozgalom, amely nyilván valami helyi jelentőségű akció volt. Douglas időnként sajtópropagandát fejtett ki a Jaeger Menhely érdekében, és most azon töprengett, vajon nem téveszti-e őt össze a rektor valami újságíróval. De úgy látszott, ez most nem is számít: mosolygott, bólogatott, a tömeg egyre hangosabb lett,

és néhány perc múlva a rektor lelkesen kezet fogott vele, és elnézést kért.

– Aztán vegyüljön ám el, és beszélgessen mindenkivel! Feltétlenül keresse meg Belva Hullt, vegye rá, hogy *személyesen* beszélgessen magával – mondta hátrálva.

Douglas fellélegzett, majd észrevette, hogy a felesége egyedül ácsorog, és odament hozzá. Idegesen egymásra mosolyogtak. Douglas megkérdezte, akar-e egy italt, de a sherry nagyon édes és émelyítő volt, így Connie nemet mondott.

– Egyetlen ismerőst sem látok – súgta Connie.

Douglas belekortyolt az italába, és körülnézett a teremben. Tudta, hogy megtiszteltetés itt lenni, még akkor is, ha a meghívás Mr. Jaegernek szólt. Tekintete végigjárta a termet, cél nélkül, reménykedve. Biztos, hogy ebben a tömegben fel fog tűnni egy baráti arc! Több idős embert látott, feltételezése szerint egyetemi professzorokat, akik valószínűleg visszavonultak, és már nem tanítanak; volt valami az idősekben, ami nyugtalanná, izgatottá tette. Reszkető kezek. Szánalmas, megindító. Nagyon öreg ember haladt át a tömegen, egy középkorú nő – talán a lánya – támogatta. Douglas elfordította a fejét.

Connie barátokat vett észre, egy házaspárt, akikkel gyakran összejártak. Utat törtek hozzájuk. Megkönnyebbülés. Vidáman egymásra mosolyogtak. Látszott, barátaik is kényelmetlenül érzik magukat... Most mind a négyen vidámak, felszabadultak. Douglas saját nevetését hallotta.

– Ott voltatok a diplomaosztó ünnepélyen? Mi nem – mondta Connie.

A másik pár se ment el. A nevük Rowe volt: Edith és Bob. Rowe-ék. Douglas boldogan kortyolgatta az italát, és körülnézett a teremben. Biztonság. Kedvelte Rowe-ékat. Nem kell túlságosan odafigyelnie a társalgásra, mert Bob amúgy is elég hallgatag, és leginkább Edith meg Connie viszi a szót.

– ... biztosan nagyon művelt, olvastam, hogy az elnök tanácsadó testületének vagy valami ilyesminek is a tagja – mondta Edith. – De néger, nem? Úgy értem, nagyon feltűnő, nagyon csi-

nos, egyáltalán nem rí le róla, milyen idős. De olvastam, hogy nagyon művelt nő, és a Harvardon is tanít, azt hiszem, már régóta, szociológus . . . Bemutattak neki? Minket nem. Kicsit félek tőle, a kinézete olyan . . .

– Vajon miért hordja Lederer azt a sálat? – mondta Connie. – Olyan alacsony! Az újságban úgy látszott, mintha magasabb lenne, legalábbis az volt a benyomásom . . . persze, Mr. Tate mellett állt, és ő igazán alacsony . . . Doug és én mindjárt a kellős közepébe csöppentünk, ahogy megérkeztünk. Borzasztó nagy a zsúfoltság, és ez a sherry olyan édes, nem? Úgy örülök, hogy ti is itt vagytok. Mikor jöttetek? Mi egy kicsit későn indultunk, mert . . .

Lederert épp a polgármester egyik helyettesének mutatta be a rektor; Douglas néhány méternyire állt, és figyelte ezeket a sikeres, jól öltözött férfiakat, nem irigykedett, no, talán egy kicsit irigyelte őket, de észrevette, hogy a hírneve ellenére milyen alacsony Lederer, és milyen ügyetlen a megjelenése. Könnyen lehet, hogy eddig hírét sem hallotta ennek a városnak és az egyetemének; valószínűleg elég ködös neki a dolog, egyik lapja talán a könyvnek, amit írni próbál, de csak félig, mert mások is írják vele együtt. *Ábrándozás. Azt hiszem, elábrándoztam.* Lederer arca ragyogott az erőfeszítéstől, hogy méltónak mutatkozzék erre a nagy figyelemre. Testesnek és totyakosnak látszott, fiatalos, aranygombos tengerészzakója ellenére. Most Edith hangja furakodott el Douglas tudatáig: visszafojtott hangon Ledererről beszélt.

– Az arca himlőhelyesnek látszik, ha közelről nézed. Gondoljátok, hogy . . .? Vagy csak a világítás miatt? Még nem olvastuk a könyvét. És ti? *Az állandó válság* a címe, azt hiszem, valahol recenziót is olvastam róla, és úgy láttam . . . Mihelyt lehet, elolvasom. Valami olyasmiről szól, hogy a televízió a demokráciában, vagy hogy hogyan hat a televízió vagy a mozi a gyerekekre.

Az öreg professzort éppen most mutatják be Lederernek, és Douglast ez hirtelen az apjára emlékeztette. Semmi hasonlóság nem volt apja és az öreg megjelenésében, az egésznek semmi köze sem volt az olcsó sherry ízéhez Douglas szájában, így hát elfordította

a fejét . . . kicsit megrázta a dolog, ideges lett, furcsa. Tizenkilenc körüli fiút pillantott meg, amint belépett a széles, ívelt ajtón, és egyből megfeledkezett Ledererről meg a többiekről. Félig tudatosan ő is nevetésben tört ki – Bob tett egy szellemes megjegyzést –, de valójában már nem figyelt oda. A fiún a felszolgálók fehér ruhája volt, kezében tálca, italt vitt. Félénken lépett a felnőttek vidám, zajos termébe. Elég bozontos volt a haja, de legalább tiszta. Kétségkívül egyetemi hallgató. Lesütötte a szemét, talán attól félt, belebotlik valakibe a tálcával . . . És valaki tényleg hátralépett, majdnem összeütközött vele. Rojtos, piros ruha volt a nőn, nyakán fél tucat üveggyöngy lógott. A fiú visszahúzódott. Biztonság. Douglas örült, hogy nem történt baleset, kínos lett volna a hirtelen zaj és az üvegcsörömpölés.

A fiú körbehordta az italt. Magasabb volt Douglasnál, viszont túl vékony. Miért ilyen sovány mind? A fiú Douglas közelében haladt el, és itallal kínált egy házaspárt; Douglas már évek óta ismeri őket a szülői munkaközösségből, de a nevüket nem tudja. A fiú átment a másik terembe, Douglas kissé elhúzódott a feleségétől és Rowe-éktól, hogy tovább figyelhesse a fiút. Ebben a teremben, az ebédlőben, hosszú asztalt állítottak fel, és két másik fiatal – az egyik egy néger lány – a tányérokat és az ezüstneműt rendezgette. Douglas tétován megállt az ajtóban. A három fiatal valójában nem is volt vonzó: a lány arca barátságtalan, vörösesfekete. Mégis volt bennük valami báj. Ahogy mozogtak, ügyetlenül és mégis ritmikusan, határozatlanul rakosgatták az evőeszközöket, rajtuk a felszolgálók fehér egyenruhája . . . erre az alkalomra fogadták fel őket, egy kicsit talán zavarban is voltak . . .

A rojtos piros ruhás nő belépett az ebédlőbe, és valamit mondott az egyiküknek; lehet, hogy ő Mrs. Tate, a rektor felesége? . . . vagy talán csak vendég, és még egy italt kér? El is vett egy poharat a fiú tálcájáról, megköszönte, megfordult és kiment. Douglas látta, milyen pillantást váltott a három egyetemista, vidámat és gunyorosat, mindhárman ugyanabban a percben, ugyanabban a pillanatban néztek egymásra: az arckifejezésük is egyforma volt.

Ez a gyorsaság, ezek a kölcsönös pillantások csodával határosak!

Douglas visszahátrált, remélte, így nem veszik észre. Visszatért Connie-hoz és Rowe-ékhoz. Szemhéja enyhén égett, mintha túl régóta lenne itt, és nyomasztaná a cigarettafüst meg a szoba fülledtsége.

Vasárnap.

Connie Francesről vagy Constance-ról, egyik barátnőjéről beszél neki. Rögtönzés. *Rögtönoldó folttisztító: eltávolít minden foltot, kivéve a...* Szerdán Connie látja vendégül a bridge-partnereit. A bridge érdekes szó lenne, gondolja Douglas, s figyelő mosolya mögé réved, csak ne használnák tévesen. Félig-meddig arra vár, hogy Hal lejöjjön, nem: *csak* azt várja, *Halre vár*, aki éjjel kettő után jött haza, amikor a szombat már vasárnapra váltott. Douglas ébren várta, hogy Connie lefekhessen és elfeledkezhessen a dologról. Azután Douglas szándékosan elaludt a szalonban, hogy ne kelljen szembetalálkoznia fiával, mert három embernek kell együtt élnie ebben a házban, és miért... miért nehezítené meg az együttélésüket?...

Feje fölött lábdobogás, szóval Hal a fürdőszobában van. Douglas vár, a feleségét hallgatja, és a szomszéd fűnyíróját. A barackszínű műanyag telefonra pillant. A konyha egyik polcán van. Nagyon modern, tiszta. Csörögni fog? Mögötte műfenyő falburkolat; a színek nem nagyon passzolnak. A barackszínű műanyag és a fenyőfa két különböző dolog. Olyan ez, mint egy költemény, szavakból álló szerkezet, és Douglas tudatára ébred a „Hal" szónak, olyan szó, melyet gyakran kell mondogatnia magában, most, hogy a fiú lejön.

– Bocsáss meg – mondja Douglas a feleségének, és feláll.

Az előszobában találkozik Hallel. Hal sárgásbarna haja nedves.

– Hal – mondja –, hová mégy? Meglógsz a reggeli elől?

– Igen, nem vagyok éhes, elmegyek egy kicsit – mondja Hal.

Douglas csöndes, világi vasárnaphoz öltözött. Tudja, hogy karcsú, lezser, sportos; véletlen egybeesés: nadrágja ugyanolyan világoskék, műszálas anyagból készült, mint a fiáé. Egyenest Hal szemébe néz és elmosolyodik. Szeretne vele kezet fogni – már

szinte indul is, hogy megmutassa, nincsenek titkaik, semmi sérelem sincs köztük, semmi félreértés . . .

– . . . elmégy?

– Át, Ralphékhoz.

– John DeFree fia ez, aki . . .?

– Aha. Ralph DeFree, igen.

– Aki . . .

– Aha.

A fiú már az ajtóban áll, ki is nyitotta. A tudás szikrái szökellnek köztük, oda-vissza, a tiszta tudásé, mely test nélküli, akár az elektromosság. *Tudja*, gondolja megnyugodva Douglas, *tudja*. De mégis át kell gondolnia: *Tudja vajon . . .?*

– . . . Újabban anyád meg én alig látunk, anyád panaszkodott, hogy térülsz-fordulsz, s elmégy, mielőtt alkalma nyílna beszélni veled, számtalan dolgot bízna rád, és, hát, nem nagyon örül mindennek . . . – hangja felvette Connie nyafogását, de tudja jól, meddig mehet; beállítja az arckifejezését. Teljesen nyíltan a fia szemébe néz. Nem úgy, mint az ő apja, aki soha be nem ismert volna semmit, és sohasem volt ideje Douglas számára, még csak nem is létezett, pusztán jelen volt a ház körül. Douglas nem apja fia . . . Hal mentegetőzve, bocsánatkérően motyog valamit, arcát egyik oldalról a másikra fordítja, de látni való, hogy menekülni akar, Douglas nem ragadhatja meg, nem tarthatja vissza. – . . . akkor majd gyere haza.

– Majd jövök . . .

– Mikor majd?

– Hát, majd délután, később – mondja Hal.

– Rendben, de . . .

De viszontlátásra.

Douglas figyeli, ahogy fia kisétál az utcára. Magas, sóvár fiú, nagyon vékony, akár a vele egyívású kamaszok. Sóvár, mohó, nyugtalan; szórakozott. Nem néz vissza Douglasra. Talán a szeretet jele – talán a szeretet jele volt? –, hogy nem nézett nyíltan Douglas szemébe? Nem látta apja rémült tekintetét néhány hete, akkor este, mikor összetalálkoztak, néhány méterre egymástól a

piszkos járdán, matematikai lehetetlenség a végtelen világegyetemben, de megtörtént – micsoda balszerencse – micsoda őrült, pokoli balszerencse – de persze megmagyarázta volna, ha . . .

De Hal elfordult, mintha nem is látná, mintha mit sem látott volna, gyorsan továbbment, megtagadta az apját, eltűnt. Douglas hideg, hihetetlen rémülettel gondol vissza rá, mintha rég látott filmben történt volna. Így hát fia távolodó háta után szól:

– Érezd jól magad!

Douglas nem ment be a Flood Street-i áruházba, se az U. S. Burger autós étterembe, bár egyik pénteken, fél kilenc körül arra hajtott, hogy megnézze . . . Connie mellette ült, estére egy ismerősükhöz voltak meghíva. Számára egész természetes volt, hogy a körúton megy. Nem láthatta, ki van ott, az autók mind egyformák, persze hogy nem tudta kivenni ilyen távolról, melyik lány van ott.

Egy másik alkalommal, hirtelen ötlettől indíttatva átnézett egy régi fényképalbumot, amihez akkor jutott hozzá, amikor meghalt az anyja, egy egész házra való régi, hasznavehetetlen bútorral együtt; legnagyobb részét már régen eladták, vagy odaajándékozták az Üdvhadseregnek. Akkor Douglas nem sokat törődött a fényképekkel, részben mert nagyon elfoglalt, ideges, lázas napjai voltak: temetés, veszekedés a „Kék Kereszt és Kék Pajzs"-zsal anyja kórházi számlái miatt, a saját zsúfolt munkahetei; és részben azért se, mert rájuk se akart nézni, félt a látványtól. Most már bizakodóbb volt.

. . . De amikor találomra kinyitotta az albumot, az első képen önmagát látta kamaszkorában! . . . és mégsem „saját" maga volt, nem az a Doug, akire emlékezett, hanem egy egészen más fiú. Rámeredt a képre. A tegerparton készült, olyan véznán állt ott, hogy a bordái kilátszottak, nedves fürdőruhája a combjára tapadt, hajából folyt a víz, az arca hétköznapi, egyszerű, nem is egészen intelligens arc. Talán tizennégy vagy tizenöt éves volt, amikor a fénykép készült. Doug csalódottan lökte félre. Sok fénykép már kilazult az albumban. Némelyik felperdült, színét vesztette. Meglepte, hogy mennyi nem sikerült közülük, túl sok fényt kaptak,

túlexponálták, alulexponálták vagy duplán exponálták őket; vagy csak ügyetlenül, rosszul vették föl, az előtérben homályos alakok, faágak, azonosíthatatlan tárgyak, esetlen beállítás, féloldalas arcok, a haj mind lehetetlenül az egyik oldalra fújva . . . Még egy felvétel Dougról, ez akkor készült, amikor már kicsit idősebb volt, közeli felvétel, jól látszanak a bőrén a kiütések és a foltok, különösen a homlokán; haját túl rövidre nyírták, a tarkóját felborotválták, így aztán véznának, kiéhezettnek, dülledt szeműnek, esetlennek és csúnyának hatott . . . és még a mosolya is ügyetlen, erőltetett és magabiztos . . .

Douglas mereven nézte a fényképeket, először hitetlenkedve, aztán egyre növekvő undorral. Úgy érezte, elárulták. Ki ez a fiú, ez a közönséges, esetlen falusi gyerek, mit jelent ez, miért kell egyáltalán odafigyelnie erre az arcra? Miért kellene tudomásul vennie?

Saját fiára gondolt, és arra, hogy megvetné Hal *ezt* a fiút. Hal barátai meg nevetnének rajta. És persze a lányok is kinevetnék . . . a lányok kegyetlenek, mindjárt kacagnak, kuncognak . . . őket nem lehet becsapni . . . Douglas gyorsan összegyűjtötte az őt ábrázoló fényképeket, rájuk se nézett, belegyömöszölte őket az egyik szemétládába a garázsban. Még arról is megbizonyosodott, hogy elég mélyre gyűrte-e be őket, nehogy Connie meglássa, ha kijön, és felemeli a fedőt.

Miért venne tudomást arról a csúnya fiúról? Semmit sem kell elismernie a múltból.

– Mi a neved?
– És a tiéd?
– Én kérdeztelek előbb.
– Ki akarja tudni?
– Hol laksz?
– . . . laksz?
– Mondd meg te!
– *Te* mondd meg!
– *Te!*

– Sokáig kimaradtál, nem?
– Nincs még késő.
– Talán megállt az órád. Hadd nézzem.
– Nem jól jár.
– Szép óra, miért nem jár jól?
– Nem látni.
– De én látom. Elég világos van.
– Nem látom, hány óra.
– . . . új órát?
– *Én* nem látok jól. Nem érzem jól magam.
– Szeretnél egy új órát? . . . új órát?
– Köpök rá, hány óra.
– Hány óra? Mikor kell haza . . .?
– Sehová se kell. Köpök rá.
– Hány éves vagy?
– Köpök . . .
– Mi a neved?
– Ki akarja tudni?
– Mi a neved, mondd meg, komolyan, csak a keresztneved, mi a neved?
– És a tiéd?
– Mondd meg te!
– *Te* mondd meg!

Jóval később, az ágyában, érezni fogja, hogy a szívverése még mindig nagyon gyors. Hallani fogja a ziháló nevetést, a kuncogást, a halkuló-erősödő hangokat, a titokzatos nyelvet, melyet nem egészen ért. *Te mondd meg! Ki akarja tudni?* Versenyfutás volt ez, és most, ágyában, felesége mellett, tudja, hogy a verseny még tart, de ő már nem vesz részt benne, megpróbál aludni, *megpróbál egy kicsit aludni*, agya szörnyen zakatol, szemgolyói égnek. Ahogy beleúszott az álomba, úgy érezte, mintha lassan a földbe vernék, valami kéz a tarkóján a földbe, a piszokba nyomkodná az arcát, hogy a laza mocsokrészecskéken át kelljen szívni a levegőt, mint valami búvárnak, szeme, szemöldöke, orra és szája a mocsokkal tele, orrlyukai eltömődtek, és fájt, levegőre vágyott,

ordított... És mindezen túl, koponyájába zárva, agya levegőért üvöltött... levegőt! *Segítség!*

Hirtelen tanúk tömkelege: a fölfordulás odavonzotta a járókelőket, miniszoknyás titkárnők magas talpú cipőben, régen elhalt apja fehér, hófehér parókában... valaki, kezében hatalmas fényképezőgép, megpróbálja a lencse közepére venni, mintha célgömbre ültetné... *Segítség! Segítség!*... fia, Hal bámul, rémült szemét egy pillanatra se csukja le... A mennyezet megemelkedik: még több arc, bámész, vigyorgó fintorok, megvető somolygás, ceruzarajz, kerubszemöldökök, összevontak, íveltek, gúnyolódók, gyerekkori imakönyvének belső borítója, tükörsima műselyemköpenyes angyalok serege, fehér, vágytalan, gúnyos arcok, lányosszőkék, mind lány, mind szőke és oly szép oly finom oly törékeny és kegyetlen, fintorgó szőke szépség, mely lelkét megdöbbentette: *Ki ő? Mi ő? Nézz rá! Hallgasd a szívét! – hallgasd! Annak a férfinak szívrohama lesz!*

Rémülten ébredt fel.

Kimászott az ágyból. Az ajtóhoz botorkált. Connie rögtön kiszólt:

– Doug, mi van? Doug? Rosszul vagy?

– ... rosszul.

– Mi van? Megint a gyomrod?

A fürdőszoba felé indult. Nem gyújtott villanyt. Felesége még mindig szólongatta, a hangját hallotta, de a szavakat nem, szemét szorosan lezárva suttogta:

– ... a gyomrom, csak a gyomrom. Csak a gyomrom.

Az asszony ott áll az ajtóban.

– Doug?...

– Hagyj békén, menj vissza aludni! Jól vagyok. Csak a gyomrom.

De én szeretlek!

Ó, meg akarsz enni?... fel akarsz falni?

Igen, de...

Igen, igen! Olyan szájról álmodom, mint a tiéd, olyan ajkakról, mint a tiéd! Nem ugratlak! Nem hazudok! A múlt évben, hú, leszoktam a

hazudozásról, abbahagytam, gondoltam, a fenébe is, miért hazudjak? Miért? Fütyülök rá, mit gondolnak az emberek, miért hazudjak?

Ez igen érdekes . . .

Jaj, mit csinálsz, miért csinálod ezt!? Nem bírom!

De én szeretlek . . .

De én nem szeretlek . . .

De én szeretlek.

Hallotta, hogy a zsinór másik végén csöng a telefon, és féligmeddig remélte, hogy nem veszik fel. Régi vágya, majdnem reménye a kudarcnak, az elszalasztott kapcsolatoknak! De a felesége igenis felvette a kagylót, a második csörrenésnél.

– Igen. Halló! Doug? – mondta gyorsan.

– Nincs? . . .

– Nem, nincs itthon, persze hogy nincs, gondoltam, talán . . . szóval nem találtad meg?

– Még nem. Gondoltam . . .

– Honnan hívsz?

– Egy benzinkúttól, a MacKenzie-ről.

– Hát, remélem . . . remélem . . .

– Egy órán belül visszahívlak, ha nem találom meg, csak úgy ellenőrzésképpen – mondta Doug üresen. Már régóta cirkált a városban, benézett parkokba, áruházakba, éttermekbe, idegesen a fiúk arcába bámult az utcán . . . – Azt hiszem, rendben lesz, drágám. Vagyis, biztos vagyok benne. Nem ez az első alkalom, hogy . . .

– De most mondott először . . .

– Igen, de drágám, drágám . . . – mondta Doug, s behunyta a szemét – nem úgy gondolta, csak dühös volt, drágám, meg kell értened . . . Szóval, én megpróbálom . . . megpróbálom megérteni, emlékezni, milyen volt, amikor én ilyen idős voltam . . . Megpróbálok együttérezni vele . . . Tudom, hogy téged ez megrázott, az a nagy düh a fiunkban, tudom, megbotránkoztál a stílusán, és . . . nos, biztos vagyok benne, hogy nem így akarta, csak arról van szó, hogy amikor a fiúk ennyi idősek, nagyon nehéznek és viharosnak látják az életet . . .

Hallotta, hogy az asszony sírni kezd. Gyűlölte, félt tőle, nem bírta elviselni, ha felnőtt nők sírtak. Megpróbálta hát túlkiabálni a zokogást, mintha nem is hallaná, nem venne róla tudomást:

– . . . bármit is mondott neked, nem gondolta komolyan, ne felejtsd el, nem gondolta komolyan, csak a düh beszélt belőle, a vadság . . . és különben is . . . különben is, ha jobban megnézzük, hát én jobb szerettem volna, ha rám üvölt, mint hogy csak úgy semmibe vegyen, mintha ott se lennék . . . Connie? Figyelsz?

– Igen. Semmi baj.

– Jól vagy? Le kellene tennem . . .

– Jól vagyok. Semmi bajom.

– Így semmibe venni . . . én . . . azt hiszem, ez szörnyűbb, mint . . . mint az . . . mint amit neked mondott . . .

– Jól vagyok – mondta a felesége.

Miután letette a kagylót, még elüldögélt egy kicsit a telefonfülkében, gondolkozott. Furcsa, hogy nincsenek zsúfolt, vad gondolatai; valójában üresnek, csaknem fásultnak érezte magát, mintha már korábban is átesett volna ilyesmin. Tulajdonképpen így is volt, mert egy téli napon Hal „megszökött" egy veszekedés után, és Doug elment, hogy megkeresse; de szinte azonnal rátalált, egyik barátjánál. Most más a helyzet. Mégis, valahogy ismerős ez a szituáció a telefonfülkében, a bizonytalan tudat, hogy valaki figyeli . . . saját tükörképe az ajtó átlátszó műanyag ablakán.

Visszament a kocsijához, mellyel a már parkoló autók mellé állt be. Motorberregés. A szükségállapot jele; teátrális izgalom. De rosszul öltözöttnek, középkorúnak érezte magát, aki nem bír felnőni a szerepéhez. *Azért jöttem, hogy hazavigyelek! – Hogy megbocsássak neked azért, amit mondtál! – Hogy szeresselek!*

Lassan hajtott végig a MacKenzie-n, amíg a bevásárlósétányra nem ért, ott befordult, és áthajtott a parkolóhelyen, lassan, lassan, fiúkból álló csoportot keresett, bár tudta, hogy Hal ez alkalommal biztosan egyedül van. Néhány gimnazista lány autót mosott – KOCSIMOSÁS 1 DOLLÁR – farmerben, túlméretezett, nemüket elrejtő, lötyögős blúz lógott rajtuk, a ruhájuk nedves, egyik lány felsikoltott, mert a vízsugarat véletlenül ráirányították, Doug

megfigyelte, milyen vadul nézett, szemét erősen lecsukta, haja körbefonta arcát, ahogy elfordult. Az autó tulajdonosa, magakorabeli férfi, a közelben állt és figyelt, öntudatosan, a kocsi kulcsát pörgetve. 1 DOLLÁROS KOCSIMOSÁS McK'ZIE GIMNÁZIUM. Ez nem Hal gimnáziuma: nincs értelme megállni, hogy kikérdezze a lányokat.

Bár valószínű, hogy Hal ismeri őket, valószínűleg minden lányt ismer.

Doug többször is körbement a bevásárlósétányon. Látott egy fiút, aki olyan magas volt, mint Hal, az anyjával sétált, és egy bevásárlószatyrot cipelt . . . furcsa egybeesés, a nő is emlékeztetett Connie-ra. De persze nem Hal volt: sokkal fiatalabb volt nála.

Ismét a kocsimosó mellett haladt el, látta, hogy öt vagy hat kocsi áll sorban, mosásra vártak . . . a nedves ruhájú lány most egy szivacsot csavart ki, lehajolt, haja az arcába hullott . . . kicsit túl izmos, atléta kinézetű, de azért csinos lány . . . Doug átvizsgálta a kavargó tömeget, egyenként elkapta, majd elengedte az arcokat, érezte, valami borzasztó fog történni, és az ő szerepe, az ő szavai nem érnek fel ehhez.

Háromnegyed óra múlva újra felhívta Connie-t. Nincs szerencséje. És aztán, hirtelen ötletnek engedve kihajtott a repülőtér felé; két fiút látott, stoppoltak, lelassított, de nem állt meg, mivel egyik se Hal volt; sajnálta, hogy lelassított, mert a fiúk azt hitték, megáll, és . . . Az egyik trágár jelet mutatott, gyorsan, és gépiesen. Doug továbbhajtott, mintha nem is látná.

A repülőtéren kis időre megpihent a koktélbárban. Ivott egy martinit, kicsit jobban érezte magát, még egyet ivott . . . Gondolkodva, töprengve ült, és furcsa módon látta is önmagát, ahogy gondolkodik, töpreng, valahogy külön önmagától, mintha néhány méternyire ülne. Valóban ült valaki néhány méternyire. Őt figyeli? Rá gondol? Bűntudattal tekintett abba az irányba, és egy férfit látott, öltözetéből ítélve üzletember, elegáns, idegen . . . de egyáltalán nem figyelt Dougra, hanem a saját poharába bámult. Az is martini. Doug másfelé nézett, mielőtt a férfi észrevette volna.

Visszament a MacKenzie környékére, ismét át a bevásárlósétányon, de a lányok autómosója eltűnt. Csak néhány tócsa a járdán, a közelben senki. Új ötlete támadt, behajtott egy autós étterembe, ahol világos és barna sört szolgáltak fel, és átfésülte a parkolóhelyet... Nem látta Halt. Leállt, és egy felszolgáló azonnal odajött hozzá, ezt a lányt nem ismerte, talán nemrég jött? Vagy nem vette észre korábban? Nagyon fiatalnak látszott, szőke, meglepően finom arcú és jó testű, lába kicsit görbe. Tényleg görbe? Doug nem akarta megbámulni. Amikor a lány mosolyogva és kancsalin – vakítóan égtek a lámpák a feje fölött – odajött, megkönnyebbülve látta, milyen csinos. Lehangolta, ha egy lány nem csinos. Ha nők, felnőtt nők nem voltak csinosak, az nem érdekelte, mert... mert náluk ez már nem számít annyira, különösen, ha már férjhez mentek... De a Hal-korabeli lányoknak, az ilyen lányoknak, mint a pincérnő, igazán csinosnak kell lenniük. Különben lehangolják Dougot.

Rendelt egy üveg sört. Nem, semmit sem eszik. Ételt nem kér.

Amikor a lány odahozta a sörét, tálcán, ünnepélyesen, pár percre beszédre tudta bírni. Megkérdezte, ismeri-e Halt, a fiát; a fiát, Halt; leírta neki... – Eredetileg úgy volt, hogy itt vár rám – mondta Doug. Kezével a parkolóhelyre mutatott, amely most elég zsúfolt volt. Tinédzserek keresgéltek helyet az autójuknak. A lány összevonta a szemöldökét, gondolkodni próbált; nagyon csinos volt, ahogy ott állt a szűk fehér sortban, selymes, rózsaszín blúzát szorosan belegyűrte, szemöldökét ráncolta, és úgy tett, mintha gondolkozna... Azt mondta Dougnak, hirtelenjében nem hinné, hogy ismeri a fiát.

– Nem ismeri? Az a fiú minden lányt ismer – mondta Doug. Nevetett, fejét csóválta, mint akinek nem tetszik a dolog. A lány visszanézett az étterembe, Doug úgy gondolta, jobb lenne, ha rendelne még egy sört; nem akarta igénybe venni az idejét, ráadásul alig költeni valamit. Tudta, hogy ezek a lányok nem keresnek sokat. Így hát, amikor visszajött, egydollárost adott neki, és azt mondta, hogy a többi az övé. A lány kezében most is tálca, és rajta az üveg sör, mintha valami nagyon fontos személyt szolgálna

ki. Ez tetszett neki. Értékelte. Mielőtt még visszafordulhatott volna, így szólt hozzá:

– Talán már találkozott a fiammal, csak nem tudja a nevét. Legjobb tudomásom szerint több nevet használ! Jómagam sem egészen tudom őt nyomon követni.

– Nos, hm, így kapásból nem hiszem, hogy ismerném – mondta a lány. Doug észrevette, hogy rágógumit rág. Újabb autó állt be, el kellett mennie, de még visszafordult, egy kedves kis mosollyal, és bólintott, mintha azt mondaná, nem akarom különösebben kiszolgálni ezeket az újakat, de hát ez a dolgom. Doug reménykedett, hogy a lány visszajön hozzá, de nem jött. Kis idő múlva megitta mindkét sörét, és arra gondolt, hazamegy, de a gondolat lehangolta és dühítette, volt benne valami igazságtalanság. Ki kényszeríti, hogy ilyesmit csináljon? Ki gyötri őt így? Dél óta nem evett, és úgy érezte, szédül. Mindenesetre felvillantotta a lámpáját, hogy visszahívja a lányt, s amikor megjött – de nem sietve ám, a fenébe, nem –, neheztelve bámulta a lány sápadt-fehér, kissé görbe lábát; mit képzel, kicsoda ő? – egy ilyen kis ringyó – ahogy mosolyogva odajött, a férfi még egy üveg sört rendelt, *Még egyet ugyanabból*, és ekkor a lány újból megkérdezte, nem akar-e valamit enni is, ő nemet mondott, úristen, nem, eleget evett már életében, ez a baj a nőkkel, mindig etetni akarják az embert, nem? De a lány nem egészen tudta követni. Lehet, hogy buta kicsit, vagy nagyot hall; de legalább csinos. Doug elhatározta: megmondja neki. Amikor visszajött a sörrel, kijelentette, hogy nagyon csinos. A szalmaszőke haja, a finom vonásai – nagyon csinos! Ki is tartott emellett, bár a lány egyáltalán nem tagadta. Ötdollárossal fizetett, és azt mondta a lánynak, tartsa meg a visszajárót.

– Nem akarok ennyit . . . – mondta a lány idegesen.

– Mi? Hm? Mit mond?

– Nem kérem – mondta a lány.

Leszámolta a férfinak a dolláros bankjegyeket és az aprót: Doug ezt zokon vette, mit áltatja őt, és nem vette el a lánytól. A pénz a tálcán maradt. A férfi nevetett.

– Ohó, nézd meg jól, kivel tréfálsz! Velem akarsz kitolni, csilla-

gom? – mondta. – Mindent tudok rólad . . . Mindent tudok erről a szemétdombról . . . A fiam mindent elmond a magadfajta lányokról, kivel tréfálsz te? Várj . . .

A lány otthagyta. Csöndesen, mogorván iszogatta a sörét. Jókedve eltűnt, s most mintha fázott volna. Kicsit émelygett a gyomra. De nem akart elmenni, és megszerezni azt az örömöt a lánynak, hogy . . . Egyáltalán, kinek képzeli magát? Biztos volt benne, már látta valahol. Egy Trish nevű lányra emlékeztette. A lány is biztosan ismeri, csak úgy tesz, mintha nem ismerné. Olyan zavaros ez . . .

Nem akart elmenni úgy, hogy semmit se mond neki. Mentegetőzni akart, amiért megbántotta, vagy talán a fülébe akart súgni valamit: *Kivel tréfálsz, te kis szajha?* De amikor kiszállt a kocsijából, hirtelen szédülni kezdett. Istenem, szédül! Várt, amíg a fülzúgása elmúlik, majd tétován az étterem felé indult. Kör alakú, csupa ablak épület. Minden oldalról fények ragyogtak. Felirat: ÁCSOROGNI TILOS. A kis pincérnő bent volt, és a férfi mondani akart neki valamit, nem akart alázatosan hazahajtani és elfelejteni, hogy megsértették, de ahogy belépett, hirtelen nagyon rosszul lett. Erősen lehunyta a szemét.

– Uram, nem jól . . .

Megbotlott egy asztalban. Érezte, hogy a vér kifut a fejéből, borzasztó, émelyítő gyengeséget érzett. Valaki megfogta a karját – egy fiú–, és megkérdezte, jól van-e már, vagy inkább leülne. De Doug elrántotta magát. Ez hiba volt: ilyenkor nem érdemes erőlködni.

Egy asztalra támaszkodott, és hányni kezdett.

Amikor az első rohamnak vége lett, kábán körülnézett, megfordult, és visszafelé támolygott. Friss levegőre volt szüksége és magányra . . . A fiú utánajött. Doug nem tudta, ismerni kellene-e a fiút, talán Hal barátja, egy itteni pincér vagy idegen . . . nem tudta, mi a fene történik . . . olyan borzalmasan rossz volt a gyomra, minden rosszul sikerült, sokat hibázott, de olyan zavaró volt most visszapergetni és emlékezni, ő is csak ember, dél óta nem evett, de mintha darabost is hányt volna a sörrel, az ingén is van

belőle . . . Félúton volt a kocsihoz, amikor újabb roham tört rá, tehetetlenül, gyámoltalanul összegörnyedt. A fiú utolérte.

– Talán ha . . .

– Semmi bajom – mondta Doug mérgesen.

Odavánszorgott az autójához. Az ajtó nyitva volt; remek. Bemászott, nagyon szédült. Valaki közvetlenül mellette állt. Hallotta a kis pincérnő hangját és még egy hangot, egy fiúét; úgy tárgyaltak róla, mintha ott se lenne, sértegették, pedig ő gyenge volt a védekezéshez.

– A kulcs benne van az önindítóban – mondta a lány. – Haza tudjuk vinni. Fogadok, hogy a felesége örülne. Hazavigyük?

A fiú valami vicceset mondhatott, mert a lány kuncogott, s így szólt:

– Á, nem, nem zavar, mondtam már neked, hogy ápolónő akarok lenni. Az első félévben a St. Maryben gyakoroltam, engem már semmi sem undorít. Hé, figyelj, vedd csak ki a levéltárcáját vagy valamit, és keresd ki a címét, így hazavihetjük, ez az egyetlen módja, hogy hazakerüljön.

A fiú behajolt. Azt mondta:

– Uram, hazaviszem. Üljön arrébb. Meg tudja mondani, hol lakik, ugye?

– Majd én vezetek – mondta Doug erőtlenül.

– Nem, semmi baj, uram, nem számít – mondta a fiú. Doug meg akarta nézni, hadd lássa: barát-e vagy ellenség, de ez nagy megerőltetésébe került. Odébb csúszott, a fiú beült. A lány kuncogva beült a hátsó ülésre. Megint elmondta a fiúnak, hogy ápolónő akar lenni. A fiút Eddie-nek hívták. Kik ezek? Honnan jöttek ilyen hirtelen? Ismerik őt? Dougnak sikerült felülnie, kissé kitisztult a feje, de annyi ereje még nem volt, hogy ellentmondjon.

A fiú úgy indította be a kocsit, mintha az övé lenne.

– Na, várjon – tiltakozott Doug.

– Hazaviszem – mondta a fiú –, ne aggódjon, engedje el magát. Mondja meg, hol lakik, és engedje el magát, oké? Oké, uram? Engedje csak el magát.

– De, én . . .

– Ó, dőljön csak hátra, és engedje el magát, és ne aggódjék! – mondta a lány vidáman. – Nem probléma ez nekünk.

– Én tökéletesen képes vagyok . . .

– Csak dőljön hátra, majd rendbe jön – mondta a lány.

– Tökéletesen képes vagyok a saját kocsimat vezetni . . .

Úgy látszik, nem beszélt elég világosan, mintha nem is hallották volna. A fiú már hátrált is a kocsival, aztán befordult az utcára; Dougnak mindössze azt kellett megmutatnia, milyen irányba forduljon, ez egyelőre elég is volt, mert kicsit gyengének érezte magát, és a vitához szükséges erőkifejtéstől is hányingere támadhat. Így hát megmutatta a fiúnak, melyik irányba forduljon. Az meg azt mondta:

– Remek. Kösz.

Doug hátradőlt. Elengedte magát.

Kürtösi Katalin fordítása

LEIF PANDURO

DÁNIA

Minden világok legjobbika

Gyermekkorában Henrik Petersen kint lakott a Nørrebrónál. Apjával, anyjával és Sofie nevű húgával élt együtt mimersgadei lakásukban, második emelet, balra. A kapu alatt réztábla hirdeti, hogy itt lakott Henrik Petersen.

A családot nemzedékek óta Petersennek hívták, és erre meglehetősen büszkék is voltak.

– Henrik Petersen jó, tősgyökeres dán név – mondta a plébános, nem rejtve véka alá a véleményét, amikor megkeresztelte Henriket. Henrik azután kerek fejével, apró szemével és nagy vörös fülével valóban ízig-vérig dán fiúcskává cseperedett. Csak rá kellett nézni, senki nem vonhatta kétségbe, hogy tipikus dán sarjadékkal áll szemben.

A pap hosszan, elmélázva bámult a fiúcska kerek fejére, mondta később Henrik anyja, amikor fia jutott az eszébe. Elmesélte továbbá barátnőinek, hogy a plébános többször megcirógatta a gyermeket, és a sekrestyéből kijőve azt mondta neki, igazán boldog lehet, hogy ilyen fejű, egészséges, nagy fiút hozott a világra.

Az anyának, valahányszor csak a plébános vasárnapi szózatát olvasta az egyházközség lapjában, fia jutott az eszébe, és ilyenkor gyakran szükségét érezte, hogy kedves legyen hozzá. Az egyházközség lapja azonban, sajna, a Henrik ötödik születésnapját követő őszön megszűnt.

A fiúcska egyébként jól megvolt a mimersgadei lakásban, második emelet, balra. Minden bizonnyal, hiszen maga mondta később az újságíróknak, akik riportra mentek hozzá, hogy szegényen, de boldogan éltek gyermekkorában, és ezt igazán nincs miért szégyellni.

Természetesen nem volt mindig boldog gyermekkorában sem,

de ezt lassacskán elfelejtette. No meg hogyan is festett volna, ha ezt olvassák az újságokban: Henrik Petersennek szomorú gyermekkora volt. Az embernek ügyelnie kell, mit mond ezeknek a firkászoknak. És végső soron minden sokkal egyszerűbb, ha boldog gyermekkort mondhatunk magunkénak. Pletykák özönét hárithatja el így az ember.

Nézzük meg tehát, miért is nem volt mindig olyan boldog Henrik Petersen gyermekkora, ahogyan ő szerette volna.

Itt van például mindjárt a kishúga, Sofie, akinek nagy, világoskék szeme volt. Ha ez a szem nem ilyen, Henrik, ebben egészen biztos volt, nagyon boldog lett volna. De a kislány furcsán rá-rámeresztette világoskék szemét, és azt javasolta, hogy játsszanak doktor bácsit meg hasonlókat. Henrik feje kivörösödött, sűrűn nyeldekelt és habogott, amikor Sofie előállt az ötleteivel, de húga rendíthetetlenül és olyan természetellenes módon bámult rá, hogy végül azt se tudta, fiú-e vagy lány.

A végén Sofie mindig azt mondta:

– Rosszcsont, Dagimalac! Tutyimutyi, Dagimalac!

Jóllehet a fiú sokszor, gondosan elmagyarázta húgának, hogy ilyen nagy, kerek fejhez szüksége van nagy, kerek testére, az továbbra is Dagimalacnak hívta. Csak állt ott, bámult a bátyjára a maga természetellenes módján, és egyhangúan hajtogatta: Dagimalac, Dagimalac! Henrik feje végül egészen vörös lett, és igencsak melegnek érezte a szoba levegőjét. De a kislány csak folytatta. És amikor a fiú ökölbe szorította a kezét, hangos sikítással hívta anyjukat.

Ebben az időben sok minden megváltozott. Elsőül az egyházközségi lap megszűnése; másodikul a plébános halála; harmadikul a villamos feltűnése az utcán. Egyáltalán, annyi újdonság történt. Henrik anyja is megváltozott bizonyos mértékig. Nem volt kíváncsi többé fia mondandójára, mindenről tudott akkor is, ha maga éppen nem volt jelen. Sofie csak állt, bömbölt és Henrikre mutatott, az anyja pedig egy pillanatig sem kételkedett benne, hogy a fiú rossz fát tett a tűzre.

– Hagyod abba rögtön a verekedést – mondta –, láttak már ilyen rossz fiút!

Azután Sofie kapott egy krémmel töltött csokoládébékát, Henrik pedig egy kokit a fejére a merítőkanállal, majd ágyba küldték, ahol azon tűnődött, mi mindent csinálna, ha természetfölötti képességekkel rendelkezne.

Később bejött az anyja, leült az ágyára, és sokáig, nagyon sokáig beszélt hozzá. Azt mondta, egészen kétségbe van esve, hogy Henrik iyen szégyent hozott a fejére. Ezt igazán nem érdemelte meg, mondta, hiszen ő annyit gürcöl, robotol, főz, és megtesz minden tőle telhetőt. Most kimegy a konyhába, főz valamit, Henrik meg addig is gondolkozzon el a dolgon.

Komolyan bólintott, kötényébe törülte a kezét, és kiment a konyhába, hogy karfiolt, fejeskáposztát és kelkáposztát főzzön, mert az ételkészítés valamennyi nemében jártas volt.

Henrik pedig ágyában enyhe szédülést érzett, mert arra gondolt, mi lenne, ha természetfölötti képességei lennének, és minden további nélkül eltüntethetné a húgát. Később bejött hozzá az anyja valami ínyencfalattal, egy sárgarépával vagy egy főzőalmával, amit Henrik azért kapott, hogy teljesen megsemmisüljön a lelkifurdalástól. Amikor aztán a leghangosabban zokogott, az anyja azt mondta, hogy ezúttal még megbocsát, és nem szól az apjának. Henrik ennek nagyon örült, mert módfelett csodálta az apját.

Henrik apja nagyon nagy ember volt.

Egy irodában ült, íróasztal mögött, szemben vele egy másik ember, aki közel sem volt olyan nagy. Ez nyilvánvalóan kitűnt abból, hogy Henrik apjának körbeforgatható és előre-hátra hajtható széke volt, míg a másik egy hétköznapi széken ülhetett csupán.

Néhanapján, amikor Henrik meglátogatta az apját, beleülhetett a székbe, és egy ideig kedvére játszhatott vele. Akkor elhatározta, hogy ha nagy lesz, ő is ilyen irodában fog ülni, mint az apja. Ezt meg is mondta neki. Apja ettől meghatódott, megsimogatta fia nagy, kerek fejét, és azt mondta, jól teszi. Sosem lehet elég magasra tenni a lécet, mondta Henrik apja.

Sajnos, az apa nagyon kellemetlen betegségben szenvedett, egyfajta álomkórban, mondta Henrik anyja. Amikor délutánonként hazajött, szörnyű rohamok törtek rá, úgyhogy le kellett feküdnie a nappaliban a díványra, kiterített újsággal az arcán. Ilyenkor Henriknek csendben kellett maradnia, mert a hirtelen zajtól válságosra fordulhat a beteg állapota. És Henrik csendesen üldögélt a padlón, a Salmonsen Lexikonban lapozgatva, és a világért sem akarta, hogy miatta súlyosbodjék apja betegsége.

Ám Sofie most sem tudta leplezni természetellenes hajlamait. Míg Henrik csendben üldögélt a Salmonsennel a padlón, a kislány megtalálta a módját, hogy mögéje lopódzva jókorát csípjen a hátsó felébe, mire a fiú hangosan felkiáltott. Ekkor csodálatos változás következett be az apa állapotában. Felpattant a díványról, pofon vágta Henriket, jóllehet nem az ő hibája volt, hogy kiabált. Sofie eközben ártatlan képpel üldögélt, sőt egy kicsit sírdogált is, és azt mondta, hogy nagyon megijedt. Henriknek pedig vörös lett a feje, zavartan dadogni kezdett, és elment az étvágya. Aztán a mama behozott egy tál főzeléket és egy csésze olvasztott margarint, mondván, hogy Henrik egye meg, legyen bár csuklásrohama vagy torokszorulása. Megette.

Vacsora után Henrik apja újabb rohamot kapott, úgyhogy le kellett feküdnie a díványra, ezúttal egy másik újsággal az arcán. Henrik ismét a földön ült, a Salmonsen Lexikont lapozgatva. Piszszenés nélkül üldögélt, s így az anyja megfeledkezett róla.

Néha becsukta a szemét, és azt képzelte, egyedül van az egész világon.

Természetfölötti képességeit egy délután használta először, amikor Sofie megint azt javasolta, hogy játsszanak doktor bácsit. Ott állt, és bámult rá természetellenesen világoskék szemével, grimaszolt, és cibálta a ruháját. Az anya a konyhában, az ajtónak támaszkodva pucolta a sárgarépát. Henrik arca vérvörös lett, tudta, hogy húga hamarosan ledagimalacozza, aztán sikít, és bejön a mama, és ő kap egy kokit a merítőkanállal, és ez így megy, míg ki nem viszik a temetőbe.

De most így szólt:

– Tűnj el!

És a húga eltűnt.

Eleinte csodálkozott, körbekémlelt. De Sofie nem került elő, még akkor sem, amikor ő maga szólítgatta. Ekkor Henrik leült a padlóra, a Salmonsen Lexikonnal, és csendesen vihorászott magában, ha eszébe jutott a húga, aki eltűnt, mert megparancsolta neki.

Nemsokára bejött az anyja, aki ezúttal különösen gyanakvó volt, mert a fedő megégette a kezét fejeskáposzta-főzés közben.

– Mit csináltál Fifivel? – kérdezte.

– Eltűnt – felelte Henrik.

A biztonság kedvéért – és mert fájtak az ujjai – a mama ráhúzott a merítőkanállal, majd elkezdte Sofiet kajtatni. Mindenfelé kereste, igen furcsa helyeken is: a könyvek mögött és a bonbonos dobozokban. De Sofie eltűnt, és soha többé nem került elő.

Amikor az apa délután hazajött, az anya közölte vele, hogy a kis Sofie eltűnt. Erről aztán meglehetősen sokáig beszéltek, s végül megegyeztek, hogy valamit tenni kellene. Erről ugyancsak hosszasan beszélgettek. Különféle ötletekkel hozakodtak elő, de valójában fogalmuk sem volt róla, mit is csináljanak; végül Henrik apja komoly rohamot kapott, s le kellett feküdnie a díványra, újságot terítve a feje fölé. De az újság éppen aznap hozott egy mellékletet a családtervezésről, egy akkoriban, valamely idős hercegnő védnöksége alatt megrendezett családtervezési kongresszus alkalmából, s ez reggelig nyújtotta az apa rohamát, mikor is dolgozni kellett mennie. Hazajövén nem felejtett el szólni a mamának, hogy valamit tenni kellene Sofie eltűnése ügyében, mielőtt újabb rohamot kap. Ám a roham rögvest le is terítette.

A kislányt napok alatt tökéletesen elfelejtették. Olyan sok dolguk volt. Henrik mamájának ott volt a zöldség, amit minden áldott nap be kellett szerezni és kellően elkészíteni, nem is szólva az olvasztásra váró margarinról. Henrik papáját lefoglalta az iroda, a forgatható szék s a szemben ülő férfi, akit folyton emlékeztetni kellett rá, hogy neki nincs olyan, no meg persze a betegsége. Maga Henrik pedig éppen ekkoriban határozta el, hogy kívülről meg-

tanulja a Salmonsen Lexikont. Ugyanis, ahogy a papa szokta mondani: „Mit az ember ifjan megtanul, holtáig se felejti el."

Henrik lassacskán meg is feledkezett természetfölötti képességeiről. Miután Sofie eltűnt, nem volt rájuk többé szükség. Erre az időszakra gondolt később, amikor az újságírók előtt boldognak nevezte gyermekkorát. Apránként ugyanis teljesen elfelejtette, hogy valaha volt egy kishúga, aki természetellenes játékokba akarta belerángatni.

Az élet azonban könyörtelen a természetfölötti képességekkel megáldott emberekkel szemben.

Furtonfurt olyan helyzetekbe sodorja őket, ahol a természetes adottságok már nem elegendők.

Henrik egyik tanítónője valaha igen szép, pontosabban gyönyörű szemű teremtés volt. Ennélfogva idővel jelentkező rövidlátása ellenére sem volt hajlandó szemüveget viselni. Így viszont gyakran összetévesztette Henriket egy másik fiúval, akivel külsőre valóban hasonlítottak egymásra – ez idő tájt nem volt nehéz kerek fejű, tipikus dán fiúcskákat lelni a Nørrebro környékén –, de csupán külsőre, lélekben szöges ellentéte volt Henriknek, vagyis cseppet sem tekintélytisztelő és alázatos. Ezért Henrik számára különösen kínos volt, hogy a szép szemű tanárnő összekeveri őket, és az ő kiváló osztályzatait a másiknak adja, annak csínytevéseiért viszont őt sújtja rossz jegyekkel, és őt zárja be. E folyamat harmadikban érte el tetőpontját, amikor egy napon a tanítónő magához hívta Henriket, kemény szavakkal megfeddte, és célzott rá, hogy nem fogja javasolni felsőbb osztályba.

Henrik dolgos édesanyjára és kórsújtotta édesapjára gondolt, s így szólt:

– Tűnjön el, Madsen kisasszony!

És a tanítónő eltűnt.

Henrik ezután megkereste hasonmását, aki védtelenül üldögélt a vécén, kezében ceruzát szorongatva. És hogy ilyesféle összekeverések a jövőben ne forduljanak elő, őt is eltüntette. De előtte

rövid beszédben figyelmeztette, hogy ezentúl viselkedjék tisztességesen.

A tanítónő és a fiú megdöbbentő hiánya másnap némi nyugtalanságot keltett. Tanúkat hallgattak ki, de vallomásaik ellentmondók és zavarosak voltak. A rendőrtisztek kivörösödött szemmel rágták körmüket, de ettől nem kerültek elő az elveszettek.

A csekély, felszínes vállalkozókedv hamarosan a hatóságok teljes megbénulásába csapott át. Az eltűnteket sietősen holttá nyilvánították. Szép, jelképes temetést kaptak, és elfelejtették őket.

Henriknek immár semmi kétsége sem volt, hogy természetfölötti képességekkel rendelkezik, s nyugodt kedélyét kellemesen birizgálta az elképzelés, hogy tetszése szerint bárkit eltüntethet. Ám bizonyos tűrőképesség is kifejlődött benne, mert világossá vált számára, hogy nagy tettekre hivatott. Néminemű mértékletességre szorította magát, s mindig elszámolt tízig, mielőtt eltüntetett valakit.

Ám váratlanul elérkezett egy ostoba nap, amikor a mama éppen finomfőzeléket készített a piacon fellelhető összes zöldségfélék felhasználásával, s ezt olyan lelkesen adta elő, hogy Henrikből, még mielőtt meggondolhatta volna, kitört a szó:

– Ugyan, tűnj már el!

Tulajdonképpen a zöldséget akarta eltüntetni, de most már késő volt. Egyetlen kézzelfogható emléknek anyjáról a vaslábosban csendesen fövő és zubogó zöldfőzelék maradt a gázon. Gyorsan kiöntötte, nehogy sírva fakadjon.

Órákig vigasztalhatatlan volt, mert mindig szerette az anyját és a jólétét biztosító, állandó gondoskodását. De aztán hirtelen megvigasztalódott: hiszen ez a világ rendje. A gyermekek sorsa, hogy búcsút vegyenek szüleiktől. Az a gondolat is megnyugtatta, hogy minden bizonnyal hosszú betegeskedéstől és küzdelmes haláltusától mentette meg anyját.

Ez idő tájt apja betegsége már annyira előrehaladott volt, hogy alig érzékelte a veszteséget. Henriknek, aki rémülettel várta az apa reakcióját, ez is némi vigasszal szolgált. A veszteség mindkettőjüket erősen megviselte, de lassanként túltették magukat rajta.

Mindkettőjüknek vigasztalást nyújtott Henrik fényesen sikerült érettségi vizsgája is. Egyszerre nagy fiú lett belőle. És ezenkívül – hála a Salmonsen Lexikon beható tanulmányozásának – szinte már mindent tudott.

A záróvizsgán utoljára még egy apró csínyt engedett meg magának: a nagy beszédet tartó felügyelőt a következő mondat közepén tüntette el:

– . . . senki sem nélkülözhetetlen!

Kitárult a világ Henrik előtt.

Tudta, hogy nagy dolgokra hivatott: magasabb hatalmak őt jelölték ki, hogy tegyen valamit az emberiségért. A Salmonsen Lexikonból folytatott stúdiumainak köszönhetően mindenről mindent tudott, így hamarosan világossá vált számára, hogy politikusnak kell mennie.

Belépett az egyik pártba, és sikert sikerre halmozott. Türelmes volt, gondos, figyelmes, és természetfölötti képességeit csak akkor használta, ha feltétlen szükség volt rá. De azért fokozatosan karriert csinált. Megválasztották képviselőnek, tagja lett a pénzügyi bizottságnak, majd a bizottság elnöke és vallásügyi miniszter. Azután közlekedés-, pénzügyi és népjóléti miniszter, végül miniszterelnök. Ez utóbbi, komoly lépés előtt sokáig habozott; igen nagyra tartotta az akkori miniszterelnököt, ki atyai jó barátja volt – de aztán meggyőzte magát: itt nem személyes érzésekről, hanem az ország érdekéről van szó! Egy délután tehát bekopogott a miniszterelnök ajtaján, s gombóccal a torkában hallotta annak szavait: – Henrik Petersen! Micsoda öröm, hogy végre elcseveghetek Önnel!

Pályája csúcsára érkezett. Magánélete a legpéldásabb rendben volt. Megházasodott, több évig élt feleségével, még egyszer megnősült, ezt a nejét is sokra becsülte; harmadik felesége nagyon szép volt. Asszonyai fiúkat szültek neki, s ő pompásan eltartotta népes családját.

A lakosság körében népszerűségre tett szert, hiszen olyan tipikus dán miniszterelnök volt a nagy, kerek fejével és a nagy, vörös

füleivel. Barátságosan integetett az embereknek, és puszit adott a pályaudvarokon a kislányoknak, akik virágot vittek neki. Ezenkívül gondoskodott róla, hogy senki se kételkedhessen az állam biztonságában.

Ilyen nagyszerűen ment minden.

Ám egyre öregebb és türelmetlenebb lett. És bármennyire népszerű volt is a kormánya, bármilyen fényes sikereket könyvelhetett is el, mégis megindult ellene a zúgolódás. Még a művészek is, akiknek pedig jelentős adományokat juttatott, sutyorogni kezdtek; persze nem az idősebbek, akikkel gyakran találkozgatott, s akik fehér ingük fölött frakkot, azon pedig rendjeleket viseltek: hanem a fiatalok, akik mintha a föld alól rajzottak volna elő, pedig jórészt úgyis hamar eltűntek.

Mind többet és többet kellett magára vállalnia. Szakadatlanul áradtak a tiltakozások, mindenütt tüntettek, és panaszkodtak az elviselhetetlen terhekre, a munkára, mintha ő maga bizony nem vette volna ki a részét belőle. A hivatalnokok is panaszkodni kezdtek. A helyzet egyre romlott, államtitkárok jöttek és mentek, egész hivatalnokseregek váltották egymást, de semmi sem segített. Felesége migrént kapott, fiai elzüllöttek, a gond felhői gyülekeztek a feje fölött. Az egész világ forrongani látszott.

Irodájában ült, és tizenegy telefonon beszélt egyszerre, aztán egy napon megjött a csepp, amelytől kicsordult a pohár. A káposztatermelők fogtak sztrájkba a túl alacsony piaci árak miatt.

Ekkor tört ki Henrik:

– Tűnj el, világ!

És a világ eltűnt.

Henrik teljesen egyedül lebegett az üres térben, ami nincs, és ezért nem is tűnhet el. Ily módon mindenüvé megteremtve a semmit, hősünk meglehetősen elégedett volt.

Lelkesülten száguldozott körbe-körbe, és megállapította:

– Ez itt minden világok legjobbika!

Miszoglád Gábor fordítása

VASZILIJ PESZKOV

SZOVJETUNIÓ (OROSZORSZÁG)

Apai ítélet

Három éve másolgatok egyik noteszből a másikba egy feljegyzést: „A permi területen, Karobatovóban él egy erdőőr. A háború második évében megölte szökevény fiát az erdőben. Feltétlenül megkeresni."

Amikor elvetődtem a permi területre, kutatni kezdtem Karobatovo után.

Egy őszi estén pillantottam meg a falucskát. Az erdőben öt helyről szűrődött ki lámpavilág. Amint később kiderült, mindössze öt ház van a kis faluban. Bekopogtam a szélső, fekete fenyőktől övezett házikóba. A sötétben felcsaholt egy kutya. Valaki köhécselve indult lefelé a padlásszobából a nyikorgó lépcsőn.

– Fjodor Vasziljevics Orlov itt lakik?

– Akár itt, akár se, gyere be. Szívesen látjuk a vendéget.

A petróleumlámpa megvilágította a házikó gerendafalát. A festett deszkaközfal mögül kijött egy tisztes külsejű asszony, jó estét kívánt, majd újra zörögni kezdett a kemence körül az edényfogókkal.

A gazda nem lepődött meg a vendég láttán. Levett a kemencéről egy pár filckapcát. Amíg lábbelit cseréltem, az asztalra tett egy fazék párolgó krumplit meg egy tányér gombát. Ahogy járkált, feje majd a mennyezetet súrolta. Ha meg leült az alacsony dikóra, hajlott árnyéka beborította a fél falat, amelyen keretek lógtak, falusi szokás szerint tele fényképekkel.

– A gyerekek?

– A gyerekek . . . – sóhajt az öreg, s papírt, dohányt szed elő.

Elhatározom, hogy nem hozom szóba a fiát. Ha beszél róla – jó, ha nem – beszélgetünk erdei dolgokról, vadászatról, erről-arról.

Az est folyamán betekintek egy kicsit az öreg életébe, amely itt kezdődött a permi erdőkben, s bizonyára itt is ér majd véget a kis temetőben, amely az öt, szénakazlas portából álló falucska túlsó végén húzódik meg.

– Egyidős vagyok ezzel az erdővel. A fák, az évgyűrűkből ítélve, túl vannak a hetvenen. Én is a hetvenes éveim derekán járok már . . .

Az első világháborúban felderítő volt az öreg. Megkapta a György-keresztet is. A második világháború idején síléceket készített a frontnak. Egy egész élet az erdőben. Csak az őrházak változtak, az erdőkerülői tisztség maradt. Ezért ismeri az erdő minden zegét-zugát, bárhol legyen is az őrház.

Még biztosan céloz az öreg. Szóba kerülnek a császármadarak, süketfajdok, s elhatározzuk, hogy reggel elmegyünk vadászni. Kiválogatjuk a töltényeket, előkészítünk mindent, amit magunkkal akarunk vinni, s eloltjuk a lámpát. Az ablakon sötét ágak rajzolódnak ki, a kemence falát kéklő holdfény ragyogja be. A fal tövében tompán vakkant egyet-egyet a kutya.

Sokáig nem jön álom a szememre. A holdfény négyszöge felkúszik a kemencére, majd a falra, a beüvegezett képkeretekre. Fürkészem az arcokat. Egy kislány. Kerékpáros fiú. Egy legény tengerészsapkában. A család: az anya és az apa középen, széken ülve, mögöttük áll az öt mezítlábas gyerek.

Ködös reggel. Alig lehet kivenni a kertek alján lapuló boglyákat. Mögöttünk is nyomban ködbe vész a falucska. Csizmám alatt cuppog a mocsár. A kutya izgatott. Előrerohan, majd visszafut, ugrál, meg akarja nyalni a gazdája arcát.

– Jól van, na, értem, értem: örülsz, hogy elhoztunk. Keresd, keresd . . .

A kutyának fel kell kutatnia a süketfajdot, s ugatással mindaddig tartani, amíg a vadászok oda nem érnek. Nekünk azonban nincs szerencsénk. Lassacskán el is megy a kedvünk a fajdoktól. Bőrig áztunk, és elfáradtunk, nekifogtunk hát tüzet rakni, hogy megszárítkozzunk.

Az öreg nem vetkőzött le. Rágyújtott, barázdált tenyerét a tűz fölé tartotta, s azt mondta:

– Körülnézek itt egy kicsit . . .

Másfél óráig volt oda. Felötlött bennem: nem történt-e valami vele? Már készültem, hogy a levegőbe lövök, amikor magát rázva előfutott a kutya, nyomában az öreggel.

– Hát a zsákmány hol van, Fjodor Vaszilics?

Az öreg ráérősen melengette a kezét. A harkály kopogására fülelt.

– Itt van a fiam eltemetve . . . Az idősebbik.

Egy percig feszülten hallgattunk, majd kérdésre sem várva folytatta.

– Az idősebbik fiam . . . A sírja már az első évben elveszett a fűben. De emlékeztem rá, hogy sűrűn állnak ott a fűzfák. Most valahogy még a fűzfák után sem kutattam. Elhomályosult a szemem, az emlékezetem meg mint a rosta . . .

Mondtam, hogy ismerem a fia történetét, egy Moszkvában élő karobatovói embertől hallottam.

– Á, szóval Jegortól. . . Sokat mászkáltunk mi itt együtt . . . Huszonhárom éve cipelem ezt a terhet. Ha valakivel összeszólalkoztam, mindjárt azt vágta a szemembe: „Még te beszélsz, megölted a fiadat." Én meg csak nyelek. Megöltem . . . Meg. És nem mondhatok semmit. Most kezdje az ember magyarázni mindenkinek . . . A kutyával néha beszélgetek. Megyünk, megyünk kettesben, mesélek neki. Okos jószág, megért mindent . . . Huszonhárom esztendeje nyomja ez a kő a szívem . . . – Az öreg az arca elé kapta a kezét, és elsírta magát.

A fia negyvenkettőben vonult be ötödmagával a faluból. A falu akkor még valamivel nagyobb volt, tizennyolc portából állt. A legények nem nagyon bánkódtak. Az asszonyok sírtak. Az emberek közül Fjodor Orlov kísérte el az újoncokat. Sok beszéd nem esett az úton. Fjodor azt mondta a vadászgyerekeknek: „Ide hallgassatok. Egyszer élünk, igaz, de micsoda élet az, ha a német a Kámáig eljut. Tartsatok ki hát!"

A fiúkat nyilván rögtön bevetették. Kettejükről még a nyáron lejött, hogy elestek. Ketten a kórházból írtak. Ivan felől valahogy nem jött hír. Háborúban, ha „eltűnt" egy ember, a családjában mindig él egy kis remény. Fjodor Orlov szerette a fiát, s nyugtatgatta a feleségét: „Ivan nem tűnt el!"

És jöttek is a hírek, mégpedig onnan, ahonnan soha nem várták volna. Eleinte az asszonyok sugdosták a kútnál, majd egy szomszéd falubeli asztalos kereken megmondta: „Ivan az erdőben bujkál, szökevény." Fjodor Orlov először dühbe gurult: „Lelövöm, mint egy kutyát, aki ilyen aljas pletykát terjeszt! Nálunk, a mi családunkban, amióta az eszemet tudom, ilyen nem fordult elő!" Aztán kiderült, hogy nem pletyka. Tyúkok, méhkasok tűntek el a falvakból, kecske is veszett el, a tehén nem tért haza az erdőből. S ráadásul mindez özvegyasszonyoktól tűnt el. Az asszony, akinek a kecskéjét vitték el, gyermekével a karján beállított Fjodorhoz: „Mit adok majd enni neki? A fiad vitte el. Látták az erdőben!" Állítólag látták hazajönni is Ivant, az anyjához, amíg az apja úton volt. Az anyja sírt, esküdözött: „Nem igaz, színét se láttam!" Az apjába minden reggel, ahogy kinyitotta a szemét, makacsul beléhasított a gondolat: „Szökevény, gyáva."

Fjodor Orlov, a keserűségtől gyorsan megőszült erdőkerülő egyszer kenyeret tett a tarisznyájába, fogta puskáját, s elindult az erdőbe. Öt nap múlva visszatért a faluba kenyérért, aztán újra elment. A hűléstől-e vagy az erőfeszítéstől, gyengélkedni kezdett. „Alig vitt a lábam. Nem borotválkoztam. Csont-bőr lettem." A tizenötödik napon a mocsárszigetre menet, a patak pallóján nyomokat vett észre. Az is feltűnt neki, hogy a nyírfákról lehúzták a kérget, nyilván tüzelni. A sziget közepén egy kéreggel tele fabódét talált. Körbejárta. Semmi nesz. A bódéban kis vaskályha, mellette lapát s egy kulcscsomó. A sarokban egy kis vödör, benne liszt. Az apa kijött a bódéból, elrejtőzött a bokrok között. Egész éjjel nem jött senki. Reggel azonban látja: a fák közt egy ember igyekszik a bódé felé, zsákkal a hátán.

– Ezer közül megismertem volna. Derék, szép szál legény. Odakiáltottam neki: »Ivan! Mit tettél, Ivan?! Nézz rám, mivé lettem

miattad! Térj vissza, az emberek megbocsátanak. Kimégy a frontra, s az emberek megbocsátanak!«

Az öreg már nem emlékszik szó szerint a beszélgetésre. De arra igen, hogy a fia ledobta a zsákot, és futásnak eredt. S akkor az apa nem bírta tovább, felemelte a fegyvert . . .

Másnap tért vissza a faluba. „Megöltem a fiamat." A rendőrség nem hitt neki, de az anyja rögtön elhitte. Elvágódott, a körmével a padlót kaparta. „Megölte, megölte a fiát! . . ." Az asszony nemrég halt meg.

– Három éve, hogy meghalt. Ott térdeltem az ágya előtt. Azt mondta: „Fegya, mindent megbocsátok." De én láttam a szeméből, hogy nem bocsátott meg.

Kopácsol a harkály. Hol a nyárfa törzsét kopogtatja, hol meg visszatelepszik egyenesen a tűz fölé. Az öreg végigsimítja a tűz mellett szendergő kutyát.

– Az erdőben temettük el, ott, abban az oldalban. A járástól kijött az orvos, a nyomozó és egy rendőr. Egyenként vittem át őket a mocsaras részeken. A fiam arccal a földre borulva feküdt. Volt nála egy kés, a zsebében két darab kétszersült meg egy levél valami csitri lánytól. A doktornő sírt. De a rendőr azt mondta: „Fjodor Vaszilics, te azt tetted, amit Tarasz Bulba." Hát én Tarasz Bulbaként élek már huszonhárom éve. Az első időkben az utat sem láttam magam előtt. Milyen pompás meg milyen egyszerű mindaz, ami a könyvekben le van írva. De itt az ember csak teng-leng és töpreng, emészti magát . . . Most már a síromig a szívemen marad ez a kő . . .

– Hát a többi gyerek?

– Felneveltem mindet. Szétszéledtek, melyik merre. Permbe, Távol-Keletre . . . Klava, a kisebbik lányom írja, hogy hazalátogat. Amúgy magam vagyok. Befogadtam ezt az öregasszonyt. Elleszünk együtt . . . Húsz év óta először öntöttem ki a szívem. Meg néha a kutyával beszélgetek . . . De hát el tudja-e mondani az ember, milyen volt ez a húsz év, s hogy milyen nehéz most is . . .

Eloltottuk a tüzet. Az ég kitisztult. Fagyott. Ahol ritkább a lomb, a nedves leveleket jégkéreg vonja be. Még a kutya lába alatt is zörög a fagyos avar.

– Mi van, Majka, fázol? Bizony, maholnap itt a tél... – A magas, kissé hajlott ember nehezen lépdel előttem. Karobatovo még tíz kilométernyire van a mocsaras erdőn át.

Antal Miklós fordítása

V. S. PRITCHETT

ANGLIA

Az esküvő

Véget ért a vásár. A meleg júniusi esőben gőzölgő marhák és birkák utolját teherautókra rakták, vagy szétszórt csoportokban elhajtották a város mellékutcáin át, amelyek állat-, sör-, bolt- és asszonyszagot árasztottak. A távozó farmerek kocsija után kipufogógáz terjengett a levegőben. Tom Fletcher, a negyvenéves özvegyember, akinek gesztenyebarna haja makacs hullámot vetett a homloka fölött, ott, ahol a bőr akaratos ráncokba ugrott, szintén hazaindult, de az „Oroszlán" ajtaja előtt kiszállt, és leszegett fejjel, mintha a vendégek közé készülne rontani, bekiáltott:

– Gyere már, Ted. Hagyd békén szombatig a nőket – és Ted Archer kijött, és nagyon kihúzta magát, amint beült a kocsiba. – Borzalmas egy hely volt ez azelőtt – mondta Archer. – Az új tulaj rendbe hozta.

Tizenkét mérföldet mentek a langleyi úton, megkerülve a Scordombot, amely mint egy erdő benőtte púp meredt a város palatetős házai fölé. A városi gyerekek szerint a Scor olyan volt, mint egy öregember feje, és ez a kép úgy megragadt az emlékezetükben felnőtt korukra, akár valami jótétemény. A száj a domboldalba vágott kőfejtő volt. Az eső ma lecsorgott az erdőből, bele a lábánál folyó patakokba.

A hosszú emelkedőn, Poll Cross felé, a két férfi egy nőt pillantott meg, egyenes háttal, gyors léptekkel jött elő a fenyvesből. Elegánsan tartotta a fejét.

– Effie Thomasnak igencsak hiányozhat valami, ilyen időben az erdőbe menni! – mondta Ted.

– Frászt – mondta Tom. Gúnyosan elégedett volt a hangja, mint akinek ízlik az ebéd. – Valakinek vizes lett a térde. Mi bajod, Ted? Effie-nek sose volt ilyen háta. Ez Mrs. Johnson, az a hárpia a

főiskoláról, Mary tanárnője. Tíz fontot adnék annak, aki egy vasárnap délután fölvinné a Scorra, és lehúzná róla a bugyit. Folyton a parlez-vous-val tömi a lányom fejét. Mire jó az a rengeteg francia tudás? Tán majd franciául beszélget a tehenekkel, mi, Ted? Marhaság. Miért nem veszed feleségül ezt a nőt, Ted?

– Már volt férjnél – mondta Ted.

– Tudom. Biztos hiányzik neki a móka, nem gondolod? – mondta Tom.

Beérték a tanárnőt, aki kénytelen volt az út szélére ugrani az autójuk elől. Durva kifejezés jelent meg a fiatal nő arcán. Nagyon vonzó volt.

– Ugorjon föl, mielőtt elázik az a szép haja, Mrs. Johnson – mondta Fletcher roppant udvariasan. – Szálljon be hátra. Hazavisszük. Nem lesz semmi baja. Ted itt ül elöl, és a keze is meg van kötve.

– Egészségügyi sétán voltam, de nem bánom, köszönöm. Igen, megragadom az alkalmat . . .

– Ragadjon csak meg minden alkalmat, amíg lehet. A disznót otthagytuk a vásárban.

– Jó napot, Mrs. Johnson – mondta Ted, miután a nő beszállt és elindultak.

– Hallotta? Ted beszél franciául – mondta Tom. – Látnia kellene, ahogy az üszői eszüket vesztve rohangálnak körbe a mezőn, ha franciául beszél hozzájuk. Mintha bögöly került volna a farkuk alá.

– Képzelem – mondta Mrs. Johnson, aki mindig rántott egyet a fején, amikor úgy érezte, hogy össze kell szednie a bátorságát. Fletcher a tükörből figyelte Mrs. Johnsont. Szőke haja hátra volt simítva a homlokából, és kontyba fogva a nyakánál. Olyan típusú haj, ami göndörödik és majdnem fehér a színe. Egyszerű, vékony fiatal nő volt Mrs. Johnson, a szeme kicsi és kék.

– Jön az esküvőre szombaton, nagysád? – kérdezte Fletcher.

– Igen, már nagyon várom – mondta. – Igazán kedves magától, hogy meghívott. – Szép hangja fagyos volt a fejébe szorult rengeteg tudástól.

Fletcher parasztos stílusba váltott, és azt mondta Tednek:

– Együtt jártunk oskolába, ugyi, Ted? Mafla parasztkölök ez, én mondom, naccsád. Emlékszel, Ted, a szegény öreg Lizzie Temple-re? Amikor cukorkát dobáltunk a blúzába?

Aztán Mrs. Johnsonhoz fordult:

– Már akkor elkezdte – mondta. – Harmincöt éve. Soha ne üljön vele hátra a kocsiban.

– Alkalomadtán gondolni fogok rá – mondta Mrs. Johnson.

– Alkalomadtán. Hallod ezt, Ted?

Mrs. Johnson azt mondta, sose látta ilyen zöldnek a vidéket, és Tom azt mondta, sose látta Mrs. Johnsont ilyen üdének, de képzelődhetett, mert Mrs. Johnson csontsápadt volt és rosszkedvű.

Megérkeztek Mrs. Johnson házához, amely az úttól távolabb, egy alacsony domboldalon állt. Mrs. Johnson kiszállt, megköszönte Fletchernek a fuvart, és a maga határozott módján kijelentette:

– Még mindig nem adtam föl a dolgot Maryvel kapcsolatban.

Kicsi kék szeme elszántan fénylett.

Tom Fletcher hangosan nevetett, és utánakiáltott, amint átment az úton:

– Gyorsan szaladjon be, nagysád, mielőtt Ted fölkergeti a lépcsőn.

Amikor elindultak, Ted azt mondta.

– Nem bírom, ha egy nőnek ilyen magas a homloka.

– Pedig az az igazi – mondta Tom. – Persze, mit értesz te ehhez. Csak mindenfélével telebeszéli Mary fejét. Szegény Doris ötlete volt, hogy ilyen sznob főiskolába adjuk a gyereket, most meg már Oxfordba küldenék. Semmit se szólhattam, ugye, míg Doris élt. De hát meghalt. Flo meg férjhez megy. Teljesen egyedül maradok abban a házban, Ted, ha elengedem Maryt.

– Bizony, Tom. Teljesen egyedül.

– Persze, neked mindegy, szarházi, de én nem akarom, hogy a lányom megjátssza magát, és francia professzorhoz menjen

feleségül. Hol fizetődik ki az ilyesmi? Az én családom meg a tiéd, Ted, kétszáz éve művelik ezt a földet, igaz? Na, hát ez az, ami kifizetődő. Azt akarom, hogy otthon maradjon az a lány, és angolul beszéljen. És tudja elszámolni a béreket. Meg is mondtam a Johnson nyanyának.

– Mennyi idős Mrs. Johnson?

– Öreg hozzád, vén homokos. Elmúlt harminc, de én mondom neked, ha nem lett volna Doris barátnője, nem tűrtem volna meg a házamban, hogy álló nap előkelő marhaságokról fecsegjen Dorisszal, IV. Lajosról – alaposan összeillettek, úgy beszéltek róla, Ted, mintha a férjük lett volna. Azt akarta, kereszteljem az egyik bikámat Napóleonnak . . .

Fletcher harsogó nevetésbe tört ki.

– Különben semmi bajom sincs vele. Jó fejű nő. Ha hallgatja, tanulhat tőle az ember. De attól tartok, a férje nemigen remekelhetett. Ha engem kérdel – sose kapta meg tőle, ami jár. Elküldte azt a rohadt jelentkezési lapot, hogy töltsem ki. Van énnekem már épp elég lapom. Nem kapja meg Maryt, és kész!

Megérkeztek Ted házához, és bementek, hogy megnézzék a bokszmeccset a tévében. Tomot bosszantotta, hogy bár Ted (többször is kiszámította) nem keres annyit, mint ő, a háza mégis csinos, szép fehér ház, úriembernek való, még barackfái is vannak a fallal körülvett kertben.

– Ti, agglegények, adtok magatokra – mondta.

Egyetlen repedés sem volt a falon, egyetlen folt sem a bútorokon. Igaz, hogy Ted nem nyert annyi serleget a kiállításokon, mint ő, de nem is volt nála egyetlen piszokfolt sem a szőnyegen. Az ebédlő falán Ted nagyanyjának és nagyapjának az arcképe lógott; a whiskys üvegek csak úgy ragyogtak. Rengeteg pénz úszott el Ted családjában, de huszonöt ember is elfért az ebédlőasztal körül, amely úgy állt ott, mintha csak arra várna, hogy Ted ősei visszatérjenek, és még több pénzt herdáljanak el, ha Ted esetleg megjavulna és megnősülne.

– Az én házam el van hanyagolva, mióta Doris meghalt – mond-

ta irigykedve, miközben a meccset figyelte. – Az öreg Mrs. Prosser átjön néha, de sok már neki a munka. Ez övön aluli volt, láttad?

A meccs a közepe felé járt.

– Az esküvő után majd minden rendbe jön – mondta Ted.

– Rendbe? Hogy érted ezt? Egyedül leszek a házban, mint te, te hülye. Fölrepedt a szemhéja.

– Mary rendes lány. Van esze – mondta Ted. – Körül kellene nézned, Tom.

– Oda nézz, lábmunka, lábmunka. Ezzel semmire sem megy a kölyök. Húzz be neki, fiú. Körülnézni? Nem sok néznivalót hagytál, vén disznó.

– Ott van az öreg Mrs. Arkwright. Persze, meg kell alkudnod – mondta csúfolódva Ted.

– Egy frászt fogok megalkudni – mondta Tom. – Az egyik traktorom egy hónapja nála van. Akkor már inkább a vén Mrs. Doggett. Elvenném, ha húsz évvel fiatalabb volna. Emlékszel, hogy elkaptad a lasszóval Bill Hawkins esküvőjén? Van temperamentum az öreglányban.

– Kánkánozott – kiabált Ted, miközben kiment egy pohár italért. – Fogadjunk, hogy Mrs. Johnson is tud kánkánozni. Volt Párizsban.

Abbahagyták a nevetést. Megvető fintor jelent meg Tom arcán.

– Elvált – mondta. Elhúzta a száját. – Nem kellene hagyni, hogy ilyen nő tanítson a főiskolán. A kényeskedés megtette a magáét, de mindnyájan tudjuk, hogy kicsoda.

– A vén Charlie Tilly lánya – mondta Ted.

– A vetőmagárusé, övé volt az „Oroszlán", míg szárazra nem itta – mondta Tom.

– A hír gyorsan terjed – sóhajtotta Ted. – Nem hozott pénzt az üzlet. És a lány megszökött valami igazgatóval.

– Charlie Tilly helyében pirosra vertem volna a seggét. Egy szót se szólt az öregnek, csak lelécelt, és tizenkét évig hírt se hallottak felőle – mondta Tom.

– Mrs. Tilly se tudott róla semmit, míg meg nem látta a fog-

orvosnál egy képes újságban, csupa drága holmikban az ascoti lóversenyen. Felső tízezer – mondta Ted.

– Aztán visszajön, mintha mi sem történt volna.

Csöndben ültek, majd Fletcher megszólalt:

– Húszezer fontnak hágott a nyakára a férje pénzéből.

Megelégedéssel töltötte el az összeg nagysága és a tudat, hogy egy helybeli lány képes volt ilyesmire.

– Esze, az van. Hahó, oda nézz, csipkézi a pofáját!

Végignézték a meccset.

Messel, a főiskola művészettörténet-tanára belépett Mrs. Johnson dolgozószobájába. Valamikor a házvezetőnő szobája volt ez a nagy vidéki kúriában, amit a főiskola kibérelt. Mrs. Johnson öt éve tanított itt, azóta, hogy a válás és a botrány után kijöhetett a kórházból.

– Mi történt a falu bikájának a lányával, Christine? Most találkoztam vele a folyosón, a könnyeit törölgeti – mondta Messel.

Mrs. Johnson tűnődve méregette Messelt.

– A nővére férjhez megy. Ő meg veszekszik az apjával. Én is ott leszek az esküvőn – mondta.

– A ház teszi – mondta Messel. – Túl előkelő nekik. Hánynak van közülük otthon tíz méter magas bálterem a házukban, festett menynyezettel? Álmodozva járkálnak, mint valami grófkisasszonyok.

Messel ujjatlan köpenyben és lila zubbonyban volt, amit egészen a torkáig begombolt, és kerek arca úgy ült a nyakán, mint egy lecsavarható hold. Nagy kerek szemében büszkén ült a bánat. Az se lenne meglepő, gondolta Mrs. Johnson, ha a kezében hordaná a fejét, hiszen különben is úgy néz ki, mint aki azt szeretné, ha kivégezték volna valamelyik, a mostaninál mindenesetre érdemesebb korban.

– Csak a saját nevében beszéljen – mondta Mrs. Johnson a maga lekezelő stílusában. – Miért ne hihetnék, hogy grófkisasszonyok? Én is mindig az akartam lenni. A lányok gyakorlatiasak. Mások: létre kell hozniuk saját magukat.

– Maga is saját maga hozta létre magát?

– Persze – mondta Mrs. Johnson.

Messelnek vesébe hatoló tekintete volt, mint aki büszke rá, hogy átlát az embereken.

– Miért – kérdezte –, miért hagytuk ott Londont egy ilyen szemétdombért?

– Hogy miért? – mondta Mrs. Johnson. – Nekem például meg kell élnem valamiből. Mit fog csinálni ebben a félévben?

Képtelenség volt bármit is kiszedni Mrs. Johnsonból.

– Aludni fogok – felelte Messel. – Meg inni. És maga?

– Mondom, esküvőre megyek holnap – mondta Mrs. Johnson.

– Miért vannak úgy oda a nők az esküvőkért? – vigyorgott Messel.

– A jövőnek élünk – mondta Mrs. Johnson. – Miért nem megy fel Londonba vétkezni egy kicsit?

A nap pislákolni kezdett a reggeli ködben, ahogy Mrs. Johnson a város felé hajtott.

Amikor öt évvel ezelőtt idejött tanítani, olyan zavaró érzéssel töltötte el a vidék, amit lánykorában itthagyott, hogy alig mozdult ki az iskolát körülvevő parkból. Nem akarta, hogy lássák. De egy év múlva mégiscsak bement dacosan Langeleybe; szembe kellett nézni a dologgal. Ellenséges terület volt; a gyerekkora volt az ellenség. Amint meglátta a nyári párából merészen előbukkanó Scor-dombot, a város palatetős házait a völgyben, minden házból, minden ablakból fojtott gyűlölet sütött felé. Idővel aztán eltűnt a gyűlölet, és nem maradt más, csak egy mese: az egész helység kiürült. Az emberek a boltokban és az utcákon valószerűtlennek tűntek. Úgy érezte, mintha ő maga is kísértet volna, de egyszersmind az egyetlen valóságos, élő ember. Bosszantotta, hogy akik elmentek mellette, és akikre olyan jelentőségteljesen nézett, nem voltak rá kíváncsiak, kicsoda ő. Egyik ilyen régebbi beruccanásán kényszerítette magát, hogy odaálljon az „Oroszlán" elé, ahová hatéves korában költözött az apjával, amikor az újra megnősült. Utálatos egy hely volt akkoriban, de most csillogott-villogott, és ő felnézett az emeleti hálószoba ablakára, ahol oly gyakran

álldogált a szemben levő baptista imaház száraz, biblikus tégláit bámulva, az épületet, amely szinte megbénította a gondolatokat a fejében. Most olyan jelentéktelennek látszott; kifogott rajta. Mennyit ordítoztak abban a családban! Milyen büszke volt mindig, hogy az ő neve Tilly, és nem ugyanaz, mint a mostohanővéreié, akiknek a szépségét mohónak és közönségesnek találta. Azóta felnőttek és férjhez mentek. Az egyetlen, aki nem ment férjhez, Fennben lakott, húsz mérföldre onnan, egy másik kocsmában, a mostohaanyjával.

Ez után a magára erőltetett bámészkodás után soha többé nem ment arra a helyre, de mostanában, ha a városban járt, úgy érezte, saját szelleme áll a ház ablakában, és mindenüvé követi tekintetével az utcából, melyet elkerült. A bűntudatot már évekkel ezelőtt a megbánás váltotta fel benne – sajnálta, hogy sohasem hozta ide a férjét, hogy megmutassa neki a helyet, ahol a tervei és a vágyai születtek, mert félt. Egyszer az idén, egy nyomott hangulatú este már azon a ponton volt, hogy mindent elmesél Messelnek, aki a maga sunyi módján kiszagolta, hogy ő is sérült; de visszatartotta magát. Úgysem értette volna meg. Messel valami ködös lelkiismeret-furdalásban élt; hiányzott belőle a tékozlók titkos büszkesége, beérte azzal, hogy jól öltözött.

Ma, ahogy a város felé hajtott, a Scor lopva tűnt elő. Leparkolta a kocsit, és bement a templomba, ahol nem járt gyerekkora óta. Persze most kisebbnek tűnt, és a kőfalba ágyazott táblácskák latin feliratai is közelebb kerültek hozzá. Elolvasott egyet, és megszokásból mindjárt a hibát kereste. Az orgonából sivító dallamfoszlány tört elő, és egy pillanatig a férje hangját hallotta, ahogy őt hívta Toulonban, abban a templomban, a nászutukon: „Itt van egy: nézd csak." Tillet gróf sírkövét keresték. A férjének ugyanis azt mondta, hogy a Tillyk francia emigránsok voltak! Az volt benne a megbocsáthatatlan, hogy fantáziaszüleményeit a gazdagok ártatlanságával úgy fogadta, mint neki szánt bókokat. Aztán az orgona hirtelen felbőgött, akár Fletcher marhacsordája, és az oldalhajóban megjelent Fletcher, Mary nővérével, a menyasszonnyal

az oldalán. Jött előre, határozott léptekkel, hullámos feje lehajtva, álla előreszegezve kurta, erős nyakán, szemöldöke összevonva, ahogy a szeme az oltárt kereste, mintha meg akarna állni egy pillanatra, és hajlott vállal, futva tenni meg az utolsó néhány métert, neki egyenest a lelkésznek, és meglódítani, hadd röpüljön a miseingében. De aztán, mintha csak a marhavásáron lenne, könnyed tartásban megállt.

– Nem tűnik nektek valahogy erkölcstelennek ez az egész? – szerette volna mondani a gyülekezetnek, hogy megőrizze méltóságát.

De a kérdést elnyelték a zsoltárok, különösen a menyasszony egyik nagynénje, aki Mrs. Johnson mögött ült, énekelt lelkesen, és egy nagybácsi, akinek olyan rózsaszínű volt a bőre, mint egy lazacnak. A szertartás okozta türelmetlenség belevette magát a derekába és a lábába, és később, ahogy kifelé ment a sírkövek közötti rövid átjárón, mosolygott, és izgatott lett az emberek sustorgásától. Mikor Fletcher házához ért, válása óta először hasított belé, hogy nincs férjnél. A többi nő szemében is ugyanez a hirtelen, éhes gondolat szikrázott.

A gyepen ott állt a piros-fehér csíkos sátor – Mary már eldicsekedett vele, hogy felállítják. Dicsekedhetett is! Olyan volt az egész, mint egy virágkiállítás, és a hölgyek kalapjai között Mrs. Johnson átlátott a messziségben elnyúló mezőkre, erdőkre és dombokra, csak úgy zsongtak a napfényben, és a marhák lassan vonultak lentről a kertsövény felé, épp olyan izgatottan, mint az emberek. Döbbenetes érzés volt ennyi magas, fiatal férfi között találnia magát, napégette nyakuk kiállt a fehér inggallérból. A menyasszonyt teljesen megbolondította az esemény, adta a királynőt a vőlegény előtt, egyik csoporttól a másikig hajszolta, mintha mind fel akarná falni. Fletcher magabiztosan álldogált vendégei között, kiabált a maga öblös hangján, de meghajolt – *tényleg* meghajolt – a hölgyek előtt, fiatal és öreg előtt egyaránt. A muzikális hajlamú nagynéni beszélgetésbe elegyedett Mrs. Johnsonnal, aki úgy érezte, hogy most a művelt embert kell játszani, és csengő hangon így szólt:

– Mr. Fletchernek olyan a feje, akár egy római császáré.

A nagynéni teljesen megzavarodott. Mrs. Johnson megmagyarázta:

– Amilyet érmeken lát az ember.

– Két első díjat is nyert Cottesburyben – mondta a nagynéni, aki lelkesen ragaszkodott a mához.

Mrs. Johnson elismételte az észrevételt a lelkésznek, és mikor az bólintott, indíttatva érezte magát, hogy továbbvigye a gondolatot:

– Az ember nem is gondolná, hogy a rómaiak gazdagságának milyen nagy része származhatott marhákból!

Az újság hallatára a lelkész égni kezdett a vágytól, hogy odébbálljon, és ügyesen bemutatta Mrs. Johnsont egy másik nagynéninek.

– Ez itt Mary híres Mrs. Johnsonja – mondta.

– Bárcsak szegény Doris is megérhette volna ezt a napot! Tom is ezt mondta épp az imént. Milyen szomorú dolog! Doris élete nagy szerelme volt – mondta a nagynéni.

Ez a mondat visszhangzott Mrs. Johnson fejében egész délután. Városban, vidéken előbb-utóbb mindenki mély lélegzetet vesz, és kimondja ezt a mondatot. Ted Archer életének számtalan nagy szerelme volt: Mrs. Johnson mostohanővérei tele voltak pletykával ezekről a szerelmekről. A marhavásárt kivéve, a várost a hét minden napján megbűvölte a mindenféle szerelem, erről beszéltek akkor is, ha pénz cserélt gazdát a pultok fölött, ha a hölgyek a könyvtárba mentek, vagy akár csak teáztak. Szerelem pislogott a spalettákról is. Az ember elnézte a sok lehetetlen alakot, de pillantása folyvást ebbe a mondatba ütközött.

Mrs. Arkwright a sátorban ült egy széken, amely belesüppedt a fűbe, s a hőségtől és a pezsgőtől kipirult arccal elmondta a mondatot Mrs. Johnsonnak, és folytatta:

– Én a férjemet vesztettem el – tudom, milyen érzés. De nem szabad csak magunkra gondolnunk. Inkább Mary miatt aggódom, aki most elveszíti a nővérét. És Tom egyedül marad a házban. Vérzik a szívem ezért az emberért.

Mrs. Arkwright lihegett.

– A lábam miatt kellett leülnöm. Szeretnék egy kis levegőt kapni.

Megkérte Mrs. Johnsont, hogy támogassa ki a kertbe.

– Ez más, mint a maguk londoni esküvői – mondta. – Ott van Tom; szegény fiú. Ahogy mondtam, Marynek el kell mennie. Én magával vagyok. *Érti!*

Mrs. Arkwright eldobta a cigarettáját, beleköhögött a virágágyásba, majd megfordult, hogy szemügyre vegye a csinos házat.

– Csendes, nyugodt hely – mondta, meggyújtott egy újabb cigarettát, rántott egyet a szoknyája derekán, mert jó nagy darab nő volt, belegyömöszölve a ruhájába; sötét haja volt, és imádott asszisztálni a sorsnak. – Csak elhanyagolja. Nem vészes, persze, de a nappali fala! És az emelet . . . látszik, hogy nincs asszony a háznál. Mary a főiskolára jár, különben is túl fiatal. Persze, maga nem állhat oda egyenesen Tom elé. De én egyetértek magával.

Mrs. Johnson a kert végébe menekült a sövényhez, és Tom Fletcher odament hozzá.

– Az ott a Scor? – kérdezte Mrs. Johnson. – Micsoda kilátás!

– Én húsz mérföld rostélyost látok ott, nagysád – mondta Tom Fletcher, és odakiáltott Ted Archernek:

– Gyere ide, te szarházi. Mrs. Johnson szeretné, ha fölvinnéd a Scorra.

– Voltam odafenn gyerekkoromban – mondta szemérmesen Mrs. Johnson. Fletcher mennydörgő hahotában tört ki.

– Nem találkoztam még olyan nővel errefelé, aki ne lett volna – kiabálta, és hátba vágta Ted Archert.

Szakadatlan nevetésben telt el a délután. Csak annyi időre lett csönd, amíg végighallgattak egy beszédet, amely a boldogság titkáról szólt. A menyasszony nevetett, és fölfújta magát. A vőlegény azt mondta: – Csak annyit mondhatok, hogy Flo remek lány. – Aztán hogy a beszédnek vége lett, a férfiak csoportokba gyűltek, és a farmról beszélgettek, a gyerekek bújócskáztak az asszonyok

szoknyái körül, s ahogy a délután elterült a mezőkön, a Scor is jobban kivehető lett, és közelebb jött, mint a fölfelé húzódó állatok.

Végül az asszonyok a ház ajtaja elé gyűltek, várva, hogy a pár lejöjjön végre, és néhány fiatalember fölkiabált:

– Gyerünk, Jim, azzal még várhatsz!

Három férfi odament az autóhoz a poros szilfák alá, a gyerekek meg fölmásztak a kőfalra, s a lányok a fiúk lába után kapkodtak. Telt a délután, hűvösödött, rövid árnyékok bújtak elő a fák alól. Mrs. Arkwright lassan átjött a pázsiton, és átfurakodott a tömegen, hogy Fletcher mellé állhasson az ajtóban. Kavarodás támadt, szállt a konfetti, aztán a fényképészek lecsendesítették őket, kattanás hallatszott, ahogy megállt az idő. Aztán kiáltások. Tom Fletcher lement Maryvel és az ifjú párral a kocsihoz; útközben talpra segítette az egyik kölyköt.

Ted Archer megfújta a vadászkürtjét, a kocsi elindult, a fiatalok doboltak a tetején. Ahogy az útra kívánszorgott, egyszerre csak egy ember kászálódott föl a tetejére, és vadul püfölni kezdte, a kocsi meg elvitte magával. A zsebéből kiesett egy palack, és össze tört az úton.

– Ki ez? – kérdezte Fletcher.

De a kocsi már elment.

– Úristen – mondta magában Mrs. Johnson. – Messel. Részeg. Vajon hogy került ide?

A fiatalemberek lementek az útra, és utána bámultak, és egy idő múlva megjelent Messel, köpeny nélkül, a lila ingében, porosan, szakadt nadrágszárral.

– Minden rendben – kiabálta. – Impotens vagyok. Mrs. Johnsont akarom. Hol van Mrs. Johnson? – kiabálta, ahogy befelé tántorgott a kocsiúton.

Mrs. Johnson sietve föloldalazott a lépcsőn. Borzasztó! Hogy kerül ez ide? Elbújt a fürdőszobába: onnan látta, hogyan dülöngél, magyaráz a férfiaknak, akik némán néznek rá, és aztán leül egy kis füves dombra. Lement a nagy, üres nappali szobába. Semmit

sem változott Doris óta. Azok a keskeny ezüst vázák! A fényképek a kiállításokról, a rózsaillat, a cigarettaszag és az üres családi székek. A székek szánalmasan összementek Doris ideje óta. Mrs. Johnson kilesett az ablakon, és látta, hogy a gyerekek Messelt nézik, aki megint fölkelt. Nem tudta, hol lehetne biztonságban. Bement az egyik szobába, amelyre még emlékezett: Fletcher irodának hívta. A redőnyök le voltak húzva, hogy ne süssön be a nap, és a félhomályban csak az ezüst kupák csillogása látszott, amelyeket Fletcher nyert.

Bement és hallgatózott.

– A kis Chris Tilly.

Megmerevedett a hang célzatos, nemtörődöm szemtelenségétől. Évek óta nem szólította senki a lánynevén.

Fletcher az asztalnál ült, és a bérlistákat nézegette.

– Ó, bocsánat – mondta Mrs. Johnson. – Nem láttam, hogy itt van. Bejöttem, mert itt hűvösebb.

– Ki után szaladt? – kérdezte Fletcher.

Hirtelen hangos kiabálás hallatszott az udvarról.

– Maradjon itt – mondta Fletcher. – Beszélni akarok magával.

Kiment, de nemsokára visszajött.

– Maga hozta ide azt a professzort?

– Természetesen nem.

– Nem akarok itt professzorokat látni. Épp elég bajom van az állami felügyelőkkel. Furcsa figurák vannak ott maguknál a főiskolán, nagysád.

Fletcher durván bámult rá, és Mrs. Johnson összeszorította a száját.

– Na, ne menjen még. Üljön le. Nézzen ide. Űrlapok, űrlapok, űrlapok. Kutya legyek, ha el tudom olvasni. Marynek kell majd elolvasnia. Megtanította űrlapot kitölteni? Hogyan kell béreket elszámolni – erre van szüksége egy lánynak. Ez a műveltség. Nos, ezt csinálom én ezekkel – mondta, összeszedte a papírokat, és bedobta őket a papírkosárba.

Mrs. Johnson mosolygott, de Fletcher sunyi tekintettel ráncolta össze a szemöldökét. – És *azok* az űrlapok is idekerülnek, amiket

maga küldött. A lány marad. Ne vegye rossz néven, nagysád, de maga már lépett, most én jövök.

– Ne beszéljünk most erről. Gyönyörű esküvő volt. Flo ragyogóan nézett ki. És a fiú is milyen kedves.

– Megjárja, ha ki is tud hozni valamit a hetven holdjából. Ha a lányom ráveszi, hogy dolgozzon. Nekem az összes professzort összeszedheti Oxfordból meg Cambridge-ből, a lányom akkor is marad, nagysád, és ezt ő is tudja. Magának kell megmondania neki. Ha rám nem hallgat, majd hallgat magára.

Elhallgatott, majd nyersen azt mondta:

– A kis Chris Tillynek helyén van az esze. Nem vesztette el Párizsban.

Mrs. Johnson megdöbbent és elpirult. A gyermekkorát idézte vissza Fletcher, brutálisan és tudatosan. Olyan volt, mintha levetkőztette volna.

– Neki van a legjobb feje az iskolában – folytatta Fletcher. – El van keseredve. Maga, persze, nem akarja elveszíteni. Mrs. Arkwright is mondott valamit . . .

Tom Fletcher egyre vörösebb lett, ahogy Mrs. Johnsont bámulta.

– Arkwright mama nem tudja megkülönböztetni a seggét a könyökétől. Az én lányom az én dolgom.

– Nem hinném, hogy ez a legmegfelelőbb alkalom erről beszélni – mondta Mrs. Johnson. – Mary díjakat nyert – és a kupák felé intett a polcokon. – Mint maga. Nem gondolja, hogy rá kellene bízni a döntést?

– Nem – mondta Fletcher. – Énrám se bízták rám soha. És magára se.

– Én magam döntöttem.

– Hallottam a dologról – mondta morózusan Fletcher. – Énnekem semmi bajom magával, nagysád. De van ezer kataszter földem. – Körülnézett. – Nézze, milyen állapotban vannak azok a kupák. Az öreg Mrs. Prosser átjön néha, de most, hogy Flo elment, ki fogja letörölgetni őket?

Fletcher maga is megdöbbent, hogy milyen irányt vettek a gondolatai. Egy kiáltás az udvarról megzavarta. Mary szaladt be a szobába. Megtorpant, amint meglátta Mrs. Johnsont és az apját.

– Mr. Messelt kergetik, Mrs. Johnson – mondta izgatottan.

– Hadd kergessék – mondta Fletcher és fölállt. – Mindent elmondtam, amit akartam. Lássuk, mit csinálnak a fiúk. Maga szereti a mókát, mi? Nem ez az első esküvője errefelé – kiabálta, és rácsapott Mrs. Johnson fenekére. – Na, gyerünk.

Odatolta Mrs. Johnsont az ajtóhoz, és amikor kiléptek, az udvaron ott állt Ted Archer meg két-három másik, fekete esküvői ruhájukban, de kötéllel a kezükben. Az egyik farmer elröpítette a lasszóját, és elkapott vele egy másikat, aki megpróbált kibújni a hurokból. Archer meg Messel után dobta a kötelét, de az lebukott előle. Abban a pillanatban hárman mentek rá, de Messel megint lebukott, a falhoz hátrált, és hirtelen átcsúszott egy résen. Rohantak utána.

Autók indultak. A vendégek távozni készültek. A fiatal farmerek visszafelé ballagtak, mögöttük Messel. Unták már Messelt, az meg lerogyott egy füves dombra.

A gyerekek kíváncsian oda-odaszaladtak megnézni: kinyújtózva aludt a füvön. Tom Fletcher rákacsintott Ted Archerre, aki elröpítette a kötelét, és elkapta az egyik nagynénit. A vénasszony olyan elégedetten sikoltozott, hogy az egyik férfi odarohant, a karjába kapta, odavitte a kocsija nyitott csomagtartójához, és beledobta, mint egy zsákot. A nagynéni rúgkapált, aztán kimászott, és kibomlott a haja. Három másik hölgy, ingerkedve, a hasát fogta a nevetéstől, és a férfiakat csúfolta. Azok egymás után űzőbe vették, és elkapták őket. Tom Fletcher arca fölfújódott, mint egy pulykakakasé: ordibált.

– Gyerünk a kánkánnal, Mrs. Doggett – kiabálta, amint az öreg hölgy lábai a levegőben kalimpáltak. A szép hangú nagynéni kimászott a csomagtartóból, és odaszólt nekik, próbálják meg még egyszer elkapni. Mary Fletcher Mrs. Johnson mellett állt, és odakiáltott a férfiaknak:

– Nyomás! – Szállt a por. A szoknyák föllebbentek, a hajak ki-

bomlottak. Aztán minden abbamaradt, az asszonyok összegyűltek, lihegtek, rendbe hozták a ruhájukat, és Tom Fletchert ingerelték, aki most a kezébe vett egy kötelet. Mrs. Johnson kihasználta az alkalmat, odament Fletcherhez, és amilyen udvariasan csak tudta, azt mondta:

– Viszontlátásra, Mr. Fletcher. Attól tartok, mennem kell. Találkozóm van valakivel. Nagyszerű esküvő volt.

– Menni? – mondta Fletcher. – Nem megy sehová.

De Mrs. Johnson már elindult kis kocsija felé. Fletcher figyelte. Aztán célzott.

– Mrs. Johnson! – kiáltotta Mary.

Fletcher kötele elrepült, Mrs. Johnson kalapját rálökte a szemére, aztán már a vállán volt, és ráfeszült a derekára. Fletcher olyan erősen húzta, hogy botladozott.

– Papa! – kiáltotta Mary.

Mrs. Johnson kétségbeesett, döbbent arca megkeményedett, ahogy megvetette a lábát, és merészen kivillantotta a fogát Fletcher felé. A többi nő nevetett, ha elkapták, ő nem. Vadul megrántotta a kötelet, úgy, hogy a meglepett Fletchernek kicsúszott a kezéből. Utánakapott, de elvétette. Dermedten állt, és Mrs. Johnson mereven nézte. A nagynénik némán figyeltek. Mrs. Johnson lassan kilépett a kötélből, finnyásan fölvette, és a kocsijához ment. Mary utána rohant.

– Menj innen, gyermekem – mondta Mrs. Johnson, és a lány könnyekkel a szemében szaladt vissza az apjához, aztán be a házba. Az arca égett a szégyentől.

Látták, hogy Mrs. Johnson megigazítja a haját a visszapillantó tükörben. Fletcher szó nélkül, komoran állt, és mindenki őt bámulta. Ted Archer ledobta a kötelét. Fletcher kelletlenül elvigyorodott, és Mrs. Johnson gyorsan elhajtott. Álltak és hallgatták, ahogy a kocsi átrobogott a ház mögötti dombon.

– Tom – mondta Ted Archer. – Meglépett a köteleddel.

A tetőről öt galamb rebbent föl nagy ívben. Mintha csak Mrs. Johnsont követték volna. Messel fölkelt a fűről, és Fletcher felé indult.

– Uram, ez a viselkedés, ez a viselkedés, viselkedés . . . – Nem bírta folytatni.

– Menj a francba – mondta Fletcher, komoran visszament a házba, és a lánya után kiáltott.

– Tűrhetetlen – mormogta Mrs. Johnson, ahogy sietve ráhajtott a főútra, és a tükörből leste, hogy követik-e.

„A kis Chris Tilly." –A vidék hosszú csendje megtört körülötte. Fletcher gúnyolódott rajta, azok a nevetséges nők is gúnyolódtak rajta. Ez még nem is érdekelte volna, de hogy egy férfi így meglasszózza az egész csődület szeme láttára, ez sok volt. Még érezte a koszos kötél horzsolását a nyakán, és ahogy belemart a derekába; a piszkos foltok is látszottak a ruháján, és haragja ellenére gyöngének érezte magát. Újra meg újra a tükörbe lesett, még mindig attól tartva, hogy követik, és nem tudta kiverni a fejéből Fletcher tekintetét, ahogy rábámult, mikor eldobta a kötelet. Annyira félt, hogy letért a főútról, és inkább a kerülőt választotta. Keresett egy elhagyott helyet, ahol rendbe szedhetné a ruháját, leállította a kocsit, idegesen bement a fák közé, és fölhúzta a blúzát, hogy megnézze, nem hagyott-e nyomot a bőrén a kötél. Nem hagyott.

– Akkor is – háborgott, és még dühösebben hajtott tovább. Bosszantották a lány könnyei.

– Saját magának kell kiverekednie a dolgot – mondta. – Én is így voltam annak idején. Ezek után a kisujjamat se mozdítom érte. Különben is, beleesik az első férfiba, akit meglát, és azzal kész.

Beborult estére, és Mrs. Johnson nyugtalanul ült a kis házban, olvasni próbált, és lehetőleg nem odafigyelni minden egyes kocsira, amely elment az ablak előtt. Végül kiment a hátsó kertbe. Valahogy súlyosabb lett a levegő, a fák egyre sötétültek. Egy nagy szilfa állt távolabb a mezőn: nyomasztóan, várakozón tornyosodott bele a csöndbe.

Leült egy nyugágyba, és nézte, ahogy sötétedik a fű. Egyszerre érthetetlen forgószél söpört végig a mezőn, neki a szilfának, belegabalyodott, megemelte és szétválasztotta az ágakat, hogy az ég vad szemei kilátszottak; mintha csak embereket sodort volna bele

a lombba, úgy tépte, cibálta a szél; egy teljes percig hömpölygött, dagadozott, őrjöngött, aztán egyszerre csak elült.

– Londonba megyek. Szereznem kell valakit. Kit hívjak föl? – Bement, elővette a bőröndjét, és kezdett kipakolni a szekrényből, maga elé tartotta, majd az ágyra dobta a ruhákat. Csak az egyiket vette kézbe újra.

– Kis ringyó – mondta. – Hol voltál eddig? – Aztán ledobta megint. Kopogtak az ajtón.

– Fletcher – mondta, és csak állt, minden ereje kiszállt a lábából, aztán vissza, föl a testén, be a fejébe.

– Ugyan, persze hogy Messel – mondta, hogy becsapja magát. Kinézett az ablakon, és látta, hogy egy bicikli van a kerítésnek támasztva.

– Én vagyok, Mary – hallotta a lány hangját.

A lány falfehér arccal, nekitüzesedve állt a kis nappali szobában. Azt mondta:

– Nem megyek haza. Mrs. Johnson, én megszöktem. Sose bocsátok meg neki.

Mrs. Johnson leültette, és a lány sírni kezdett a vállán.

– Olyan sértő, amit magával művelt – mondta.

– Vajon miért – gondolta Mrs. Johnson, ahogy a lányt hallgatta –, miért kell újra átélnem az életemet?

És ahogy kimondta, diadalmas érzés szikrázott föl benne, és a szíve megmelegedett. Eltűnt a hosszú évek óta tartó önvád, és helyébe ömlött a heves gyengédség: fiatal vagyok.

– De hisz egyáltalán nem volt sértő. Meglepődtem, persze, de hát inkább bóknak szánta – mondta.

A lány komolyan és hitetlenkedve nézett rá.

– Megmondtad nekik, hogy ide jössz?

– Nem – mondta a lány.

– Te jó isten – mondta Mrs. Johnson. – Azonnal vissza kell menned. Elviszlek. Teljesen kétségbe lesznek esve. Ilyen későn!

– Láttam az arcát – mondta a lány.

– Nem szabad arcokból ítélned – mondta Mrs. Johnson.

Odament a könyvespolchoz, és levett egy könyvet.

– Ez az a könyv, amit ígértem. Reggel akartam átvinni.

A lány megrökönyödve vette kezébe a könyvet.

– Azt fogom mondani apádnak, hogy a könyvért jöttél – mondta Mrs. Johnson.

Aztán azt mondta Marynek, hogy olvasgasson, amíg ő odateszi a teát. *Rambouillet: A társalgás művészete* volt a címe.

– Maga írta – kiáltott föl a lány.

– Igen, én. El akartam vinni, és odaadni neked az esküvőn, de elfelejtettem. Jobb későn, mint soha.

Visszavitte a lányt a farmra; Ted Archer kinn állt a kapuban.

– Itt van – kiáltotta Archer, és Fletcher rohanvást jött eléjük.

– Mrs. Johnson elfelejtette odaadni a könyvet – mondta a lány. – Elmentem érte.

– Ilyen későn? – mondta Fletcher, miközben Mary megcsókolta.

– Már mindenütt kerestük a környéken – mondta Ted Archer halkan Mrs. Johnsonnak, ahogy befelé mentek. – Veszekedtek.

Leültek a nagy kopott székekre, és Fletcher némán hallgatta Mrs. Johnson fecsegését az esküvőről, mereven bámult rá, és amikor végül megnevettette, Mrs. Johnson prűden sietős arckifejezést öltött magára, és fölállt, hogy mennie kell.

– Holnapra benézek a kötelemért – kiabálta Fletcher, ahogy Mrs. Johnson fölgyújtotta a fényszórókat és elhajtott. Most szólalt meg első ízben. Kiáltása betöltötte az éjszakát.

Mikor hazaért, Mrs. Johnson lefeküdt az ágyra. – Ó, nem – mondta a kicsi, forró szobában. Fullasztó éjszaka volt, ledobálta magáról az ágyneműt, arcokat látott és hangokat hallott álmában, Fletcher ült a széken, és mereven bámult rá. Aztán – micsoda diadal! – reggel rózsaszín csík jelent meg a derekán: az éjjel jött elő. Szerette volna megmutatni a férfinak.

Megmosta a haját, sálat tekert a fejére, és szigorúan, pedánsan üldögélt, amikor délután megjött Fletcher.

Mrs. Johnson hetykén összeszorította a száját, mikor a férfi odaért az ajtóhoz. Levette a kötelet az akasztóról.

– Itt van, amiért jött.

Fletcher elvette, ledobta a lépcsőre, aztán bement és leült. Mrs. Johnson a díványra ült.

– Szépen kicsinosította ezt a házat, mióta az öreg postás elment. Randallé volt: a vén bolond lemondott róla. Kicsit durvák voltunk, ahogy Mary mondja. De hát, mondom neki, láttam, hogy menni akar, és a legjobb módja, hogy egy hölgyet maradásra bírjunk, az, hogy nem engedjük elmenni! Tudom, tudom, durvák voltak a fiúk.

– Nos – mondta Mrs. Johnson –, én nem vagyok szarvasmarha. Azt hiszem, ez volt az, amit vidéki mulatságnak neveznek.

– Én se állhatom az ilyesmit – mondta nagy ártatlanul Fletcher. – A lányokkal szoktuk csinálni, mintha csak aszaltszilvát adnánk nekik, hogy fölengedjenek egy kicsit.

Mrs. Johnson egyenes derékkal ült a díványon.

– Dolgom volt – mondta.

– Én is ezt mondtam Marynek; de csak nem hagyta abba. Mondtam neki, hogy magának dolga volt.

– Hogy van Mary? – kérdezte Mrs. Johnson.

– A lányokat mindig fölizgatják az esküvők – mondta. – Láthatta az üszőket. A hír gyorsan terjed. Maga volt már házas, én is, az más. Az ott micsoda?

Egy képre mutatott a falon, a kandalló mellett. Rózsaszín fagylalthabból meg csipkéből állt az egész, aztán meglátta egy baba vagy egy lány elenyésző krétavonalait is, aki a hab tetején lebegett, talán egy kerti hintán: rózsaszín arc, két lila paca a szeme helyén és egy petyhüdt, pipacsvörös száj. A lány vagy eltűnőben, vagy éppen előtűnőben volt a képen.

– Egy Vandenesse – mondta Mrs. Johnson, ahogy visszanyerte fölényes hangját. – Francia.

Fletcher bólintott.

– Gondolom, jó drága volt – mondta.

– A férjem hétszázötven fontot adott érte – mondta hidegen Mrs. Johnson. Fletcher hallgatott egy darabig, aztán azt mondta: – Gazdag ember.

– Nagyon – mondta Mrs. Johnson.

– Igen, én is így hallottam.

Fletcher a díványra ült, hogy jobban lássa a képet.

– A francba is, én kétezerért adtam el a múlt héten egy bikát. És kit akar ábrázolni?

– Ez Tillet grófkisasszony portréja –mondta.

Fletcher bólintott.

– Viccesen nézne ki egy parasztházban –mondta.

– Igen, de ez nem paraszthház – mondta.

Mrs. Johnson megrázta a fejét, hogy másra terelje a szót.

– Éppen levelet írtam magának – mondta, és az ablak melletti asztalra mutatott, ahol az írógép áll. – De maga úgyis eldobálja a leveleket, nem igaz, úgyhogy megtakarított nekem egy ív papírt azzal, hogy idejött. Gondolkoztam azon, amit Maryről mondott nekem tegnap. Jobb belátásra tértem tegnap este óta. Magának van igaza. Marynek jobb otthon.

– Hát ez meg mi? – kérdezte döbbenten Fletcher. – Hátraarcot csinál? Azt akarja mondani, hogy nem elég jó az egyetemre?

– Ó, Mary okos lány – mondta Mrs. Johnson. – Egyszerűen csak: tévedtem.

– Szóval azt akarja mondani, hogy nem elég jó az egyetemre.

– Dehogy. Csak meggondoltam magam.

Fletchernek nyájas lett az arca.

– Megmondom, micsoda maga, nagysád. Maga egy szemét hazudós – nevetett. – És még valamit. Az a kép nem a mittudomén kicsoda grófnő, hanem maga. Mary mondta.

– Ez a kép címe. Megvan a katalógus is – mondta Mrs. Johnson.

– Ez maga. Csak hogy alaposan ki van csontozva. A férje lealkudhatott volna valamit az árából. Én ha állatot veszek, látni akarom, hogy áll a lábán. Megnézem a csontjait.

– Gondolom – mondta metszően Mrs. Johnson. – De a férjem műalkotást vásárolt, és nem szarvasmarhát. Nem tetszik? A ruha nagyon bájos, nem gondolja? Imádom ezt a ruhát. Megvan oda-

fönt. Holnap magammal viszem Londonba, persze butaság, annyira kiment a divatból.

Jó volt ott ülni szerényen, és gúnyolódni vele. Fölállt.

– Lehozom – mondta.

– Nem – mondta Fletcher. Fölállt, és megfogta mindkét karját. – Maradjon itt, ahol van. Alkut kell kötnünk. Szükségem van magára a farmon.

– De én Londonba megyek. Miféle alkut? Tudom már, azt akarja, hogy a kupáit tisztogassam.

– Kipucoltam őket ma reggel – mondta feszülten Fletcher. – Szükségem van magára a farmon, Maryvel meg úgy lesz, ahogy kívánja.

Ez az alacsony ember szinte kirekesztette a napfényt a szobából. Fletcher belenézett Mrs. Johnson kis kék szemébe, és látta, hogy már kihunyt benne a harci láng, és már az álla sem olyan harcra kész. Elengedte az egyik karját, és szépen lehúzta a fejéről a sálat, hogy a nedves szőke haj lehullott a vállára. Mrs. Johnson rémületet erőltetett az arcára, szétnyílt ajka megrándult, de a rémület magától gyönyörré változott benne. Egyre forróbb lett a gyönyör, és zajjá nőtt a fejében, ahogy Fletcher mereven nézte, s a férfi gyors pillantásai bejárták a szobát, az ajtót, a bútorokat, a párnákat, a könyveket, még a szőnyegeket is a padlón. Olyan volt a tekintete, mint a zsákmányra leső vadászé.

– Üljön le. Engedjen el, kérem – mondta Mrs. Johnson.

Meglepődött és csalódott volt, amikor Fletcher leült.

– Tom – mondta. – Én. Egy farmon. Megőrült?

– Szóval tudja a nevemet – mondta Fletcher. – Nem őrültem meg.

Aztán egyszerűen azt mondta:

– Hazahozta Maryt.

– Persze, hogy hazavittem. Miért, mit gondolt? – kérdezte.

– Hazahozta Maryt – mondta újra.

– Maga semmit sem tud rólam – mondta Mrs. Johnson.

– Mindent tudok magáról – a kép felé intett a fejével. – A száját eltalálta.

– A számat? – Nem tudta megállni, odafordult a képhez, és egy pillanatig büszkén nézte, aztán a rémület visszatért az arcára, és újra gúnyolódott.

– Szóval maga is a szájakból ítél – mondta.

– Igen – mondta Fletcher, és gyengéden lehúzta a díványra, de Mrs. Johnson ügyesen elsiklott mellőle.

– Vizes a hajam – mondta, és a füle mögé simította. – Borzalmas látvány lehetek. Mit is mondott? Házvezetőnőre van szüksége? Ott van Mrs. Arkwright . . .

Fletcher nem hagyta, hogy befejezze a mondatot. Mrs. Johnson megpróbálta ellökni a kezét, a karját, kinyitotta a száját, hogy mondjon valamit, a füle zajjal volt tele, a szeméből gyűlölet szikrázott, aztán egy pillanat, s a bőre égett, a szeme bepárásodott, ahogy Fletcheré is elhomályosult, és a szája elernyedt, mikor Fletcher már nem csókolta.

– Legalább . . . – mondta Mrs. Johnson érdes, mély hangon, bele a kabátjába. – Legalább zárja be az ajtót.

Sokat pletykáltak azon a nyáron a kiállításon, amikor Fletcher meg ő, és néha Mary is, együtt hajtottak haza. Ted Archer mindaddig tagadta a dolgot, amíg csak Tom Fletcher ki nem festette a házát. Akkor Mrs. Johnson eladta a sajátját, és otthagyta a főiskolát. Messel mindenkinek elmondta, hogy Vandenesse harmadrangú festő, de van egy trükkje, hogy csakis olyan lányokat fest, akik maguk hozták létre önmagukat, de ezek a lányok már semmit sem érnek harminc fölött.

Róna Annamária fordítása

ALPO RUUTH

FINNORSZÁG

Kíváncsiak

A szarvasok a deszkaraktárak közül jöttek ki az útra. Az úttesten akartak átvágni, amikor a nagyobbik majdnem egy autó alá került. A kocsik fékeztek, szóltak a dudák, és a szarvasok megzavarodva a kikötő felé indultak. Néhány kocsi visszafordult, és a salakos úton követte az állatokat.

A szarvasok a töltésen mentek az erőmű felé, megkerülték a halomba rakott síneket, és húsz-harminc méternyire, egy magas szénkupac mellett álltak meg. Az autók fékeztek, a vezetők kiugráltak, és hangosan magyarázták, hogy a szarvasok nem jó irányba mennek, mert így nem jutnak el az erdőbe. Az öregebb szarvas mintha megérezte volna a veszélyt, jobbról megkerülte a szénkupacot, és társával együtt a deszkarakások közé került. Ekkor értek oda az első kerékpárosok meg a gyalogosok.

– Felsebzik a lábukat – mondta az egyik gyalogos.

– Kár! – válaszolta az egyik autós.

A kisebbik szarvas már bicegett, lába megcsúszott egy halom ócskavason. De kisvártatva újra a régi ütemben szaladt.

A két szarvas átfutott a szénszállító szalagok alatt, megkerülte a teherautó-pótkocsikat és konténereket, így közeledtek a kikötő felé. Közben egyre több gépkocsi és kerékpár gyűlt össze. Nyár eleji langyos este volt, az emberek ráértek bámészkodni.

A két állat a vasútállomáshoz ért, és csak ténfergett a teherautók között. A kisebbik egy vagon alá akart bújni félelmében, de nem fért el alatta. A két szarvas ott rekedt volna, ha a vámosok nem uszítják rájuk farkaskutyáikat, hogy kikergessék őket a vagonok közül. A töltésen nyargaltak tovább, amely tele volt a roncshajókból kiszerelt alkatrészekkel; végül a híd alá értek, ott egy pillanatra megálltak, hogy kifújják magukat. Az egyik autós megjegyezte,

hogy a szarvasok azért álltak meg, mert be akarják várni a nézőket.

A két állat ismét nekirugaszkodott, aztán újra megtorpant a híd mögött, az olajtárolók kerítésénél. A vérebek belülről rontottak neki a drótkerítésnek. A kisebbik szarvas megzavarodott, egy helyben forgott, a nagyobbik azonban elébe került; azután egymás mellett futottak tovább. A kutyák addig ugatták és rohamozták a kerítést, amíg a szarvasok el nem tűntek előlük. Azután egymás után elhallgattak, csak a fiatalabbak csaholtak egyet-kettőt.

A szarvasok már majdnem biztonságba értek. A szemétlerakodó után csak néhány kilométernyi utat kellett megtenniük a tengerparton, majd a tisztítóüzem mellett, s eljutottak volna a nádashoz, s azután az erdőbe. A döntő pillanatban azonban a kíváncsiak autói éppen a szarvasok és a szemétlerakodó között álltak meg. Az emberek kikecmeregtek az autókból, integettek és kiáltoztak, hogy az állatokat biztonságos helyre csalogassák, de a szarvasok valahogy nem értették. Csak megálltak és nézelődtek. Hátuk mögött csaholtak a kutyák, s oldalt meg az emberek lármáztak. A nagyobbik szarvas habozás nélkül, lassan ügetve, a part felé indult.

A kisebbik belesüppedt a fehér, mészszerű iszapba. A nagyobbik szarvas megfordult, és várt rá; a kisebbik erőlködött egy darabig, azután kiszabadult. Az állatok úgy gázoltak az iszapban, mint a mély hóban, de valahányszor megemelték lábukat, szortyogó cuppanás hallatszott. A kisebbik újra beleragadt az iszapba, és az emberek rémülten kiabáltak. A szarvasok már olyan messzire jutottak, hogy a víz a hasukat csapkodta, az öböl azonban nagyon el volt iszaposodva. A kisebbik szarvas addig vergődött, amíg kiszabadította magát, és a nyílt vízben társa nyomába szegődött. Az állatok a híd irányába úsztak a szemközti sziget felé; a sziget partját erdő borította. Amikor az autósok észrevették, merre úsznak a szarvasok, kocsijukhoz szaladtak, és elindultak. A kerékpárosok előnyt szereztek az út lerövidítésével, a gát tövében hajtottak előbb, majd a puha homokban felvonszolták biciklijüket a meredeken, és a szorost átívelő hídra értek.

Az autók megálltak a hídon, bár ez tilos volt, az emberek pedig tömegestől a szoroshoz rohantak, hogy lássák a kikötő kásás vizében nyugodtan úszó szarvasokat.

– Komoly állat – közölte a biciklista az egyik autóssal.

– Az igaz. Egyébként, amióta világ a világ, csak pusztul az emberi butaság miatt.

– A bikák még komolyabbak, szarvuk is van – magyarázta az egyik gyalogos.

– De vajon minek jöttek be a városba? – kérdezte az egyik autós felesége.

– Miért ne? A szarvasok gyakran bejönnek a városba, a fű jó errefelé, és ma nyugalmas esténk van. Az égvilágon senki sem zavarja őket. Szinte jobban érzik magukat a városban, mint a szabad természetben.

– Mindig bejönnek a városba – helyeselt az egyik biciklista, és nyeregbe pattant, mert a szarvasok már a parthoz közeledtek. Az autók nemsokára utolérték a biciklistákat. A nagyobbik szarvas már éppen felfelé kapaszkodott a partra, amikor az első autó odaért. Az állat, amint megpillantotta a kocsit, a vízbe hátrált. A fiatalabb még el sem érte a szilárd talajt.

– Milyen buta állatok! Nem kapcsol az eszük!

A szigetről több út vezetett a partra, és amikor az emberek látták, hogy a szarvasok továbbúsznak, sorra vették az utakat. Az állatok széles ívben megkerülték az öblöt. Látszott, hogy a kisebbik szarvas elfáradt, lassabban úszott, a nagyobbik lehagyta. A nézők száma nőttön-nőtt, a szigetlakók is a partra tódultak, és ellepték az utak közti kőrakásokat. A parti házak lakói voltak a legelőnyösebb helyzetben, a családok apraja-nagyja az erkélyeken gyűlt össze, hogy biztassa a szarvasokat.

Az emberek vitatkoztak, mit tehetnének a szarvasok érdekében. Egy lófarkos lány, akit a fiúja hozott magával biciklin, s csomagtartón tette meg az utat, mérgesen kifakadt, hogy az emberek hülyék, és el kell távolítani őket a partról. A közönség kis része egyetértett a lánnyal, és a partról a sziget belsejébe húzódott vissza, a szarvasok azonban mégsem indultak kifelé, hiába biztatták őket

a parton maradt kíváncsiak, hogy jöjjenek csak, és ne törődjenek semmivel. A lófarkos lány tovább kiabált, de csak annyit ért el, hogy két becsípett férfi hajba kapott egymással. Fiúja csitítani próbálta, és azt hajtogatta, hogy a kiabálás a szarvasokon egyáltalán nem segít. A parton álldogáló kíváncsiak is ugyanezt mondták, de akik hátrább húzódtak, szidták őket, s a két férfi ismét egymásnak esett. Miután hiába békítették őket, a figyelem újra a szarvasokra terelődött. A nagyobbik még mindig büszkén, magasan tartotta a fejét, a kisebbik azonban, mintha valami lefelé húzná, időnként elmerült.

– Belefullad, belefullad – jajgatott a lófarkos leány, és az egyik embertől a másikhoz futott, de azok csak a vállukat vonogatták, hiszen ez nyilvánvaló volt.

A kisebbik szarvas feje elmerült, majd felbukkant a vízen, mint valami parafadugó.

– Belefullad – zokogta a lány.

A kisebbik szarvas feje még egyszer feltűnt a víz színén, mielőtt végleg elsüllyedt volna. A verekedők egymással voltak elfoglalva, az út porában hemperegtek. Észre sem vették, hogy a verekedés közben eltávolodtak a parttól. Már nem érdekelte őket a szarvas elmerülése.

A lány ekkor futásnak eredt. Az emberek kíváncsiak voltak, vajon hova szalad. A fiú kifakadt, hogy már nem érti az egész zűrzavart. A lány a homokúton a gyorsforgalmi út felé futott.

Amikor odaért, sétálni kezdett az úttesten. Tudta, hogy az autósok hamarosan panaszt tesznek a rendőröknek.

Jól számított. Két perc múlva már ott is termett a riadóautó. Egy rendőr kiugrott a kocsiból, hogy behajtsa a lányon a büntetést a közlekedési kihágásért. A másik rendőr a kocsiban maradt, és dörmögött, hogy milyen buták és fafejűek a lányok.

– Inkább hallgatnának meg – bőgött a lány. – Egy szarvas úszik az öbölben!

– Na és aztán? – kérdezte a rendőr közömbösen, és megnyalta ceruzája hegyét.

– Oda kell jönniök! Igenis! A kisebbik szarvas már elmerült,

s a nagyobbik is hamarosan belefullad a vízbe. Az emberek nem akarnak elmenni a partról!

A rendőr habozott, kocsiban ülő társa hallgatott. A lófarkos lány tudta, hogy a rendőrök nem tétováznának, ha nem lánnyal volna dolguk.

– Jöjjenek, nézzék meg! Én is beülök magukkal a kocsiba! Ha nincs ott a szarvas, megbüntethetnek!

– Akár van ott szarvas, akár nincs, az úttesten nem szabad sétálgatni.

– De mindjárt belefullad a másik is – bőgött a lány.

A rendőr szíve meglágyult; intett, hogy ugorjon be hátul a kocsiba. Még mielőtt egy szót is szólhatott volna, a lány már a kocsiban ült, és indulásra sürgette őket.

A nagyobbik szarvas is elfáradt. Már nem tartotta büszkén a fejét, de még úszott. A víz mellett ácsorgó kíváncsiak és azok, akik a partról hátrább húzódtak, az emberi butaságon vitatkoztak. Valaki haszontalan csontkollekciónak nevezte a szarvast. A két férfi belefáradt a verekedésbe, egyikük ingujjával törölgette az orra vérét.

A rendőrök kiugrottak a kocsiból, és felszólították a kíváncsiakat, hogy húzódjanak beljebb a parttól. Azonban senki sem mozdult, sőt még a távolabb állók is közelebb jöttek a rendőrökhöz.

– Nem hallják, mit parancsolnak a rendőrök? – ordította a lány. A fiúja odasúgta neki, hogy minek hozza őket kellemetlen helyzetbe.

– Távozzanak! – szólította fel a tömeget az egyik rendőr, és megpróbálta útját állni azoknak, akik kerülővel akartak a partra visszajutni.

– Van ám nekünk hatóságunk!

– Hatalom ez, akár a Gestapo!

– Vagy a Cseka – vetette közbe egy nagy csontú férfi, majd észrevéve a Gestapóról beszélő férfi tekintetét, sietve hozzátette: – Csak az elfogulatlanság végett mondom.

– Csak idejönnek és taszigálják a tisztességes embereket, ők maguk pedig itt maradnak, hogy közelről lássák, hogyan úszik ki a szarvas a partra.

– Nem úszik ki, ha nem mennek odébb!

– Belefullad ez is! – nyöszörgött a lány. A hangoskodó férfi megvetőleg végigmérte, látszott, hogy csak bajkeverőnek tartja.

A szarvas már csaknem abbahagyta az úszást, de azután közelebb úszott a parthoz, mintha csak megérezte volna a rendőri intézkedést. De még nem érte el a szilárd talajt.

– Mozgás, szedjék a lábukat! – kiabáltak a rendőrök.

– Tulajdonképpen milyen jogon taszigálnak bennünket?

– Finnország szabad ország!

– Ezt ugyan kétségbe lehet vonni!

– El innen! – kiáltott rá az idősebb rendőr a kíváncsiskodókra.

A lány ekkor szemügyre vette a hátuk mögött levő házat. Az emberek ott szorongtak az erkélyeken. Az első erkélyen egy magányos férfi ült fonott széken, és célzásra emelte távcsöves puskáját.

– Tegye le azt a puskát! – kiáltott fel a lány.

– Ne légy már olyan dilis! – szólt rá a fiúja türelmetlenül. – Az az ember csak gyakorol, anélkül, hogy lőne!

– Addig-addig gyakorol, amíg elsüti a puskát! – vágta vissza a lány haragosan.

Amikor az emberek úgy vélték, hogy elég messzire mentek a parttól, megálltak, mint akiknek földbe gyökerezett a lábuk, de a lány meg a két rendőr tehetetlen volt velük szemben, meg sem mozdultak. Az egyik férfi fenyegetőzött, hogy panaszt tesz a rendőrparancsnoknak, aki jó ismerőse. Egy házaspár azt hajtogatta, hogy írni fog az országgyűlés jogügyi bizottságának. A rendőrök csak nevettek, és a fecsegéssel mit sem törődve, a szarvast figyelték. Az állat óvatosan közeledett a parthoz. A lány sírt örömében, amikor látta, hogy a szarvas megmenekül. Az űzött vad kikecmergett a partra, és a földre rogyott.

– Az ördögbe is, ez aztán a szarvas! – szólalt meg a véres orrú verekedő.

Volt, aki megtapsolta a szarvas teljesítményét. A másik verekedő a földre köpött:

– Jobban festene a bőre a falon! Odavaló.

A ház lakói visszamentek lakásukba, a puskás ember is eltűnt.

Csak a gyermekek nézték tovább a parton pihenő állatot. A kimerült szarvas nem kelt fel, még a fejét sem mozdította meg, amikor egy-egy induló autó kereke apró köveket szórt felé. A lófarkos lány maradt utolsónak a parton a rendőrökkel. A szarvas óvatosan feltápászkodott, és lassan az erdő felé indult. A lány a fiújához lépett mosolyogva, és felült a bicikli csomagtartójára.

A rendőrök mellett húztak el. Az egyik rendőr már éppen szólni akart, hogy tilos a csomagtartón ülni, de aztán csak nevetett, amikor a lány menet közben odaszalutált.

Oláh József fordítása

ROBERT WOLFGANG SCHNELL

SVÁJC

Ömmes Kallweit élete és halála

Az idősebbek prófétának hívták Ömmes Kallweitet. A Leinbach-völgyben egyszer egy erdei bogyót szedegető gyerek meg is kérdezte tőle: „Te próféta vagy? Mondd, az milyen foglalkozás?"

A próféta a bergi tartományban koldult. Abban az időben történt ez, amikor az ajtóban álló kéregető még kapott is valamit, és az emberek hittek benne, hogy kedvére tesznek Istennek, ha másokon segítenek. És ha Istennek kedveznek, akkor nehéz időkben Isten sem hagyja magukra őket.

Sötét estéken az esőverte tartományban mindig örömmel fogadták a mesemondó vándort. És Kallweitnek mindig volt mesélnivalója. Mély, rekedt hangja – egész évben sál nélkül járt – jól illett a faggyúgyertyák kísérteties, sötét fényéhez, melyek mindig kis lánggal égtek az alacsony szobákban, mert a füstölgő kanócot rendszerint életlen ollóval vágták vissza. Kallweit leginkább a szabadban élt, és ismerte az időjárást. Főképp azt tudta, mikor lesz eső, mert jóval előbb érezte ízületeiben a reumát, és ilyenkor bükkfaágat keresett sétabotnak. Szétterpesztett, kifelé hajlított ujjait meg nagyon hangosan tudta ropogtatni. Baljóslatú szavainak szünetében gyakran sort is kerített rá, úgyhogy az a hír járta, hogy kabátjába a holtak órája van belevarrva. Az órát és a mutatókat állítólag egy halott csontjaiból faragták, melyeket Vesztfáliában egy öngyilkos sírjából mosott ki az eső. Legfőképp nagyanyók, özvegyek és menyasszonyok osztották meg vele a házak és az istállók titkait: hol lesz gyerek, hol borjadzott meg a tehén, hol szeretkeztek a pajtában, és hová kérték kölcsön a kandisznót szaporításra.

Kallweit tudta, hogyan folyik az élet a házakban, és miféle vigasztalásokra vagy fenyegetésekre lehet ételt kapni, de a legjobban

mégis azt tudta, ki használta fel nevelő célzattal a szavait, mintha Istentől, ha nem is éppen Jehovától, de egyik legközvetlenebb társától származnának. Kallweit, bár ő maga mindig vidám volt, átokként lebegett a vidék felett.

Amint egy este Bommelmannék konyhájában ült, és a családdal együtt a vízből, lisztből és sóból készült szegényes rántott levest kanalazta, amihez, fején a bergi sapkával, egyedül csak Bommelmann harapott egyet-egyet a szalonnából, így szólt: – A Blombach-völgyben ma két holló repült oda hozzám, egy darab birkasültet hoztak.

– Egyre szemtelenebbek lesznek a dögök – válaszolta Bommelmann, és összehúzott szemmel oldalról rápillantott. – Már az éléskamrát is megdézsmálják. Egyszer láttam egyet, az még a kenyeres ládát is ki tudta nyitni. A csőrével rántotta fel a tetejét az átkozott.

– Az állatok is Isten teremtményei. – Kallweit szavai úgy hangzottak, mintha valaki ládányi kavicsot szórt volna szét a fölsikált padlón.

– Összevissza beszélsz, Ömmes – szólt Bommelmann. – Tudsz mondani valamit, amit nem Isten teremtett?

– Ugye tudod, hogy a múlt évben, amikor a Remscheidről jöttem le, a beyenburgi Arg Bernhardot, a templomszolgát, aki már egészen elkékült, csak úgy tudtam megmenteni, hogy az ujjamat ledugtam a orkán, akkor aztán elhányta magát. Olga, a felesége, Leichingenben született Brandfels lány – ti még ismertétek az öreg Brandfelset, aki ősszel mindig hátikosárban hozta árulni a kemény téli körtét –, szóval ez az Olga titokban galócagombát adott a férjének. – Kis szünet után, miközben csontjait ropogtatta, fojtott hangon hozzátette: – Ez a gondolat nem Istentől származott!

– Arg, a templomszolga? Na, hallod! Aki egyik éjjel lekaszálta a pap szénáját, és a saját kecskéinek adta? Kallweit! Ostobaságot beszélsz! Az az asszony jámbor teremtés volt, egyszerűen nem akart egy fedél alatt élni egy tolvajjal.

– Bommelmann, Isten vagy saját maga büntet, vagy egyáltalán nem büntet. De sohasem büntet egy asszony kezével.

– Jól van mán, no! – Bommelmann úgy nevetett, hogy a gyertya

fellobogott az asztalon; felesége vállára ütött, és odadobta Kallweitnek a szalonnát. – Egyél csak!

Kallweit Bommelmannra nézett, aztán zsebkésével apró darabkákat vágott le a szalonnából, négy kupacba rakta, és szétosztotta az asszony meg három sovány lánya között. Mind a négyen sietős mozdulatokkal tömték a szalonnadarabokat a szájukba, mintha félnének, hogy valaki elveszi tőlük. Kallweit, látván ezt, távozott, bár eredetileg az volt a szándéka, hogy Bommelmann házában vagy legalábbis a csűrjében éjszakázik. De ha most tovább beszél, csak árt az ügyének.

Kallweit a földön töltötte az éjszakát, az erdőben, a bükkfák között. A falevelek hangos susogása elfeledtette vele iménti boszszúságát Bommelmann-nál. Félálmában úgy átengedte magát a lomb susogásának, hogy hangokat hallott belőle. A sok hangból lassanként egy lett, és a hang azt mondta, hogy sok éjszakát és nappalt tölthet még kint a szabadban, mert meleg és száraz marad az idő.

Reggel, amikor felébredt, kiballagott az éjhideg erdőből, és a mező szélén néhány térdhajlítással megmozgatta öreg csontjait. Látta, hogy a mező nem harmatos. Akkor eszébe jutott a hang, felnézett, mintha keresne valakit. De a felhőtlen égen semmi sem látszott. Még csak egy rezzenést sem hallott. A csend szorongással töltötte el, és jobban kilépett, mint máskor.

Az erdő sarkán befordulva, megpillantotta a földjén áthaladó Bommelmannt. Jó magasra szöktek a kalászok. Bommelmann is látta Kallweitet, de úgy tett, mintha nem venné észre.

– Jó napot, nagygazda! – köszöntötte Kallweit.

Bommelmann lassan megfordult. – Á, a szalonnaosztogató, a férfi, akinek megesik a szíve az asszonyokon. Mondanék neked valamit, Kallweit, nálam nem fogod megváltoztatni az élet rendjét, nálam nem, ezt jól jegyezd meg!

– Nem fognak a soványak soványak maradni csak azért, hogy egy meghízzon.

– Istennel téveszted talán össze magad? De szarok rá, és rád is, Kallweit! Hál'istennek, a rozs szépen nő.

– A kalász elfonnyad, és a szára olyan alacsony lesz, hogy a verebeknek le kell majd térdelniük, hogy elérjék.

– Kotródj innen, próféta!

Kallweit továbbment. Tudta, hogy Bommelmann néhány óráig távol lesz, ezért megkerülte az erdőt, és a másik oldalról közelítette meg a házat.

Az asszonyt a konyhában találta. Éppen a nagy rézüstöt tisztogatta.

– Miért tetted azt tegnap, Kallweit? – kérdezte köszönés helyett.

– Szép jó reggelt, tisztelt gazdasszony – szólt Kallweit tettetett vidámsággal.

De Bommelmann felesége ismerte Kallweitet. Bár az egyetlen ember volt, akinek szükség esetén ki tudta önteni a szívét, mégis attól félt, hogy rosszban sántikál.

– Csak bajt hozol ránk, Kallweit. Nincs ennek semmi értelme. – Felhúzta a bal ruhaujját, és megmutatta a karján a kék foltokat. – Ugye, nem kell elmondanom, hogy a kislányok hogy néznek ki?

Kallweit leült. Egy korty tejre vagy egy csésze rozskávéra vágyott. Bommelmannék maguk szokták pörkölni.

– Adok neked enni – mondta az asszony –, és a lányaimnak is készítek valamit. Aztán pedig meghalunk.

– Meghalunk?

– Ez az élet rosszabb, mint a halál.

– Bűnös beszéd ez, gazdasszony! Ilyet még sohasem hallottam tőled.

– Ha bűn a megváltásra gondolni, Kallweit, akkor biztosan még nagyobb bűn eltűrni, ami nem Isten akarata.

– A gazda bosszankodik, hogy nincs fia, ennyi az egész. Ki fogja később megművelni a földeket, erre gondol a gazda.

– Ha valahol egy gyerek születik, ahhoz ember és asszony egyformán kell. Én asszony vagyok, és dolgozom is, Kallweit. Miért ne legyenek a gyermekeink asszonyok? Meg fogunk halni. A kislányoknak egész nap dolgozniuk kell, pedig még egy vödröt is alig bírnak el.

– Hozzászoktatok már az ilyesmihez . . . Figyelmeztetlek, gazdasszony, eljön az idő, amikor egy csepp eső sem fog esni, és a fű a mezőn szárazabb lesz, mint a szalma, akkor majd úgy gondolsz vissza ezekre a napokra, mint magára a paradicsomra.

– Az a szerencséd, Kallweit, hogy nincs idehaza Bommelmann. Tessék, itt a kávéd. Ha Bommelmann hallana, egyből kihajítana. Én mindig bizalommal voltam hozzád, hallgass hát meg: megint rajtam van a rontás. Ha fiatalasszony lennék, azt mondanám: áldott a testem. De nem akarok több gyereket, és neked kell segítened rajtam, Kallweit. Gondold csak el, ha megint kislány lenne!

Kallweit az asszonyt nézte egy pillanatig. – Az Úr meg fog áldani, fiad születik, és nagyon boldogok lesztek, a gazda is megváltozik majd, rá sem fogsz ismerni.

Evvel elment. Nem messzire, csak Mercker gazdáig, aki az ajtóban állt, és egy fűszálat rágcsált.

– Jó reggelt, Mercker gazda – üdvözölte Kallweit –, nincs jobb dolgod, mint fényes nappal az ajtófélfát támasztani?

– Minek kérded, te átkozott csavargó, hogy van-e dolgom? Téged elviselni, az is elég fáradság. Mit akarsz?

– Egy pohár vizet innék. A te kutadból esik a legjobban.

– A gazdasszonytól kérd. – Mercker belökte az ajtót, és bekiáltott: – Vendég jött!

Kallweit bement a házba. Mikor megkapta a csésze rozskávéját – a vízért a gazdasszonynak a kútra kellett volna mennie –, megszólalt: – Bommelmann gazda körbejárja a földjeit, és a gabonaszárakat számlálja. Nálatok jobb a helyzet?

– Nem tudom, mit akarsz, Kallweit – válaszolta Merckerné bizalmatlanul –, ha nála nem esik, nálunk hogyan esne?

– Ez az Isten büntetése, a nehéz időkben megint magukra hagyta a Bommelmannokat.

– Szerinted megint nehéz idők következnek? – Lassan végigpillantott magán, közben kicsit felhúzta a kötényét. – Nagyon nehéz idők jönnek ránk?

– Van, ami az egyiknek baj – Kallweit legmélyebb hangján válaszolt –, a másiknak meg szerencse, mert a szerencse nem mindenki-

nek szerencse, és a baj sem mindenkinek baj. A felfalt egérrel az uhu jóllakik.

– Ne beszélj a bagolyról, félek. A gyerekeknek nagy lesz a szemük, ha az anyjuk bagolyra gondol. Én is úgy vagyok, mint Bommelmann-né.

– Isten áldja meg a testedet – válaszolta Kallweit, és kihörpintette csészéjéből a maradék kávét.

– Fiúnak kell lennie – szólalt meg az asszony, és leült Kallweit mellé. – Tudod, a gazda fiút akar. Nem akar úgy járni, mint Bommelmann, akinek csak lányai vannak. Az első gyerekünk lesz, és azt akarjuk, hogy jól kezdődjön.

– Képzelem, de egyet mondhatok neked – vigasztalta Kallweit –, Isten azokat szereti, akiknek lányuk születik. Ők gondoskodnak arról, hogy a fajta fennmaradjon. Jobb egy lány, mint egy fiú. A fiú magának akarja a gazdaságot, a szüleit a sarokba ülteti, és ő uralkodik. A férfiak mind ilyenek. – Hosszú szünetet tartott. – Különben Isten is asszony lenne – tette hozzá lassan.

– Kallweit, te vétkezel. Nem hallgathatom tovább a beszédedet. Olyan vagy, mintha nem is föld lenne a lábad alatt, mint másoknak. Pedig te nem vagy felhő.

– Tekergő vagyok, Merckerné, tekergő, vagyis csavargó, ahogy a gazda mondja, olyan, aki csak járja a világot, és leskelődik. Egyszer itt, máskor ott. Amit látok, abból meg gondolat lesz. És a gondolat, tudod, az olyasmi, mint a felhő. Lebeg, ide repül meg amoda, egyszer nagyobb, másszor meg kisebb, magasabbra billen, a végén meg esőként leesik. Néha egész gondolatsor hull le ott, ahol a felhő éppen van. És jövőbe lát a felhő, merthogy olyan sokáig repült körbe, és annyi mindent tapasztalt. Ezért mondom, ne légy te szomorú akkor se, ha lányod lesz. Nemcsak hogy ér annyit, mint egy fiú, még többet is, mint valami almatolvaj vagy kecskelovas. És hamarosan a gazda is örömét leli majd benne. Mégiscsak jobb egy kislányt tartani az ölében, mint egy fiút.

Bejött Mercker. Örült, hogy Kallweit az asztalnál ül, mert szívesen beszélgetett volna, de azt nem tartotta helyesnek, hogy a feleségével beszélgessen. A sok beszéd árt a tekintélynek, gondolta.

– No, mi újság, Kallweit?

– Újság? Hát mi nem újság? Még egy ostobácska lóhereszál is újság, ha négylevelű. És ha Mercker gazda elégedetten tér meg a házába, az is újság.

– Bosszant, hogy jókedvű vagyok?

– Örülök neki, mert ez is újság.

Miközben Kallweit még egyet hörpintett üres csészéjéből, Mercker jól végigmérte, kicsit gyanakodva, de a kellemes beszélgetés reményében.

– Várandós a feleséged – szólalt meg Kallweit.

– Igen, fiam lesz. De ez nem a te dolgod. – Mercker sugárzott, és a nyomaték kedvéért az asztalra csapott.

– És ha lány lesz?

– Micsoda? – ordított Mercker. – Lány? Hát ezt hogy képzeled? Nem vagyok én olyan, mint az a tökkelütött Bommelmann. A nagyanyámnak öt fia volt, anyámnak meg hat. Mit gondolsz, mi más lehetne akkor az unokákból? Ha majd beleszokik a feleségem, egymás után jönnek a fiúk, akár a bogarak az erdőből.

– Egy fivéredet sem ismerem.

– Hogyan ismernéd őket, Kallweit! Mind meghaltak, arrafelé Beyenburg mögött. Az egyik az almafáról esett le, a másikat ló taposta agyon, no de minek is mesélem neked mindezt! Az enyimekre majd vigyázok, egy tapodtat sem tehetnek, amíg kicsik lesznek.

– Az hogyan lesz? – kérdezte a felesége félénken.

– Uramisten, te asszony, ha nem bízol, és nincsen semmi akaratod, akkor semmi se lesz belőle! Szederlevelet meg zellert zabáltam, Kallweit, többet, mint amennyit kibír az ember. És ha nem fiú lesz, akkor tudni fogom, hogy a feleségem lepaktált a sátánnal.

– A sátánnal? Mercker, az istenért – Kallweit nagyon szelídre fogta a szavát. – Hát mit képzelsz te tulajdonképpen a sátánról? Az is csak férfi.

– Te sok mindent tudsz, de én is gondolok egyet s mást. A sátán, az olyan valami, ami a világ mögött, a hasznos dolgok mögött leselkedik. Ha hirtelen megdöglik a tehén, és a lekaszált takarmány

ott rohad a földeken, senki sem tudja, hogyan lesz tovább, és a gabona egy részéből pálinkát főznek; ha egy éjszaka nem tetszik már a feleséged, és álmodban meztelen nőként feléd tornyosul az anyád, te pedig felébredsz, és párnádban a toll lucskos az izzadságtól, ez mind a sátán műve. És ha te azzal jössz: gazda, lányod lesz, az is az övé.

– Mercker, honnan veszel ilyen gondolatokat? Amikor a kölni Szent Orsolya és a tízezer lemészárolt szűz csontjait a szerzetesek megmosták és megtisztították, hogy aztán ereklyeként árusítsák, a helyiség egy nap bűzleni kezdett. A szerzetesek, félve, hogy kútba esik az üzletük, naphosszat imádkoztak, de mindhiába. Kétségbeesetten hívták a püspököt, hogy szagolja meg, és járjon közbe az érdekükben. A püspök belépett a bűzlő helyiségbe, és egyetlen imát mondott. Akkor a szüzek földi maradványai közül kiemelkedett egy lócsont, és felszállt, a bűz pedig megszűnt.

– Rettenetes – mormolta az asszony.

– Azt viszont bizonyítja, és ezért is mondtam el neked, Mercker, hogy a sátán mit sem tud tenni a tisztaság ellen, bármily gyakran próbálkozzék is. Tiszta pedig nemcsak a püspök lehet. Így vagy ezzel te is, tudom, hogyan vélekedsz a feleségedről, hisz másként sohasem vetted volna el.

– Nem akarom, hogy lányt szüljön, te átkozott eretnek! Különben mindent ripityára török!

– Most, éppen most talán te magad hívtad ide a sátánt. Kezdem magam nagyon furcsán érezni.

Kallweit a kezét az asszony testére helyezte.

Az sápadtan tűrte, és a kezét összekulcsolta a mellén.

– Gyere ide, Mercker! – szólalt meg Kallweit.

Mercker felállt, és odament a felesége székéhez. Vonakodva tette kezét a testére. Az asszony lehunyta a szemét, mert úgy képzelte, maga a sátán áll előtte, férje fülei hegyesen megnyúltak fölfelé, és egy óriás csontot is látni vélt, amint átrepül a szobán.

És Kallweit így beszélt: – Ebben a percben a gazda és én minden angyalt és segítőkész lényt ide hívunk, és megáldatik, ami ebben a testben keletkezett, akár fiú, akár lány. Ha lány, jámbor orsolya-

apáca lesz, aki kegyelmet és áldást kér majd e házra. Lehetetlen, hogy Isten ne hallgassa meg az imánkat.

– Hagyd abba, Kallweit, gyengék és buták leszünk mind, ha így beszélsz! – Mercker gazda gyorsan elkapta kezét felesége testéről, és fenyegetően fordult Kallweit felé: – Mégis fiú lesz!

Kallweit mozdulatlanul, nyugodtan nézte a gazdát, aztán így szólt: – Isten akarata fog teljesülni.

Azzal elment.

Egy barátságtalanul hideg napon Bommelmann és Mercker elindultak a városi boltba, hogy megvegyék mindazt, amire egy családban szükség van, ha újszülött érkezik, és egy ideig minden körülötte forog. Sokkal kevesebb dologra lesz majd szüksége később, amikor életét szigorúan megszabja az „ülj egyenesen", „légy pontos", „légy barátságos" és a többi kellemetlenség, egészen odáig, hogy „légy szorgalmas és hűséges". Még a tapasztalt Bommelmann papa is izgatott lett, minden eddigi csalódása ellenére is, és a járása imbolygóvá vált. Mercker azonban még újonc volt ezen a téren, és büszke születendő fiára, aki a világnak (vagyis a falunak) mindazt megmutatja majd, amire az apja eddig nem volt képes. A jövendőbeli falukirály apja és a gyanakvóan új lányvégzetre váró örök vesztes nem messze a falutól találkozott.

Elbeszélgettek a termésről, ami abban az évben a pajtáknak csak igen kis részét töltötte meg, aztán egyből a bekövetkezendő eseményre fordították a szót, és egyúttal Kallweitre.

– Nekem kislányt jósolt a kutya – mesélte Mercker.

– Csak ólálkodik mindenfelé, és terjeszti a rosszat; egyébként mi a kifogásod a kislány ellen?

– Te kérded, Bommelmann? Neked csak tudnod kell, mi lehet a kifogásom.

– A lányok engedelmesebbek, mint a fiúk, mert jobban félnek az élettől, ezért is könnyebb a természetük.

– Szerinted félnek az élettől? – Mercker ezen egy kicsit elgondolkodott. – Ezért gyűlölöm őket, látod, én is. Ha, teszem azt, tetőfedőként a magasban, egy templomtornyon dolgozol, örömöd telik benne, és vidám vagy, mert a mesterségedben a legesleg-

magasabbra értél. Isten házán vagy, a magasban, felmászol oda, és arra gondolsz, hogy jöjjön csak egyszer utánad a püspök, majd elcsodálkozik ott fönn. Ha viszont lent áll a templomajtóban a feleséged, és fél, nehogy leessél, egyre csak jajveszékel, reszket és remeg a szenteltvíztartó mellett, akkor fabatkát se ér az egész, minden hiábavaló, ha lejössz. Fajankó lesz belőled, aki tetőfedő kalapáccsal dolgozik. Fent, amikor egyedül vagy, szereted a szerszámodat, és a szélkakasnak a hátuljára koppintasz vele.

– Mindig is túl sokat spekuláltál, te Mercker. Mi köze van a tetőfedőnek egy lányhoz?

– Ember, Bommelmann, én a siránkozó asszonyra gondolok, aki csak útjában van egy ilyen tetőfedőnek. Ugyan, hagyd már ezt!

Beszélgetés közben hamarosan megérkeztek, alig vették észre, hogy esik az eső. Mindketten ugyanolyan pólyát vásároltak, mert a boltosnak csak egyféle volt. Hazafelé, a hosszúra nyúlt kocsmázás után, azt tervezgették, hogyan festenek majd a csecsemők az újonnan vásárolt pólyákban.

– A te lányodnak – szólalt meg Bommelmann –, szinte magam előtt látom, olyan orra lesz, mint neked, bele fog lógni a szájába.

– A te fiad meg, Bommelmann, a feleségedre fog hasonlítani, a melle mindenképpen, olyan ösztövér lesz, hogy a darazsak se fognak beletalálni.

– Én csak abban bízom – nevetett sötéten Bommelmann –, hogy nem Kallweit a gyerekeink apja. Ahogy én az asszonyokat ismerem, könnyen bedőlnek a prófétáknak meg a szószátyároknak.

– Akkor megfojtom! – Mercker nem szólt többet.

Ugyanazon a sarkon váltak el, ahol találkoztak, és hazamentek a csomagjaikkal.

Bommelmann elhatározta, hogy azonnal vallatóra fogja az asszonyt. Ha összeszűrte a levet a prófétával, akkor a lányok is tőle vannak. Örült, hogy a sör ilyen okos gondolatokat ébresztett benne. Feleségét, az alávalót, megkörnyékezték az ördögök. Őt magát pedig apának nevezték, hogy kicsalják a zsebéből az utolsó

garast, és jámbor szeretete gyűlöletté váljon. És az az átkozott Kallweit, az a denevér karmait a feleségébe vájta, szárnyaiba burkolta, és undorító módon a magáévá tette. Mikor erre gondolt, egy pillanatra meg kellett állnia, hogy egy fának támaszkodjék és letegye a csomagját. De a hirtelen rátörő indulat erőt adott, hogy továbbmenjen, és végre tiszta vizet öntsön a pohárba, az asszonynépet kisöpörje, és férfiuralmat vezessen be, az majd új ragyogást hoz a házra. Látta kunyhóját aranyos fényben. Bommelmann még sohasem érezte magát ilyenformán.

Miután a csomagot letette az ajtó elé, bement a házba.

Kallweit ott ült az asztalnál, felesége vele szemközt jajgatva kiáltozott a bába után. Eljött az ideje.

– Menjek és hozzam a bábaasszonyt? – kérdezte Kallweit Bommelmannt.

– Te? Hiszen te vagy az apa! – A gazda úgy üvöltött, mintha ő maga készülne lebabázni.

Az asszony az asztal lapjára ejtette a fejét, és sírt.

Kallweit egyikről a másikra nézett. Nem tudta, mit csináljon.

– Magammal viszem az asszonyt – szólalt meg végül.

– Csináljatok, amit akartok, ördögfajzatok! – Azzal bement a hálószobába, amely mindjárt a konyha mögött volt.

– Tudsz még járni? – suttogta Kallweit a parasztasszonynak.

Az bólintott.

Kallweit felvett egy kendőt az egyik széktámláról, és az asszony vállára terítette. Az ajtó előtt az asszony megállt egy pillanatra, és mélyet lélegzett.

– Már jobban vagyok – mondta.

– A gazda leitta magát – nyugtatta Kallweit. Felfedezte a csomagot az ajtó mellett, hátára vette, és belekarolt az asszonyba. – Remélem, csak eljutunk valahogy a bábaasszonyhoz.

– Menni fog – válaszolta az asszony, és erősebben kapaszkodott Kallweit karjába.

A bábaasszony nem volt odahaza. A lánya azt mondta, hogy Merckerékhez ment. Merckerék nem laktak messze. Kallweit elmagyarázta, hogy teljesen mindegy, hol jön világra a gyerek, és

ha Isten szemmel tartja Bommelmannék házát, akkor biztos, hogy a Merckeréké sem kerüli el a figyelmét. És Isten nagyságáról kezdett beszélni, aki háromszor vagy négyszer akkora, mint a falu, és egyáltalán nem mérhető, még a tenger is az uralma alá tartozik.

Az asszony azt mondta: – Kallweit, hagyd abba a fecsegést. A lányaim segítettek volna, de ágyba küldtem őket, még mielőtt az apjuk megjött. Az üvöltözést nem tudtam volna elviselni, most meg csak még rosszabb minden.

Mercker az istállóajtó előtt ült a lépcsőn, és aludt. A konyhaablakból halvány fény esett rá. Kallweit először a ház melletti zugba kémlelt, mert már gyakran aludt ott, és helyet keresett magának aznapra. Kopogtatott az ajtón, és úgy állt, hogy Bommelmann-né ne lássa Merckert. Bentről valaki odacsoszogott, és résnyire kinyitotta az ajtó felső részét. Krauséné, a bábaasszony volt.

– Aludd ki a mámorodat, gazda – mondta –, nincs itt ma helye a férfiaknak.

– Én vagyok – szólalt meg Bommelmann-né.

Krauséné kinyitotta az ajtót. Kallweitet azonban nem akarta beengedni. De amikor a próféta megmutatta a csomagot, és elmondta, hogy minden szükséges dolog nála van, mégis hagyta, hogy belépjen. – De csak egy pillanatra!

Krauséné már sietett is vissza a hálószobába.

– Ülj le – mondta Kallweit Bommelmann-nénak, és odébb húzta az üstöt a tűzről, mert már forrt benne a víz.

Aztán kicsomagolt mindent, a pólyát az asztalra tette, a Merckeréké mellé. Krauséné visszajött. – Még nincs itt az ideje – mondta –, legkorábban holnap este fog szülni Merckerné. Te meg mit akarsz itt? – förmedt rá Bommelmann-néra. – Mondtam már, hogy szerdára számíts, akkor majd eljövök. Manapság már idegen házakba is utánafutnak az embernek az állapotos asszonyok!

– Érzem, hogy jön – mondta Bommelmann-né.

Krauséné keményen megtapogatta a hasát. Bommelmann-né felkiáltott. – Csak semmi kényeskedés! Még nem tartasz ott. Hol az urad?

– A két gazda együtt ment a városba – szólalt meg Kallweit –, ő is most alussza ki a mámorát.

– Két állapotos asszony egy házban, középen meg egy próféta, ilyet se láttam még, elég furcsa. Menj haza, s ha majd elérkezik az időd, ott leszek. Csak akkor tudok segíteni a természetnek, ha az emberek is belátással vannak. – Fogta virágokkal hímzett vászontáskáját, és többet körül sem nézve elment. Kallweit bereteszelte utána az ajtót.

– Most meg haragszik – motyogta Bommelmann-né . – Az nem jó jel, ha haragszik a bábaasszony, Kallweit, érzem, hogy itt az időm, akármit mondott is. Neked kell segítened.

Be akart menni a hálószobába, de Merckerné belülről kiabált: – Maradjatok kint! Hagyjatok egyedül!

– Feküdj le a földre – mondta Kallweit –, feküdj csak le. Pihenj egy kicsit, aztán megyünk tovább.

Kallweit segítségével az asszony óvatosan lefeküdt a fölsikált padlóra.

Ezen az éjszakán Kallweitnek az a feladat jutott osztályrészéül, hogy két gyereket segítsen a világra. Nehéz órák voltak. Eddig az élet nehéz pillanatait csupán a szavaival kísérte, és csak azért került próféta hírébe, mert sehol semmibe nem avatkozott be tettlegesen. Most pedig elvágta a köldökzsinórokat, és megmosdatta a síró kisbabákat egy nagy porcelántálban, a meleg vízben, amit Krausé-né, a bábák szokása szerint, mindjárt a belépése után feltett a tűzre. Ide-oda rohangált, a szülések nyomait egy durva törlőruhával tüntette el, amit a vízszivattyú mellett talált.

Először Bommelmann-né szült, és utána eszméletét vesztette. Apró leánygyermeket szült, a csöppség mindjárt elkezdett sírni, amint Kallweit a lábánál fogva feltartotta. Mosdatás után beletette a pólyába, és megrázta az asszonyt, hogy megmutassa neki a gyereket, de az csukva tartotta a szemét. Kallweit az asztalra tette a csomagot. Közben Merckerné is elkezdett jajveszékelni. Rosszul lett a félelemtől, és Kallweit lefogta a karját, hogy ne csapdosson maga körül. Egészséges, szép kisfiút szült. Kallweit felvette, a

konyhába szaladt vele, és ugyanabban a langyos vízben fürösztötte meg, mert nem volt több tiszta meleg víz.

Ahogy a kisfiút mosdatta, furcsa ötlete támadt, megvalósításával az összes érintetten segíthetett volna. Felvette a pólyát a Bommelmannék kislányával, és odaadta Merckernének. A kisfiút az asztalra tette.

– Kislány – szólalt meg a hálószobába lépve –, szép kislány, milyen sokat fog majd segíteni a mamájának. – A karjára tette a pólyát. Merckerné riadtan tartotta a kezében.

– Köszönöm – mondta Bommelmann-né, amint a fiút a karjába tette. Csak egyetlenegyszer nyitotta ki a szemét.

Kallweit mellette térdelt. – Fiú – súgta a fülébe –, asszony, fiú, nagy lesz nálatok az öröm. Minden rendben van.

– Köszönöm neked, Kallweit – suttogta az asszony még egyszer. A faggyúgyertya fényében olyan sápadt volt, hogy Kallweit halottnak hitte.

És halott is volt.

Miközben rázogatta, hogy felébressze, Mercker rekedt hangon mennydörgött az ajtónál. – Kinyitni, egykettő! – Kallweit nyomban úgy döntött, hogy nem nyit ajtót. Magához vette a fiút, és a konyha hátsó ablakán kimászott.

Bommelmannéknál felébresztette a kislányokat, s azok ajtót nyitottak. Odaadta nekik a fiút. Az egyik mint valami undorító halat, a bölcsőbe rakta, amit délután, amikor az apjuk nem volt otthon, elővettek a pajtából, és a szobába vittek.

– Fiú – mondta Kallweit, és csak aztán mondott el mindent.

– Anyátok halott, nem sokkal a szülés után meghalt. – A három elgyötört kislány rémülten pillantott egymásra, de nem tudtak mit kezdeni a hírrel.

– Meg kell mondanunk apátoknak – szólalt meg Kallweit, de senki sem akarta felébreszteni Bommelmannt, Kallweit maga sem. Nem érezte magát a helyzet magaslatán. Bepiszkolta magát a tettével. Beavatkozott, belekeveredett az életbe, nem hagyta, hogy Isten akarata Isten akarata maradjon. Ott ült, rongyos csavargó,

gyekezett elrejteni szakadt nadrágját a lányok elől, és agyontaposott cipőjét az asztal alá dugta.

– Halott – ismételgette egyre –, halott.

A kisfiú bömbölt. Az egyik kislány odament a bölcsőhöz, és a lábával ringatni kezdte.

De nem volt mit tenni, Bommelmannt fel kellett ébreszteni. Valakinek meg kellett tennie. A legfiatalabb lány még elég gyanútlan volt, hogy bemenjen a hálószobába.

Bommelmann a fülénél fogta, amikor kijött. Bal kezével a szemét dörgölte. Csak akkor engedte el a kislányt, amikor meghallotta a sírást a bölcsőből.

– Fiú – szólalt meg Kallweit, és óvatosan a gazda felé indult.

– Micsoda!? – üvöltötte Bommelmann.

– Kisfiú – suttogta Kallweit –, hát nem örülsz neki?

Kinyújtotta a kezét, hogy gratuláljon Bommelmann-nak.

A gazda átnézett a konyhán, mintha senki se lenne ott. Így Kallweit kezét sem látta; lassan az ajtóhoz ment és kinyitotta. Kifelé mutatott. A kislányok rögtön kiszaladtak.

Kallweit nem értette a dolgot.

– Segítettem a feleségednek – mondta –, kerestük a bábát, gazda, te még nem tudsz semmit, el kell még neked mondanom . . .

Bommelmann karjával még mindig kifelé mutatott. Mozdulatlanul állt az ajtóban. Kallweit szemben állt vele és újra beszélni kezdett. Akkor Bommelmann a kabátjánál fogva megragadta, és kihajította.

– Próféta! – kiáltotta utána, aztán becsapta az ajtót.

Kallweit sietve felállt, csak a térde fájt egy kicsit, mert ráesett. Látta a reszkető kislányokat a ház falánál, és oda akart menni hozzájuk. Azok félve intettek, hogy ne jöjjön. Kábultan ment az elkerített, esőtől latyakos úton, a földek között. Nehezen tudta kihúzni a cipőjét a ragadós kátyúból, és arra ment, ahol a megmaradt fűcsomóktól elég kemény volt még az út.

– Megvagy, te kutya! – Mercker keresztben futott feléje a földeken, és zihálva állt meg előtte. – Na, most vége a dalnak, te

nagyszájú. Nincs szükségünk prófétára, a mi falunkban semmi szükség rájuk!

Fellökte, és addig szorongatta a torkát, míg végre nem mozdult többé.

Két évvel azután, hogy Kallweit meghalt, Mercker gazdát pedig felakasztották, Merckerné a gyermekével együtt átköltözött Bommelmannhoz, és azontúl rendben tartotta a házát. Bommelmann a kislányt gyakran az ölébe vette, a fiút azonban sohasem hívta másként, csak mihasznának. A lányok továbbra is gürcöltek. Anyjukról soha nem esett szó.

Miklósi Judit fordítása

JUTTA SCHUTTING

AUSZTRIA

Gyóntatójáték

nevettem az utolsó hittanórán. vasárnap nem a templomba mentem, hanem az erdőbe. kinevettem a nővéremet, amikor megbüntették,

nyitja meg gyónását a gyerek (mintha egy gyerek bármit is meg tudna nyitni), és miközben további bűnöket keres(ne), a pap segít(ene) neki, és hogy ne legyen barátságtalan, azt mondja: szóval vannak testvéreid, és ahelyett, hogy a misén vettél volna részt, elmentél az erdőbe, és nevettél valakinek a büntetésén! tovább. igen, mondja (mondaná . . . aztán) a gyerek, és van egy húgom is, ahelyett, hogy templomba mentem volna vele, az erdőbe csábítottam, gyakran komiszkodtam vele,

a pap már e néhány mondat után azt válaszolja, feltéve, hogy viszonya a világhoz irodalmi, viszonya a nyelvhez pedig annyira zűrzavaros, hogy az ilyen mondatok filológiai igazságkeresésre ösztönzik (az elhallás talán már az utolsó mondatnál kezdődött, „gyakran"-t értett „ottan" helyett), nem bújhatsz el a „komiszkodás" mögé, így nem lesz semmi a gyónásból „komiszkodás"-t mondasz, de közben „gyűlölködés"-t gondolsz – szóval fájdalmat okoztál neki, netán erős fájdalmat?, és ekkor a gyerek – hogy ne ábrándítsa ki a papot, szorultságában rég elmúlt és meggyónt komiszságok után kutat – bevallja, felfejtettem (és hogy ne kicsinyítse a bűnét, „egyszer" vagy a „múlt télen" helyett „kétszer"-t mond) a kötését (és mert szégyelli a vétség csekély voltát, elhallgatja, hogy csak egy „sort"), és eldugtam (s mivel egy kettős gonoszság nagyobb súllyal esik a latba, mint egy két részre osztott, a „másik alkalommal"-t kihagyja) a kötőtűit (habár, ahogy az állítmány és a tárgy között átfut az agyán, elég lett volna az „elvenni" is, hiszen nem akarta, hogy a testvére keresse őket), és

hozzáfűzi, mert a pap egy „na és?"-sel, ahogy ő hiszi, a gyónás végét sürgeti, közben remeg a hangja a nemrégiben olvasott olvasókönyvből csent mondat miatt: és a hajszalagját is megrángattam!

ekkor azonban feltárul a pap előtt a szándékosan vagy öntudatlanul szétdarabolt történet egyelőre homályos vidéke, melyet az „erdő", „húg", „kötőtű" főnevek határolnak, feltűnik a szalag is, mint a múltban befejezett „köt" ige jele a „valakit megkötni" értelmében, a még ködbe burkolt domb előtt: a „felfejteni" = „ruhát leszakítani" síkjából, és elkezdi, miközben csak most indítja el a tulajdonképpeni kérdés-felelet játékot, a gyermek mondatai közötti – számára áthatolhatatlannak tűnő – hallgatásokat mint utalásokat szövegkritikailag kiegészíteni, s egyúttal a mindennapi beszédből és a gyónási nyelvből kölcsönzött fordulatokat minél semmitmondóbbak, annál inkább metaforaként vagy szimbólumként értelmezni őket; (mert minél egyszerűbbek, annál valószínűbb menekülések a valóságból a sablonokba) közvetlen tarkaságukra visszavezetni, és így a bűnök szövegét helyreállítani,

később, amikor a pap szavai után: most meg kell gyónnod mindent szépen sorra, ahogy történt, hogyan kötött a szegény húgod, kezdd el még egyszer elölről, különben nem lesz teljes a gyónásod! a következő hallgatás után: szóval hogy is volt?, magadhoz vetted a kötőtűket, aztán a húgodat az erdőbe vezetted – és aztán? a gyermek fejében a pap félreértése meg a saját ügyetlensége folytán véletlenül egymás mellé kerültek a gyónás össze nem tartozó részei, majd a „tű" szó szuggesztivitása, bűne a húgával kapcsolatban és az egyre makacsabbul rendet teremtő kérdés: „és aztán?" hatására sorba rendeződnek, de a történet valóságos eseményektől független mozzanatai még nem ismétlődnek meg pontosan az emlékezetében, így hát gyónás közben sem mondhatók el összefüggően, és úgy érzi, hogy most, csak most érti meg, szentekről szóló legendák, indiántörténetek és elalvás előtti rémmesék kavargásában, hogy mit is tett, és a mértéktelen megbánás bűvöletében hagyja, hogy visszavezessék valótlan történetének elejére.

tehát magadhoz vetted a kötőtűket és a hajszalagokat, elrejtetted őket és magaddal csaltad a húgodat az erdőbe – hogyan, minek? folytasd! mi van az erdőben, hát fák, és kit vagy mit mivel mihez kötöztél? meghúztam a hajszalagját, és mert éppen egy fa előtt állt, a hajfonatainál fogva a fához kötöztem. és mi történt a szalagokkal, a kezével és a kötéssel? a kezét megkötöztem a szalagokkal, és a felfejtett kötést nem a gombolyagra, hanem köréje és a fa köré tekertem. és aztán? aztán eldugtam a kötőtűket. ő meg kereshette! próbálkozik a gyerek a dajkamesével. és ezért vittél magaddal kötőtűket, éppen kötőtűket? aztán, ha feltekertem volna a fonalat, ő újrakötötte volna a sort, és aztán szépen meg akartam kötni a szalagot a hajában, próbálkozik a gyerek az olvasókönyvet is kibékíteni. és ezért, kedves gyermekem, ezért csábítottad az erdőbe? azt, hogy megkötözted, még ha a hajfonataival is, nem szükséges még egyszer elmagyaráznod! de egészen addig tényleg nem tudtad volna, hogy ha a kötőtűket kihúzzák a kötésből, akkor azok nem kötőtűk többé, egyszerűen csak tűk, fémből való hegyes tűk? tehát mi volt azokkal a tűkkel, hány volt, folytasd! és aztán?

és aztán (a gyereknek egy emlék jut az eszébe), aztán megszúrtam az alsó karját, de ő kezdte! semmi de! szóval az alsó karját, mondod, na jó. biztosan tudod, hogy miért alsó kart mondasz felső kar helyett! na és – hány tű volt? kettő. kettő? mit kötött, nem zoknit? öt volt. jó! ezt még el kell mondanod, csak egyszer szúrtad bele az öt tűt, vagy pedig kétszer, ahogy először mondtad, vagy talán háromszor vagy még többször, és mindig újra kihúztad és valahová máshová megint beszúrtad? na látod. most még azt mondd meg: az Üdvözítőre, aki meghalt érettünk, bűnösökért, miért tetted?

csak az ujját szúrtam meg, ő maga szúrta meg az ujját, hogy ne aludjon el, keres menedéket a gyerek a téli mesékben, vágott a hideg, és nagyon fáradt volt, és nem találtam a meleget adó barlangot. nem találtad? nem találtad meg a barlangot, és mégis beleszúrtad a tűt, és a tűkkel vörös csíkokat kötöttél, melyek mint meleg cseppek melegítették a kezedet? és aztán mi volt? követtük a vörös csíkot és a nyomokat a hóban a barlangból kifelé, és mire

vége volt a misének, mi is hazaértünk!, ébred fel a gyerek egy hasonló félálombeli történetből (és közben mintha megértene valamit), és már sokkal korábban visszaadtam neki a tűket, mielőtt még az erdőbe mentünk, és nem is hord már hajszalagot, az összes gyerek közül csak a szomszéd kislánynak van hajszalagja.

szóval így történt, vetne (vet . . .) véget a pap a gyónásnak, sejtettem már eddig is, hogy hazudsz, de sohasem hittem volna, hogy ennyire, ahogyan most hazudtál: tudd meg, hogy figyeltelek a múltkor a hittanórán: egyáltalán nem nevettél, amikor Szent Sebestyénről és a jámbor szűzről meséltem nektek, és a múlt vasárnap nem is volt hideg, és a szentbeszéd alatt láttam, hogy ott térdepelsz a gyerekpadban. hát akkor minek hazudsz! csak akkor oldozhatlak fel, ha őszintén megbánod a bűneidet. eredj!

és akkor a gyerek csukladozva elhagyná (elhagyja) a templomot, és úgy érzi, sokáig volt benn, aztán megpillantja a szomszéd kislányt, aki közben nem nőtt nagyobbra, amint a gesztenyefának támaszkodik, és már a szalagját cibálja, és megkérdi, nem akar-e vele jönni meggyet szedni az erdőbe.

Miklósi Judit fordítása

VLAGYIMIR SZOLOUHIN

SZOVJETUNIÓ (OROSZORSZÁG)

Sura, Nyura, Tánya...

Amikor az első gyermek még épp csak kikerült a csecsemőkorból, de már megérkezett a második is, akkor ez nem kétszeres gondot-bajlódást, fürdetést, pelenkázást, cumiztatást, álmatlan éjszakát jelent, nem kétszer, hanem legalább tizenhatszor annyi idő és kéz kell hozzá. Hát még ha az új jövevény valóságos bőgőmasina. Élete első hat hónapjában éjjel-nappal sírt, azaz főként éjjel. Csak akkor csendesedett el, ha felvettem, s fejecskéjét a vállamra fektetve sétáltam vele fel-alá a szobában. Hurcoltam vagy két óra hosszat, de mert tébolyítóan nehéz nap volt mögöttem, s éppilyen tébolyító nap várt rám másnap, nem maradhattam fenn reggelig (egy éjszaka még hagyján, de húsz éjszakán, száz éjszakán át lehetetlen), kénytelen voltam visszafektetni a kiságyába, és segítségül hívni feleségemet, aki viszont napközben merült ki. De alighogy felegyenesedtem az ágy mellett, nyomban folytatódott az atyai fülét és szívet tépő bömbölés.

Anyagilag jól álltunk. Egy népszerű folyóirat munkatársa voltam, sokat utaztam, riportokat írtam, első köteteim is akkoriban jelentek meg. Az élet logikája azt diktálta, hogy vegyünk fel egy úgynevezett háztartási alkalmazottat.

Jó néhány lány megfordult a házunkban. Nem túl sűrűn, de váltogatták egymást, hiszen mindegyiknek volt valami távolabbi célja: körülnéz, tájékozódik Moszkvában (faluról jött), munkát vállal, lehetőleg építőipari vállalatnál (ahol elintézik a bejelentkezését), s ezáltal moszkvai illetőségű lesz. Bennünket afféle hordozórakétának tekintettek, amely miután üzemanyagát elhasználta, és betöltötte feladatát, magától leválik.

Mindamellett mi sem volt nehezebb, mint háztartási alkalmazottat szerezni. Elcsalogatták őket egymástól az emberek, minden

széppel és jóval ellátták, s úgy bántak velük, akár a hímes tojással. Egyszeribe családtaggá váltak, sőt az igazat megvallva kiváltságos helyzetük volt, mert például este hét után én megkérhettem a feleségemet, hogy hozzon fel egy kis sört, a feleségem is megkérhetett engem, hogy szaladjak le a pékhez, de hogy a háztartási alkalmazottat... ilyesmi még álmunkban se jutott volna eszünkbe.

Ennek ellenére rögtön otthagytak bennünket, amint munkát találtak, és a legcsekélyebb reménye mutatkozott annak, hogy moszkvai lakosok lehetnek. Visszatekintve erre az időszakra, csupán három háztartási alkalmazottunkról szeretnék beszélni; ők ugyanis a szokásostól eltérően távoztak el, ki-ki a maga módján.

Sura kis termetű, sima sötétszőke hajú, szeplős, egyenes orrú, keskeny ajkú fiatal nő volt, a rjazanyi területről, Szpasz-Klepiki vidékéről való.

Céltudatosan és fürgén jött-ment, felesleges sietség nélkül, de kecsesség sem volt a mozdulataiban, pedig ez többnyire vele született tulajdonsága a nőknek, akárcsak a közönséges házimacskának, amelynek minden mozdulatára (és pózára) a természetes grácia jellemző. Legszívesebben gumicsizmában járt, s bármilyen különös ez, minden más lábbelinél jobban illett hozzá.

Sura munkába lépését azzal tette emlékezetessé, hogy távollétünkben a maga ízlése szerint hozta rendbe és csinosította ki otthonunkat. Mindenre – az ablakpárkányokra, a tévékészülékre, a hűtőszekrényre, a pianínóra, az ebédlőasztalra, az alacsony újságtartó asztalkára, a könyvespolcokra –, egyszóval mindenre, amire csak lehetett, mintásra kivágott újságpapírt rakott, melyek ezáltal sajátos terítőkké és abroszokká alakultak át. A szélüket mesterien kicakkozta, minden cakk fölé még egy szegletes lyukacska is került. Egyedül az íróasztalom nem kapott újságpapír-terítőt, az is csak azért menekült meg, mert ahhoz – szigorúan meghagytam – tilos hozzányúlni.

Bármilyen remekül kicifrázta is az újságpapírt, bármennyire sajnáltuk is elkeseríteni Surát, aki szívét-lelkét beleadta ebbe a munkába, nem tudtunk élni az újságpapír kézimunkák tömkelegében.

Meg kell azonban jegyeznem, hogy esztétikai ítéletünket Sura teljes lelki nyugalommal fogadta.

Surához fűződött a pirogkorszak. Szüntelenül kovászt készített, tésztát kelesztett, s estére darázs mintás konyharuha alatt hűltek, ínycsiklandóan gőzölögtek (a konyharuhán át) az asztalon a legkülönbözőbb töltelékekkel készített pirogok. Ebből az időből való egy családi anekdota. Egyszer későn kerülve haza, nem gyújtottam villanyt (akkoriban még csak egy szobánk volt), a sötétben kaptam be egy jókora pirogot, s a jégszekrényből kivett pohár tejjel öblítettem le.

– Nagyszerű volt tegnap az a tojásos-rizses pirog! – dicsértem meg reggel a két háziasszonyt (a feleségemet és Surát), mire nagyot nevettek. Kiderült, hogy egyszerű vakarékot ettem, nem jutott bele töltelék. Lám, mit tesz az önszuggesztió!

Egyszer csak észrevettük, hogy Sura szemét mindig bánat felhőzi. Elfogta a honvágy. Első ízben volt távol az otthonától, s a nagyvárosban, egy idegen házban élve, hozzátartozóitól, a megszokott életmódjától elszakítottan, időnként rátört a nosztalgia. Egyszer az asztalomon találtam Brehm egyik kötetét, amelyet előzőleg Sura lapozgatott, s a képeket nézegette. Minden egyes lovat ábrázoló kép alatt ceruzával, göcsörtös nagy ákombákom betűkkel (négy osztályt végzett a falusi iskolában) lónevek voltak bevésve: Betyár, Herceg, Kedves, Ráró.

– Minálunk a faluban ilyen neveket adnak a lovaknak – világosított fel Sura, amikor a feliratok eredetét firtattam.

Ezek a feliratok árulták el, milyen hevesen vágyódik haza. Magam is, amikor elszakadtam falusi otthonomtól, családomtól, emlékszem, a tankönyvek, a technikumi füzetek lapszélére falusi kacsaúsztatókat, házakat, kutakat, lovakat rajzolgattam, de főként a mi házunkat. Annak az elveszett világnak minden kis darabkája becses és vágyat ébresztő volt számomra.

Néha a közös étkezésnél különböző falusi témákra tereltem a beszélgetést. Vagyis ha meg akartak volna fosztani bennünket a háztartási alkalmazottunktól, s e célból felbérelnek valakit, hogy

lebeszélje az ittmaradásról, az az ügynök sem végezhetett volna eredményesebb munkát, mint én.

– Nemsokára itt a tavaszi Miklós-nap. Ideje krumplit ültetni. Most minden falu szélén a tavalyi krumpliszárat égetik. A tél folyamán elszáradtak, halomba kotorják és meggyújtják. Amerre csak a szem néz, minden falu felett füst száll. Ahány ház, annyi füstoszlop. Vidáman bodorodnak. És milyen jó szagú az égő krumpliszár füstje! . . .

– Nem tudom, a maguk falujában is így van-e – kezdtem egy másik alkalommal –, de mi, kisfiúk és kislányok egy meghatározott napon, Hetfűnek hívják, mindig kimentünk az erdőre rántottát sütni. Ez afféle régi néphagyomány mifelénk. Mindegyik kér az anyjától két tojást. Tejet, sót, kenyeret meg egy jó nagy tálat viszünk magunkkal. A fenyőligetnél tüzet rakunk. A tojást összekeverjük a tejjel, megsózzuk. Amíg sül a rántotta, pernye, tűlevelek hullanak bele, s ettől valami olyan jó íze lesz, hogy azt el sem lehet mondani. Meg aztán a társaság, az se kutya. Tízen kanalazunk a közös tálból. Mikor már nagyobbak voltunk, evés előtt felhajtottunk egy-egy kupicával. Vagy meghúztuk az üveget . . .

– Augusztusban már sötétek az éjszakák. A legény meg a lány sétálás közben letelepszik egy idegen tornácra, leginkább egy elhagyott, bedeszkázott ablakú ház tornácára. Manapság sok ilyen néptelen ház van falun. Vaksötét van, csak a szél zizegteti a fák lombját. De még nincs hideg. Ráadásul a tornác körül magasra nőtt a csalán. Olyan jól, otthonosan érzik magukat, mintha egyedül volnának széles e világon . . .

– Márciusban volt szokás kiteregetni a vásznat. Ilyenkor a fagy még fogva tartja az embert. Már tűz a nap, azaz inkább langymeleget áraszt, megroskadnak a hóbuckák. A sövénykerítéseken túl, ahol tisztább a hó, leterítik az asszonyok a vásznat, rendes törülköző szélességű vászonszalagokat. És a hó – hogy, hogy nem – a napsugártól aranyszínűvé, estefelé bíborszínűvé válik, a vászon meg kékes színt ölt . . . Fehéríteni terítették ki, még ma is látom ezeket a kékes vásznakat a vöröses havon . . .

– Városon nem szokás, no meg nem is jut hozzá az ember, job-

bára Franciaországba exportálják, de nálunk, ha birkát vágnak, azon nyomban hurkát készítenek a belsőségből. Meg lehet sütni egymagában is, de akkor szinte úszik a zsírban. Hanem ha krumplival vegyítik . . .

Őszintén meg kell mondanom, hogy Sura meglehetősen hosszú ideig tartotta magát, hanem egy szép napon mégiscsak összepakolta a bőröndjét.

– Hazakívánkozom – mindössze ennyi volt az indokolás.

– De hiszen építkezésen akart elhelyezkedni, már a munkásszállás felől is érdeklődött . . .

– Ott egye a fene! Hazakívánkozom.

Vagy három év múlva megtudtuk valakitől, hogy Sura kolhozelnök a falujában.

Nyura esete már az új lakásban játszódott. Illetve az úgynevezett lakásban. Voltaképpen két írócsaládnak utaltak ki egy lakást. Egy családnak két szoba jutott. A lakótársak hamarosan elmentek, a részükbe két munkáscsalád költözött, szobánként egy-egy: férj, feleség és gyerek, férj, feleség és gyerek. S egy közös nagymama tartozott hozzájuk, a két munkásfivér édesanyja. Így hát tizenkét személy élt egy fedél alatt. Meg egy tizenharmadik: a háztartási alkalmazott.

Ez utóbbi hamarosan meg is jelent. Magas, negyven év körüli asszony, Volga-vidéki óhitű nőnek látszott, de a derűnek legcsekélyebb nyoma nélkül az arcán, ellenkezőleg, sötét, komor ábrázat, rekedt, agyoncigarettázott hang (bár azt állította, nem dohányzik), valami írást mutatott be, mely szerint dajkának, beteggondozónak, sőt akár ápolónőnek is alkalmas. Felvettük.

Már az első beszélgetésünkkor fel kellett volna figyelnem arra, hogy a mi Nyuránk egyre azt firtatja, nincs-e kutyánk, és nem akarunk-e beszerezni egyet.

– Szereti talán a kutyát? – érdeklődtem naivul.

– Ki nem állhatom. Ha kutyát hoznak a házba, már itt se vagyok.

A második kínos meglepetést Nyurának egy ebéd közben elej-

tett megjegyzése okozta. Feleségem borjúsültet készített. A felszelt húsból gusztusos, rózsaszínű darabot tálalt Nyura tányérjára, aki azonban ingerülten ellökte a tányért mondván, hogy borjúhúst nem eszik.

– Ugyan miért nem?

– Emberhúsra emlékeztet.

Könnyen elképzelhető, milyen dermedt csend követte ezt a kijelentést. De merő tapintatból nem tettünk szemrehányást Nyurának az étkezésnél oly kevéssé helyénvaló hasonlata miatt. Aztán el is felejtettük az incidenst.

Nyura különös viselkedésének harmadik megnyilvánulása az volt, hogy minden csengetésre kiszaladt az előszobába megnézni, ki jött. Például: otthon vagyunk mindnyájan, s ezt ő is tudja. Éjjel egykor hazabotorkál a kapatos Leonyid. Valamelyik családtagja ajtót nyit neki. Jogos a kérdés: minek kiugrani az ágyból, és figyelni, hogyan zajlik le a jelenet? Nyura azonban okvetlenül felkel, és bokáig érő vászonhálóingében a hosszú, sötét folyosó egyik sarkába húzódva kivárja, amíg Leonyid levetkőzik a bejárati ajtó előtt, és a fal mentén besurran a szobájukba. Nemsokára tudta Vologya és Leonyid, illetve a két feleség, Lena és Kapa nappali és éjszakai műszakváltásának pontos menetrendjét. Akár grafikont is készíthetett volna róla.

Egyszer ki is fakadt az egyik lakótársunk előtt:

Ha tudtam volna, hogy itt három család él, semmi pénzért nem szegődök ide. Hiszen ez nem lakás, hanem valóságos munkásszállás.

Mialatt én egyre-másra kiküldetésben voltam, Moszkvában az élet folyt a maga megszokott rendjén. Visszatérésemkor egyre aggasztóbb hírekkel fogadtak mind a feleségem, mind a lakótársak.

– Néhanapján a telefont lesi, valami hívásra vár. Ha cseng a telefon, felveszi a kagylót, hallgatja (ő maga egy szót se szól bele), aztán elmegy, és tíz perc múlva visszatér. Leonyid kifigyelte. A szomszéd ház sarka mögött egy férfival találkozott. Pár percig suttogva beszélgettek, majd elváltak egymástól. A férfi a metró felé indult, Nyura meg haza.

– Mi van abban? – mondtam erre. – Végtére is nő. Mért ne lehetne valakije?

– Ahogy gondolja, Vlagyimir Alekszejevics – lendült közös támadásba a két fivér –, de mi nem akarunk egy fedél alatt élni vele. Félünk tőle. Maga többnyire távol van, nekünk meg csupa szorongás az életünk! Éjszakákon át bolyong a hálóingében, mint valami kísértet, minden csengetésre kirohan. Legyilkol valamennyiünket, hisz ez egy börtöntöltelék, a vak is látja, Vlagyimir Alekszejevics! Az egész családjukat kiirtotta és kirabolta volna már, ha egyedül laknának. Nem véletlenül fél a kutyáktól, nem véletlen, hogy emberhúst is evett már. Ez valakinek a cinkostársa, Vlagyimir Alekszejevics, elhiheti. Maga nincs idehaza, de mi mindent látunk.

Mindezek ellenére sem tartottam valószínűnek, hogy itt valami bűntény van készülőben. Jó, tegyük fel, hogy Nyura múltja nem éppen makulátlan. De hiszen annál inkább meg kellene becsülnie (a börtönpriccs és a rabkoszt után) a meleg, barátságos otthont, a bőséges ellátást, a tisztességes bánásmódot. Talán jó útra akar térni, mi meg kitennénk az utcára. Helyénvaló ez?

De a családom tagjai és a szomszédok egyre noszogattak, hogy „nézzek utána", kiféle-miféle nő ez, az utánanézéshez pedig megvolt minden lehetőségem.

Egy falumbeli ismerősöm a bűnügyi rendőrség országos központjában dolgozik, felelős beosztásban. Nem állítom, hogy testilelki jó barátok voltunk, de azért egyszer-egyszer jártunk náluk vendégségben, néhányszor pedig találkoztunk közös ismerősöknél is. Családi körben csak Ványa Szemjonovnak emlegettük. Így hát nem került volna nagy fáradságomba felhívni Ványa Szemjonovot, s ha haboztam, csakis a jellemzően orosz, jellemzően értelmiségi – s minden bizonnyal naiv és tévesen értelmezett – tapintatosság tartott vissza e lépéstől.

Végül mégis történt valami (a távollétemben), amivel betelt a mérték. Éjjel kettőkor három rövid csengetés hangzott fel. Nyura máris az ajtónál termett, mintha csak őrt állt volna. Ajtót nyitott, suttogva néhány szót váltott valakivel, s csak ezután ment vissza

lefeküdni. A jelenetnek tanúja volt az egyik lakótársnőnk, aki véletlenül még nem aludt, és szintén kinézett a szobájából a szokatlan éjszakai csengetésre.

Kiküldetésemből visszatérve, mindjárt másnap magamhoz vettem Nyura személyi igazolványát, és felkerestem Ványa Szemjonovot. Ványa elém jött az utcára, hogy ne kelljen bajlódni a belépési engedéllyel. De meg aztán semmi dolgom sem volt abban a nagy és tiszteletet parancsoló épületben. Ványa fogta az igazolványt, belelapozott, aztán hosszan füttyentett.

– Régóta van nálatok?

– Úgy három hónapja.

Ványa újra füttyentett.

– Emlékezetből is megmondhatom: ötször volt büntetve, három szökés, mindent összevéve húsz év Kolimán. De a büntetését letöltötte, jelenleg nincs körözés alatt. Ha további részletekre vagy kíváncsi, hagyd itt a személyijét. Jó kis krimit írhatsz belőle.

Krimit írni nem állt szándékomban, s ami azt illeti, a részletek se nagyon érdekeltek. Hazafelé menet azon töprengtem, mit tegyek. Úgy éreztem, hogy itt nincs min töprengeni. Viszont: „A büntetését letöltötte, jelenleg nincs körözés alatt." Mindjárt működésbe lép a klasszikus irodalom emlein nevelkedett lelkünk felelősségérzete. Szóval, ha ez a volt fegyencnő, ez a fuldokló végre partot ér, rúgja vissza az ember a vízbe, hogy magával sodorja a szennyes áradat? Viszont itt vannak a gyerekek, még egész kicsik. Egy olyan nő nevelje őket (vagy fogalmazzunk enyhébben: hasson rájuk), akinek öt szökés és huszonöt börtönév van a háta mögött? Amellett minden jel arra mutat, hogy még mindig kapcsolatban áll az alvilággal. Ez tény. De hát beszéltél-e vele legalább egyszer? Érdeklődtél-e a múltjáról, a jövőbeni terveiről? Lehet, hogy valóban egy regénytéma érlelődik?

E gondolatok közepette hazaértem. Nyura a szokott helyén strázsált. Szó nélkül odanyújtottam a személyi igazolványát, ő szó nélkül elvette, mosolyfélére húzta a szája szegletét, ittléte óta először, összeszedte a holmiját, belebújt a kabátjába. Soha többé nem láttuk.

Most pedig térjünk át Tányára. Története a háztartási alkalmazottak epopeiájának legderűsebb, egyszersmind legszomorúbb lapja.

Hirtelenjében nem tudok visszaemlékezni rá, hogyan került Tánya a házunkba: ajánlotta-e valaki, vagy a moszkvai hirdetővállalat utcai hirdetésére jelentkezett. Nagyon valószínű, hogy semmiféle ajánlása nem volt, mivel mielőttünk soha nem dolgozott háztartási alkalmazottként. Különben is először járt Moszkvában, ahová a falujából, a belorussziai Poleszje vidékéről jött fel. Belorusz lány volt, jellegzetes, lágy kiejtése nyomban elárulta. „Jaj szegény fejemnek" – ez volt a kedvenc szavajárása. Akkor is ezt mondta, ha semmi szomorúságra nem volt oka, a legjobb hangulatban és minden semmiségre. Például a kislányom kilöttyenti a teát – az asztalra vagy a ruhájára – Tánya rögvest kapja a konyharuhát, hogy letörölje, s máris halljuk: „Jaj szegény fejemnek." A lágy, éneklős hanglejtése visszaadhatatlan. Már csak emiatt is örökre emlékezetes marad.

Húszéves lehetett. Se nem szép, se nem csúnya, mosolygós teremtés, egy percig meg nem áll, nemcsak készséges, de egy szemvillanásnyi idő alatt elvégzi, amit kell.

Azért-e, mert „élhetetlenek" vagyunk, vagy mert ilyen a természetünk, de más esetben sem honosítottunk meg külön viselkedési formát a háztartási alkalmazottal, nem tartottunk távolságot közte és magunk között, s ha volt is válaszfal és távolság, azt nem mi, hanem maguk a háztartási alkalmazottak emelték. Ezzel szemben Tánya, messze kerülvén a szülői háztól és a lényéből fakadó gyengédsége révén csakhamar egyenrangú tagja lett a családnak. Emlékszem, egyszer nyáron, amikor egyheti távollét után faluról hazatértünk, Tánya úgy ugrott a feleségem (a munkaadója) nyakába, úgy ölelgették, becézgették egymást, akár az édes testvérek vagy mint anya és lánya.

A gyerekek imádták, de alighanem ő is szerette őket. Addigra valamelyest fölcseperedtek – az egyik hét, a másik öt esztendős –, úgyhogy már fel tudták fogni a tudatos emberi ragaszkodás értékét, és ez náluk a Tánya iránti szeretetben nyilvánult meg.

A nyári hónapokban leköltöztünk falura. Itt égett csak igazán a munka Tánya keze alatt. Velünk együtt kapálgatta az ágyásokat, meggyfacsemetéket ültetett, kijárt az erdőre málnáért, gombáért. Kétszer annyi málnát szedett, mint mi. Mindegyre halljuk a hangját a bokrok közül, ha különösen gazdag lelőhelyre bukkan: „Jaj szegény fejemnek." Otthon aztán kompótos tálkákba porcióztuk szét a málnát, s tejjel leöntve, cukorral meghintve együtt ettük meg.

Ez idő tájt következett be az az esemény, amely alatt a maga teljében kibontakozhatott Tánya munkabírása, tettre kész igyekezete és mindig derűs kedélye. Falusi nyaralónk teljes felújítását már nem lehetett tovább halogatni. A körzeti tatarozó vállalat kiküldött hozzánk egy öt emberből álló ácsbrigádot. Másfél hónapig dolgoztak nálunk. Napi háromszori étkezés járt nekik. Tizenöt év távolából felidézve ezt az időszakot, azt hiszem, Tánya nélkül sehogy se boldogultunk volna. Hiszen az ácsok közmondásosan nagyétkű emberek. Hogyne volna jó étvágyuk, amikor öt erősizmos legény reggel öt órától kezdve kint a friss levegőn forgatja naphosszat az ácsszekercét? „Jaj szegény fejemnek" – mondta Tánya, s letette elébük a csaknem mosófazék nagyságú tál krumplit húskonzervvel meg egy valamivel kisebb mosófazéknyi enyhén kovászolt uborkát. Az uborkát is maga savanyította.

Esténként Tánya eljárt a klubba filmet nézni, táncolni. Bizonyára csapták neki a szelet a falubeli legények, de úgy látszik, az igazira nem talált rá. Viszont őszre, amikor már ismét otthon voltunk, szerzett állandó udvarlót. A fiatalember – valahonnan a Kubany-vidékről származott – utolsó katonaévét töltötte. Rossz időben egész estéken át ült a tévénk előtt. Tányával, ahogy a régi időkben mondták, komoly szándékai voltak. Úgy tervezte, hogy leszerelése után magával viszi Krasznodar környéki kozákfalujába.

Küszöbön állt már az esküvő. Együtt örültünk Tányával, kívántuk, hogy boldog legyen, ámbár fájt a szívünk megválni ettől a szorgalmas lánytól. S ekkor, ezekben az utolsó napokban világraszóló botrány tört ki, amely ránk igen rossz fényt vetett, Tányának pedig annyi keserűséget okozott, amellett, hogy vőlegénye nemeslelkűségének és hűségének is ékes bizonyságát adta.

Két évvel az eset előtt látogatást tettem Dagesztánban. Onnan egy ajándékba kapott, több veder űrtartalmú hatalmas agyagkorsót, azaz inkább amforát hoztam magammal. Mindenesetre egy zsák köles simán belefért.

Igen kecses formájú agyagedény volt, egyszerű népi ornamentikával, és így jól beleillett bármely modern lakásba. Raszul, az ajándékozó, a korsó felhasználási lehetőségeit ecsetelve ötletet is sugallt: „Dracsinszkijék például a heverő mellé állították padlóvázának, szépen elrendezett száraz, fekete faágakkal." Nekünk azonban nincs heverőnk, dekoratív fekete faágakat sem tartunk a szobában, a dagesztáni agyagedény tehát más célt szolgált. Azokban az években hiánycikk volt a köles. A kolhozelnök azt tanácsolta, vegyünk egy zsákkal, hogy ne legyen rá gondunk Moszkvában. Úgy is tettünk. A zsák kölest beleöntöttük a dagesztáni edénybe, amit aztán a szalonban helyeztünk el. Nem volt éppen teljes összhangban a szoba berendezésével, de ettől még nem dől össze a világ: befedtük egy ugyancsak Dagesztánból származó, ugyancsak népi motívumokkal díszített tányérral.

Ám egyszer a feleségem, amint felemelte a tányért, meglepetten tapasztalta, hogy a kölesnek jó fele hiányzik.

Az igazat megvallva, mindmáig rejtély, ki volt szíves megosztozni velünk.

A gyanú azonban mindjárt Tányára (csakis rá!) terelődött, és még csak nem is tisztázhatta magát, mert épp akkor Poleszjébe utazott a vőlegényével, hogy bemutassa édesanyjának, és kikérje a szülők áldását. Ott csapott le rá a sebtében elküldött haragos, vádló levél. Elolvasták a szülők meg a vőlegény is. Futótűzként terjedt el a hír a faluban: Tánya tolvaj! Van-e ennél képtelenebb, lehetetlenebb, mint ez a két szó együtt: „Tánya" és „tolvaj"?

Ez idő tájt sokat voltam távol, tengernyi munkámba belemerülve húztam az igát, s most is, mint mindig, kevés figyelmet fordítottam a családra és a házi ügyekre, így hát az első felvonást elszalasztottam. Már csak a kifejlet pillanatában csöppentem bele, amikor a vőlegény eljött, hogy megvédje menyasszonya becsületét. Tánya is ott ült a szalonban. Folyt a vita, a lehető legméltatla-

nabb civakodás. Úgy hiszem, az is szóba került, hogy lefogják a lány utolsó havi bérét.

Tánya tekintete hol engem, hol a gyerekeket vette célba: „Maguk is elhiszik mindezt? Mért nem szólnak közbe, mért nem védenek meg?" De a gyerekek még kicsik voltak, én pedig . . . úgy tettem, mint Pilátus: mostam kezeimet. Nem akarván beleavatkozni holmi „asszonyi perpatvarba", visszavonultam a dolgozószobámba, és bezárkóztam. Elmenőben hátranéztem, és szemem találkozott – ahogy a régi regényekben írták – Tánya kiégett tekintetével. Szavakra lefordítani bizonyára így lehetett volna ezt a pillantást:

„Legyen átkozott a házatok, legyetek átkozottak mindahányan, meg az is, aki megette azt a kölest!"

Emlékszem, enyhe borzongás futott végig rajtam e tekintettől. Átvillant agyamon egy gondolat, hogy hát ugye ő is poleszjei . . . mint Kuprin regényhősnője, a boszorkány . . . s ha ez a tekintet ölni tudna, aligha úsznánk meg ép bőrrel.

De a felvillanó gondolat máris tovatűnt, amikor kattanva becsukódott az ajtózár. Épp ebben a pillanatban csengett a telefon. Mire a beszélgetést befejeztem, a házban is csend lett, elment a „jegyespár".

A Kubányban telepedtek le, házat építettek a kozákfaluban, kertet is kerítettek melléje, gyermekeik születtek, valahonnan megszereztük a címüket is. Lányaim, már idősebb korukban, megpróbáltak levelezni Tányával, a húgom is írt neki, de választ egyikük sem kapott.

Ez idő tájt kezdődött el otthonunkban – az elmondottakkal párhuzamosan – a bajok és szerencsétlenségek sok esztendőn át tartó láncolata, meg aztán ma már otthonról se igen beszélhetünk, minden darabjaira hullik, pusztul, széthordja a szél. Betegeskednek a gyerekek, odavan a békés családi élet, magam is sebészkés alá kerültem az onkológiai klinikán.

Meg kell mondanom, hogy ezekben az években a bajokat még gondolatban sem hoztam soha összefüggésbe azzal a régi sajnálatos esettel. Mondhatnám, hogy el is felejtettem. De a minap azt

álmodtam, hogy Tánya odalép hozzám, kezét kinyújtja, és az ujjai hegyével megérinti a homlokomat, mintegy megbocsátóan. Akkor, az ébredés pillanatában, a valóságot még nem érzékelő agyam ezt az álomképet is befonta az események láncába. Talán végül valóban megbocsátott nekünk Tánya. Csak attól tartok – már késő . . .

Nyíri Éva fordítása

VIKTORIJA TOKAREVA

SZOVJETUNIÓ (OROSZORSZÁG)

A körülmények találkozása

Klavgyija Ivanovna Prohorenko – akit az ismerősök csak a postás Klavgyija néni néven emlegettek – befejezte a dolgait, megvárta a munkaidő végét, és a „csemegé"-be indult.

A csemegeüzlet abban a házban volt, amelyikben a posta, csak a másik oldalon. Az épület harmadik és negyedik oldalán vegytisztító, mindenféle műhely, étkezde, fordászat és kozmetikai szalon dolgozott.

Azt mondják, a külföldi egyetemisták kedvéért helyezték ide őket, hogy ne kelljen a városba szaladgálniuk, hanem minden kéznél legyen – a posta, a fodrászat és az üzlet is.

Klava néni belépett a boltba. Tarkán öltözött egyetemisták jártak-keltek benne, akik didergő, déli madarakhoz hasonlítottak. Amikor füstös-göndör hajukra nézett, arra gondolt: „Minek ezeknek fodrász? Oly mindegy, megfésülik-e őket vagy sem . . ."

Zárás előtt a húsos részleg már szinte üresen kongott. A szép celofán zacskókba csomagolt import csirkék mintha kővé dermedtek volna. Lehet, hogy még az özönvíz előtt kerültek kés alá, s az örök fagy birodalmában tárolták őket eddig.

Klava néni unott pillantást vetett a pultra, majd átment a piacra.

A piac mindig izgatta, mint valamikor fiatal korában a táncos helyek. Vonzotta a választás meg az esetleges szerencse. Amikor a cserjomuski piac boltívei alá lépett, most is összeszorult a szíve.

Gazdag őszi piac fogadta, de valahol már várt sorára a sáros, vitaminszegény kora tavasz.

Mindjárt a bejáratnál a virágsor kezdődött. A virágok úgy álltak a vízzel teli vödrökben, mintha semmi közük sem lenne szinte földbe gyökerezett gazdáikhoz.

Olyan mendemonda járta, hogy a ravasz árusok valami külön-

leges oldatba mártják a virágokat, amelyek menten elhervadnak, mihelyst hazaért velük az ember. Lehet, hogy így is volt. De aki a törékeny, kecses szegfűkre és rózsákra nézett, még elképzelni is nehezen tudta, hogy szépségük mulandó, hogy ezek a virágok is elszáradnak egyszer.

Hús nem volt a piacon. Úgy látszik, a parasztok már reggel eladtak mindent, leadták a mérlegeket, és hazamentek a falujukba. Klava néni sokáig járkált a pultok körül, aztán vett egy zacskó tökmagot, és a kijárat felé indult.

Már éppen a kijárathoz ért, amikor egy magas, sovány, vattakabátos asszonyba botlott. A kabát alól egy csirke nyújtogatta a nyakát. Piszkos volt és csupasz, mintha kótyagos sasfióka lett volna.

– Mennyiért adja ezt a libát – kérdezte Klava néni, s közben levette a szája széléről a tökmag héját.

Az asszony végigmérte Klava nénit, a rókafarkas sapkájától a gumitalpas cipőjéig, és azt mondta:

– Maga a liba, polgártársnő . . .

A buszban minden hely foglalt volt. Klava néni szigorúan nézegette az utasokat, arra várt, hogy valamelyikük bűntudatosan zavarba jöjjön, s átadja a helyét. De azok újságukba temetkeztek, vagy kibámultak a poros ablakokon, talán az életükön gondolkoztak.

Klava néni megvetette a lábát, s öntudatosan nézett maga elé. Látszott rajta, hogy sértődöttségénél csak a büszkesége nagyobb.

Nem azért sértődött meg, mert a többiek ülnek, ő pedig áll. A vérlázító az volt, hogy az egész buszban egyedül csak ő áll. Csak neki nem jutott hely. S ez mindig így van.

Bizonyára az Úristen alkotta Klava nénit ilyen peches embernek, és az ötven év alatt, amióta a világon van, mindig az eredeti terve szerint irányította a sorsát.

Ha Klava néni beleszeretett valakibe, akkor biztosan nem *abba*, jóllehet „az" éppen a közelében volt. Betegségeihez természetesen szövődmények járultak. Ha valamiért sorban állt, az a „valami" éppen az orra előtt fogyott ki.

Egy fiú és egy lány szállt fel a buszra, és Klava néni mellett álltak meg. Nekik igazán nem számított, van-e hely vagy nincs. A fiú rögtön a lány vállára tette a kezét, hegyes könyökével Klava néni fülét vette célba. Ez a fesztelen viselkedés kellemetlen érzést váltott ki az asszonyból. Feszülten várakozott, mint vérvételkor, mielőtt a tűt az ujjába szúrják.

A kanyarban a busz megdőlt. A fiatalember elvesztette egyensúlyát, s könyökével megütötte Klava néni fejét.

– Nem tud vigyázni? – kérdezte Klava néni, mintha csak erre várt volna.

A fiú rápillantott, elnézést kért és félrehúzódott. A lány is Klava nénire nézett. Futó, jóindulatú pillantása mintha csak azt mondta volna: „De unalmas lehet, ha valaki ilyen kövér, s ráadásul még ilyen kalapot is hord."

Klava néni hazaért, elővette táskájából a csirkét. Lábát piros szatén ronggyal kötötték össze.

Kibogozta a csomót, letekerte a rongyot, és a padlóra állította a csirkét. Az meg eldőlt. Klava néni megint felállította, de ismét elesett, kerek narancssárga szeme egykedvűen nézett a világba.

Klava néni tétován álldogált, majd bement a szobába, hogy felhívja Zinaida nevű barátnőjét, akivel együtt dolgozott a postán.

Zinaidán két ellentétes szenvedély uralkodott – a szeretet és a gyűlölet. Szerette a lányát, és gyűlölte a vejét. Amikor veje a lakásban járkált, Zinaida tehetetlen dühében és kínzó gyűlöletében csendesen sírt. Ez az érzés állandóan ott élt benne, s majdnem hogy hangosan kiabált. Megpróbáltak szétköltözni, sőt el is cserélték a lakásukat két különböző kerületben levő lakásra. Zinaida azonban – aki elvesztette a lehetőségét, hogy a vejét gyűlölje – úgy érezte, hogy ezt nem lehet kibírni. Mint amikor egy puskagolyó nyomán űr keletkezik az ember testében. S ezzel az űrrel a testében nem tudott élni . . . Ismét visszaköltözött a lányához, akit továbbra is szeretett, vejét pedig továbbra is gyűlölte, de most már egy kisebb lakásban.

– Zina, te vagy az? – kérdezte Klava néni, amikor meghallotta az ismerős hangot.

– Kenyér nélkül zabálja a sajtot – ordította Zinaida. – Mondom is neki: „Miért nem eszik kenyeret hozzá?" Ő meg: „Nem akarok elhízni." Tudod, hogy csak a hülye eszik minden finom ételt kenyér nélkül!

– Igen . . . – Klava néni úgy tett, mintha mélységesen egyetértene barátnőjével.

– Figyelj ide, a piacon vettem egy csirkét, de beteg . . .

– Mennyit adtál érte?

– Egy rubelt.

– Akkor persze, hogy beteg – mondta Zinaida.

Nyilván úgy okoskodott, hogy a csirkéből tyúk lesz hamarosan, és sokkal többet ér majd, tehát nincs értelme, hogy az ember egy rubelért adja el azt, ami ötöt ér. A beteg csirke meg semmit se ér, így az egy rubel logikus ár azért, ami egyébként egy fityinget se ér.

– Az is csak egy balekra várt, aki neked eladta – tette hozzá Zinaida.

Klava néninek eszébe jutott a barátságtalan, vattakabátos aszszony, aki talán reggeltől fogva ott álldogált, amíg ki nem fogta a város egyetlen balekját. Így hát Klava nénit újabb csapás érte.

– De hát a tyúkok is megbetegedhetnek? – hitetlenkedett Klava néni.

– Mit képzelsz? Még májnagyobbodásuk is lehet!

– És adnak nekik orvosságot?

– Még hogy orvosságot a tyúkoknak! Elő a kést, és levesbe velük. De neked nehogy eszedbe jusson megfőzni! – figyelmeztette Zinaida. – Az ördög vigye el azt az egy rubelt! . . .

– Hát akkor mit csináljak vele?

– Dobd ki, és el van intézve.

– De hiszen él.

– A két nő elhallgatott, majd Zinaida azt mondta:

– Tegnap a vőm kijött a fürdőszobából, beült a fotelba, és elkezdte vagdosni a lábáról a körmöt. Képzeld, pillanatok alatt tele lett a szoba, még a szőnyegbe is belefúródott. Ki fogja onnan ki-

szedegetni? Mondtam is neki: „Legalább egy újságpapírt tegyen a lába alá . . .”

– Én megyek – mondta elgondolkozva Klava néni. – Várnak...

A csirke ott feküdt, sorsába beletörődve; áttetsző szemhéját félig lecsukta.

Klava néni levett a polcról egy háromliteres, rizzsel tele üveget, kivett belőle egy marékravalót, megfogta a csirke fejét, és csőrét a tenyerében levő rizsbe dugta. Érezte, milyen éles a csőre, könnyű a feje, érezte a hosszú, petyhüdt nyakából áradó meleget.

A csirke meg se rezzent, még a szemét sem nyitotta ki.

– Hát ez nem eszik – állapította meg Klava néni szomorúan. Legszívesebben ő is becsukott szemmel feküdt volna, mint a csirke.

Klava néni kinézett az ablakon. Az utcán az öregasszonyok gyerekeket sétáltattak. Az idő nyirkos volt. Az öregasszonyok háttal álltak a szélnek, mozdulatlanul, mint a pingvinek, fejüket behúzták, a gyerekek viszont futkostak és kiabáltak, majd szétvetette őket az életöröm. Úgy látszik, hogy az öregasszonyok és a gyerekek számára nem egyforma az időjárás. A gyerekek közelebb vannak a földhöz, s ott más időjárás uralkodik.

Amikor a bánatos csirkére nézett, Klava néninek eszébe jutott, hogy a baromfi szereti a gilisztát.

Levett a gázrezsóról egy üres konzervdobozt, amelyikbe a használt gyufaszálakat szokta szórni, elővett egy kanalat, felvette a kabátját, és kiment az utcára.

Kint eltereferélt az asszonyokkal, időnként beleszólt a beszélgetésükbe, aztán észrevétlenül odébbállt. Befordult a sarkon, de előbb jól körülnézett, majd elővette a kabátja alól a kanalat és a dobozt.

Klava néni terpeszállásba állt, előrehajolt, krákogott, majd kanalával gyors mozdulatokkal elkezdte kaparni a keményre fagyott földet.

Pár perc múlva kis karikák táncoltak a szeme előtt, nem szokta meg, hogy hosszabb ideig lehajolva dolgozzon.

Kiegyenesedett, és a villogó karikákon át meglátta az eleven nyolcéves Ljonka Zvonarevát.

– Társadalmi munka? – kérdezte Ljonka, fejével a frissen ásott kerek kis mélyedés felé intve.

– Gilisztát keresek – vallotta be félénken Klava néni.

– A halaknak?

Klava néni egy kicsit várt, nem akarta elárulni Ljonkának a titkot.

– Mi készen vesszük a halaknak az élelmet – dicsekedett Ljonka. – A madárboltban.

A madárbolt alig egy óra múlva bezár, ezért Klava néni taxiba szállt, hogy időben odaérjen. Ezúttal azonban valami szokatlan dolog történt, a pechsorozatnak vége szakadt. Ezen az estén minden sikerült: az üzlet is nyitva volt, az eleség sem fogyott el az orra előtt, a taxi is repült vele az aszfalton, mintha valóban repülőgép lenne, a sofőr se fáradtan, idegenkedve hallgatta Klava néni apró gondjait, hanem bölcs volt és jóindulatú, szinte a cinkosává vált.

Igaz, a kirándulás legalább annyiba került Klava néninek, mintha egy egészséges tyúkot vett volna. De ez most eszébe sem jutott. Repült, a két csomagot féltő gonddal szorongatta, az egyikben kicsiny, rózsaszínű férgek nyüzsögtek, a másikban pedig valami porszerűség volt, amely apróra vágott, szárított légyre emlékeztette.

Eltelt egy hét. A csirke magához tért, szaladgált a lakásban, körme felkarcolta a parkettát.

Klava néni megfürdette lágy lengyel samponnal, amely a gyerekesen hangzó „Mirákulum" nevet viselte.

Zinaida későn szólt, hogy a baromfit nem szabad fürösztení, mert megdögölhet. Klava néni egész éjjel nem hunyta le a szemét, minduntalan felemelte a fejét, és a sarok felé nézett, ahol a sűrű sötétség leple alatt csendben szendergett a csirke. Nyakát behúzta, éles körmével a szék támlájába kapaszkodott. Ez volt a kakasülő.

Reggelre kiderült, hogy a csirke nem pusztult bele a fürdetésbe, hanem valósággal megszépült tőle. Tolla fehéren fénylett, lába halványsárgás lett, piros taréja meg szinte lángolt hálátlan és kihívó szeme fölött.

Kialakultak a szokásai, amelyeket bizonyára állatösztöne diktált, hiszen ilyesmikre Klava néni nem is tudta volna megtanítani. Reggel négykor harsány kukorékolással köszöntötte az új napot. Nem mondhatnánk, hogy szépen kukorékolt, inkább valami rekedtes, nyikorgó hangot hallatott, de az éppen elég volt, hogy Klava néni felébredjen, s ettől kezdve már csak azt figyelje, hogyan terjed az árnyék a padlón.

Félt, hogy a kakas zavarni találja a szomszédokat, és csőrére egy gyógyszeres üvegről levett gumikarikát húzott, amelyet csak etetéskor szedett le.

A szellőztetőablakot Klava néni nem merte kinyitni, attól félt, hogy a csirke elszáll, mint egy daru, vagy kikerül az erkélyre, ott pedig elkapja a szomszédék Ljuszja nevű macskája. Ljuszja szabadon sétálgatott az erkélyen, néha hátsó mancsaira állt, pofáját az ajtó üvegéhez nyomta, és szép ravasz szemével a bútort nézegette.

Esténként Klava néni meg a kis kakas a tévé elé ült. Minden adást végignéztek, s úgy figyeltek, mintha kritikát kellett volna írniuk a látottakról.

Klava néni a karosszékben ült, a kakas a térdén, és előre nyújtott nyakkal bámulta a képernyőt. Mintha a mozgó szürke-fehér foltok meghipnotizálták volna.

Legszívesebben a műkorcsolya Európa-bajnokság versenyeit nézegették. Az operatőr egyszer-egyszer a nézőkre irányította a kamerát, s ilyenkor meg lehetett figyelni a szurkolókat, a vidám, jelvényekkel ékeskedő öregeket, a gondosan fésült öregasszonyokat, a gondosan kócolt szépasszonyokat . . .

Mint mindig, most is Zinaida telefonált, hogy kiöntse a lelkét.

– Tudod, mikor jött haza tegnap? – kérdezte baljós hangon.

– Amíg kicsi, addig még nincs baj . . . – válaszolta nyugtalanul Klava néni. – De ha megnő, attól félek, búslakodni fog.

– Ki? – értetlenkedett Zinaida.

– Hát a kakas.

– Menj a fenébe a kakasoddal!

– Te meg a vőddel – válaszolta Klava néni, és letette a kagylót.

Az élet ment tovább a maga útján, kényelmesen-unalmasan. Jó és rossz napok váltogatták egymást, szinte csak azért, hogy meglegyen az egyensúly.

Munkahelyén, a 483. postahivatalban Klava néni váratlanul megtagadta a lottószelvények terjesztését.

Korjagin, a hivatalvezető Klava néni szokatlan viselkedését a fáradtság számlájára írta. Behívatta az asszonyt a dolgozószobájába, és egy Jaltába szóló, ingyenes szanatóriumi beutalót ajánlott fel neki.

De jó lett volna elmerülni a nyár örömeiben, álldogálni a kék tenger partján, nézni a fehér hajókat, a fényes levelű pálmafákat! De tavasszal is jó volna sétálgatni, már csak azért is, hogy a kollégák nyáron mehessenek szabadságra.

– Nem lehet – válaszolta Klava néni, Korjagin biztatást sugárzó szemébe nézve.

– Aztán miért nem?

– Mert akkor ki eteti meg ... – Klava néni azt akarta mondani, a „csirkémet", de hallgatott, még azt gondolhatná Korjagin, hogy gazdálkodásra adta a fejét, és merő kapzsiságból baromfit tenyészt.

– Kit kell megetetni? – csodálkozott rá Korjagin sértődötten.

– Petyát ...

– Talán egyedül nem tudja megmelegíteni az ételt?

Klava néni hallgatott.

– Fiatalabb, mint maga? – kíváncsiskodott Korjagin.

Klava néni gondolkodóba esett. A baromfivilágban nyilván más időszámítás érvényes, tehát a korukat is másként kell megállapítani.

– Nem tudom – mondta. – Lehet, hogy fiatalabb, de az is lehet, hogy egykorúak vagyunk.

Klava néni visszament a helyére.

Zinaida ráült a telefonra, ügyet se vetett az ablaka előtt kígyózó sorra. A vejét gyomorfekéllyel kórházba szállították. Az orvosok szerint a fekély keletkezésének kizárólag idegi oka van. Zinaida élt a gyanúperrel, hogy ezt az „okot" ő teremtette saját kezűleg,

és most furdalta a lelkiismeret. Félóránként hazatelefonált, hogy megkérdezze: „Mi hír a apukáról?"

Az ablak előtt tarka seregként japán egyetemisták vonultak el tarka kabátjukban, mintha gyermekkorunkból ittfelejtett karácsonyfadíszek lennének. Szőke hajú lányok is voltak köztük, hasonlítottak az oroszokra. Az is lehet, hogy oroszok . . .

Egyik este csengett a telefon. Klava néni biztosra vette, hogy Zinaida hívja, a vejéről szóló mesékkel, de nem ő, hanem Edik, ifjúkori barátja telefonált. Valójában Innokentyijnek hívták, de ez a túlságosan hosszú és nehézkes név nem felelt meg a mindennapi használatra.

A telefon recsegett, sustorgott, a hang messziről jött, Klava úgy érezte, hogy Edik a másvilágról telefonál, s hangja a világegyetemen át jut el hozzá.

– Mit csinálsz? – kiabálta Edik, mintha csak tegnap váltak volna el, nem pedig harminc évvel ezelőtt.

– Én? – csodálkozott Klava néni. – A tévét nézem.

– Gyere el hozzám a Junoszty szállóba – invitálta Edik.

Klava néni lelki szemeivel már látta önmagát, hogyan megy majd a szállóba divatjamúlt, bosztonszövetből készült kabátjában, s az emeleti ügyeletes megkérdezi: „Kit keres?"

– Inkább maga jöjjön el hozzám – indítványozta.

A háború előtt egy tornabemutatón látta először Ediket. Nagy tolcsérrel a kezében rohangált, pattogtak a vezényszavak, a tornászok pedig engedelmesen követték az utasításait. Fehér inget, fehér nadrágot és fehér sportsapkát viselt. Tetőtől talpig fehér volt, mindenütt intézkedett, s érzett rajta, hogy hozzászokott a parancsoláshoz.

Amikor Klava meglátta, elhagyta minden ereje, többé nem tudott magán uralkodni. Egy egész évig futott Edik után, az pedig ugyanolyan gyorsasággal menekült előle, így a köztük levő távolság egy centiméterrel sem csökkent. Még amikor a férfi a karjában tartotta, s testének minden porcikája szinte muzsikált a közelségétől, Klava akkor is érezte a távolságot.

Egy szép napon Edik véget vetett az egész dolognak, és lelépett.

Klava úgy érezte, mintha hideg golyó fúródna a testébe, nem kapott levegőt, nem bírt se összegörnyedni, se kiegyenesedni. Aztán a „golyó" valahogy felszívódott, s az élet ment tovább.

Klava néni felsóhajtott, majd krumplit tett oda főni. Szeretett volna átöltözni, de amikor megpillantotta magát a tükörben, gondolt egyet, jó erősen bepúderezte az arcát „Hattyú" púderrel, de annyira, hogy az orra krétafehér lett, a szemüvege meg púderes.

Csöngettek.

Klava néni ajtót nyitott. A küszöbön aktatáskás ember állt, kabátja félrecsúszott, lehet, hogy rossz helyre varrták fel rá a gombokat. Fején zöld velúrkalap, a karimája úgy hullámzott, mint Maxim Gorkij kalapjáé a fiatalkori képein.

Klava néni nem ismerte meg Ediket, de tudta, hogy ő áll előtte, hiszen más nem lehetett. Jó sokáig nézegették egymást némán, szótlanul, azután Edik kiábrándultan felkiáltott:

– Te jó ég, hogy nézel ki!

Klava néni zavarba jött, elszomorodott. Szíve mélyén úgy gondolta, hogy ő nagyon kevéssé változott meg. Kevésbé, mint mások. Edik belépett, levette a kabátját és a kalapját. Kopasz volt. Divatos, műszálas garbót viselt.

– És még azt mondod, hogy Moszkvában laksz – mondta Edik szemrehányóan.

– Miért, nagyon jó kis kerület ez – védekezett Klava néni. Még külföldiek, afrikaiak is laknak itt.

– Afrikában ennél cifrábbhoz is hozzászoktak. Hisz ott van a Szahara.

Bementek a szobába.

Az ablakpárkányon ott állt a hosszú, halványsárga lábú kakas, és az ablakra meredt. Ügyet sem vetett a belépőkre, valamit láthatott az udvaron, az izgatta.

– Mi az, nálatok nem árulnak tisztított baromfit? – csodálkozott Edik.

– Dehogyisnem – mondta Klava néni.

Kimentek a konyhába. A konyha szűk volt ugyan, de otthonosabb.

Edik kinyitotta az aktatáskáját, elővett egy üveg vodkát és két ingolát. Két darabot, egyet magának, egyet meg Klava néninek.

Klava néni mindent az asztalra tett, amit csak talált a háztartásban: a piacon vásárolt savanyúságot, a hideg fokhagymás báránysültet, a halfilét, amit némi fantáziával tyúkhúsnak képzelhetett az ember. Leszűrte a krumplit, majd átsütötte egy kicsit, dobott rá egy nagy darab vajat meg apróra tört fokhagymát, és megszórta prézlivel.

Ittak egy-egy kupicával.

– Te jó ég, hogy nézel ki! – mondta ismét Edik morogva. Bizonyára úgy gondolta, hogy Klava néni először nem hallotta.

Klava néni azt akarta mondani: „Először magadat nézd meg . ." de hallgatott, s egy vörös-aranyló aszpikos hússzeletet tett a férfi tányérjára.

– Jól élsz – szólt Edik dicsérőleg.

– És maga?

– Újságírással foglalkozom. Kiadói ügyekben jöttem Moszkvába.

Edik a térdére tette az aktatáskáját, egy fekete papírkötésű brosúrát vett ki belőle. A borítóra fehér betűkkel ez volt ráírva: „Szép emlékeim kertje."

– Miféle kert? – kérdezte Klava néni.

– Temetőkert – mondta Edik, és evéshez látott.

Klava néni csak udvariasságból nézegette a brosúrát.

– Mindenki a vásárra tart – szólalt meg Edik –, én meg onnan jövök.

– Milyen vásárról? – értetlenkedett Klava néni. S hogy, hogy nem, a cserjomuski piacra gondolt.

– Elszállt az élet – mondta Edik. – És semmi jó nem volt benne . . .

– Valami azért mégis akadt.

– Emlékszel, mennyire szerettél? – kérdezte váratlanul Edik.

– Nem – válaszolt tagadóan Klava néni. – Nem emlékszem.

– De én igen. Senki sem szeretett úgy, mint te.

– Van felesége? – kérdezte Klava néni.

Edik elmondta, hogy a felesége meghalt, majd sírva fakadt.

Klava néni a száját nézte, amely oly keservesen görbült le, akár egy síró gyereké, és maga is könnyezett. A konyhába lábujjhegyen belopakodott a halk szomorúság.

– Ha akarod, összeházasodhatunk – javasolta váratlanul Edik.

– Aztán minek? – csodálkozott naivan Klava néni.

– Hogy együtt öregedjünk meg.

– De én már nem szeretlek – mondta Klava néni bocsánatkérőleg.

– De hát én nem is szerelmet kérek, hanem azt, hogy együtt öregedjünk meg – magyarázta Edik. – Különben is szép menyasszony lennél.

– Én fiatal koromban kértem magától, hogy együtt öregedjünk meg – mondta sértődötten Klava néni.

A konyhába bejött a kakas. Bizonyára elunta magát az ablakpárkányon.

Megrázta a tollát, és fel akart repülni a szék támlájára, a megszokott helyére. De a széken a vendég ült. A kakas kissé feljebb repült, és Edik vállára telepedett. A férfi megrázta magát, a kakas a tányérokra esett. Edik két ujjával utálkozva fogta meg a szárnyát, és a konyha sarkába hajította.

A továbbiakban minden nagyon gyorsan és egyben nagyon lassan zajlott le.

A kakas néhány másodpercig a sarokban feküdt, aztán felugrott, és nyakát előrenyújtva, gyorsan Edikhez szaladt, csőrével a férfi térde alá vágott.

Edik belerúgott, a kakas visszarepült előbbi helyére, ahonnan ismét támadásba tudott lendülni.

– Trombophlebitisem van! Még kicsípi a vénámat! – kiáltotta Edik, és a lábát kapkodta, hogy ezzel is csökkentse a sebesülés lehetőségét.

Klava néni kiszaladt az előszobába, lekapta a vállfáról a kabátját, hogy az erőviszonyoktól függően a kakasra vagy Edikre dobja.

Amikor visszajött, a következő látvány fogadta: a kakas Edik arca előtt verdesett, a férfi pedig hadonászott, mint aki kutyaúszást tanul. Úgy verekedtek, mint két igazi ellenfél. Fehér tollak úsztak a levegőben.

Klava néni a küzdelem kellős közepébe vetette magát, elkapta a kakast, magához szorította és hátraugrott. A kakas furcsa torokhangot hallatott a kabát alatt, és ismét támadni akart.

Edik erőtlenül a székre ereszkedett.

– Neveletlen dög – nyögte.

– Maga kezdte – kelt a kakas védelmére Klava néni.

Edik megsértődött, felállt, az előszobába ment.

Felkapta a kabátját, nagy nehezen begombolta, kalapját a fejére tette és elment.

– Szép kis vőlegény! – mondta megvetőleg Klava néni a becsukott ajtó felé fordulva. – Még hogy író!

A kakast a padlóra tette. Aztán az ablakhoz ment, kinyitotta, hadd jöjjön be egy kis friss levegő. Kint már sötét volt. A szél nekifeszült az ablaküvegnek. Erősen fújt, mint amikor vihar tombol a nyílt tengeren. Azt beszélték, hogy a délnyugati kerületben két szél találkozik, a déli és a nyugati, és a szélrózsa éppen az ő negyedük felett kavarog.

Klava néni szinte látta, hogyan megy Edik, egyik kezével a kalapját tartja, a homlokával a szelet hasítja. Eszébe jutott a férfi komoly szándéka. Egy kicsit megsajnálta.

Az asztal szélén ott hevert egy sötét keretes szemüveg. Klava néni felkapta, és kiszaladt az utcára.

A megállóban érte utol Ediket, amikor az éppen az autóbuszra kapaszkodott fel, és a férfi zsebébe dugta a szemüveget.

– Mikor találkozunk? – kiáltotta Edik. – És hol?

Klava néni figyelmesen a kalapra nézett, amelyet Edik a régi, fehér sportsapka helyett viselt.

– A szép emlékeink kertjében – kiáltotta Klava néni, és szaladt visszafelé, még a hátszél is segített neki. A futástól rég elfelejtett gyönyörűséget érzett.

Otthon nem találta a kakast.

Az ablak nyikorogva lengett. Az ablakpárkányon egy puha fehér pihét talált.

Klava néni úgy érezte, hogy mindennek vége, mintha minden szerve felmondta volna a szolgálatot.

Nagyot rántott az erkélyajtón. Hullott a gitt, előtűnt a szigetelő szürke vatta.

Klava néni kiment az erkélyre, s körülnézett. A kakas sehol sem volt.

Csak a házak közötti szabad teret látta az ég kupolája alatt kirajzolódni meg négy egyforma magas tornyot, a négy új házat. A legutolsó ház a télen készült el, mialatt az erkély zárva volt.

Klava néni átmászott a szomszédos balkonra, és bekopogott.

Sokáig semmit sem látott, aztán a függöny szétnyílt, mint a színházban, és az üveg mögött megjelentek Klava néni szomszédai, a fiatal egyetemista házaspár. Fejük összeért, úgy álltak, mintha fényképezőgép lencséje előtt lennének, és nézték Klava néni borzas haját.

– Mi történt? – kérdezte a fiatalember, amikor kinyitotta az erkélyajtót. Egyik kezével az ajtót fogta, a másikkal a tüllfüggönyt, ezzel takarta el meztelen lábát. Olyan volt, mint egy indus.

– Itthon van a macskájuk? – kérdezte Klava néni.

– Alszik – mondta a fiatalasszony. – Miért, mi történt?

– Elveszett a csirkém – mondta Klava néni.

A fiatal házaspár csodálkozva meredt a szomszédasszonyra. Nemtörődömségükben és fiatalos önzésükben is megérezték, hogy Klava nénivel valami szörnyű dolog történt.

– Ellopták? – kérdezte együttérzően a fiatalasszony.

– Nem. Magától ment el. Megnőtt és elrepült.

– És hol vette? – kérdezte a szomszéd.

– A piacon.

– Hát akkor menjen és vegyen egy másikat – javasolta az asszony.

– De hiszen az más csirke lesz.

– Na és. Majd az lesz a régi helyett.

– Senki sem pótolhat senkit – mondta Klava néni –, még egy kakast sem lehet egy másikkal helyettesíteni.

Erősen fújt, kavargott a szél.

A négy ház úgy állt a pusztaságban, mint távolról jött zarándokcsapat.

Horváth Iván fordítása

„Twinkle, twinkle, little star"

Az első tél nehéz volt. Olyan volt, mintha visszamentem volna a múltba, minden úgy fogadott, ahogy annak idején otthagytam. Annak az érzésnek is örültem, hogy a változás semmiben sem akadályozott – mindent folytathattam ott, ahol abbahagytam, amikor öt évvel czelőtt eljöttem Norvégiából. Vagy talán csak így hittem az elején. A kollégák a Nemzeti Színházban „szervusz"-t köszöntek, mintha egész idő alatt köztük lettem volna. Legalábbis ezt hittem.

Linn barátnői, akik azelőtt néha-néha velünk töltöttek egy hónapot, most állandóan nálunk voltak vendégségben. A ház, amelyet még házasságunk idején vettem, olyan volt, amilyennek megálmodtam. Szomszédok álltak a kerítésnél, és beszélgettek, vagy átjöttek, és a konyhaasztalnál kávéztunk. A vízcsapok csöpögtek, a biztosíték kiégett, sok gyakorlati dologba beletanultam, és büszke voltam, ha valamit sikerült megjavítanom. Minden hétköznapi volt. Itt elhittem, hogy mindennek vége lehet, nekem is. És most egyszerre a régi ágyamon fekszem, mintha mi sem történt volna. Vasárnap reggel van, négyéves kislányom a szobában apjával beszélget. Odakinn hó és sötétség. Nemsokára felkelek, gyertyát gyújtok, tüzet rakok a kandallóba, és megreggelizünk Linn-nel, ahogy biztosan minden más mama is teszi épp most a gyermekével.

Meg kell játszanom, hogy troll vagyok s medve, és teljesebb az öröm és az átélés, mint hétközben, amikor a színházból hazajövök Racine *Britannicus*-ának hosszas próbái után.

Linn átszellemülten tárgyal Ingmarral. Azt szeretné, ha Ingmar kibújna a telefonzsinórból, és odamenne hozzá.

Még mindig elfog a sírás.

Linn egyszerre csak ott áll az ajtóban.

– Miért sírsz, mama?

– Kicsit egyedül érzem magam.

– Itt vagyok én neked.

– A felnőtteknek szükségük van más felnőttekre is.

– Hát ott van nagymama és Nan néni.

– Néha, tudod, az ember arra vágyik, hogy egy férfi vigyázzon rá.

– Hisz ott van Farøn. Linn elhúzza a függönyöket, és bezárja az ablakot.

– Ha most felkelsz, mama, elmesélhetnéd, hogy születik a gyerek.

Nemcsak a reggel hosszú vasárnap, az egész nap a végtelenbe nyúlik. Van ebben jó is, rossz is.

A hét egyébként gyorsan elfut. Minden délelőtt hangképzés. A tanárnő lelkes és vidám, egész teste dolgozik. Előttem szökdel fel a lépcsőn, s maga kezd énekelni, amikor már nem bír tovább hallgatni engem. Hetvennyolc éves, és még mindig fellelkesülve jövök el tőle.

A színházban épp fordítva van. Mindenki szép, és jól csinálja a dolgát, kivéve engem, akármennyire is igyekszem a lehető legjobbat nyújtani. De a versek túl hosszúak, és a versmérték túlságosan kötött az én képességeimhez. Közelébe sem férkőzhetek ennek a fiatal lánynak, Juniának, akit Racine megírt. Ráadásul furcsa, hogy épp nekem jutott ez a szerep. Harmincéves vagyok, teli tapasztalatokkal, alig várva, hogy kibonthassam őket, és akkor egy tizennyolc éves alakjába szorítanak be. Az eredmény egy trampli trondheimi lány, aki abban a reményben oson be a színpadra, hogy senki sem veszi észre. Fizetést sem kaptam még, kissé idegennek érzem magam és kirekesztettnek.

A rádiószínházbeli munkám sokkal többet jelent. Nórát alakítom a *Babaszobá*-ban. Az ő búcsújába megpróbálom becsempészni az újbóli egymásra találás enyhe reményét. Az én kitörésem sincs még oly távol.

Tűnődöm, hány Nóra van a világban, aki szeretne és nem mer útjára indulni. És ha elindul is, vajon merre? Fontos-e tudni, hová, vagy éppen az ajtón való kilépés pillanata-e a lényeg?

Az elhatározás, hogy találkozzunk a belső, kész biztonságon kívül eső világgal.

Az esték egyformák. Néha-néha elmegyünk valahova a barátaimmal, de legszívesebben otthon maradok Linn-nel. Megvannak a rítusaink. Együtt fürdünk, olvasunk, tévézünk. Az esti imát én mondom. Legutóbb, amikor Linn maga imádkozott, magas gyerekhangon hívta istent. Aztán egyre türelmetlenebbül: i-s-t-e-n! Aztán csalódottan rám nézett, mintha én lennék a bűnös, és azt mondta: „hisz nem is felel." Most egyedül imádkozom, Linn közben hitetlenül fekszik az ágyában, és hülyének tart. De nem merem vállalni a kockázatot. Ha meghallgatnák, hadd legyen neki mégis támasz.

A *Britannicus* bemutatója következik. A színen egyszerre két személy vagyok. Az egyik megpróbál játszani, a másik félrehúzódik, és kritizál minden szót, minden mozdulatot. Megbújik a nézőtér sorai között, egy szkeptikus néző ölébe telepszik, és mohón felszippantja gondolatait. A két személy, mindkettő én vagyok, egymásba gabalyodik, ettől hányinger kerülget, és komolyan fontolgatom, hogy ájulást színlelek, hogy lemehessen a függöny.

Éjjel felhív az ügynököm, és azt mondja, lehetnék világsztár, hacsak nem szándékozom mindörökre Oslóban maradni. Tobzódhatok a szerepekben, mondja.

A sötétben lassan megérlelődik egy elhatározás. Nem tudom, hol találom az értelmes munkát, nem tudom pontosan, mi az, amit akarok, csak azt, hogy mással kell megpróbálkoznom, mint amit most csinálok.

Érzem, hogy egy új kitörés van készülőben.

Filmeztem Angliában, és Franciaországban, és Dániában, és Romániában és Svédországban. Linn velem jött, és sokat láttunk a világból. Nem kötött többé szerződés a színházhoz. Már ez a szál sem húzott haza.

De a házam megvolt, szerettem. És könyvek, lemezek, odakinn fenyőfák és gyep, amelyen Linn mezítláb ugrálhatott, Linn babaháza és a százegynéhány tulipán, amelyet együtt ültettünk.

Ott voltak a barátaim. A család.

Sok minden volt, amit kívánhattunk a különféle hotelszobák után. És amikor az esti imát elmondtam, mindezt belevettem.

Utunkon mindenfajta ember előfordult: híresek és ostobák, okosak, kedvesek és gazdagok.

Írtam haza, Norvégiába, és elmondtam, milyen nagyszerű külföldön dolgozni, mégsem éreztem magam teljesen biztonságban.

Bárcsak a saját konyhámban lehetnénk, gondoltam. Teát főznék, és tükörtojást sütnék. Linn az asztalnál ülhetne, és a képeskönyvében lapozgatna.

Összeszedve minden félretett pénzem, vettem egy öreg vitorlást: Olaszországban lett volna az állandó helye: egyfajta gyökeret jelentett volna a világban. Nem tudtam vitorlázni, és egy szörnyű hetet éltem át a tengeren egy barátommal – mindketten tengeribetegek voltunk egész idő alatt.

Amikor továbbutaztam, megígérte, hogy vigyáz a hajóra. Azóta sem láttam többet, a barátom azt állította, ellopták. Ő maga vett egy régiségkereskedést. Megírtam Bibinek Svédországba, hogy alaposan átvertek.

Egy nap kaptam egy szép verset, a honvágyról szólt. Aki írta, ugyanúgy körbeutazta a világot, mint én, az éjszakákat idegen ágyakban töltötte. Volt a poggyászában egy nagy köteg vers. Sokat felolvasott nekem belőlük. Egy koffer tele gyűrött s néhány egészen elnyűtt papírlappal. Levélpapír a hotelekből szerte a világból. Egy titkos élet, amit magával hordozott, hogy ne legyen idegen a világban. Beszélt a vágyairól: arról, hogy áradhasson rá az élet. Hogy az öröm pillanata, ha elérkezik hozzá, kitárva találja. Gyakran látom az újságokban a fényképét. Mindig a középpontban, mindig mosolyogva. Remélem, hogy elérte az öröm pillanatát, miközben elárasztotta a siker és a pénz.

Elismert filmcsillag lettem. Fényképek és újságcikkek jelentek meg rólam a lapokban. Nevettem a fényképekről, fővárosokból, amelyeket a család apraja-nagyja a földgömbről ismert csak.

Mosolyogtam, kart karba öltve érdekes és híres, unalmas és buta emberekkel.

Magam sem gondoltam volna régen, hogy milyen helyzetekbe kerülök majd. Az utazások és benyomások, barátság és jóság, reméltem, éppúgy megőrződik a tudatalattiban, mint az ellenkezője. S így az öröm emlékei elraktározhatók a jó időkből a szürkébb napokra.

Egy év elteltével hazajöttem látogatóba. Amikor elmentem a színház előtt, s már nem tartoztam oda, nagy keserűség fogott el. Beosontam a nézőtérre egy próba alatt, meghúzódtam a sötétben. Beszívtam magamba annak a világnak a levegőjét, amelyhez oly szívesen tartoztam volna. Ugyanakkor egy kis büszkeség is eltöltött, mert tudtam, hogy amit most érzek, nagyjából kárpótol a színpadon el nem mondott dialógusokért.

Odahaza bementem a konyhába, és olyan ételeket komponáltam, amelyekről külföldi távollétem során ebéd közben ábrándoztam.

Varródélutánok, és barátok, és barátnők és család.

Minden ugyanolyan volt szinte, mint régen, mégis mindannyian megváltoztunk. Egymáshoz való viszonyunkban és a világhoz viszonyítva, amelyben élünk.

Régen egy szigeten laktam, aztán körbeutaztam a világot. Ablakomból láthattam a telkemen a fákat és áfonyabokrokat, és érezhettem a birtoklás örömét.

Biztonságban éreztem magam. Figyelhettem Linnt, ahogy játszik a többi gyerekkel, és tudtam, hogy boldog.

Mosolyogtam.

Amikor Linn újszülött volt, egyszer egy fa mögött állva kedvetlenül figyeltem a dadát, amint a kék gyerekkocsival elvonul. Féltem, hogy megsértődik, ha megkérem, hadd tolhassam a babakocsit magam. Különösen azért, mert ez volt az első állása, és már két héttel korábban felfogadtuk, mielőtt Linn végül is megszületett.

Linn tizennégy nap késéssel született. Egész idő alatt szólt a telefon, reggel és este telefonáltak a tv-ből, ahol már egy egész stáb

várta, mikor esem túl a szülésen, hogy a lehető leghamarabb elkezdhessem a próbákat, amelyekre néhány hónappal előbb könnyelmű ígéretet tettem.

Ezekben az utolsó hetekben bűntudattal közlekedtem, és attól féltem, mit gondolnak rólam a többiek.

Amikor a gyerek végre bevonult a világba, szinte kiragadták karjaimból a várakozó nagymamák, rokonok, dadák. Nem mertem megmondani, hogy legszívesebben mindent magam csinálnék. Csak az éjszakai tisztábatevés maradt az enyém. Az egyetlen, aki aggodalmasan tekingetett Linnre, Pet volt, a kiskutyám. Befeküdt a heverő alá, és csak akkor volt hajlandó előjönni, amikor bebiztosította magát, hogy legalább annyi ideig tartom a karomban és veregetem a hasát, ameddig a kisbabát szoptattam.

Úgy éreztem, bizonyítanom kell, hogy szeretetem nem szűnt meg a kutyus iránt, s ez odáig fajult, hogy egyedül őt vittem sétálni, Linnt pedig a dada tolta.

Akinek még egy dakszlit sincs szíve megbántani, az előbb vagy utóbb bajba keveredik, gondoltam, míg a kutyával meghúzódtam egy fa mögött, és elsőszülöttem kocsija tovagördült mellettünk.

Ez lehetett volna életem legbüszkébb napja.

Volt idő, amikor csak azzal voltam elfoglalva, amit érzésem szerint mások elvártak tőlem. Féltem, hogy megbántok valakit. A tekintélytisztelet és a szeretetvágy teljesen képtelen helyzetekbe sodort. Saját akaratomat és vágyaimat teljesen visszafojtottam, és arra éheztem, hogy megismerjem másokét. Azt tettem, amit elvártak tőlem.

Emlékszem, Sorrentóban egyedül laktam egy kastélyban. Hűvös, nedves kőfalak vettek körül. Ebben az időben Ingmarral éltem. A város polgármestere meghívott minket a filmfesztiválra, és egy hodály nagyságú mauzóleumot bocsátott rendelkezésünkre. Szokás szerint egy nappal előbb érkeztem meg, mint Ingmar, mindkettőnk poggyászával. Egészen egyedül kellett bevennem a kastélyt. Ingmar nem jött utánam. Ottmaradt a szigetén, hogy befejezhessen egy filmforgatókönyvet, és középfülgyulladásra hivatkozott.

Tudtam, hogy így lesz, de amikor át akartam volna költözni a hotelba, ahol a fesztivál többi résztvevője lakott, lebeszéltek róla.

Amíg a kastélyban laktam, némiképp hivatalos jellege volt a dolognak: azt sugallta, hogy Ingmar előbb-utóbb csak megérkezik. Én voltam a nyomorult áldozat, hogy elkerüljék a botrányt, mivelhogy a díszvendég elmaradt.

Gyermekkoromban a fürdőszobában aludtam, hogy biztonságban érezzem magam: most akkora hálószobát kaptam, mint egy vasúti pályaudvar. Alattam a földszinten hatalmas néma termek, véget nem érő folyosók húzódtak, páncélruhákkal, gyertyatartókkal.

Az ágy a padló közepén állt, vacogva feküdtem benne, és a távolból, a hotelből átszűrődő nevetést, éneket hallgattam.

Megszöktem volna, de nem mertem a sötét lépcsők miatt. Egy ajtót sem lehetett bezárni, a falak ropogtak, és egy falióra negyedóránként kongatott. Azt hittem, nem élem túl az éjszakát.

Reggelenként mosolyogtam a fesztivál vezetőire, és elmondtam, milyen kellemesen aludtam.

Féltem, hogy valakinek nem tetszem, hogy megbántok valakit, hogy széthullik a „kedves lány" jelmezem.

Az utolsó közös szabadságunkat férjemmel Lengyelországban töltöttük. Megérkeztünk egy hegyi hotelbe, ahol népitáncosok szórakoztatták a vendégeket. Az este folyamán a nézők is bekapcsolódtak a táncba, egy ütemre hajlongtak a hivatásos táncosokkal, és lábukat a tenyerükhöz csapkodták, akárcsak azok. Férjem harsogva nevetett, arca kivörösödött, lábait magasabbra kapkodta, mint a többiek. Én biztonságban és rendesen ültem egy sarokban, néző voltam.

Bibi, aki velünk jött, felkiáltott: – Most te jössz, Liv, és Jappe is odakiáltott: – Na, gyere, táncolj!

Én egyik vodkát a másik után hajtottam le, hogy erőt gyűjtsek, és nyirkos volt a tenyerem az izgalomtól. Biztos voltam benne, elvárják, hogy a porondra lépjek.

Elhagytam biztos sarkomat, engedtem, hogy az egyik táncos

a karjába vegyen, és a következő pillanatban a zene magával ragadta partnerem. Egy röpke perc alatt körbeforogtuk a helyiséget, én nevettem, s olyan volt, mintha lebegtem volna. Jó messziről hallottam, amint a férjem nevetve odaszól Bibihez: – Nézd csak Livet, akárcsak egy polkázó elefánt!

Láttam az arcokat, ahogy hahotázva felém néznek, kiszakítottam magam, és kirohantam az éjszakába. Rohantam, míg egy kis tisztásra nem értem, ahol lefekhettem a fűbe, amely oly magas volt, hogy elfedett a világ többi része elől.

Ott feküdtem, és senkinek sem hiányoztam, senki sem jött utánam. Sok órába telt, amíg elmentem lefeküdni.

Az elkeseredett elefánt álomba sírta magát, és úgy érezte, hogy az élet szörnyű.

Négy kiváló férfi telepedett be a szobámba egy hétre, kamerákkal, fényszórókkal, magnótekercsekkel és előre megfogalmazott mondatokkal. Híres voltam, és egy személyes portrét akartak készíteni rólam. Szívesen láttuk őket, és még hízelgett is a dolog. Sok mindent szerettem volna elmondani, és úgy gondoltam, hogy eljutottam odáig, hogy amit mondok, arra odafigyelnek.

Amikor elmentek, a lépcsőn álltam, és búcsút integettem, de belül megalázottnak, butának és magányosnak éreztem magam. A szoba ismét az enyém lett. Már nem kellett figyelmeztetni Linnt, hogy vigyázzon a huzalokra, amelyek hat napon át kígyóztak keresztül-kasul a szobán, és az emberek minden délután, amikor visszamentek a hotelszobájukba, meghagyták, hogy ne nyúljunk hozzájuk.

Azóta sem jelentkeztek, hogy megköszönjék, és sokáig gondolkoztam, miért is éreztem magam megsértve.

– Hallottuk, hogy jó humorod van – mondta a riporter. Egyébként teljesen lefoglalták a saját bajai, és leginkább a magányosságról akart beszélni. Sírva fakadt, amikor a magaméról meséltem. De így nem fényképeztek le.

– Nem lenne eléggé világos – mondta a rendező, és a felvételek közben a tenyerébe hajtotta a fejét.

A hangtechnikus egy órára kölcsönkérte az ágyamat, nem érezte jól magát, és nem tudott aludni a hotelben, akárcsak a többiek. Ezenkívül mindnek honvágya volt.

Az operatőr néha rám mosolygott, mintha csak azt akarta volna mondani, hogy eleve nem számított jó eredményre, s rendben találja a dolgot.

No és én? A dada kiválasztotta a legszerencsétlenebb időt, a felvétel első napját, hogy felmondjon. Fogalmam sem volt, hol találok rövid időn belül egy másikat. A férfi, akivel együtt éltem, több száz kilométerre távol volt tőlem, élete tele problémával, s minden bizonnyal én voltam köztük a legnagyobb.

Szívesen bebizonyítottam volna a riporternek, hogy nevetni is tudok. De olyan komoly kérdéseket tett fel, s a hangja olyan borongós volt. Könnybe lábadt a szeme, nemigen jöhettem elő humorral. Amikor a kamerát feléje fordították, és megismételte a kérdéseit, könnyedén beszélt, a nézése intelligens volt és cseppet sem gondterhelt.

Én párbeszédet reméltem, ő monológot akart – gondolataim és véleményem sorozatát. Az elmondottaknak be kellett illeszkedniük abba a képbe, amelyet előre eltervezett rólam.

Mind a négyen barátságosak voltak, és bizonyos üresség támadt mögöttük, amikor elmentek filmtekercseikkel és magnószalagjaikkal, melyeken ott voltam én. A szorongásaim, vágyaim megörökítették a nyilvánosság számára. Lefilmezték otthonomat, gyermekemet, könyveimet, s ezzel a bizonytalanság érzését ébresztették fel bennem. És ez ott maradt utánuk, amikor elmentek.

A férfi azt mondja a nőnek, hogy a lelke olyan, mint egy végtelen tér, majd hirtelen mély szakadékok következnek, amelyekbe nem lát bele.

A férfi soha sem értette meg, hogy a nő arra vágyik, hogy kitárhassa előtte a lelkét.

Az egyetlen szakadék, amelyet lelkében a nő érez – félelmet ébreszt és magányt, ha a férfi nincs mellette. Sír és azt kívánja, lépjen be a férfi a végtelen térbe.

A férfit határidők kötik, melyeket meg kell tartania. Rossz a lelkiismerete, ápolnia kell, ha a nőnél jól érezte magát. Haza kell menjen a feleségéhez és gyermekeihez, a vacsorához, és talán tovább szórakozik velük – mert a nőnél megkapta azt a nyugalmat, amelyre szüksége volt.

A nő pedig – a végtelen térrel és mély szakadékokkal – vásárol egy könyvet, és hazamegy a telefonhoz.

A férfi keze az egyetlen kéz, amelybe bele akar kapaszkodni, de reméli, hogy történik valami, hogy talál egy másik kezet, mielőtt megfullad.

De azt is tudja, hogy amikor elérkezik az a nap, és egy másikkal van, akkor egész tudatát ki kell kapcsolnia, és úgy kell ölelnie, mintha legelőször tenné, hogy szegény testével bizonyítsa: miközben egy másik férfi részévé lett, elfelejtette azt, akit szeretett.

És tudja, hogy felébred, és sokszor, talán egész életén át vágyódik utána. És siratja azt, ami kettejük volt.

Amíg az övé, elutaznak együtt egy déli országba. Úl, fogja a férfi kezét, a férfi olvas. Biztonságérzés tölti el, hogy mindez milyen természetes. Megengedheti magának, hogy ne rá gondoljon a férfi hosszú órákon át. De azt is tudja, a kéz, amely az övében nyugszik, hamarosan keményen megszorítja, hogy jelezze: ott van a számára.

Közbe-közbe feléje fordul, és boldogan ránéz, de egy óvatlan percben nyugtalanság férkőzik a tekintetébe. A nő ilyenkor tudja, hogy a férfi a feleségére gondol, a gyermekeire, és felvilláglik előtte, hogy szereti őt, mégis el fogja hagyni.

A férfi, mintha csak a gondolatait olvasná – félreteszi a könyvet.

– Nem élhetek nélküled soha – hazudja a nőnek a napsütésben.

A nő hisz neki, míg a férfi elalszik, és álmában magához szorítja. S tudja, ha felébred, a bűntudata is felébred, igénye a biztonság és a megszokott formák után, kitartása amellett, amit felelősségének érez. Amivel egy másiknak tartozik. Szerelmetes férj.

Egyetlen kofferrel érkeztem meg Hollywoodba, tíz napra, a *Kivándorlók* bemutatójára hívtak meg. Sok hónapot maradtam

ott. Záporoztak a meghívások a meglepett trondheimi színésznőre.

Az emberek mosolyogtak, és szívesen fogadtak mindenütt, otthonukat kitárták előttem, gyümölcsöt szedtek fáikról, és Linn kezébe adták. Elkezdtem dolgozni. Linn és én beköltöztünk egy házba, öt fürdőszoba, úszómedence és vendéglakosztály volt benne. Megírtam a barátaimnak, hogy itt őrültek az emberek, és remekül érzem magam. Az egyik fürdőszoba akkora volt, akár egy lakótelepi lakás Oslóban, az illemhely olyan elegáns, mint egy trónszék: az ember véletlenül se jöhetett zavarba, ha filmsztár létére mégis voltak természetes evilági szükségletei.

– Le kellene vágatnod a hajad – mondta a rendező.

– Hogyisne!

– Minden idők legnagyobb filmcsillagát csinálom belőled, ha hajlandó vagy másképp öltözködni.

– Megszoktam, hogy így öltözöm.

– Festhetnéd magad egy kicsit jobban. Küldd csak el nekem a számlát a kozmetikai szalonból.

– Szó sem lehet róla.

Aztán rám hagyták. Mindenesetre a komoly színésznők kategóriájába soroltak. Volt lelkem, és európai voltam. Nem festettem magam, és norvég voltam.

Találkoztam nagylelkűséggel, szereztem barátokat és ismerősöket, fürödtem felmelegített úszómedencékben, puha székekben ülve néztem magán-vetítőtermek filmjeit, és sétáltam a tenger mentén a hosszú homokpartokon.

Álltam reggelente a pázsiton, és a nap felé intettem, privát sofőr vitt a stúdióba, mielőtt a legtöbben felébrednek, fél hatkor, amikor az éjszaka a nap legértékesebb részével találkozik.

A sminkszékben lázasan beszélgettünk – a sminker meg én. Jó tanácsokkal látott el új életemhez, és mindig a közelemben volt, mintha csak arra akart volna vigyázni, hogy ne kerüljek bajba. Hosszú idővel ezelőtt, még meg sem születtem, amikor ő már világhíres arcok fölé hajolt, és krémet, festéket, púdert rakott rájuk. Világszerte áhított női testek pihenhettek itt kényelmes

fürdőköpenyekben. Egy pillanat szabadság, mielőtt az öltözőbe kérték, és befűzték vagy kitömték őket a kívánt helyeken.

– Az élet olyan rövid – mondta a sminkes –, senki sem vehet rá, hogy ma lemondjak valamiről a holnap reményében, jövőbeni fuvallatok reményében. Karján és nyakán láncok csüngtek, amulettek, s vidáman csörögtek, amikor egyet-egyet mozdult. A fején kis sapka, a kopasz feje búbját takarta el.

– Csillogj! – súgta oda nekem, miközben kimentem a fényszórók közé, a melegbe, a kamerák elé. – Shirley Temple mamája is mindig ezt mondta a kislányának.

Néhány hónapot Hollywoodban laktam, és megpróbáltam csillogni. Amikor belül háborogni kezdett a lelkem, arra gondoltam, hogy nemsokára ismét otthon leszek. Vártam, hogy újra egy svéd szigeten forgathassak a régi kollégákkal, hogy primitív faházban lakhassunk, ahol nincs melegvíz és villany. Ahol száz métert kell menni a budihoz. Ott ülve az ember nézi a tengert a fapallók repedései között, és érzi, hogy tényleg jó élni. Amikor a szakma az embert egyik nap Hollywoodba viszi, a másik nap pedig egy csupasz szigetre a Balti-tenger közepén.

Egyre nehezebb lett kimenni az utcára úgy, hogy fel ne ismerjenek. Idegenek jöttek oda hozzám, és megkérdezték: – Csak nem Liv Ullmann? A régi szégyenlősségem ismét előjött, megzavart, mint régen, de most más, bonyolultabb érzésekkel keveredett. Szótlan mosollyal fogadtam a bókokat, aztán elsiettem, részben azért, hogy el ne uralkodjon rajtam a lelkesedés.

Nem valami fantasztikus felfedezéshez érkeztem el önmagamban, de átéltem és megértettem valamit. Hosszú ideje nem éreztem már lelkifurdalást, ha valamit nem tudtam, vagy nem végeztem el. Ezzel szemben örömet leltem újonnan felfedezett célomban, abban, hogy magam döntsek, még ha rosszul is, tudjak örülni a munkának, a bosszúságnak, a nevetésnek, az életnek.

Örültem, hogy önmagam lehetek, mindazzal együtt, ami pozitív és ami negatív bennem. Nem csoda volt, ami megváltoztatott. Nem úgy éltem a világban, hogy minden napom boldogan telt volna. Éjjelente rosszakat álmodtam, gyakran féltem. De több-

bet mondhattam a magaménak, mint régen. Gazdagabb lettem, jobb barátságban voltam önmagammal.

Az volt a legnehezebb, hogy keveredjek ki a környezettel vívott hadakozásból, a könyvek, tv-filmek, újságok, a tömegkommunikáció eszközei–hatása alól, amelyek nap mint nap szerteharsogták, milyen legyen a boldog ember. Felkínálták a nagyszerűséget, a sikert. És ott voltam én, egyszerű kis örömeimmel, és elégedettnek éreztem magam azzal, amim volt, egészen addig, amíg némi kétely nem ébredt bennem, hogy például a szerelem, amelyet olyan szépen megénekeltek, leírtak és megfestettek, sokkal több, mint amennyit én tudhatok a magaménak.

Voltak időszakok, amikor éjszaka kiáltozva riadtam fel, s szorongás fogott el, hogy mi vár még rám. Minden alkalommal, amikor elértem a célomat, valami azt súgta, van ennél több is; vagy pedig a rossz lelkiismeret ébredt fel bennem, hogy amíg az előbbivel voltam elfoglalva, elhanyagoltam valami mást.

Mégis egész idő alatt arra törekedtem, hogy belenyugodhassam abba, amim van, a pillanat legbensőbb, legmelegebb érzésében élhessek csupaszon, és ne kelljen folyvást azt gondolnom: „Istenem, mindez nem elég."

Álmaimból sok nem fog beteljesülni, de megtaláltam valamit, amiről sohasem álmodtam: a valóság nagyszerű lehet, ha maga az élet nem is az.

A kezem elkezdett remegni, néha két kézzel kellett tartanom a poharat. Régebben jól aludtam, akárhol, akármikor, mostanában gyakran voltam álmatlan.

Hozzászoktattam magam ahhoz, hogy mindenen túltegyem magam, mindenen, ami rossz, anélkül, hogy megállnék és részt vennék benne, de a filmvásznon mégis teljes átérzéssel vissza tudjam adni a valóságot.

Egyszer az utcán egy részeg embert láttam, és nyomába szegődtem. Nem azért, hogy segítsek, inkább, mert látni akartam, hogy lóbálja a karját, hogyan imbolyog a teste.

Mindig szívesen találkoztam embertársaimmal, és hivatásos szemmel dolgoztam fel az élményt. Hányszor fordult elő, hogy

környezetemnek le kellett mondania arról, hogy normális kapcsolatban legyenek velem, amikor szerették volna, vagy amikor éppen szükségük lett volna rá. Letörültem egy színházi figura könnyeit, és a közelemben lévők könnyeit észre sem vettem.

Hát így volt. Láttam a veszélyt. Fékeztem.

Találkoztam egy sportolóval, aki rekordot javított. Hallottam, ahogy az eredményéről beszél. Tizedmásodpercek választották el a következőtől. És mennyit kellett áldoznia értük! Mit rejt vajon érmének fonákja? Nem fizetett-e néhány pillanat sikeréért napokkal, hónapokkal, évekkel, amikor nemet kellett mondania minden másnak?

Ez lett volna az, amire újonnan szerzett szabadságomat használni akartam?

Összecsomagoltam a kofferjeimet, és hazautaztam. Levélben felvettem a kapcsolatot a norvég színházzal. Végre megint Norvégiához kötött a hivatásom.

Olyan voltam, mint egy faragott dísz a hajó orrán: szemmel láthatólag büszkén tör előre a hullámok között, de közben egész testével a hajóhoz tapad, amelyhez tartozik.

Egy dolgot megtanultam:

A férfi alibi a nőnek. Bárhogy is van a kulisszák mögött.

Lehet kövér, és buta és öreg, mégis ítélkezhet a nő ernyedt teste, kora felett, és megértik, ha az idősebbet fiatalabbal cseréli fel. Így van ez a hivatás területén is, meg a magánéletben is.

Volt idő, amikor magam is az egyedülálló vagy elvált nők kiszolgáltatottságában éltem. Akikről mindenki tudja, hogy „nincs senkijük".

A férfi este elmehet egyedül egy étterembe; én, ha nem akarom kitenni magam a) kritikának, b) férfiak nem kívánt közeledésének, c) részvétnek – nem mehetek.

Szakmai téren egyenlő besorolást kértem a férfikollégákkal. Jóllehet ugyanannyi ideje dolgozunk a színháznál, azt mondják, a férfinak többet kell keresnie, mert családfenntartó. Én, akinek

szintén van gyermekem, otthonom, és felelősségem, nem számítok családfenntartónak. Mert nő vagyok.

Egyedülálló anya voltam, soha sem volt tehát ingyen háztartási segítségem – egy otthon maradó háziasszony –, mint a férfiaknak.

Váláskor a férfinak több a választási lehetősége. A nőkkel éreztetik, ha dolgozni mennek, és a gyermeküket másra bízzák – cserbenhagyták a gyermeket.

Ha valaki nő, azt veszik természetésnek, hogy a gyermeknek szüksége van rá odahaza.

Ha férfi, azt veszik természetesnek, hogy elsősorban a hivatásának él.

Ha nem megyek férjhez, törvénytelen gyermekkel megáldott anya vagyok. Enyém a felelősség. Életem tizenöt évét úgy kell berendeznem, hogy nemet mondok a szakmának, minden egyéb kapcsolatnak, hacsak nem tudok magam helyett segítséget állítani. Nekem kell a pótmamákat alkalmazni, nekem kell felmondanom vagy foglalkoznom velük, mert tudom, különben otthagynak, úgy érzik, kihasználom őket.

Nézem a családi pótlékot, és figyelem, mit tesznek más nők, akik maguk nem tudják eltartani gyermeküket, és attól függnek, mennyit gondol a férfi megfelelő tartásdíjnak.

Vannak barátnőim, akik évszámra nem léptek ki a lakás ajtaján, mert halálosan kimerültek a kétszeres felelősség terhe alatt. Versenyt futnak az idővel, rossz a lelkiismeretük, és álmatlanságtól gyötrődnek.

Elfojtják az igényüket, hogy a gyermekükön kívül mással is legyen érzelmi kapcsolatuk, amíg nem jutnak majd egyszer, valamikor a jövőben alváshoz, pihenéshez s egy üres, gondtalan naphoz.

De ebben is van valami jó. Az egyedülálló anya kapja a csókokat, a párnán hagyott leveleket, övé a meghittség, a testmeleg, a felelősség, minden nap a gyermek mellett. Érzésekben a nőnek óriási az előnye.

Már nem fogadok el olyan meghívásokat, ahova a férfiakat hölgytársaságban hívják, engem viszont egyedül. Már nem is

bosszankodom az ilyesmin: azok a területek, ahol a nőket nem tekintik egyenrangúnak a férfiakkal, nem léteznek a számomra.

Nőnek lenni ugyanolyan igényeket és vágyakat jelent, mint férfinak lenni.

Szükségünk van a szerelemre, és arra vágyunk, hogy adjunk.

Bárcsak elismernék, hogy emberi érték dolgában nincs köztünk különbség, függetlenül attól, férfiak vagyunk-e vagy nők, s hogy milyen típusú életet választottunk magunknak.

Van menstruációm, eljutok a változás korába, félek, hogy elernyed a mellem, és hogy a kislány, aki én vagyok, nem található meg többé arcom vonásaiban.

És a férfi – őt a presztízse kísérti, az állása körüli gondok, fél, hogy kihullik a haja, elveszti a férfiasságát, ez a bizonytalanság lépked a nyomában tizenhárom éves kora óta.

A gondjainkban együtt vagyunk. Nem vagyunk veszélyesek, és nem fenyegetjük egymást – attól a perctől fogva, hogy érezzük, szükségünk van egymásra.

N. Balogh Anikó fordítása

BJØRG VIK

NORVÉGIA

Előadás utójátékkal

Linda már nem szerette a szállodákat. Túlságosan emlékeztették azokra az évekre, amikor férjnél volt, és a függetlenségnek azokra a rövidke periódusaira, amit egy-egy szállodában eltöltött idő jelentett. A recepció erőltetetten elegáns hangulata, az illedelmesség, amit igyekeztek magukra kényszeríteni, az ismeretlen emberek, akik a számozott ajtók mögött zsibongtak, emberek, akiknek még csak köszönnie sem kell a reggelinél, és a várakozás, ez volt a legszánalmasabb az egészben.

Linda egy márciusi délelőtt bejelentkezett a Főnix Szállóba, egy vállraakasztós táska volt nála és egy foltos teveszőr szatyor, melyet könyvekkel, tisztálkodószerekkel meg egy üveg vörösborral rakott meg. A tengerparti városkát köd és gyenge havazás ülte meg, Linda a repülőtéren taxiba szállt, sík, jeges utakon mentek szinte hajszálra egyforma házak sorai közt, homályosan látta a szürke és hideg fjordot, ahol a hegyoldalakat mintha bolyhos ködfüggönyök takarták volna. A központban volt a kikötő a tárolókkal és raktárakkal, rozoga halászcsónakokkal és tengeri madarakkal a sötét vízen, amelyen szennyes hulladékként úsztak a jégtáblák. A taxi elhajtott az új városháza előtt, ahol gigantikus gránithalász húzta hálóját az aszfaltozott téren, az ablak keskeny nyílásán keresztül heringlisztszag áradt be a kocsiba. Egyágyas, fürdőszobás szobát kapott a második emeleten, a lépcső mellett. A bútorokat mintha különböző árveréseken szedték volna össze, semmi összefüggés nem volt a barnára festett konyhaasztal – rajta hímzett terítő, telefon –, a (valószínűleg váróteremből származó) fonott székek és a világos nyírfából készült ágy között. A falon régi szalontükör lógott, zöld műanyag papírkosár állt az asztal alatt, a függönyök mustársárgák voltak, zsinórrendszerük nem működött.

Az egyetlen ablak kopott festésű, semmitmondó oromzatú faházak oldalsó és hátsó falára nézett, meg sivár kertekre, behavazott biciklikre és jeges ruhákra a szárítókötéleken. Ha közelebb hajolt az ablaküveghez, láthatta az utca egy részét és egy üzletház egy darabját villamossági szaküzlettel a földszinten.

Felhoztak egy csésze teát és egy zsemlét, Linda teljesen kinyitotta a radiátort, és elővette táskájából a kéziratot, átjavított néhány szakaszt, és megnyugtatta magát, hogy nagy részét fejből tudja, hiszen többször megtartotta már ugyanezt az előadást. Megnézte, van-e elég melegvíz a fürdéshez. A csonttá fagyott ruhadarabok odakinn lassan mozogtak a szárítókötéleken, kiakasztott tőkehalakra emlékeztettek. Miután egy ideig nézegette a házak hátsó oromzatát és konyhabejáratait, úgy érezte, egyfajta merészséget fejeznek ki, valami tartósat és megbízhatót. Éppen eldugaszolta a kádat, és megengedte a vizet, amikor csöngött a telefon. Evi Mossin volt az, megismerte a tiszta, éneklő hangját. Evi is tagja volt annak a nőfrontcsoportnak, amely a gyűlést szervezte. Elnézést kért, hogy nem ment ki elé a repülőtérre, de nem tudta kire hagyni a gyerekeket, és „a kocsi Ragnarnál volt". Linda az ablak és a szárítókötelek felé nézett, a hirtelen széllökések bele-belekaptak a száradó ruhákba, és megemelték őket, mintha papírlapok lennének. Evi szívesen körbevinné a városon, fél óra múlva odajönne érte a szállodához. Linda az örvénylő hópelyheket nézte, hallotta a víz csobogását a fürdőkádban, látta magát, amint a forró vízben fekszik egy könyvvel a kezében, mellette a W. C. fedelén egy pohár vörös bor. Megköszönte, és igent mondott Evinek, és arra gondolt, én mindig kedves és udvarias vagyok, miért vagyok ilyen?

A recepcióban néhány helyi újság hevert a pulton, volt még egy faliújság is prospektusokkal és egy tábla a szobák kulcsainak, a legtöbb kulcs a helyén lógott. A pult mögött széles felsőtestű, golfdzsekis, idősebb nő ült, telefonon beszélt, s közben számokat ütött be egy kicsi, nyikorgó számológépbe. Az előcsarnokból nyíló, hosszúkás étterem üresnek látszott, két sor asztal fehér abroszokkal és üres székekkel. Linda a prospektusok mellett felfede-

zett egy plakátot: „AZ ERŐSZAK – A FÉRFIKULTÚRA ÁRUVÉDJEGYE? Linda Solli vitaindítója. Nyilvános gyűlés. Vita." A plakátot vörös tussal rajzolták, az elmaradhatatlan nőfrontjelvény is ott díszelgett a jobb felső sarokban, meglehetősen esetlenül, a körbe benyúló ököl több fejű embrióra emlékeztetett. A bejárati ajtó mozgó üvegén keresztül Linda meglátott egy fékező kocsit, kinyitotta az ajtót, jeges szél csapott oldalról az arcába. A vörös Volkswagen ablakát leeresztették, kerek, tiszta arc bújt ki rajta, és egy sárga gyapjúkesztyűs kéz integetett kifelé. Linda beült Evi mellé, valami puhára lépett, Evi lehajolt, előkotort egy kockás kabátkába bújtatott lucskos rongymajmot, és áthajította a hátsó ülésre. Azt mondta, remélik, hogy telt ház lesz, és megkérdezte, nem éhes-e, gyorsan, lihegve beszélt, miközben vadul, egyenetlenül taposta a gázpedált, és izgett-mozgott a kopott szőrmekabátban. Lelkes, gyerekes profilja volt, rövid haja és frufruja.

– Olvastuk az interjút, amit veled csináltak, és hallottunk néhány gyűlésről. Az itteni csoportok egész jól dolgoznak, de sokan nem mernek csatlakozni hozzánk, tudod, kisváros stb. Az „újfeminista" szó sértésszámba megy.

Az ablaktörlők lassan, nyikorogva mozogtak, sűrű hópelyhek lepték el az üveget.

– Azok a múltkori plakátok a kötelező tagdíjfizetésről és hasonlókról, azt hiszem, sokakat elijeszthettek.

– Gondolod? Szerintem egész jók voltak. – Evi sárga kesztyűujjával egy szürkére vakolt, hosszú, alacsony épületre mutatott, az új iskola volt, ott lesz este a gyűlés, a tornateremben.

Maguk mögött hagyták a városközpontot, a tengerpart mentén hajtottak, az út két oldalán elszórtan kis házak álltak, apróbb üzemek, pár benzinkút és egy kioszk reklámzászlócskákkal, amelyek vízszintesen álltak a szélben. Távolabb, kopár dombok fedezékében új lakónegyedet húztak fel, laposra összenyomott házakat, amelyek elvben bizonyára „harmonikusan illeszkedtek a tájba", mindegyik impregnált faanyagból készült, és mindegyik ugyanabban a homokszürke színben, mintha a terepszínű festéssel álcázni akarták volna őket. Modernebb formájuk volt, mint a

nyeregtetős, másfél emeletes házaknak, amelyek szabályos sorokban álltak a város központjával átellenben, ahol az egyik utcát nem lehetett megkülönböztetni a másiktól, de volt valami ebből a vigasztalanságból az új lakótelepen is. A növényzet mindenütt gyér volt, és elszáradt a szélfúvásban.

– Micsoda idő – mondta Evi, és összehúzta magát a kabátban –, látnod kellett volna a panorámát a hegyekkel, a fjordon túl. Én örökké fázom ebben a városban.

– Nem idevalósi vagy?

– Ragnar itt kapott állást.

– És te vele jöttél?

– Felmondtam az állásomat, és vele jöttem. Mint valami személypoggyász.

Csengő hangon nevetett, a gyapjúkesztyűs, tömpe ujjak elfordították a volánt, a kocsi megcsúszott a kopott gumikon, gyorsan beszélt, időnként fölemelte egyik kezét a kormányról, és mutogatott, magyarázott. A templomnál megállította a kocsit, és kikapcsolta a motort, bementek a szürke kőtemplomba. Jó volt végigmenni a templom padlóján, egyedül voltak a nagy teremben. Evi hallgatott, az üvegfestmény nyugodtnak és álmosnak tűnt a borús időben, a két nő csendben állt egymás mellett.

– Hány gyereked van? – kérdezte Evi.

– Kettő.

– Hány évesek?

– Tizenhárom és tíz.

– Szóval akkor már nagyok.

Evi fölsóhajtott, kerek profilját az üvegfestmény felé fordította, volt valami türelmesség a szürke szemekben, Linda felismerte a sok nő szeméből áradó türelmet és belenyugvást, kedve lett volna megsimogatni az arcát, vagy megérinteni a szőrmekabátot, olyan fiatalnak és megilletődöttnek látszott. Azt is mondhatta volna: „bizony, szalad az idő", vagy: „mielőtt észbe kap az ember, már felnőnek", a szokásos frázisokat, amelyekkel a nők vigasztalják egymást, de már képtelen volt ilyesmit mondani. Elmentek ismét az előcsarnokon át, melynek üvegfalai az útra és a templom előtti

nyílt térre néztek. Evi felhúzta a sárga kesztyűt, a slusszkulcsokkal zörgött, s azt mondta, irigyli Lindát, amiért rendes állása van, és hogy nem fárasztó-e az általános iskolában dolgozni. Nem várta meg a választ, akadozva folytatta:

– Nem mintha szerintem nem lenne jó a gyerekekkel lenni, remélem, nem értesz félre, és hát úgyis csak egyszer kicsik, nem igaz?

A bűntudat sohasem kerül el bennünket, gondolta Linda, szinte része a személyiségünknek.

– Próbálok olvasni – mondta Evi –, amikor a kisebbik alszik, a másik meg kint játszik. – Zsebre dugta a kezét, és szökdécselt, hogy ne fázzon. – De tudod, hogy van ez. – Linda bólintott.

Linda lassan végére ért előadásának. Nyugodtan érezte magát, kivált előtte néhány arc, melyen a pillantását nyugtathatta. Az első sorban az a zöld pulóveres lány ült, aki megnyitotta a gyűlést, meglehetősen ideges volt, amikor bemutatkozott: Mai-Lisnek hívják, huszonhárom éves, a fagyasztotthal-gyárban dolgozik, van egy gyereke, és nincs férjnél. A csoport többi tagja láthatóan büszke volt rá, hogy egy halgyári elnököl a gyűlésen, Evi sugárzó szemmel ült, és belecsípett Linda karjába, amikor Mai-Lis bemutatkozott.

„Sok férfi érzelmi élete annyira torz, hogy a szexuális élményt már az utcasarkon, bordélyokban és éjszakai lokálokban vásárolják meg – vagy legrosszabb esetben erőszakkal rabolják el. A házasságon belüli nemi erőszak feltehetőleg gyakoribb, mint gondoljuk, de ezt nagyon nehéz bebizonyítani. Sok nő olyannyira függ anyagilag a férjétől, hogy inkább belenyugszik a bántalmazásba és a nemi erőszakba is. Finnországban létrejött egy különböző pártállású képviselőkből álló csoport, amely nagyobb jogbiztonságot követelt a férjek szexuális visszaéléseivel szemben, de a többség elutasította követelésüket, azzal az indokkal, hogy ez »házasságon belül történik«. Az USA-ban a *National Council of Family Relations*-nek 1970-ben benyújtottak egy vizsgálati anyagot, mely szerint az öt éve házasságban élő nők 36 százaléka válaszolta azt, hogy ki van téve fizikai erőszaknak. A 13–37 éve házasságban élő nők 64 százaléka elismerte, hogy férjük megverte

vagy más módon bántalmazta őket. A vizsgálatban résztvevő nők 94 százaléka jelentette ki, hogy valamilyen időpontban fizikai vagy szexuális erőszaknak volt kitéve, míg a férfiaknak mindössze 3 százaléka felelte, hogy fizikai erőszakot szenvedett el. Egy másik vizsgálat, nevezetesen az angliai hulli egyetem felmérése azt mutatja, hogy az összes válóperi ügy mintegy 90 százalékánál éppen az erőszak a házasság felbomlásának egyik oka. Ha figyelembe vesszük, hogy a sok-sok problematikus házasságnak csupán kis része végződik válással, akkor nyilvánvaló, hogy az erőszak a házasságban sokkal elterjedtebb, mint eddig gondoltuk."

Linda megköszörülte a torkát, eszébe ötlött, hogy túl sokszor használta az „erőszak" szót, eltűnődött, vajon mennyit is fogtak föl a számokból igazán. A tornaterem széksorai telve voltak, a mennyezetről jövő fehér fény laposan, árnyék nélkül hullott a figyelő arcokra.

„Mivel napjainkban a család a pihenést jelenti az ipari társadalom stresszében élő munkavállaló számára, a nő egyfajta ütközővé válik a férfi frusztrációi között. A férfiaknak meg kell tanulniuk, hogy agresszivitásukat ott éljék ki, ahol kell, mi nem nyugodhatunk többé bele ebbe a megalázó helyzetbe."

Kellemetlen érzés fogta el, amikor a „frusztrációt" kiejtette, bosszantotta, hogy nem talált rá más szót. A fiatalabbak közül néhányan letelepedtek a földre a bordásfal mellé. A várakozásnak megfelelően nagyrészt nők voltak a teremben, fiatalabbak is, idősebbek is. Linda felnézett papírjaiból, a végét fejből tudta:

„Mi miért nem erőszakoljuk meg a férfiakat? A férfiak gyakran teszik fel ezt a kérdést, szerintük ez mulatságos. A magam részéről éppenséggel nem állítanám. Mert meg vagyok győződve róla, hogy ha a mi agresszivitásunk ugyanúgy ki lenne fejlődve, vagyis éppolyan tetszés kísérné, és éppúgy hamis vágányra tévedne, mint a férfiaké, akkor mi is garázdálkodnánk, megmámorosodva a saját erőnktől, és rávetnénk magunkat a férfiakra, egyenként vagy csoportosan, a támadó és az áldozat fizikai felvértezettségétől függően. Az a nagy csoport, amit a nők alkotnak, egy olyan csoport, amelyet szisztematikusan arra tanítanak, hogy önmagát *zsák-*

mányként és egymás kölcsönös ellenségeként fogja fel, egy olyan csoport, amely az emberiség felét teszi ki, előbb-utóbb át fogja formálni egész kultúránkat. A nemi erőszak ennek a képnek csak kis része, de fontos része. A nők elnyomását nagyrészt öröklött előítéletek ködösítik el, ez az elnyomás többé-kevésbé be van csomagolva a hagyományokba, a társadalmi szokásokba és a férfiaknak abba a – majdnem azt mondhatnánk: vele született – meggyőződésébe, hogy ők többet érnek, több joguk van az élethez, önmaguk kibontakoztatásához és tökéletesítéséhez, mint nekünk – de mindig a mi rovásunkra és a gyerekeinkére. Valaki azt mondta: »a butaság önmagát beteljesítő ítélet, a megbélyegzett hisz benne.« Ezt a mi helyzetünkre is alkalmazhatjuk: a nők alacsonyabbrendűsége önmagát beteljesítő prófécia, maguk a nők is hisznek benne."

Felpillantott, csend volt. Bólintott, valaki tapsolni kezdett. Mialatt a jegyzeteit összeszedte, hallotta, hogy a taps mérsékelt; úgy látszik, más befejezést vártak, talán több lelkesedést, nagyobb távlatokat, több hivatkozást a „közös emberi ügyre". Mai-Lis felállt, megrázta vörös haját, és megköszönte az előadást, felkérte a megjelenteket, hogy szóljanak hozzá és mutatkozzanak be.

Megkezdődtek az előcsatározások, egy középkorú nő (nem mutatkozott be) közölte: nem tudja, mit ért az előadó alárendeltségen, ő a maga részéről privilegizáltnak érzi magát, hiszen végig otthon maradhat a gyerekekkel, és nincs rákényszerítve, hogy munkába álljon. Siritől kapott választ, egy sötét ruhás, finom arcú lánytól – Linda már találkozott vele a ruhatárban –, aki tárgyilagosan kijelentette, hogy kétes privilégium anyagilag kiskorúsítottnak lenni. Persze, biztosítani kell, hogy mindenki, akár nő, akár férfi, otthon maradhasson a kisgyermekekkel, ha úgy kívánja. A „háztartásbeli" munkáját azonban egészen addig nem lehet foglalkozásnak nevezni, amíg nincsenek konkrét foglalkozási kritériumai, mint például a fizetés, szabadság, meghatározott munkaidő, táppénz stb. Azt javasolná, hogy a vitában inkább az előadás egyéb aspektusaira térjenek ki. A középkorú ülve maradt, és a mellette ülő nővel kezdett pusmogni, Linda valami tompa részvétfélét

érzett. Miért kell mindig megbántanunk őket, gondolta. Közben felállt egy harminc év körüli nő, bemutatkozott, elmondta, hogy háromgyerekes anya, fogorvos. Úgy vélte, semmi értelme így kiélezni a dolgokat, a nemi erőszak olyasmi, amit pszichopaták követnek el, ennek semmi köze az átlagemberekhez. Szemére vetette az újfeministáknak, hogy eltúlozzák és túl feketére festik a képet, „óvodákat szerezzetek, arra van szükségünk".

Mai-Lis kérdőn nézett Lindára, ő bólintott és felállt. Megismételte, hogy a nemi erőszak, sajnos, általánosabb, mint hisszük, bár csupán kis részéről szerzünk tudomást, mert a nők sokat kockáztatnak azzal, ha az ilyen eseteket bejelentik. „Megpróbálom érthetőbben megfogalmazni: a legtöbben egyetértenek abban, hogy aki megerőszakol valakit, az nemi értelemben fasiszta, de merem állítani, hogy a család támasza, a derék férj is lehet az. A férfi és nő közötti hatalmi- és tekintélyviszonyokról van ugyanis szó, a hatalommal való ilyen vagy olyan visszaélésről az egyik fél előnyére. A lényeg: egymást mint egyént kell respektálnunk, nemcsak mint valamilyen szerep betöltőjét. Ezt a viszonyt világosan kell látnunk. Az óvodák iránti igény teljesen jogos, de az óvodák nem leplezik le, és meg sem szüntetik a nemi fasizmust."

Egy drótkeretes szemüvegű, szakállas fiatalember állt fel a bordásfal mellett:

– Mi az, hogy fasiszta? Mivel ez a szó többször elhangzott itt, nem ártana definiálni.

Siri gyorsan megfelelt:

– A hatalom embere. A fasiszta a hatalom embere.

Linda még nem ült le.

– Ez az én definícióm is. Az a férfi, aki azért érvényesíti a hatalmát, fizikailag, pszichológiailag, szexuálisan vagy gazdaságilag, *mert ő férfi*, az nemi fasiszta.

Leült, Evi barátságosan oldalba bökte a könyökével. Mai-Lis megkérdezte, van-e még hozzászólás.

– Igen? Jørn Haraldsen?

Szőke, jókötésű, markáns, szomorú arcú férfi állt fel, barna zakó

volt rajta a könyökén bőrfoltokkal, hunyorogva, fáradtan nézett maga elé.

Bevezetésként dicsérte a feministákat, akik okos, tehetséges lányok, és kijelentette, ideje, hogy a nők felébredjenek, „hadd vegyék csak át ezt az egész trágyadombot". Evi Linda fülébe súgta, hogy a férfi együtt dolgozik Ragnarral, mérnök, és „pont most vált el", tette hozzá halkan. Időközben azonban Haraldsen támadni kezdte a nőket, mondván, hogy saját maguk a felelősek a helyzetükért. „Az az igazság, hogy egy csomó privilégiumotok van, és egyiket sem akarjátok kiengedni a kezetek közül, sőt ráadásul azt szeretnétek, hogy a férjetek álljon neki mosogatni, mikor fáradtan és kimerülten hazajön a munkából." Több széksorból lemondó sóhajtás hallatszott, kezek emelkedtek a magasba, gyors, géppuskaropogás-szerű szóváltások követték egymást privilégiumokról és gazdasági függetlenségről, arról, hogy a nő a férfi cselédje, hogy a családanyaszerep csak arra jó, hogy a férfiak nyugodtan elfoglalhassák magukat a karrierjükkel, a politikával és a futballmecsekkel. Azután a drótkeretes szemüvegű fiatalember emelte fel a kezét, azt mondta, nyilvánvaló, hogy a nők elnyomása a kapitalizmust szolgálja, és sem a nők, sem a férfiak felszabadítása nem jöhet szóba addig, amíg a társadalmat alapvetően meg nem változtatjuk. Az új nőmozgalmat polgárinak, szűk látókörűnek, férfiellenesnek tartja, s ahogy ezt az utóbbi szót kimondta, mereven a levegőbe bámult. Evi Mossin oldalba lökte Lindát, helyben vagyunk, dünnyögte, miközben Mai-Lis megjegyezte, milyen jó, hogy egy férfi el tudja mondani nekünk, hogyan szabadítsák fel magukat a nők. Közvetlenül ezután Jørn Haraldsen kijelentette, hogy nincs nőkérdés, csak emberkérdés van – már csak ez hiányzott. Egy szőke nő kért szót, arckifejezése jóindulatú és határozott volt. Evi odasúgta, hogy ez Manghild, benne van a csoportban, remek ember.

– A nőmozgalom új fázisba lépett – magyarázta nyugodtan –, most először vált a nők harca valóban tömegméretűvé. Fontos, hogy minél több nőt vonjunk be minden társadalmi rétegből, és arra építsünk, ami közös bennünk, ne pedig vakon csak az anyagi

különbségeket nézzük, hiszen ez azt jelentené, hogy a férfiak premisszái alapján vitatkozunk. A nőmozgalomnak nem válik hasznára, ha pártpolitikai frakciókra bomlunk, és egymás ellen acsarkodunk, hiszen ez a mozgalom szétforgácsolódásához vezet. Szétforgácsolódhat éppen a férfiak pártapparátusaiban is. Úgy gondolom, erős és független nőmozgalomra van szükségünk.

Kicsivel később – nyilvánvalóan Manghild ösztönzésére – Siri állt fel, és elismerte, hogy nincs politikai stratégiájuk, „egyelőre az elemzésen dolgozunk, elemezzük a helyzetünket, mint a nők helyzetét ebben a társadalomban. És ehhez igenis jogunk van, minden olyan válaszfal ellenére, mint például ami a munkásosztály és a polgárság között áll. Talán nem is olyan nehéz áthágni ezeket a falakat, ha felismerjük, hogy osztályhelyzetünket többnyire egy-egy férfitól kölcsönözzük."

A szakállas fiatalember megint felállt, szemüvege megcsillant:

– Akinek ma nincs politikai álláspontja, az vagy érzéketlen, vagy vak, vagy reakciós. A szocializmus az egyetlen út a jobb társadalom felé!

Siri, amilyen nyugodtan csak tudta, azt felelte, hogy vannak néhányan, akik úgy gondolják, a feminizmus is utat tudna mutatni, vagy javíthatna a jelenlegi helyzeten, anélkül, hogy ezzel elutasítanák a szocializmus alternatíváját. A fiatalember fújtatott, és megadóan csóválta a fejét. Linda pillantása lesiklott róla, és Jørn Haraldsen fáradt, hunyorgó szemével találkozott, érezte, hogy borzongás fut végig a nyakszirtjén, ránézett az órájára, és azt kívánta, bárcsak minél előbb vége lenne az egésznek.

A gyertyafény és a sör megtette a magáét. Az asztal körül ellágyultak az arcok. Az üres szendvicsestálakat kivitték, a sörösüvegek eltűntek, egy darabig nyílt és fesztelen volt a hangulat. Evi kicsit túlságosan is élénken viselkedett, a háziasszonyi kötelezettségeket demonstratív módon átruházta Ragnarra, aki otthon maradt, amíg ő a gyűlésre ment. Ragnar magas, szabályos és unalmas módon csinos férfi volt, zárkózott ember, arcán hol udvarias közöny, hol csodálkozó érdeklődés tükröződött. Linda a félelem

árnyalatát sejtette az arc feszes páncélja mögött. Manghild a füle mögé simította sűrű haját, és elmesélte Ragnarnak a vita egyik epizódját: egy fiatal fickó felállt és azt mondta, „ha még Mai-Lis, egy ilyen aranyos kislány is újfeminista lett . . .” – de nem tudott többet mondani, mert Siri felpattant, és elkiáltotta magát: „férfitaktika!”, erre minden lány tapsolni kezdett, a fickó pedig teljesen elvesztette a fonalat, azt se tudta, mit akart mondani. Manghildból erő és tisztaság áradt, Jørn Haraldsen nem volt sem bágyadt, sem visszautasító, amikor ránézett. Siri hahotázva nevetett, a férje is ott volt, mindketten a tanárképző főiskolára jártak, a férje nagy fekete szakálla ellenére fiatalabbnak tűnt nála. Bársonyos, kissé álmatag hangon ismételgette el Siri spontán kijelentéseit, ez időnként váratlan, fanyar humor hatását keltette. Ernstnek hívták. Mai-Lis döntötte magába a sört, hátravetette a fejét, csigás vörös haja feketének tűnt a sötét szobában, fagyottnak látszó, dagadt kezével cigarettát sodort. Arról beszélt, mennyire izgult, nehogy most is, mint rendesen, az egyik fiúé legyen az utolsó szó, aztán hogy megörült, mikor Linda a végén a szolidaritásról és a nemi öntudatról beszélt.

Ernst azt mondta, szerinte mégiscsak utópisták.

– A nemi öntudat jó dolog – mondta Jørn Haraldsen, kis szivarokat szívott, és Mai-Lis mellét nézte, akin jól látszott, hogy nem hord melltartót.

– Utópisták? – ismételte meg Siri.

Jørn levette a pillantását Mai-Lisről, és azt mondta, hogy pontosan olyan utópisták, mint Ernst és az önképzőköre, akik meg akarják dönteni a társadalmat. Forradalmi romantika, két lépéssel a föld felett.

– Mindig ezt halljuk – mondta Manghild, és lerázta magáról Jørn pillantását.

– Pontosan – mondta Siri –, ha nem vagyunk hajlandók a férfipolitika ügyének dolgozni, mindig a fejünkhöz vágják, hogy polgáriak vagyunk, vagy férfigyűlölők, vagy utópisták.

– De ti, szocialisták – mondta Linda, és észrevette, hogy megint felöltötte a tárgyilagos előadói arckifejezést –, természetesen ti is

utópisták vagytok. Hiszen mindenki az, aki egy jobb társadalomról álmodik.

Ernst elmagyarázta, hogy ők konkrét alapokon harcolnak, egészen konkrét hatalmi viszonyok ellen, amelyeket meg kell változtatni. Linda csodálkozva nézett rá:

– De hiszen mi is azt tesszük. Nem érted?

Siri hahotázott. A többiek nevettek rajta, volt valami ebben a nyerítésszerű hahotázásban, ami nem illett keskeny, szinte áttetsző arcához. Ernst összeráncolta a homlokát, a szeme összehúzódott, Jørn azt mondta, hogy a levegőben kapálóznak, szélmalmokkal harcolnak.

– Hm – dörmögte Manghild –, frusztrációkkal küszködő, középosztálybeli nők, akik nem találnak maguknak jobb elfoglaltságot, igaz? – Megkérte Jørnt, ne felejtse el, hogy ő egyedül van három gyerekkel, naponta nyolc órát ül a telefonközpontban, és akkor sem volt könnyebb dolga, amikor még együtt élt a férjével, egy tanárral. Ezt nevezi Jørn középosztálynak? Na és Mai-Lis? Nézd meg a kezét!

Mai-Lis otthagyta a kezét a terítőn, de látszott, hogy legszívesebben eldugná az asztal alá.

– Középosztály – mondta Evi –, az biztosan mi vagyunk. A mérnök úr és a mérnökné asszony. Azelőtt titkár a kiskeresetűek bérkategóriájából, de azt már mindenki elfelejtette, hála istennek. Nem így van? – Dacosan Ragnarra nézett, aki vontatottan megismételte: – Középosztály?

Egy darabig a „feminizmus" s a „marxizmus" szó röpködött a levegőben, Siri és Mai-Lis nagy hévvel beszélt az „igaz hitről", a részigazságokról, amelyekből evangéliumot csináltak, a férfiak elemzéséről. Lehet egyszerre feministának és szocialistának lenni, mondta Mai-Lis. Siri jó hangosan elismételte, hogy a nők elnyomása más jellegű, mint a kapitalista elnyomás. Úgy tűnt, mintha mindenki olyan dolgokat ismételne, amit már többször elmondott. Ernst eleresztette a füle mellett Siri szavait, azt mondta, nem érti Mai-List, nem érti, hogyhogy Mai-Lis nem fogja fel, miről van szó. Mai-Lis elmondta, hogy tizennégy éves kora óta elmegy a

május elsejei felvonulásra, de ettől az ő helyzete mint nőé mit sem változott. „Egy nap viszont talán lehetőségem nyílik rá, hogy ételt, ruhát fogadjak el egy férfitól, annak fejében, hogy rendelkezésére bocsátom a nemi szervemet. Aztán megint eljárhatok a május elsejei felvonulásra."

Ernst kijelentette, a családanya- és háziasszonyszerep elkódósíti azt a tényt, hogy nem jut mindenkinek munka, és például a munkához való jog egyike azoknak a dolgoknak, amelyekért Mai-Lisnek fel kellene vonulnia. Manghild azt mondta, hogy a munkához való jog sok nő számára a dupla munkához való jogot jelentené, és hogy Ernst tisztában van-e ezzel? Valaki a fogamzásgátló tablettákról kezdett beszélni, mint a férfiak elképzelésein alapuló felszabadulási formáról.

– Ernstnek van szerencséje kezében tartani a Nagy Igazságot – magyarázta Siri nyájasan –, megvan neki a Helyes Út receptje, mindenkinek el tudja magyarázni, hogyan szabadítsa fel magát. Megtanulta az önképzőkörben.

Ernst felállt, nem lehetett látni, mennyire dühös, az ablaknál állt, görnyedt háttal.

– Ti a világ nőinek ahhoz a kisebbségéhez tartoztok, amelyiknek mindenc megvan – közölte Jørn.

Siri buzgón bólintott. – Még az idegbaja is.

Evi a hüvelykujját rágta, Ragnar gépiesen bólintott Jørn szavaira.

– Az idegbaj a jólét jele – jegyezte meg Ernst háttal állva.

– Az idegbaj a betegség jele – mondta Siri keményen.

Egy ideig mindnyájan egymás szavába vágtak, s mint a pingponglabda az asztal fölött, röpködtek az olyan szavak, mint család és elszigeteltség, monogámia és kettős erkölcs, a fogyasztók manipulálása és menekülés a valóságtól. Végül a „hatalmi struktúra" kifejezés puffant közéjük, mint egy súlyos zsák. Siri azt mondta, minden hatalmi struktúrának van egy modellje, egy régi, jól bevált elnyomásmodell, mégpedig a nők elnyomása, a patriarchátus.

– Ótestamentumi hülyeségek! – kiabálta Jørn. – Fogalmatok

sincs róla, mit beszéltek. Mégsem vádolhattok minket mindazért, amit a férfiak évszázadokon keresztül műveltek!

– Nem, de lehetőséget adunk nektek, hogy belelássatok abba, mi is a férfiszerep – mondta Siri –, semmi sem változik meg igazán, és semmiféle változás sem lesz gyökeres, amíg ezek a hatalmi viszonyok le nem lepleződnek, és fel nem bomlanak. Egy olyan társadalom, amelyben senki sem nyom el senkit, egy olyan társadalom, amelyben nincs hatalom . . .

Jørn közbevágott: – Olyan társadalom, amelyben nincs hatalom! Uramisten, micsoda utópisták vagytok! Hiszen ez a tiszta anarchia! Amire szükségünk van, az rend, szilárd vezetés, hatalommal, felelősséggel és tekintéllyel bíró emberek.

Siri halkan füttyentett.

– A férfiak nehezen tudnak elképzelni társadalmat hatalmi apparátusok nélkül – mondta Manghild halkan, és lehajtotta a fejét. Szép volt, ahogy beárnyékolódott a bőre az arccsontja alatt. Linda érezte, hogy valami nyomós és perdöntő dolgot kellene mondania, de nehéz volt a feje, a vetett ágyra gondolt a hotelben.

– Még egy kis sört – mondta Evi –, lent van a pincében. Ragnar fölállt, görnyedt háttal, csoszogva kiment. A gyertyák csonkig égtek. Odakinn koromsötét volt, egy kocsi zötykölődött távolabb az egyenetlen úton, a fénycsóvák üres telkeken és félig kész házakon imbolyogtak, a friss, nedves levegőből Linda érezte, hogy a tenger közelében vannak. A szoba kicsi volt és keskeny, jóformán bútorozatlan, volt valami ideiglenes jellege, új fenyőpanel és nedves fal szagát árasztotta. Az egyik sarokban egy házilag barkácsolt ülőpad állt, régi matrac volt rajta, túl széles a padhoz, a széle lelógott, mint valami formátlan kenyértészta, egy részét eltakarta egy szélesen csíkozott szőttes meg néhány foltos kispárna. A másik sarokban egy játékistálló volt műanyag állatokkal és mackókkal, a könyvszekrényben a legalsó polcokat kiürítették. A falnál magas, sárgára festett komód állt, cserepes virágok sorakoztak rajta.

Ernst újra leült az asztalhoz, megkérdezte Mai-List, mi a véleménye a monogámiáról. Mai-Lis összekulcsolta a kezét a nyak-

szirtjén, és hátradőlt, mellbimbója kidudorodott a pulóvere alatt.

– Számít az, hogy mi a véleményem?

– Te az elveid szerint élsz, nem igaz? – Ernst színtelenül, rekedten fölnevetett, Mai-Lis megrázta a fejét, a mozdulat ingerültnek is, megadónak is tűnhetett.

– Jó volna, ha lenne valami kapcsolat a között, amit beszélnek rólam, és ahogy élek.

– Túl sokat kívánsz – mondta Ernst. Nem úgy nézett ki, mint aki egykönnyen el tudná felejteni Mai-Lis mellét, éppen olyan kevéssé, mint ahogy Mai-Lis maga sem tudott megfeledkezni róla.

Ragnar megjött a sörrel. Evi kihúzta a komód legfelső fiókját, ahol a lemezjátszót tartották. – Mindent el kell dugnunk a gyerekek elől – magyarázta –, én Summerhillben hiszek, Ragnar az elnáspángolásban. Rettentő heves vitáink vannak.

Linda megpróbált elképzelni egy heves vitát Ragnarral, a gondolat képtelennek tűnt. Jørn jött be egy üveg vodkával. – Gondoltam, a hölgyeknek szükségük van egy kis szíverősítőre ennyi fáradság után. – Egy pillanatra majdnem boldognak látszott. Siri ujjongott, és pálinkáspoharakat hozott a konyhából, Ragnar az órájára nézett. Manghild az ablaknál állt, és kinézett a fekete éjszakába, Jørn odaállt mellé.

Mai-Lis vodkát ivott. – Hála az égnek, ma is berúgok – mondta. Gyors oldalpillantásokkal figyelte Manghildot és Jørnt az ablaknál. Evi föltett egy lemezt, biztosan Janis Joplint, senki más nem tud olyan kétségbeesetten üvölteni.

– Csodálatos a kilátás, ugye? – Evi a Janis-dal ritmusára mozgott. – Tényleg egészen fantasztikus, ha néha-néha felcsillan a hóviharon keresztül. Gyere, Siri, táncoljunk!

Linda felállt, s közben hallotta, hogy Manghild azt mondja Jørnnek:

– Az a helyzet, hogy elszigetelnek minket, csinos házakba szép kilátással és saját kerttel. Ki lesz ilyen körülmények között forradalmár? – Jørn szeme Manghild ajkára tapadt, halkan, vékony hangon nevetett, Linda először hallotta nevetni, ugyanazt érezte, mint amikor a tornateremben egymásra néztek: borzongást a nya-

kán. A könyvszekrénynél megállt, hallotta, amint Ragnar azt mondja, hogy nincs több sör, a hangja elégedettnek tűnt. Linda néhány kis festményt vett észre a falon, és még mielőtt meglátta volna az E. M. szignót az alsó sarokban, tudta, hogy Evi festette őket. Kis tájképek, a színekben határozatlan vágyódás, valami éles, feszült, a formák viszont precízen, majdnem kötelességszerű hűséggel kidolgozva. A könyvespolcot elárasztotta a líra és a nőirodalom, a *Szex és Hatalom* egy agyonolvasott példánya tele volt aláhúzásokkal, és egy csomó papírlapot tettek bele, volt ott még néhány krimi, folyóiratok, a *Műszaki Hetilap* és lexikonok.

Most valami történt a szobában, Lindát hirtelen kellemetlen érzés fogta el, mintha robbanásig feszült lenne a levegő. Jørn az ablaknál állt Manghilddal, Ernst és Mai-Lis intenzíven pusmogott az asztalnál, Mai-Lis valahogy összeszedte magát, úgyhogy feltűnően koncentráltnak tűnt. Siri és Evi táncolt, mint két keringő égitest a szobában, tekeregve, nevetve, Siri egy vodkáspohárral a kezében, vékony arca mereven mosolygott, hosszú teste hivalkodó, dzsesszbalettszerű mozdulatokat végzett, közben lapos, kissé lógó melle szabadon mozgott a fekete pulóverben. Evi, aki alacsonyabb és kerekebb volt nála, úgy festett mellette, mint egy suta, fürge kölyökkutya. Linda hirtelen felfogta a veszélyjelzést: Manghild, Mai-Lis és ő maga – három élő és maximálisan jelenlevő fenyegetés a párok frontjával, Evivel és Ragnarral, Ernsttel és Sirivel szemben. Felismerte az asztal körüli hangulat fojtott érzékiségét, ismerte más nőgyűlések utójátékából, ismerte az újfajta félelmet attól, hogy nők legyenek, hogy nemük legyen, azt az újfajta szenvtelenséget, amit mereven és tapogatózva próbálgattak, míg személyiségük mintha törékenyebbé, árnyékszerűvé vált volna. Valami robbanni készült, és ezt a három férfi-lehetőség, Ragnar közönye, Ernst provokációi és Jørn támadásai idézték elő. Evinek és Sirinek el kellett játszaniuk valamit, egyfajta szabadságkitörést, ami inkább megkötözöttek rángatózására, láncok zörgetésére emlékeztetett.

Manghild és Jørn táncolt, Mai-Lis és Ernst viszont ülve maradt, Mai-Lis egész idő alatt suttogott, arckifejezése hol bizalmas, hol

hideg, mintha mégsem Ernst lenne az, akihez beszél, Ernst, aki arcán szelíd csodálkozással ült mellette, és egyfolytában bólogatott. Hirtelen sugallatra Linda odament Ragnarhoz, útközben a szolidaritásra gondolt, de megint rajtakapta magát túlzott tapintatosságán, és valószínűleg azt is tudta, miben gyökeredzik. Ragnar udvariasan mosolygott, korrektül, koncentrálva táncolt. Jørn szorosan rásimult Manghildra, Manghild hátradobta a haját, és szelíden eltolta magától. Aztán Jørn letelepedett Mai-Lis mellé, átkarolta, s közben megfogta a vodkásüveget. Siri forogva eltáncolt mellettük, és megvakarta Jørn nyakát. – Hé, Jørn, vén nemi fasiszta, gyere! – Jørn morgott valamit, és gyorsan lehajtotta a vodkát.

– Hagyd abba, Siri – mondta Ernst –, most már hagyd abba! – Majdnem kérlelően nézett rá. Siri elengedte a füle mellett, és átkiáltott Evinek: – Túl sok a lány itt. Hé, Evi, szerezz egypár srácot!

– Jó – mondta Evi, és lehuppant a földre a fal mellé, rövid lábát szétterpesztette. – Körbetelefonálunk, kihalászunk egypárat, jól megrágjuk, aztán kiköpjük őket.

Siri letelepedett melléje. Ragnar gépiesen táncolt, halvány, gépies mosoly fagyott a szája szögletére. Linda észrevette, hogy Evi a hüvelykujját rágja. Az émelygés hirtelen jött, gyorsan elengedte Ragnart, és keresztülbotorkált a szobán, a fürdőszobát kereste, betámolygott egy szobába, ami még nem volt teljesen berendezve, a sötétben ráesett valami puhára és simára, és fekve maradt. Tömör műanyagon húzta végig a kezét, rájött, hogy műanyag gyékények, néhányszor öklendezett, és visszahanyatlott a gyékényekre. Mialatt a festékesdobozokat, tapétatekercseket, kartondobozokat nézegette, amelyek apránként kirajzolódtak a folyosó villanykörtéjének fényében, csökkent az émelygés, és Linda halkan, görcsösen felnevetett – az a fajta nevetés volt, amitől szinte rögtön könnyes lett a szem. Föltápászkodott, megtalálta a fürdőszobaajtót, magára zárta, és leült a W. C. fedelére. Az első benyomás jóformán független volt a látástól, csak valami langyos, szappanillatú rendetlenséget érzékelt: kicsi trikók a kötélen, beáztatott pelenkák,

gyerekholmi- és játékkupacok a földön, kenőcsök, rongyok, törülközők. Lindára rátört a sírás. Mintha visszarepítették volna a saját életébe, mintha hirtelen tíz évet repült volna visszafelé. Megfogta az egyik törülközőt, az arcához szorította, abba csuklott bele a sírástól, a törülközőnek édeskés, meghitt púder- és szappanillata volt. A sírás éppen olyan hirtelen csillapodott le, mint ahogy jött. Hideg vízzel megmosakodott, és megnézte magát a tükörben: nem vörösödött ki az arca, tekintete nyíltnak, tisztának látszott, mintha hidegben sétált volna. Talált egy fésűt a túlzsúfolt fürdőszobapolcon, végighúzta a haján.

Bent Manghild a matracon hevert, melynek széle lelógott a padról, elnehezült szempillákkal feküdt, és Billie Hollidayt hallgatta. Jørn a szoba másik végében ült és ivott, Siri és Evi pedig továbbra is a földön ült. Siri felemelte a fejét, és nevetett, a tarkóját nekitámasztotta a falnak, úgyhogy mélyen bele lehetett látni a torkába. Mai-Lis és Ernst összenőtt virágalakzatként táncolt, Ernst vézna teste belemélyedt Mai-Lis széles, dús idomaiba, szakállas arcát a lány göndör hajába fúrta, és gondosan kerülte, hogy abba az irányba nézzen, ahol Siri ült. Siri csüggedt mosollyal figyelte őket, ha éppen nem Evihez beszélt, vagy nyerítve nevetett.

– Hé, Linda – kiáltotta Evi –, képzelem, mit gondolsz most rólunk. Igazán nem szoktunk ilyen ocsmányak lenni. – Büszkén mondta ezt. Valami történt, itt, az ő házában történt valami, olyasmi, amiről később beszélnek majd: Evinél és Ragnarnál voltunk, te jó isten, azt látnod kellett volna . . .

Linda leült Manghild mellé, Manghild kinyitotta a szemét, és felkönyökölt.

– Tudod – mondta halkan –, néha kicsit félek ettől, amit csinálunk, minden olyan más lesz tőle.

Linda belenézett a halvány arcba, csak most vette észre a sok apró ráncot, eddig csak a sűrű szőke haj és a szép fogsor tartotta fogva a tekintetét, most meglátta az éles, fáradt vonásokat is a szája körül.

– Ha visszagondolok, mintha akkor könnyebb lett volna. Segítettek a megszokott magatartásminták, ugye?

– Úgy érted, könnyebb volt lavírozni a nőszerepben?

– Be kell vallanom, hogy néha nagyon szeretnék megint polgári, átlagos és észrevehetetlen lenni.

Linda bólintott.

– A legkönnyebb elfogadni a mintát, a rendszert. Az a legkisebb ellenállás útja.

– De nem akarok cserélni. Így sokkal jobban kijövök magammal.

Jørn megállt előttük, mosolyogva, dülöngélve. – Miféle női összeesküvést fundáltatok ki? Még egy ördögi gonoszságot a patriarchátus megdöntésére? – Nekidőlt a virágcserepes komódnak. Evi rákiabált, hogy vigyázzon a lemezjátszóra. Átment a könyvespolchoz, és fagyosan rámosolygott Lindára:

– Te tényleg csak azért utaztál el ilyen messzire, hogy megtartsd ezt az előadást?

Linda pillantása találkozott a hunyorgó szempárral, épp válaszolni akart, amikor kinyílt az ajtó, és egy síró kisgyerek jött be a szobába. Az apró, pufók test Evi felé iramodott: – Mama, ne menj el! – Evi magához szorította a gyereket, és vigasztalón gügyögött neki. Ernst és Mai-Lis eltűnt. Siri kibámult a világoszöld függönyökön át a sötétbe. Evi hátba ütögette a melléhez simuló, csukló gyereket. Eartha Kitt lassan, érzéki hangon énekelt.

– Nagyszerűek ezek az emancipált nők – mondta Jørn, és leült a padra, körülbelül ugyanakkor, amikor Manghild felkelt. Linda megpróbált rájönni, hogy vajon Manghild a pimasz megjegyzés miatt állt-e fel, vagy már előbb elhatározta.

– Elmész? – kérdezte Ragnar, aki kihordta a sörösüvegeket, s elégedetlen oldalpillantásokkal figyelte Evit meg a gyereket. Jørn félig fölemelkedett, mintha meg akarná állítani Manghildot, de meggondolta magát. Manghild az ajtóban visszafordult, intett Evinek és Sirinek, Linda felé fordította az arcát, és meggyötörten elmosolyodott, valami rettenetesen fáradt mosollyal. Ragnar kikísérte.

Aztán valaki állott sört adott Lindának egy foltos pohárban, az alvó gyereket kivitték a szobából, Linda hátradőlt a falnak, érezte,

hogy megint lecsukódik a szemhéja, a zene, a gyűlés, az előadás, a hangok, az arcok és a testek, minden úgy kavargott a fejében, mint egy centrifugában. Úgy rémlett, repülőgépen ül, elfelejtette megtartani az előadást, valaki az utasok közül vitatkozni akar vele, s egy férfi, akinek nem ismeri fel az arcát, azt kérdezi, férjnél van-e. Mikor kinyitotta a szemét, Evi és Siri már nem ült, kitekeredett, imbolygó balett-táncot jártak. Új női hang a lemezjátszóból, sötét és érdes, nem lehetett más, mint Edith Piaf. Mai-Lis és Ernst besiklott a konyhából, talán ők is táncoltak, úgy emelgették a lábukat.

– Egész csinos vagy, amikor alszol – mondta Jørn –, gyere, táncolunk. – Fölhúzta Lindát a padról, magához vonta, tompa, ringatózó egykedvűség ereszkedett Linda testére. Edith Piaf mély hangon énekelt, Siri széles mozdulatokkal táncolt, ez az éneklő női hang, ez az egész érzékiség és vágyakozás – Lindának úgy rémlett, így énekelnek a nők évszázadok óta.

– Meg kell bocsátanod – mondta Jørn szorosan a füle mellett –, egy kicsit kibillentem az egyensúlyból, ez a válóper . . .

Linda bólintott, amennyire a férfi válla engedte.

– Mi van veled? – kérdezte Jørn halkan. – Miért félsz annyira? Nem tudsz becsapni ezzel a szenvtelenséggel.

Ragnar mellettük állt, kinyújtotta a karját, és elkapta Evit.

– Hagyjátok abba! Rossz rátok nézni!

Evi zavartan fordult meg.

– Jesszusom, neked meg mi bajod?

– Azt mondtam, hagyd abba! Szedd össze magad!

Evi kerek arcáról lehervadt a mosoly, úgy festett, mint aki több dolgot szeretne csinálni egyszerre, sírni, nevetni, megütni Ragnart, vagy talán folytatni a táncot. Egyiket sem tette, csak állt és nézte, szürke szeme elsötétedett, arca kétségbeesettnek látszott. Néhány másodpercig csak állt leforrázva, tekintete megtörten futott végig rajtuk. Rövid, fásult léptekkel indult a konyha felé.

Siri hangja hasított bele a csendbe, szorosan Ernst előtt állt, közben Mai-Lis összecsuklott a matracon, vörös haja bozótként

terült szét a feje körül. Siri hangja akár a fullánk: – Hát te? Te mit gondolsz, Ernst? Gondolsz egyáltalán valamit? Gondolsz valamit csak úgy magadtól, vagy először gyűlésezned kell az önképzőkörrel, mi?

– Egész sok mindent gondolok – mondta Ernst halkan.

– Semmit sem gondolsz! – ordította Siri. – Csak kifogásokat keresgélsz!

Ernst hátat fordított neki, és elindult az ajtó felé.

– Hova mész? Elmész? – kiáltotta Siri dühösen.

– Hívok egy taxit.

– Hívj csak. Menj a taxiddal a pokolba, és vissza se gyere!

Evi a konyhaajtóban állt, arca lángvörös volt, szeme lázasan izzott. Jørn egész idő alatt táncolt, csökönyösen és energikusan, ez tompította a jelenet élét, és valahogy erősebbnek tüntette fel Jørnt.

– Most aztán meg lehettek elégedve – mondta Ragnar, de nem nézett egyikőjükre sem. Elkezdte kiüríteni a hamutartókat; Evi ezt jelzésnek vette, megpróbált nevetni: – Most pedig mindnyájan eltaxizunk a pokolba.

Mai-Lis hanyatt fordult, kancsalítva bámult valamit a plafonon, valószínűleg részegebbnek festette magát, mint amilyen volt. Siri, aki úgy állt ott, mint valami oszlop, mióta Ernst elment, végigdübörgött a szobán, és jól bevágta maga mögött az ajtót. Mai-Lis nyafogott, hogy valaki vigye haza. Edith Piaf már nem énekelt, még egy ajtó csapódott be, aztán Jørn beletúrt Linda hajába, és azt mondta, elviszi kocsival a szállodába.

Evi az ebédlőasztalnál állt:

– Segítesz arrább vinni az asztalt, Ragnar?

Odavitték az asztalt a falhoz.

Evi teste csak néhány centiméterre van Ragnarétól, felsőteste meghajlik, kissé előredől, mintha hozzá akarna simulni Ragnarhoz, de nem teszi. Linda kristálytisztán érzékeli a mozdulatokat, mintha lassított felvételen látná őket, Evi állva marad, szorosan Ragnar mellett, megvakarja a hátát, egyik hegyes lapockája kidudorodik. Ragnar nem nyúl hozzá, arca elutasító. Az a fajta arc

ez, ami még jó néhány napig megközelíthetetlen lesz. Evi a hüvelykujját rágja. Valahol a házban felsír egy gyerek.

Mai-List hazavitték a szabályos rendben sorakozó másfélemeletes hátak egyikébe, ahol az ablakok mindenütt sötétek. Mai-Lis kikecmergett a kocsiból, megjátszotta a tökrészeget, szorosan átölelte Lindát, és megköszönte neki a „nagyszerű előadást". Egyik kezével a kocsiajtót tartotta, és odahajolt Jørnhöz, most mintha józanabbnak tűnt volna:

– Nem hívnál föl egyik nap? – Jørn nem felelt. Azután Mai-Lis egészen halkan mondott valamit, Linda nem volt egészen biztos benne, de úgy rémlett neki, azt súgta: „légy szíves". Az ajtó becsapódott, és Jørn elindította a kocsit.

– Olyan buja, mint egy macska – mondta. – Valószínűleg nimfomániás.

– Az mi? – kérdezte Linda ártatlanul.

– Hogyhogy az mi?

– Sohasem találkoztam nimfomániással. Azt hiszem, ez csak a férfiak fantáziájában létezik. Vagyis a férfiak előítéleteiben, hogy pontosabb legyek.

– Te aztán nem tagadod meg magad. Egész idő alatt azt a szerencsétlen előadást fújod. Mi bajod van?

Linda ernyedten, álmosan dőlt hátra az ülésen. A műszerfal gyenge fényében elmosódva látta maga mellett a mogorva arcot. Úgy rémlett neki, hogy szürkés árnyalat is vegyül a sötétbe, kíváncsi volt, hány óra lehet.

– Az erőszakról beszéltél – mondta Jørn hirtelen –, a nők is űzik, mesterei vagytok a lelki erőszaknak. Tapasztalatból mondom.

– Mindenki olyan eszközt használ, amilyennel rendelkezik – felelte Linda erőtlenül, igazság szerint túl fáradt volt.

– Tudod, hogy egész okos lány vagy? – mondta Jørn. Egyik kezével elengedte a volánt, és megsimogatta a haját, Linda észrevette, hogy jólesett neki az érintés. A kocsi a járdánál állt meg.

– Fáradt vagy?

Linda bólintott.

– Annyira, hogy egy kis beszélgetéshez sincs kedved? Felmegyek hozzád.

Linda megrázta a fejét: – Semmi értelme, hogy felgyere.

Jørn ránézett, mosolygott: – Azt hiszed, meg akarlak erőszakolni? – A szálloda bejárata fölötti neontábla vöröses fényt vetett az arcára, látszott rajta, hogy bizonytalan, a keze vékony és ideges volt, Linda megsajnálta.

– Na jó – mondta –, egy percre. De rettenetesen fáradt vagyok.

Csöngetniök kellett, végre kijött egy kócos fiatal lány mintás szvetterben, és kinyitotta az ajtót – úgy látszott, felébresztették –, aztán vacogva bezárta mögöttük, és Linda megkapta a szobakulcsot. Miközben, amilyen halkan csak tudtak, fölmentek a nyikorgó lépcsőn, Linda megpróbált rájönni, vajon miért engedte meg Jørnnek, hogy felkísérje. Mert jólesett neki, amikor megsimogatta a haját? Vajon megértené, ha megmondaná neki? A szobában sötét volt és hideg, Linda felgyújtotta a villanyt, az ágy meg volt vetve, Jørn megpróbálta kijjebb csavarni a radiátort, azután már nem volt más hátra, ki-ki leült a maga várótermi székébe. Linda ásított, Jørn rágyújtott egy szivarra, és megkérdezte, nincs-e valami innivalója.

– Sajnos nincs.

Linda elfogadta a feléje nyújtott szivart, közben a lábával odábblökte a szatyrot, hogy jobban eltakarja a szék, remélte, hogy a másik nem vette észre a borosüveget. Jørn tüzet adott neki.

– Olyan arrogáns vagy, miért vagy ilyen?

– Az elfogódottság teszi.

A szivar nem volt nagyobb, mint egy cigaretta, szép, kicsiny parázzsal égett a félhomályban.

– El tudod képzelni, milyen az, ha lelép az embernek a felesége?

– Egy másikkal?

– Nem. Csak úgy lelép. – Pattintott az ujjával, mintegy jelezve, hogy szinte varázsütésre tűnt el. Linda megrántotta a vállát. Most kezdjenek egymás válóperében vájkálni?

Jørn ráütött a combjára: – Gyere, ülj ide.

– Miért?

– Mert azt mondom.

Linda bizonytalanul felnevetett: – Ha jól emlékszem, azt mondtad, beszélgetni akarsz.

Jørn eléje állt, felhúzta a székből, és magához szorította.

– Ne tettesd magad butábbnak, mint amilyen vagy.

– A szivar! – mondta Linda, leejtette a padlóra. Jørn eltaposta a sarkával, anélkül, hogy a szorítása lazult volna. Linda csak akkor eszmélt fel, amikor a nyakában érezte Jørn fogát. A tenyerét a férfi mellének nyomta, de túl erős volt, nem bírta eltolni magától. Ököllel verte a mellét és a vállát, engedje el, mondta. Tulajdonképpen el sem hitte, ami történt, és egy hiú kísérletre, hogy szavakkal védje meg magát, kicsúszott a száján: – Te verted a feleséged, ugye? – Jørn ajka belefojtotta a szót, szorosan rátapadt a szájára, durván és kíméletlenül, mintha ki akarná szívni belőle a levegőt. Linda nekifeszítette a hasizmát, a férfi hozzápréselte az ágyékát, Linda érezte a combján a hímtagját, a nedves száj végigsiklott a nyakán, és megint beleharapott, Linda feljajdult, Jørn egyik kezével befogta a száját, hátraestek az ágyra, Jørn kifulladva sziszegte: – Ne kiabálj, az isten szerelmére, ne kiabálj, annak én iszom meg a levét! – Linda vergődött, a vastag dunyhában nem tudta megtámasztani magát, mintha egy hórakásban kapálózott volna. A férfi keze, akár valami karom a combja között, tépte, ráncigálta a nadrágját, Linda ide-oda dobálta a fejét, szeme-szája tele lett hajjal, a súlyos test egész idő alatt ránehezedett, Jørn dünnyögött, izzadságszagot árasztott, Linda homályosan látta az arcát, a bőre nedvesen, sárgás fénnyel csillogott, a szeme zavaros, szinte rozsdaszínű volt. Abban a pillanatban megértette, hogy a püfölés vagy a harapás nem használ. Kissé elengedte magát, néhányszor megsimogatta Jørn hátát, pihegve suttogott, miközben sírás fojtogatta a torkát: – Légy szíves, Jørn. Ne most. Légy szíves! – Ajkával végigsiklott a nedves arcon, többször meg kellett ismételnie, mire a másik felfogta, amit mondott. Görcsösen nyelt, hogy elfojtsa a sírást.

– Olyan fáradt vagyok. Légy szíves, Jørn. A gépem . . . hallod, a gépem csak délután indul. Holnap, jó?

A kéz elengedte a combját, a csípőjén és a medencecsontján állapodott meg.

– Miért nem most? Hiszen akarod, te is akarod?

– Igen – hazudta Linda tágra nyílt szemmel –, akarom, de nem most, majd ha egy kicsit jobban fel leszünk dobva, hm?

Meg kellett csókolnia, meg kellett játszania, hogy van kedve hozzá, bágyadt szenvedélyességet kellett tettetnie, el kellett játszania mindent, csak azt nem, amit érzett: az undort. Megsimogatta a nyakát, pillantása találkozott a férfi keskeny, rozsdaszín szemével, vigyáznia kellett az arckifejezésére, Jørnnek úgy kellett éreznie, hogy félig már győzött, másképp soha nem éri el, hogy kitegye a lábát ebből a szobából.

– Holnap délelőtt – suttogta Linda többször egymás után.

Amikor a padlón álltak, Linda érezte, hogy egész testében remeg, igyekezett összeszedni magát, hogy nyugodtnak lássék, hátrasimította a haját, remélte, hogy Jørn nem veszi észre a keze remegését, aztán megpróbált ásítani. Jørn körülfogta a mellét, szorongatta, tapogatta. Linda mosolygott, érezte, hogy remeg a szája széle.

– Mikor? – kérdezte Jørn.

– Bármikor. Reggeli után. – Tenyerét a férfi mellére tette. Légy szíves, menj most el.

Végre az ajtónál álltak, Linda kinyitotta, Jørn még egyszer átkarolta, keze végigsiklott a testén, most már a jogos tulajdonos mozdulatával. Linda hagyta, elfojtotta a dühét, ami egyre jobban forrt benne, gyorsan megfogta Jørn kezét, kicsit túl gyorsan.

– Most már hagyj. Az isten szerelmére, hagyj már!

Nem tudott uralkodni a hangján, inkább sziszegett, mint suttogott.

– Vedd el a kezed – mormogta Jørn, és lazított a szorításon, hogy az arcába nézhessen. Linda egy-két másodpercig töprengett, felmérte a rövid távolságot Jørn teste és a sötét folyosó között, azután összeszedte magát, beleadta minden erejét, s egy hirtelen lökéssel, egész felsőteste súlyával áttaszította az ajtónyíláson. Jørn hátratántorodott, megpróbált megkapaszkodni az ajtófélfában,

de Linda már fogta az ajtót, és becsapta, a férfi keze villámgyorsan elengedte az ajtófélfát, Linda nekidőlt az ajtónak, úgy fordította rá a kulcsot. Azután, hátát az ajtónak támasztva csak állt ott, hallotta saját lihegését és Jørn nyögését az ajtón kívül. Jørn rángatta a kilincset, és dühödten dörömbölt.

– Nyisd ki! Nyisd ki!

Linda behunyta a szemét, a hátával érezte, hogy remeg az ajtó a dörömböléstől. Jørn hirtelen abbahagyta. A csend megsűrűsödött körülötte.

– Rohadt kurva!

A hang közelről és tisztán hallatszott, mintha nem is lett volna köztük az ajtó.

– Menj haza a gyerekeidhez, te kurva!

Léptei tompa nyögésekként távolodtak a szőnyeg borította folyosón és a nyikorgó falépcsőn. Linda az ajtónál állt, és a szívverését hallgatta, érezte a lüktetést a nyakában. Az ablakból elmosódva látta a járda szélén álló kocsit, a fényszórót, amint meggyulladt, a motort, amint berregve indított, mielőtt a kocsi ugrálva elindult az úton.

Kezdett hajnalodni, a türelmes házfalak előkúsztak a sötétből, a ruháskötelek immár üresek voltak. Egy férfi jött ki egy ajtón, havat söpört le egy biciklről. Linda megfordult, meglátta magát az öreg szalontükörben, félig felöltözve, kócosan, közelebb ment a tükörképéhez, és megtapogatta bedagadt száját, végighúzta az ujját a nyakán, a harapásokon. A keze még mindig remegett. Rendbe se szedte magát, még csak az ajtót se csukta be maga mögött, lement a recepcióba, kopogott a pulton. A fiatal lány előjött a hátsó szobából. Linda észrevette, hogy megfésülködött, mintha csak szerepet cseréltek volna. Az imént ő jött be rendes hajjal és rendes ruhában, és felkeltette a fiatal lányt, mostanra pedig a lány rendbe szedte magát, Linda meg rendetlen ruhában, kócosan állt ott, és jegyet rendelt a reggeli gépre. A lány az órájára pillantott, fölvette a telefonkagylót, és félelemmel vegyes kíváncsisággal nézett Lindára. Linda félig elfordult tőle, és most másodszor vette

észre a plakátot a falon, egyik sarkában a vörösre festett, idétlen ökölle. Kinyújtotta a kezét, leszedte a ragasztószalagokat, amelyekkel oda volt erősítve, levette a plakátot, és szép sorjában apró darabokra szaggatta, azután gondosan beleszórta egy hamutartóba. Hallotta maga mellett a lány hangját.

– Jó reggelt kívánok, itt a Főnix Szálló.

Egerszegi Erzsébet fordítása

MIROSLAV JOSIĆ VIŠNJIĆ

JUGOSZLÁVIA (SZERBIA)

Első szerelmem: Gebe

Volt egy kancám, a legszebb és a legokosabb a világon.

Ferde nyakú, mocskos, lepattogzott patájú, vastag farkú, a szeme zavaros, mint valami részegé, így ügetett az udvaron, az eper- és akácfák alatt, nappal is, éjjel is, taknyos orrlyukon át prüszkölt, és hatalmas, csontos fejét meg-megrázta.

Sűrű, goromba sörényét anyám befonta, és fekete, piros és kék pántlikákkal díszítette.

A füle hosszú és kajla, a háta hajlott és a legszélesebb subánál is szélesebb, a combcsontja rövid és vékony, s a tompora szinte háromszögletű volt.

A fogai között rengeteg köles maradt mindig, az állkapcsa meg feketéllett, akár a túlérett görögdinnyeszelet magjai. Csak ha kifeszítették a száját, láthatták: már régen eljárt felette a huszadik év is. Valamikor azonban, így mesélik a vásári lócsiszárok, azok, akik csoportosan barangolják be a Bácskát, mint ősszel a felhők, valamikor a lábával is kikopogtatta, hogy hány éves.

Úgy szerettem, mint önmagamat. Szerettem, mint az érett epret, mint az árnyként utánam suhanó kutya engem, úgy mint valami régi, ládából előkotort könyvet a nagyapám padlásáról.

A jászolban szénát és kukoricaszárat raktam elé meg herét, amely úgy illatozott, akár a bazsalikom. Vakaróval és a tenyeremmel simogattam csatakos szőrét, amely amúgyis vedlett, s állandóan átbújtam a bütykös lábai és az ernyedt, lelógó, zöld színű hasa alatt.

Ő meg apám vállára hajtotta a fejét, s nyalogatta a kérges kezemet. A gyeplőrándításnál mindig előbb indult, a határban minden utat, minden dűlőt, jegenyét és nyárfát jól ismert, különösképp

pedig a tanyai fémes kutakat, ahol hideg és kemény vízzel itattuk meg a dézsából.

Senki sem örült annyira, mint ő, amikor új fejlőt kapott. És új, sárga zablákat. Elégedetten nyihogott, s a szája úgy habzott, mintha napokon át egyfolytában vágtázott volna. A szemét meg kidüllesztette, hogy a homlokán, a füle és a nyaka között, s az orrcimpáján is lássa a fejlőt. Márpedig a szemellenző alatt csak előre nézhetett, s ott is csupán egy útszélességnyi sávot láthatott maga előtt. A szemhéjai el-eltakarták a szemgolyóit, valahogy úgy, mint a vendégszobák légyszaros redőnyei az ablakokat.

Amikor apám kifogta, és a vakaróval és szőrrel teli vakablak melletti rozsdás kampóra akasztotta a hámot, a gyeplőt és a fejlőt, Gebe sokáig forgott, rázta a fejét, nyihogott, patáival kapálta a földet, majd összetörte a jászolt, mert továbbra is nézni, nyalogatni és szaglászni akarta szerszámainak ezt az új és sima bőrből készült tartozékát.

Napraforgó-virágzáskor, a kender és a zab érésekor vagy az akác és hárs virágzásakor ott üget ma is a falun át, a határt tarkító csapásokon, utakon, mint valami részeg, illatártól elbódított szerelmes.

És amikor hosszú tél után megérkezik a tavasz, s a sötét és büdös istállók után magasra tartott fejjel nyeríteni és toporzékolni kezdenek a lovak, mi is befogjuk, és elindulunk vele ki a tanyára.

Ő meg-megáll az úton, és gyengéden, nyugtalanul megbámul minden hétéves csődört. Bámulja őket, és hozzájuk akar menni, meg akarja őket szagolni, a napon villogó sörényüket pedig szeretné összeborzolni. Legszívesebben a homlokukat is megcsókolná, a fülüket is megharapdálná.

Hajdan, lefekvés előtt, megannyiszor tarisznyába söpört zabot loptam neki a padlásról, és apám tudta nélkül simogattam vedlett nyakát, kemény, kidudorodó homlokát, s a tenyeremből etetgettem. És meséltem neki a lipicai lovakról, amelyek az előkelő bécsi udvarokban futkosnak, s a szárnyaslovakról is meséltem, melyeket a nyíl és az íj nagymesterei, s szittyák ülnek meg a füves, orosz

sztyeppeken. Ő meg puhán és lassan evett, úgy, ahogy nagyapa a szalonnabőrt rágcsálja a sámlin ücsörögve, miközben a nyílt tűzhelyen kenyeret süt és megkeni kacsazsírral meg fokhagymával. Így evett Gebe is, s közben le nem vette volna tekintetét a szememről, az ajkamról, mely úgy rebegett, akár a lepkeszárny.

– Tönkremegyünk temiattad – fogta a fejét az apám –, pedig hányszor megmondtam már, hogy a zab a csikóknak való.

– Arra való, hogy megnőjenek, megerősödjenek tőle, s hogy a csontjuk könnyű s egyszerre nehéz legyen – mondta az apám.

Nem értettem. Csak azt tudtam, hogy az utolsó eperfát is kivágná, az utolsó szem búzát is eladná, de az italt mind megtartaná. Meg volt győződve róla, hogy Gebe menthetetlen.

Pedig de sokfelé megfordult ez a kanca.

Nincs az a falu, tanya vagy város, ahol ne járt volna, nincs az az égi vagy földi csoda, amelyet ne ismerne. Mert lépésben vagy kocorászva bebarangolta egész Bácskát, a Dunától a Tiszáig. A Ludasi-tótól a Fekete-tóig. És megbámulta az erdőket, a medvéket, a templomokat; kóstolgatta a cukrot és a parazsat; ott volt a vásárokon, az ünnepségeken és a lakomákon; megcsodálta a traktorokat, a gabonaszárítókat, emlékezetébe véste a folyókat, a dombokat és a római sáncokat.

Csupán a villámtól félt, s a tompa mennydörgéstől, amely ki tudja honnan jön, meg a zászlóktól, azoktól a sokszínű selyemrongyoktól, amelyek ott lengedeztek a szélben, mint a túlérett levelek a nyárfákon, anélkül, hogy lehullanának.

Egy éjszaka nyugtalan álom kínzott: csatakosan, püffedt ízületekkel és megmerevedett hátsó lábakkal láttam; olyan volt, mint a zöldes és barnáspiros romlott befőtt, mint a poshadt pocsolya. Aztán meg valaki ótvaros homlokába lőtt, s ő felemelkedett, hörögve repülni kezdett, és haldokolva ott röpködött a fejem fölött. Álmomban kibotorkáltam az udvarra a nagy eperfa alá, elszívtam egy cigarettát, nézegettem a csillagokat, a holdfényt, és magamba szívtam az akácfürtök mézédes illatát.

Ilyen álom után nem volt hozzá erőm, hogy kimenjek és megnézzem a kancát. Láttam, a cserény ajtaja nyitva van, s így a fekete

eper felé vettem az irányt, amely az udvar másik végében állt. Azt gondoltam, hogy apám felejtette el becsukni az ajtót.

Leültem az eperfa alatti bakra, és rágyújtottam.

Talán még kettőt sem szippantottam, amikor elhaló, patadobogásszerű hang szüremlett az utca felől.

Felkeltem, hallgatóztam és körülkémleltem. Ekkor vettem észre, hogy a kerítés ki van döntve, és úgy indultam el feléje, mintha Milenko szomszéd zöld ringlóit lopnám.

Magam előtt a gödörben megpillantottam az elnyúlt kancát, de még mindig azt hittem, hogy csupán rossz álmot látok.

Térdre rogytam, a feje mellé, és simogatni kezdtem, csókolgatni. Félig lecsukódott szeme nedves volt, a szája tajtékos, az orrcimpája meg kék és dagadt. Az egész állat úgy gőzölgött, mint a sütőből éppen csak kivett, türülközőbe göngyölt, hajában sült krumpli.

Egy pillanatig úgy rémlett, alig hallható nyihogásával el akarja mondani, miképp esett el, s hogy tudja: többé már nem állhat fel, nem nyeríthet, és én sem segíthetek rajta, s ezért meg akarja csókolni a homlokom, meg akarja nyalni a tenyerem.

Én azonban másképp gondoltam.

Felkeltettem apámat, nyomban megjött a nagybácsi, kisvártatva pedig Laza Pajić is. Milenko szomszéddal. Aztán Rajko, az állatorvos is megérkezett mopedon, kezében a nehéz bőrtáskával.

A gödörben nyüzsögnek, ám a kancát nincs aki lábra segítse, vagy legalább térdre. Mindenki csak bámulja, és valamit motyog.

Nem segíthetünk rajta, vége van, ezeket a szavakat ejtették ki, olyan színtelenül és olyan fagyosan, hogy még azt sem tudtam megállapítani, hogy ki mondta.

Ekkor láttam utoljára a kancát; szeme ködös volt és dülledt, csuklói megmerevedtek, csuromvíz hasa behorpadt, akár egy eldobott, összegyűrt rongy. Elszállt belőle a lélek, s én azóta sem éreztem magam boldogtalanabbnak, szerencsétlenebbnek, mint azon az éjszakán, és már azt is tudom, hogy tán soha többé senkit nem fogok úgy szeretni.

Szűcs Imre fordítása

BOGDAN WOJDOWSKI

LENGYELORSZÁG

A zsák

Handlé Motele, így kiabált utána mindenki. Motelének azért hívták, mert bután játszotta a nagyokost. Handlénak azért, mert télen-nyáron egyre loholt, zsákjával a hátán. Ócska holmit vásárolt az emberektől, bedugta a zsákba, és továbbment. Aztán az ócska holmit felfrissítette, megfoltozta és eladta másnak.

Egyik eladja, másik veszi, Motele meg keres rajta. Név szerint ismerte minden áru forrását, vevőjét. A Tégla utcában, a Meleg utcában, a Gomba utcában meg Walicówban.

– Alászolgája, no, ugye jó viselet az öltönyöcském?

Fölismert az utcán minden ruhadarabot, ami az ő felfrissített áruja volt. Bemegy, teszem azt, a vendéglőbe. Kabátujjával letöröl egy porszemet egy vendég zakójáról, aki épp egy kisasszonnyal üldögél ott. Ilyen helyen még az is előfordul, hogy a vendég keresztbe teszi a lábát.

Handlé Motele odamegy, és udvariasan így szól:

– Bocsánat. Ezer bocsánat. Meggyűrődik – és lerakja a földre a fölül levő lábat. – Valódi kamgarn . . . tiszta gyapjú. Kár volna érte!

Motele ószeres, kisiparos és reklámügynök volt, egy és ugyanabban a cingár személyben. Meg tudta mondani, hová vigyék az ócska kávédarálót vagy rézmozsarat. Vagy: kinek lehet eladni az ócska ciháról lefejtett cérnagombokat. Beszámolt vevőinek a fronthírekről. Meg arról, hogy drágult-e a kenyér. Mikor kezdik a németek elrekvirálni a bundákat. Mennyibe kerül a répa tél előtt. Mit sürgönyzött Mussolininak Hitler, miután elfoglalta Párizst.

Kora reggel az ő kiabálása ébresztette sorra a házakat.

– Kabátot, zakót, nadrágot veszeeek. Mellényt veszeek. Ócska ruhát, cipőt veszeeek!

Azt mondták a Mályva utcában:

– Na, né, már hat óra. Ébresztgeti már a Motele a népet.

Aznap éppen őt kerestem; jajongó, kántáló kiabálása messziről útba igazított. A Meleg utca és a Tégla utca sarkán egy bricseszt nadrágot tartott a magasba, és átnézett rajta. Görnyedt éhenkórász volt Motele, de a fejét fölszegte, fehér homloka meg akár a bölcsé. Türelmesen vártam, míg Motele alkudozik.

– Nü, mit látok? Krakkót látom, de még nagyobb baj, hogy onnan is látnak engem.

Rángatta a bricseszt, kifordította, mindenfelől szemügyre vette. A nadrágszárak lobogtak a szélben.

– Áldott türelem kell minden rongyhoz, akárcsak az emberekhez. Én itt beszélgetek magával, a nadrág nem ér semmit, divatjamúlt fazon, hiányzik a kapocs, közben meg szalad az idő. Kinek tudom én ezt eladni?

Tényleg, kinek tudja eladni? A háború előtt volt egy bolhapiac Pociejówban. Oda kivihette az ember a kartondobozt is. Nézegették innen, nézegették onnan, megkérdezték, honnan szedted, nem keresi-e az anyósod, megbecsülték, aztán fizettek érte. Egy garast, felet, de fizettek. Legközelebb már tudta a pali, hová vigye az ósdi kalapját. Reklám. No igen, de azok békebeli idők voltak, meg békebeli kalapok. Kinek van ma olyan?

Változnak az idők, senki Motelétől ezt a nadrágot meg nem veszi. Nyugalom, nyugalom. Mindent lehet mondani, mindent meg lehet venni és eladni. Mindent át lehet alakítani, hogy újnak lássék. Rosszul beszél Motele? Jól beszél, úgy legyen egészséges jövő szombatig, ámen. De az árból egy icipicit... Gyerekruhát még túlfizethetne, majd belenő a kölyök, de nem egy férfinadrágot, amit száznyolcvan centis emberre szabtak, hetvenes derékbőséggel, nem számítva az inggallért.

– Itt fércelni, ott fércelni, csak a cérna belejön nekem tíz złotyiba. Meg a munka, meg a hozzávaló, egész vagyon, és hol az én hasznom? Nem látom. Hanem mit látok? Krakkót látom ezen a nadrágon át, de még nagyobb baj, hogy onnan is látnak engem. És röhögnek. Így néznek ki az én üzleteim. Hát a zsebe? Lyukas!

Miért lyukas? Majdnem becsaptam saját magamat! Ilyen az élet. Az egyik jól jár, a másik rosszul, aztán ha kilépnek a házból, mindjárt hajba kapnak.

A boldogtalan skót kockás bricsesz tulajdonosa lecsapott a negyedkiló kenyérből álló fizetségre, Handlé Motele továbbment, én meg mindenről elfeledkezve caplattam utána, és hallgattam, mit beszélget a járókelőkkel. Késő volt már, amikor észrevett a zsákommal. Megkérdezte:

– Mit cipelsz ott?

Az én zsákom könnyebb volt, mint az ószeres zsákja. Apám ünneplő, fekete öltönyét hoztam el hazulról. Egyszer volt benne a fogorvosnál, kétszer a moziban. Még egyéb is lapult a zsák fenekén. Motele kifordította a zakót, megtapogatta a bélését, hosszú, fürge ujjai gyorsan végigsimítottak minden varrást. Rázendített:

– Ajaj, mit látok? A Mályva utcát látom ... Ott megy Mordarski a majdnem vadonatúj öltönyében, amit feleáron vásárolt tőlem. Látom, látom. De még nagyobb baj, hogy ő is lát engem. És azt mondja, hogy ezt ugyan meg nem veszi tőlem. Minek neki még egy öltöny? Egy fekete? Ez legyen egy bélés? Ilyen állapotban? Ki veszi ezt meg tőlem ilyen állapotban? Az ujja kikönyökölve. A nadrágja kopott, a zakóban alig van bélés. Többe jön nekem a javítás, mint az áru, akárhogy is számolom. Csak vesztegetem az időt, tiszta ráfizetés az egész. És hol a mellény?

A mellényt a zsák mélyén dugdostam, erre a percre várva. Így mondta anyám. „A mellényt, azt dugd el. Csak akkor mutasd meg, amikor ő kéri. Ismerem én a Motelét." Az ár miatt kellett így csinálni. Hosszan turkáltam a zsákban. Motele közben fennhangon panaszkodott az arra járóknak:

– Mit látnak szemeim? Chicagót látom, és ott megy az utca túloldalán, mintha mi sem történt volna, Natan Lerc nagybácsikája, a kapitalista Szimhe. És röhög az én üzleteimen. Ezen az elnyűtt anyagon át ... látom és ő is lát engem! A sógorom húgát a Mordarski vette feleségül. De a sógorom nénje a kapitalista Szimhéhez ment. Hány éve már. Fogalmam se volt, hogy még él. Úgy él ott a Lerchel, mint hal a vízben, se gondja-baja, se Hitler,

a Milonga-tangót éneklik. Itt ki van térdelve, itt megrágta a moly ... És körülötte az Észak-amerikai Egyesült Államok. Hogy került a Szimhe Chicagóba? Elment fölvenni az örökséget. A sógorom húgát a Mordarski vette el, innen a Mályva utcából, de a sógorom nénjét, azt a Bank téri Lerch. A kisebbik lányra semmit se hagyott az apja, a nagyobbiknak meg szép örökség jutott. Hát a Szimhe elment vele azért az örökségért. Nü, merre nem jártam én? Beutaztam a világot, most meg itt állok veled a sárban, nézegetek egy ócska rongyot, vesztegetem az időm meg a pénzem. De a nadrág és a zakó, az még nem az egész öltöny.

Gyorsan előhúztam a mellényt, és odanyújtottam. Kiragadta a kezemből, mielőtt odaadhattam volna. Görbe volt a háta, de fölfelé meredt a feje, és mindent, amit nézett, magasra kellett tartania.

– Mi van még ott?

– Egyenruha.

– Mutasd, öcsi.

Előszedtem a zsákból a tüzérnadrágot, zubbonyt, derékszíjat meg a sárgásbarna csizmát, apám egyenruháját, aki mozsárágyúnál szolgált. Modlinban állították össze az egységet, onnan küldték fel Varsóba. Az egyik szeptemberi napon a németek bombázni kezdték azt a körzetet, ahol az üteg állt. Hullottak a befogott lovak, hullottak az emberek az ágyúk mellett. A nehéz belga lovak a rémülettől megvadulva vágtattak a miedzeszyni sáncon egészen a Visztuláig, és a híd alatt kerestek menedéket.

– Hát ez itt? Miféle lyuk ez? – Motele a zubbonyt forgatta, és egy sötét folttal szegélyezett szakadást mutatott.

– Repeszdarab.

A másik lyukat Handlé Motele már meg sem kereste.

Két repeszdarab volt. Apám köpenyben, fegyverrel, teljes szerelésben kúszott az országút felé. Két összekötő tiszt kiszállt egy arra robogó autóból. Felültették a sebesült tüzért a sofőr mellé, s levették róla a köpenyt.

– Nagy lyuk. – Motele a fejét ingatta, s átdugta az ujját a kopott zubbony szakadásán.

Csak a vérfoltos, piszkos ing volt apámon, mikor beállított. Vastag, kincstári darócing, gombok helyett két-két pántlikával a mellén. Ilyen inget viseltek akkoriban a bakák. Anyám meglátta a vérfoltot, és rögtön elájult. Le kellett önteni hideg vízzel. Apám mögött a két tiszt hozta a zubbonyt, a köpenyt, a derékszíjat meg a puskát.

– Kiháborúskodta magát – Motele a repeszdarab tépte lyukban körözött az ujjával, és nézegette a zubbonyt, mit ér.

Tisztelegtek és elmentek, anyám fölkelt a padlóról. Ázottan, mert le kellett önteni vízzel, és sírva kezdett a sebesült körül sürgölődni. A harctéren nem voltak szanitécek, az ostromlott városban zsúfolva volt minden kórház. Szeptember! Másnap egy ismerős felcser nagy tisztelettel elhelyezte apámat a katonakórházban.

– Milyen flaskó az ott? Vodkás üveg?

– Odaadom ráadásul, az egyenruhához. – Pedig szerettem volna megtartani magamnak, mindig csodálattal nézegettem. Kelletlenül húztam elő a zsákból a széles, rövid nyakú, alumínium kulacsot, és odaadtam. Hátha a kulaccsal együtt megveszi Motele az egyenruhát?

– Minek ez nekem? Nem tudnád megmondani? – És visszaadta a kulacsot. – Adok egy złotyit az egészért – jelentette ki.

– Az kevés.

– Honnan tudod te azt, öcsi, hogy kevés?

– Az öltöny – soroltam. – Az egyenruha, a derékszíj, a kulacs...

– Az egyenruha nélkül és a kulacs nélkül – szakított félbe Motele. – A csizmát megtarthatom, a derékszíjat megtarthatom. A kapcát is.

Nem szégyen a bölcsnek szolgálni, nem szégyen rossz üzletet kötni egy ilyen Motelével. Az ócskás szerzett egy kis értékes bőrt, és most a fekete öltönyt tartotta a fény felé.

– Nü, mit látok? A Pilsudski teret látom, a díszfelvonulást... A háború végét látom! Csupa virág az egész zászlóalj. Aj, de jól látom. Az első négyes sorban, jobbról egy tüzér. A tüzér zubbonyán két lyuk, azért a két sebért még két sávot kap a váll-lapjára. Maga Starzyński tiszteleg vissza a felvonulóknak, látom. Nagyobb

baj, hogy ő is lát engem . . . Na, hát mennyit akarsz ezért a kopott öltönyért, öcsi? Ezen a rongyon akarsz te meggazdagodni?

– Ez nem rongy – mondtam. – Új öltöny, ünneplő.

– Egy złotyit adok.

– Az kevés.

Apám öltönye új volt, egyszer ment el benne a fogorvoshoz és kétszer a moziba. Mikor kitört a háború, egyenruhába bújt. Még csak el sem piszkolódhatott az öltöny. A katonakórházban sem volt rá szüksége. Mikor a fogolyszállítmányba vitték, megszökött útközben. Egyenruha volt rajta, de jelzések nélkül. Elment a Bugon túlra, és tavasszal visszajött. A fekete öltöny meglógott a szekrényben, csak a molyok vették hasznát. A falon túl sem volt más a helyzet. Ki hordana ilyen időkben fekete öltönyt?

– Itt van három złoty – mondta halkan Motele. – Senki az én helyemben nem adna érte ennyit.

Hatvan złotyba került, de hát az a háború előtt volt. Motele az öltöny árának huszadát akarta adni. Másfelől viszont, ez nem is olyan kevés. Hát kinek lehet, emberek, eladni negyvenegy tavaszán egy fekete és, akárhogy is vesszük, használt öltönyt?

– Öt – kiáltottam. – Egy garassal sem kevesebb.

– Három – szólt Motele.

– Négy és fél – engedtem az árból.

– Négy – mondta ki a végső szót Motele. – Egy garassal sem több.

Ki kit csapott be? Máig sem tudom. Végtére az egyenruhát visszaadta. Megtartotta a kapcát, a csizmát és a derékszíjat. Otthon azt mondták, adjam el akármennyiért a fekete öltönyt. És a négy złotyt Motele csupa fémpénzben fizette ki.

– Nesze, és most számold utána.

Előhúzta zsebéből az utolsó húszgarasost.

Hazamenet nagyon féltem, hogy összeakadok a Hosszú Icchokkal. Rettegve gondoltam hosszú és piszkos karjaira, hosszú fekete körmeire, hosszú és tetves hajára. Vajon megtudta-e már, hogy üzletet kötöttem Motelével? Ha a Hosszú Icchok tud a dologról, zsebbel együtt leszakítja rólam a négy złotyt. Végigmentem a

Meleg utcán, befordultam a Tégla utcába. Megálltam, és hogy ne kelljen átmennem Walicówon, visszafordultam a Gomba utca felé. Tudtam, hogy a fekete öltönyt senki az egész városban meg nem veszi, és még mindig azon rágódtam: miért adott nekem Motele négy złotyt? Egy katonakapcáért? Buta ez a Motele, nem igaz?

Aznap elkeseredett erőfeszítést tettem, hogy belelássak egy másik ember lelkébe. Rájöttem, hogy az ószeres nem az, akinek hittem. Az üzletelés csak a célhoz vezető eszköz neki. A cél pedig... Hát éppen erről van szó. Azt is megértettem, hogy Motele nem ravasz, nem buta és nem goromba. Az üzletelés megkönnyíti az életét, mert Motele magányos. Tudta ezt a sógorának a nénje, akit a Bank téri Lerch vett feleségül, meg a sógorának a húga, akit csak Mordarski. Senkije sincs, azért beszélget Motele mindenkivel. Csak fognia kell a zsákját, és kimenni az utcára. A kis gettó sötét utácskáiban mindenki ismeri őt, türelmesen elviselik szóáradatát. De mi volna, ha nem cipelne ócska holmit egy zsákban? Motele őrültsége a hátán viselt zsák jóvoltából haszonvágynak látszhatott... Így értelmezte ez a bölcs a kereskedelem szerepét.

Fülembe csengett a kiabálása, amint alkudozik valakivel, és még sokáig hallottam a szavait:

– Maga nevet rajtam? Nincs ezen semmi nevetnivaló. Ez a kereskedő igazi hőskölteménye. A kereskedő én vagyok, de senki más az én helyemben nem adná meg ezt az árat. Egy ilyen rongyért? És nem beszélgetne ilyesmiről. Csak én, Motele! Vásárolok, mert megsajnálom az embereket.

Elértem a Gomba utca sarkáig, és megálltam. A következő keresztutca a Mályva utca. Nem tudom, hogyan előzött meg Motele. Mikor a Mályva utca sarkára értem, már ott láttam a csendőrt, Motelét felemelt kézzel, a sárban a zsákot és a szanaszét szórt rongyokat.

– Hogy hívnak? – ordított a német.

Hogy hívták, hogy is hívták... csakugyan, mi volt a Motele igazi neve?

A Tégla utcában, a Gomba utcában, Walicówban eltűnnek az utolsó roskatag viskók, a csempe falmaradványok, az emlékezetes helyek. Nőnek a magas háztömbök, üvegből és betonból; mire a földgyalu végleg eltakarítja a romokat és új utcákat tör, egymás után eltűnik már a kihalt sikátorok neve. Szűk utcácskák a kis gettóban, sehol sem vagytok már. Hová lett a romváros, amelyet gyötrelmes álmaimban még mindig látok? Egyetlen ház sem áll itt a maga helyén, egy villamosmegálló sem; az utcákat és tereket másképp hívják, a hidak már más partokat kötnek össze, nemsokára egyetlen kő sem lesz már ott, ahová az útkövező valaha lerakta – hogyan őrizhetné meg az emlékezet éppen az egyetlen Motele nevét, annyi elfelejtett halott közül?

Murányi Beatrix fordítása

TARTALOM

ELECHI AMADI
A jóslat *(Divination)* Gergely Ágnes 7
GIOVANNI ARPINO
Kiruccanás vidékre *(Una corsa di campagna)*
Zsámboki Zoltán 18
ANNA BANTI
Egy érzés íze *(Il sapore di un sentimento)* Székely Éva 29
LUIS BRITTO GARCÍA
Tükröstrükk *(Truco de espejos)* Nagy Mátyás 38
DAMIEN BRODERICK
Minden tegnapom *(All my Yesterdays)* Karig Sára 53
H. BUSTOS DOMECQ
Túl jón és rosszon *(Más allá del bien y del mal)*
Xantus Judit 60
ONELIO JORGE CARDOSO
Cérna és kötél *(El hilo y la cuerda)* Pál Ferenc 73
EDUARD CLAUDIUS
Egyenlőszárú háromszög *(Das gleichschenklige Dreieck)*
Horvát László 76
OVIDIU CONSTANTINESCU
Végtelen utca 0. *(Strada Infinitului)* Zirkuli Péter 99
HENRI CORNÉLUS
Éjszakai visszatérés *(Retour nocturne)* Raýman Katalin 112
CATHERINE D'ETCHÉA
Skóciai nyaralás *(Vacances studieuses)* Raýman Katalin 120

FRANZ FUHMANN
Határállomás *(Die Grenzstation)* Kovács Vera 133
IBUSZE MASZUDZSI
A szalamandra *(Szansóuo)* Yamaji Masanori és Apor Éva 136
RUTH PRAWER JHABVALA
Hogyan lettem Szentanya *(How I became a Holy Mother)*
Joó Ágnes 142
ISZA KAPAJEV
Hűség a tűzhelyhez *(Верность к очагу)* Hegyi Imre 163
FRANCIS KING
Szép halál *(A Nice Way to Go)* Dobrás Zsófia 172
HENRI KREA
Bosszú *(La revanche)* Dobrás Zsófia 182
SIEGFRIED LENZ
Tizennyolc diafelvétel *(Achtzehn Diapositive)*
Miklósi Judit 191
PETER NAZARETH
Hóbortos Ferns *(Eccentric Ferns)* Gergely Ágnes 206
JOYCE CAROL OATES
A csábítás *(The Seduction)* Kürtösi Katalin 212
LEIF PANDURO
Minden világok legjobbika *(Den bedste af alle Verdener)*
Miszoglád Gábor 237
VASZILIJ PESZKOV
Apai ítélet *(Отцовский суд)* Antal Miklós 246
V. S. PRITCHETT
Az esküvő *(The Wedding)* Róna Annamária 252
ALPO RUUTH
Kíváncsiak *(Uteliaath)* Oláh József 275
ROBERT WOLFGANG SCHNELL
Ömmes Kallweit élete és halála *(Wirken und Ende des Ö. K.)*
Miklósi Judit 282

JUTTA SCHUTTING
Gyóntatójáték *(Beichthörenspiel)* Miklósi Judit 298
VLAGYIMIR SZOLOUHIN
Sura, Nyura, Tánya *(Шура, Нюра, Таня)* Nyíri Éva 302
VIKTORIJA TOKAREVA
A körülmények találkozása *(Стечение обстоятельства)* Horváth Iván 315
LIV ULLMANN
„Twinkle, twinkle, little star" N. Balogh Anikó 329
BJØRG VIK
Előadás utójátékkal *(Kvinnesak er menneskesak)* Egerszegi Erzsébet 345
MIROSLAV JOSIĆ VIŠNJIĆ
Első szerelmem: Gebe *(Šuga, prava ljubav)* Szűcs Imre 372
BOGDAN WOJDOWSKI
A zsák *(Worek)* Murányi Beatrix 376

A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója · Felelős szerkesztő: Karig Sára · A fordítást az eredetivel egybevetette: Bart István, Belia György, Benyhe János, Borbás Mária, Gimes Romána, Györffy Miklós, Karig Sára, Katona Erzsébet, Kőszeg Ferenc, Osztovits Levente, Palotás Magda, Szabó Ede, Székely Magda · A sorozatterv Horváth Tibor munkája · Műszaki vezető: Andrási Győzőné · Készült: 35 600 példányban, 19,4 A/5 ív terjedelemben, Garamond betűvel.

77.57 Kner Nyomda, Gyoma